
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

GVILLIELMI BALLONII MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

CONSILIORVM MEDICINALIVM LIBER SECVNDVS.

A IACOBO THEVART Facultatis Medicæ Parif. Doctore, digestus ac in lucem primùm editus.

TOMVS SECVNDVS.

In quo plæráque continentur quæ ad morborum cognitionem, eorum curationem propositis exemplis ad rem accommodatis, & obscuriorum Hippocratis, & Galeni, & veterum scriptorum intelligentiam pertinebunt.

Ἀφόβως βιώτην, καὶ μὴ λανθάνειν,
Φθεγξόμενα πρότερόν τε πεπαίνειν.

PARISIIS,
Apud IACOBVM QVESNEL, viâ Iacobæâ, sub signo Cochleæ, & Columbarum.

M. DC. XXXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

GVILIELMI BALLONII MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI

CONSILIORVM MEDICINALIVM LIBER SECVNDVS.

[illegible] Medici Parisiensis Doctoris, [illegible] in lucem primum editus.

TOMVS SECVNDVS.

In quo plurima continentur quae ad morborum cognitionem, [illegible] exempla ad rem accommodata, & [illegible] Hippocratis, & Galeni, eorumque [illegible] intelligentiam pertinentium.

[illegible]

PARISIIS,
Apud IACOBVM QVESNEL, via Iacobæa,
sub signo Cochleæ, & Columbarum.

M. DC. XXXIX.

NOBILISSIMO ET REVERENDISSIMO VIRO DOMINO

D. CLAVDIO DARGOVGES,

MONTIS S. QVINTINI ANTISTITI.

IACOBVS THEVART Doctor Medicus Parisiensis S. D.

Lterum hunc Medicinalium Consiliorum librum à magno illo BALLONIO auunculo meo olim conditum, ac per me iamprimum editum, nonnullisque ad obscuriores locos annotationibus auctũ, tuæ Reuerentiæ dum nuncupo (Antistes Reuerendissime) *non adeo mihi ipse blandior vt existimem quæ abs tua comitate confertim*

in me promanant beneficia tam leui munuſculo poſſe compenſari, quin potius noui, eiúſque eximij beneficij loco duxero ſi patiaris illuſtre nomen tuum huius operis in fronte exaratum legi, vnde nimirum & operi ipſi auctoritas acceſſura eſt haud mediocris, mihi verò ſingularis quædam lætitia probatæ abs te eius, quam in eo ipſe poſui, operæ. Quis enim eſt cuius aut approbationem exoptare, aut pertimeſcere cenſuram magis debeam quàm eius qui generis nobilitate quidem, ſed propriâ virtute magis conſpicuus raram illam omnigenæ doctrinæ, cum eximia probitate, dignitatis auctoritatíſve cum prudentia ac ſolertia non vulgari præ ſe fert miſturam? qui qua eſt in improbos quoſlibet aut ignauos ſeueritate, pari humanitate ſtudioſos quoſuis amplecti ſolet? quem ipſe non ſemel animaduerti, quanquam grauioribus curis (iis maximè quæ ad Eccleſiaſticam, cui magno ſuo merito præfectus eſt, diſciplinam pertinent) ferè occupatur, mearum tamen rerum, quantumuis tenues illæ ſint, ſollicitum. Nunquam fecero ſi propriis te coloribus omnibus velim adumbrare, ſi recenſere ſingula quæ te cæteros inter Præſules ſpectabilem reddunt virtutum ſublimiorum ornamenta, de quibus me ampliùs dicere videri poteſt inane ac ſuperfluum, cùm ipſa ex operibus quæ facis ſatis ac ſuper innoteſcant: Superba enim illa montis S. Quintini Baſilica per te non ita pridem funditùs inſtaurata, an non egregiam tuam ne dicam regiam magni-

ficentiam loquitur apertissimè? Renouatus in ea Dei Optimi Max. cultus nonne pietatem declarat? quid restituta ibidem pristinæ suæ integritati religiosa disciplina nisi authoritatem & zelum? tot verò pauperum tuis opibus subleuatæ familiæ quid aliud nisi charitatem insignem tuam vocibus in cœlum vsque exaudiendis, prædicant? Sileo itaque, tótque præclaras virtutes tuas tacitus ipse veneror, vnum abs tua humanitate contendens, vt hunc quem tibi offero librum perpetuæ meæ erga te obseruantiæ monimentum esse patiaris. Vale, Lutetiæ Paris. Idib. August. M. DC. XXXV.

BENEVOLO LECTORI.

GVLIELMVS DE BAILLOV Doctor Medicus Parisiensis.

Εὖ πράττειν.

ILLI semper mihi videntur præclarè de se, déque Republ. mereri, qui, cuicunque arti nomen dederint, & ad eam nobilitandam amplificandámque animum adiunxerint, ita se gerunt, vt omni cura, & cogitatione nouum aliquid quęrant, quò vtilitati suæ seruiant, & artis illius dignitatem tueantur. Quod tametsi citra valetudinis imbecillitatem, & nonnullum rei domesticę casum iacturámq; fieri nequeat, non debet tamen vir industrius recusare, quò minùs, vel in extremo spiritu, & aliqua rei familiaris offensione, si quam opem hominibus suis afferre potest, id omnino ęxperiatur. Nunquam enim quantùm proficiat efficiátve, eum pœnitebit. Nam cùm præclarum augustúmque sit pro Republ. mortem oppetere, nedum priuata commoda deserere, non tam hîc genus mortis quęritur, quàm causa eius obeundæ, & voluntas, eáque honesto aliquo facinore, ac conatu erecta ac incitata: Cùm is solùm non dicatur pro Republ.

animam profundere, qui medio agmine, incitāte tuba, conferendísque strenuè manibus id faciat, sed qui aliquo pręstanti consilio, aut munere, aut vmbratili aliqua exercitatione in eam curam incubuerit quæ vberes ex susceptis laboribus fructus Reipublicæ demetet & afferet. Vt qui in cura & meditatione obeundi muneris è vita excesserit, si modò in Rempub. id commodorum retulerit, idem facere credatur, ac qui Hannibalem iam ariete vrbis muros quatientem ac euertentem fugarit, & superarit. Sed qui domi simul militiæque aliquid potest, tantò tum cęteris, tum se ipso pręstantior est, quantò duę virtutes vni, non numero, sed pondere antecellunt. Atque de Republ. meretur Medicus, vt cęteri artifices omittantur qui ad nos hîc nihil attinent, quicunque non erit iis contentus quę sedula antiquitas quæsiuerit, coluerit, ac limarit, sed suo marte aliquid vigil sedulúsque inquiret quod ad priscam illam sedulitatem adiungat. Sic cum sibi ingenio consilióque autore dignitatem reperierit, tum præclaro eo conatu cæteros ad id aut imitandum, aut perficiundum incitauerit, vt non tam affecto, quàm perfecto opere contenti quiescant. Maximè verò id erit gloriosum, si suscepti huius laboris fructus ad Rempub. emanabit. Quò magis non me abstineo quin hoc loco eos verbo appellem persequárque, qui satis esse factum putant, si modò sibi studuerint, sibi cecinerint, ac vixerint. Nihilò enim à brutis differunt, quorum cura in eo omnis posita est vt ventri obediatur, immo tota in eo vertitur ac consistit. Atque eo modo, quo diximus, aliquis publicam vtilitatem amplectetur, suam verò non deserere dicetur, si primùm

magnam aliquam ex ſuſtinendis laboribus ceperit voluptatem, & aſſidua cura ac animi contentione ita tempus feſellerit, punctúmque temporis puncto nexuerit, vt more eorum qui Endymiônis ſomnum dormiuerunt, omnes temporum moleſtias & tædia facilè vincat & demulceat. Quæ enim vberior amœnitas, maioréſque delitię, quàm applicando defigendóque in rem aliquam animo explere omnem expectationem diuturni deſiderij, & omnes rerum acerbitates iucundo fructu otióque temperare? Quod faciliùs in iis vſu-uenit quorum nulla vnquam futura eſt ſatietas. An non is de ſe mereatur, qui ita in negotio verſatur, vt eius honeſtus iuſtúſque labor honore, præmio atque ſplendore decoretur? Suſcepti verò in rebus non ludicris labores, ſi quis modò inde fructus redeat, honore debito autorem ſuum non fraudabunt, quin eum contra omnem inuidiæ tempeſtatem aſſerent, atque vindicabunt. Quod iis non contingit qui exiguo lucello merceduláque contenti, aut rudi adumbratáque rerum cognitione, mollitie diffluentes veluti vieti, diſſoluti, exanimes ac emeriti ſegni otio, tanquam pigritiæ ſuæ fomento, voluptuantur. Iam verò locus poſtulat, vt de inſtituto aliquid dicam: tametſi ſcriptio ipſa ſatis indicet quo animo id fiat, vel vt is qui ſcribit priuatis ſuis ſtudiis conſulat, vel vt aliqua ratione aut paucorum, aut multorum deſiderium leuet, vel omninò id, quantulum & qualecumque ſit, ad Rempub. referre videatur. Verùm ne cui admirationi ſit hoc nouum & inſolens ſcribendi genus, ſi de noſtro Conſilio aliquid explicem, non erit fortè à recto alienum. Hippocrates Hiſtorias morborum particulares ſcripſit, quod & nos

hîc facimus, sed more nostro scripta non illustrauit. Et non Thucydidis more multa idiotis cognita proposuit vulgóque trita, sed rara & scitu digna cursim perstrinxit, quibus aut certum periculum ægris crearetur, aut aliqua salutis spes illuceret. Commentarium in sua scripta edere indignum erat tanto viro, indignum eius otio. Credo enim illum tanti temporum singula momenta æstimasse, vt ne minimã horulæ vsuram sibi ipse ad res ludicras concesserit. Quò magis à Commẽtario in suas historias se abstinuit, quòd fortè hoc ridiculum ac puerile extitisset. Facile est enim aliquid narrando confingere, vt confićto quoque in id cómento aliquid nouum afferre videamur quo auram popularẽ aucupemur. Quæ quidem materies & seges est vberrima ijs qui sese iactare, & ingenioli, argutiarúmque nõnullarum specimen aliquod ostentare volunt: necnon si miro quodam modo iis placet Asiaticum scribendi genus fusum, profluens, dilatatum ac dissolutum. Hoc enim est proximè Poëtas imitari, qui rebus cófingẽdis, & pro libito excogitandis longè vberiùs fusiúsque dixerunt, quàm si vera, & ad fidẽ historiæ referenda cóscripsisset. Veritas enim ipsa per se lucet, & intra quasdam orationis angustias coërcita, ipsa tamen sese suo nutu sustinet ac tuetur. quæ verò fingũtur, ea orationis diuitiis fundũtur, manant & aperiuntur, nec in legẽtium animos priùs influunt, quàm ornatu oratorio, fuco, vestitúque insigniãtur: cum res fictæ, mutæ, inopésque dicendi sui fastidio quemq; à se abalienent. At πολυλογία facilè mendacium falsitatémque prætexit & subornat: quod nudę apertæ, contractæ ac conclusæ orationi non contingit. At Hippocrates concisè res

deſcripſit, fateor, ſed peculiari in dictum quodque cõmento opus non fuit, cum ex reliquis libris explicatio eruatur. Præterea quodammodo præuidebat (vt quiſque ſapiens conſcius ſui, niſi φιλαυτία animum perſtrinxerit, rerum ſuarum iudex eſt & arbiter) tanti ſua ſcripta poſteris futura, vt omnes gregatim, pro ſua quiſque parte, de illis illuſtrandis decorandiſque laborarent. At de nobis longè aliter eſt. Nã eâ virgulâ non obtigit, vt credamus fore aliquos qui fœtus inchoatos abortiuóſque ingenij noſtri perficiant: nec item nobis licet eſſe tam politis. Præterea non eſt ea noſtri ingenij vbertas vt plura parturiat, nec vt à poſteris id expectemus quod diuini Hippocratis vis penè ſuo iure vendicauit. Idem in libris Hippocr. euenit ac ſi quis in locupletem domũ venerit non explicata veſte, nec auro, nec argento, nec tabulis propalam collocatis, ſed magnificis omnibus rebus conſtructis ac reconditis. Sic in Hippocratis libris diuitias & ornamenta illius ingenij ſolùm per quædam inuolucra & integumenta perſpicere licet. Maximè vero id nos impulit vt ſtylum noſtrum acueremus, ne ſcribendi inertia & negligentia obtunderetur ac hebeſceret. Prout enim in quoque eximia quędam eſt indoles ad aliquid agendum, ita eã ipſam explicabit: vt ſi quando educamur ex domeſtica exercitatione & vmbratili mediũ in agmen, in puluerẽ & in palęſtram, nõ modò ingenij, ſed & orationis vis aliqua appareat. Ad id maximè ſumus incitati Ciceronis hortatu, qui ſtylum præſtantiſſimum dicendi magiſtrum & effectorem eſſe ait. *Nam ſi ſubitam & fortuitã orationem commentatio & cogitatio vincit, hanc ipſam profectò aſſidua & diligens ſcriptura ſuperabit. Et qui à ſcribẽdi conſuetu-*

dine ad dicendum venit, hanc affert facultatem vt si etiam subito dicat, tamē ea quæ dicuntur, similia scriptorum esse videantur, atque etiam si in dicendo scriptum afferat aliquid, reliqua similis oratio consequetur. Vt concitato nauigio cum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipsa nauis motum & cursum suum intermisso impetu pulsúque remorum: Sic in oratione perpetuā cùm scripta deficiunt, parem tamen retinet oratio ipsa cursum, scriptorum similitudine & vi concitata. At eloquentia non pelluntur morbi, nec etiā absurditate verborum & balbutie, sed honestum est omnes artifices, in suo quemque genere, propriis & aptis ad id quod tractant, verbis vti: vt tametsi quis arte & ingenio valeat, culpā tamen non careat, si lingua hęsitet, si voce sit absonus, si vultu motúque corporis vastus atque agrestis. Quæ nos dum cogitaremus, in id studium nos coniecimus è quo tandem aliquando & fructum maximum capi posse putauimus, & linguæ volubilitatem, verborum flumen, rerum & sententiarū vbertatem manare. Nó quod placeat eorum medicorum industria qui tales ex Commentario euadunt, vt si liber deficiat, ieiuni & tenues appareant, si suppetat vberes & abundantes, sed cùm ipsi thesauro memorię credere multa oporteat, quæ in apertum vsúmque aliquando depromamus & efferamus, non alienum quoque erit in libris penu promptuariúmque aliquod statuere, è quo breui tempore id compendio comparemus, quod in amplissimo voluminum pelago nc nisi lōgo tempore colligere ac venari possimus. Hic noster labor, si quando in quorumdam manus deuenerit, eos obsecro obtestórque vt æqui consulant. Atque existiment nos id propositi institutíque habere, vt in seria magis studia operam nostram conuertamus, si quando

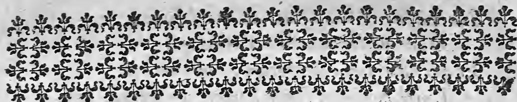
(cum DEO) pax constans otium maius est confirmatura. Quis enim in tantis bellorum tumultibus, animorum ardoribus, & fluctibus, tranquillo pacatóque animo esse possit, cùm vix Rempublicam regnúmque totum respirare posse omnes intelligant, nisi armis aut conditione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis? Si tamen Deus tantum impetum represserit, flammam facésque ipsas ardentes extinxerit, dissidentésque animos composuerit, firmóque necessitudinis vinculo copulauerit, dum Musis sua serenitas & tranquillitas reddita fuerit, optimo freti otio maiora præstantioráque præstituros nos pollicemur. Vale octauo Calend. Nouemb. 1575.

ADMONITIO.

VI libris conſcribundis operam dare ſolent, dum varium hominum iudicium ſubeunt, ſæpe nonnihil de fama detrahi ſentiunt, ſæpe falsò accerſuntur. Et ſic cum variè quoſdam diſtrahi videant, malunt otio & literis abuti cum Græcè Latinéque docti aliquid præclari edere poſſint, quàm nomine periclitando, ingenii ſpecimen efferre. Alij in eo laborant quidem, ſed timidiuſculè, dum opinionum fluctus pertimeſcunt. Aliis plus animi ſupereſſe videmus, ſed cùm præfractiùs audaciúſque aliquid moliuntur, ſupercilium nimis attollunt, & nimio ſui amore capti, dum inani gloriolæ vento feruntur, ridendi ſui occaſionem porrigunt. At placet magis eorum conſilium, qui timidiùs aliquid aggredi ſolent. Qui enim libros ſcribit, ſiue parietum anguſtiis coërcitos, ſiue aliquando prodituros, in eadem eſt ipſe fortuna, in qua is qui ſpectante Roſcio in ſcenam prodierit, ſiquidem non rarò hominum fallit expectationem. Quanquam audendum aliquid, præſertim cum nō mordeantur ſcripta ab iis quibus natura meliorem quandam indolem indulſit. Quis porrò dubitat non eſſe propenſionem ad maledicendum homini ignorantiam & infantiam, quàm paucorum coctam prudentiam? Quid porrò ignaro, cum homine polito & ſapiente? Nec enim licet cum eo iuſto ſacramento contendere. Niſi nos magis mouet

quorundam improbitas & vafrities, qui ambitiosè tristes in alienis æstimandis omnia suspendunt, quò plus aliis sapere videantur. Edant tandem aliquid vt ambitioni suæ faciant satis: nam dum eorum æstimabitur labor, habebunt fortè quo suam tristitiam leniant. Alij minimè boni sunt, qui in alieno opere nimiùm ingeniosi esse solent. Nec mirum, herclè, si vt quisque est indoctissimus & insulsissimus, ita doctissimũ quemq; & politissimũ petit, & traducit. Id verò maiore licentiâ fit, quoniam nulla lex constituta est in eos qui falsò aliis contradicunt: maximè cùm id de instituto fit, vt intelligentiores (sic enim dicam) plebeiis & muliérculis esse videantur. At lex sanxit vt qui falsò aliquem accusarit, eadẽ pœna multaretur, quâ & reus, si de crimine conuictus esset: cur nó eodem fine contendere licet cum iis qui aliorum scripta iniquiùs traducunt. Quod si statuta lex esset hominum improborum temeritas sic cohiberetur, & doctis via ad agendum audendúmque securior aperiretur. Lutetiæ Parisiorum Idib. Nouembris 1575.

CANDIDO LECTORI GVLIELMVS DE BAILLOV, DOCTOR MEDICVS Parisiensis S. D.

RIMVS Apollineis vestigia pressit in aruis
Hippocrates, famâ dignus, & imperio:
Quæque impressa, suo vult tanquam iure, gregatim
Posteritas, tanto sub Duce, gnaua sequi.
Multa quidem furtim tacitis abstrusit in antris,
Quæque diu rapto, delituêre, Duce,
Sed tandem emergunt, & amœnâ luce fruuntur,
Eruta gnauorum scripta labore Patrum.
Vnus & ignauas virtute coërcuit arteis,
Ingenium multis sic acuêbat iners.
Nam centêna licet quis lustra peregerit, annis
Argolico similis Nestori sitque Seni:
Non tamen implicitas euoluet pollice gazas,
Nec vigil Hippocratis mente capesset opes.
Quicquid de medica dici queat, arte, disertum,
Quicquid & arcani texit Apollo sinu:
Illud in angusto diuinus cortice pressit,
Vt nihil Hippocrati Delius addat inops.

Ne mirêris in hoc insumi authore labores,
Olim qui tantùm ferre solebat opis,
Et qui nunc tantâ morborum astante cateruâ,
Longè hominum fatum, morte peremptus, agit.
Immò dira necis pepulisset spicula longè,
Contráque se læuas asseruisset aues,
Immortalis agens vitam, nisi lucis & Aulæ
In numero optasset, sat satur, esse Deûm.
Artis & vt tantæ laudem mereare perennem,
Otia, re quauis deteriora, fuge.
Quid datur excelso Diuorum numine maius,
Publica quàm incolumis constet vt arte, salus?
Euolue Hippocratem, nec eorum temne labores
Qui scripta in primum restituêre decus.
" *Nam laus scriptori debetur vt ampla parenti,*
" *Nec cultor laudis debet habere minus.*
" *Seminibus iactis qui dat vigil incrementum;*
" *Non minùs est quàm qui sparserit illa solo.*

APPROBATIO.

ÆC Conſilia Medica Magiſtri GVLIELMI DE BAILLOV, Medici Pariſienſis celeberrimi, olim Decani & antiquioris ſcholæ magiſtri, eruditâ oratione & ſummo judicio conſcripta, fruantur eâ quâ diutius carüere luce, futura rei Medicæ & ornamento & vſui maximo. Datum VII. Calend. Iunij. Anno M. DC. XXXIV.

FR. BOVIONNIER, facultatis Medicæ Pariſienſis Decanus.

RENATVS MOREAV, Doctor Medicus Pariſienſis, & Profeſſor Regius.

GVIDO PATIN, Doctor Medicus Pariſienſis.

Extraict du Priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy, il est permis à M. IACQVES THEVART, Docteur Regent en la faculté de Medecine en l'Vniuersité de Paris, & Medecin de la Royne Mere du Roy, de faire imprimer les Oeuures de Medecine de M. GVILLAVME DE BAILLOV, iadis tres-celebre Docteur, Regent, Doyen, & ancien maistre de ladite Faculté de Medecine son oncle, par luy examinez, corrigez, augmentez, & mis en bon ordre, auec defenses à tous Libraires & Imprimeurs, & autres personnes de quelque qualité & condition qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer, vendre ny debiter lesdits Oeuures dudit sieur DE BAILLOV, ensemblement ou separément, sans le congé & permission dudit sieur THEVART, durant le temps & espace de dix ans, à compter du iour que lesdites Oeuures seront acheuées d'imprimer; à peine de confiscation des exemplaires contrefaits, & de mil liures d'amende, despens, dommages & interests enuers luy; nonobstant oppositions ou appellations quelconques, Chartre Normande, clameur de Haro, ou autre chose à ce contraire, ainsi qu'il est plus au long contenu en l'original. Donné à Paris le 18. Septembre mil six cens trente-quatre. Signé, Par le Roy en son Conseil. RENOVARD, Et seellé du grand sceau de cire jaune.

LEdit sieur THEVART consent & accorde que IACQVES QVESNEL, marchand Libraire à Paris, iouysse du present Priuilege pour le regard de ces deux volumes de Conseils de Medecine, ainsi qu'ils en sont demeurez d'accord par contract passé pardeuant deux Notaires du Chastelet de Paris.

Ce second volume de Conseils acheué d'imprimer le 1. Septembre 1635.

INDEX HISTORIARVM & Consiliorum, quæ in hoc secundo clarissimi G. BALLONII Tomo leguntur.

FINIS.

GVLIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

CONSILIORVM MEDICINALIVM

LIBER SECVNDVS.

HISTORIA PRIMA.

IOANNES TASSINVS *calidus temperie & ſiccus, veneri indulgens (vt ferebatur) vertigine oppreſſus, linguæque minimè continens repentè concidit. Obmutuit. Paulò antè graui metu percullſus fuerat. Fandi impotens quidem, alloquentibus annuebat. Deſignabat locum dolentem ad dextras lateris dextri partes, quâ ſeptum alluit. Frontem ac tempora contingenti, adurens flammeúſque calor percipiebatur. Paroxyſmo ſolutus intolerabili capitis dolore captum ſe narrabat. Ex interuallis exiliebat,*

insultabátque phreniticorum more, non conuellebatur. Deinde obtumescebat, & velut sopore vigilanti occupatus delirióque iacebat. Dein rursum exiliebat. indecorè sese componens, omniáque proiiciens. Ad se rediit multis vltrò, citrò tentatis. Dextrum latus dolere narrabat, & sinistrum antè doluisse. Olim sanguinem ore reiectauerat affatim. Venam secuimus. A secta vena repetit malum: cœpítque statâ periodo reuerti idque noctu. Restitutus tandem de reliquiis doloris in latere & capite querebatur, febre carebat vrinæ non illaudabiles. Nisi sedula custodia impeditus, horrenda fecisset. Spiratio frequens, parua, non magna rara, licet delirus. Aliquando parum elato pectore spirabat frequens & humile, Ilia ducendo Hypochondriacum aliquid congenitum erat. Pulmonicum quid putabant: aut à pure vaporem, aut tuberculum, aut conuulsionem articulorum pulmonis aut adhæsum, sectio, vstio, aut maturatio flagitabatur. Omnia in ancipiti erant. Alij Ephialtem, aut Hypochondriacum suspicabantur. Post magnam purgationem conualuit. Eruperant paulò antè ambustis similes pustulæ? an quia splenicus? vltimæ deiectiones albicabant: An quia abscessus ruptus est? Præter spem salus.

COMMENTARIVS.

ADMIRABILE aliquid atque ſtupendum hæc habuit hiſtoria, quod ferè & inuaſionis modus, & progreſſus, & euentus neſcio quid habuerit communem aliorum morborum ſortem ſuperans. Sanus erat & integrâ fruens valetudine, niſi quod aliquando de latere dextro quereretur, aliquando de Hypochondrio ſiniſtro. At id quod in vtráque parte ſentiebatur, non credebatur tanti eſſe, vt propterea medicorum aduocato conſilio, eius ratio & cura haberetur. In progreſſu & euentu non minimùm quoque admirationis fuit. Hærebamus in eo vt cauſa quæreretur huius mali, nec tantùm hoc, ſed cur certa ſtatáque periodo rediret. Quanquã non dubitamus nil in natura fieri, ſiue ad valetudinem, ſiue ad morbũ, ſiue ad cibum & potũ ſiue ad humores, ſiue ad actiones muniáque naturæ pertineat, ſine periodo & certa circuitione. Immò dum loquitur Hipp. de oculorum firmitate, quæ cùm adeſt, longioris vitæ nota eſt, ſin minùs, breuioris, vult impari anno hominẽ mori, ſi impari anno oculorũ vis pereat. Et in eodẽ loco idem Hipp. Dierum imparitatem in magnis temporis & ætatis puerorum mutationibus obſeruat. Euentus verò valdè fefellit, quòd mortis potiùs quã vllius melioris fati ſpes foret aliqua. Quod tam repentè inſolens hoc malum inuaſerit, id primus obſeruat Hippo. qui generaliter de omnibus morbis pronuncians ita ſcribit, ἐκ εὐθέως αἱ νοῦσοι τοῖσιν ἀνθρώποισι προσγίνονται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενα, ἀθρόως ἐκφαίνονται, non derepente morbi hominibus accedũt, ſed quæ ſenſim collecta ſunt, affatim magnóque inſultu ſeſe produnt ac proferunt. Nec enim tam ſubita eſt ad opprimendum generatio, quàm ipſius adorſio & inſultus. Sed cùm corpus iam ſemen morbi in ſe conceptum fouet & alit, minima etiam occaſione detegitur ac eluceſcit. Quod omnium apertiſſimè Galenus explicat his verbis, in comment. in quartum τῶν ὀξέων: *Corpore noſtro ad morboſam diſpoſitionem parato, ita vt propè completa iam ſit, quippiam obueniens eam manifeſtat. Nam vel febrem accendit, vel catarrhum proritat, vel capitis dolorem excitat. Deinde ex eo continenter ad morboſæ diſpoſitionis affectionem & præparationem non ſine periculo lan-*

Dolores fugaces nõ ſunt negligendi.

Periodus in omnibus rebus.

Impari anno mors.

Quomodo oculorum firmitas diuturnioris vitæ ſit ſignum.

Par. 115. lib. 4. acutorũ.

guent. Pluráque eo loci ea de re conscripta sunt, quibus demonstratur quanta sit vis causarum προκαταρκτικῶν, in morbis excitandis, non generandis. Aliud enim est παροξύνεσθαι, aliud γενέσθαι. Causa externa morbum quidem, aut dispositionem aliquam sui generis excitat, vt insolatio dolorem capitis à simplici intemperie, sed propriè dictos morbos non generat, sed ad excitandum, irritandúmque aliquid confert. Quod à me in libro consiliorum pluribus dictum est ad euertendam eorum opinionem, qui causas procatarcticas in morborum diagnosi pro nihilo ducendas putant. Duo hoc loco disputare non erit præter rem, priùs cum tantus calor fuerit in capite quomodo non febricitarit? Et an tantus morbus sine febre esse potuerit, accedit & illud, quod ista additio in ægris, *sine febre erat*, ἀπύρετος ἦν, vel ἀπύρως, non temerè ab Hippocrate ad rerum distinctionem vsurpatur. Non potuisse esse sine febre ex eo contendere posset quis primùm quòd omnis penè morbus febris sit, quòd nullus sine febre sit, quod nullus sine febre moriatur. Sed hæc ἀδιορίστως non sunt audienda[1]. Omnis morbus febris dicitur, quod nullus ferè sit æquè communis ac febris, & qui faciliùs occurrat, & quòd ferè omni morbo comitatum præbeat. Quod Hippoc. distinctè pronuntiat, *Communissimus morbus febrilis est, siue febris ipsa, & omnium morborum comes est, præsertim tamen ex inflammatione, & tensione abscessuum:* quod non abs re adiectum est, vt excludantur morbi aliquot frigidissimi quorum febres comites non sunt. Id plenius Gal. explicauit his verbis: *Omnino in acutis morbis febres sunt continuæ: Rari enim sunt ex ipsis quibus febres non adsunt continuæ vt apoplexia*, & in septimo Aphor. lib. 1. *febres continuæ sunt inseparabiles à morbis acutis*: quod bifariam audiendum, vel quòd nullus sit morbus acutus, cui non annexa sit febris, vel quòd quæ febres continuæ morbis acutis annectuntur, hæ simul & incipiunt, & desinunt cum morbo acuto. Et id est ἀχωρίστως ἔχειν. Non placet prior explicatio, posterior probabilis est[2]. Cum nemo dicitur sine febre mori, id de febre marasmode audiendum est. Sed ad hæc omnia illud adiici potest, quod latissimè patet. Ex morbis quidam sunt febres ipsæ, quidam febres comites habent, atque eæ comites febres aliquando nil habent ἀξιόλογον, vt dicatur æger febrire nec ne, nil interfit: aliquando sunt magni momenti. Aliàs mites sunt admodum, aut saltem tales apparent, cum in recessu perniciem

Externa causa vt morbum generet.

Calor summus in capite an cum febre.

Quibus in morbis sit febris.

Quid sit febrem à morbo acuto non separari.

moliantur[3], vt febres hæ quæ partis alicuius principis διαφθορὰν *1. de*
ſequuntur; ægri enim ſine ſenſu, & nil tale cogitantibus medi- *morbis*
cis moriuntur. Et hoc bonorum omnium autor Hippo. obſer- *mulierum.*
uat qui dum loquitur de febre quæ vitium in vtero & perniciem iam perfectam conſequitur, ait πῦς, eſſe βληχρὸν, id eſt febrem eſſe mitem & manſuetam, vt videtur. Et hac noſtra memoria à corruptione vteri obſeruatum eſt primates mulieres interiiſſe, febre latente & blandè ægras tractante, quod expectationem ſpémque medicorum non ſine infamiæ nota & ignorantiæ ſuſpicione decepit. Pręter iſtas differentias febris nunquam à quoquam obſeruatas, eſt & aliquid peculiare in febribus obſeruandum. Aliquando enim vis ipſius febris in partem aliquam ſæuit, vt æger tantùm vel ſe capite dolere dicat, vel renes, vel aliquam affici aliam partem, vt febris aliquo modo κεφαλικὴ di-
catur. De quo pleniùs in alia hiſtoria dicturos pollicemur[4]. *Hoc apertiſſimè vult*
Quod euenire puto, vel cùm peculiaris in parte aliqua infirmi-
tas eſt & vitium, vel cum febris ipſius ſubiectum eſt potiùs teter *Gal.*
quidam vapor, qui prout, vel in illas parteis, vel in illas repit, *comm. in part. 18.*
ita quoque ſui notas & ſigna exhibet[5]. Quod & exemplis il- *lib. 1.*
luſtrandum eſt, & auctoritate, quoniam ad id quod hoc loco *Prorrh.*
tractatur, maximè pertinet. Audiuimus obſeruatum eſſe ab Hippocrate in Coacis (quoniam nondum locum legiſſe contigit) rigores aut horrores inanes in febrium paroxyſmis tranſlationem in caput afferre ſymptomaticam[6], id eſt, dum effertur vapor febrilis à foco, aut tenuis ichor qui naturam perturbans, & calorem afficiens, eundem foris intrò reuocat, vnde aut rigor, aut frigus inſequitur periodicum. Quod ſi hoc fruſtra fiat, & potiùs rectà caput vapor appetat, ac ſi conſtituatur firmetúrque ſedes in capite, dolor oboritur ſæuiſſimus, & adurentis in toto capite coloris ſenſus excitatur: in cæteris partibus nil ſimile percipitur. Et vulgus ſe febrem in capite habere narrat. Item in paſſim vagantibus febribus periodicis, cum ſemen morbi extinctum videretur, certis quibuſdam diebus[7], ac ſi nouus paroxyſmus ſuſcitandus foret, calor aut in capite ſummus, aut in alia parte, & dolor excitatur: quod fit aut ob paucitatem materiæ, aut quia ea nondum ſatis apta eſt ad putrendum & motum. Denique in febrium ineuntibus paroxyſmis præter conſuetudinem quædam ſymptomata apparent, aut ingens capitis ſolius dolor, aut brachij, aut cruris, aut velut incubus,

aut suffocatio, nonnullis quædam contractiunculæ conuulsionibus similes non autem manifestus quidam calor apparet in in toto corpore, à quo febris suam essentiã nanciscitur [7]. Quod fit, meo iudicio, propter aliquam separationem & secretionem materiei, quæ non per venas, sed per arterias aut neruos, aut inanes quosdam meandros irrepens insolentia quædam symptomata procreat ac progignit. Quod & confirmant ea quæ scripsit Gal. dum rationem reddit cur in principiis febrium aliquando delirent ægri, aut strangulentur, aut suffocẽtur, aut terrificum aliquid patiantur, aut etiam sæpè moriantur. Et Hipp. de iis scripsit, in principiis febrium siue delirium accesserit, siue alicuius membri sideratio, periturum hominem sciendum est, si non optimum aliquod signum apparuerit [8]. Ex quibus omnibus apparet contingere sæpè vt moueatur materia tum suo ipsius nutu atque sponte, vtpotè animata & excitata suo spiritu & ichore (nullus enim humor siné aut flatu aut ichore citò impellitur) tum naturæ vi pellente, & tum in partem aliquam vis atque impetus iste & impressio redundat [9]. Quod huic ægro nostro contigisse certum est. Vnde quæri posset, an satiùs sit in vnam tantum partem vim istius tempestatis febrilis redundasse, an in totum corpus. Nam si in totum corpus malum æquabiliter repat, plures & partes & facultates lęduntur. Contra meliùs esset diffundi hoc totum virus, & in multas corporis partes dissipari, quam ita confertim & gregatim in vnam principem partem insultasse atque impetu ruisse. Finem facturus, commemorabilem locum, & ad rem maximè pertinentem adducam, vt appareat, quomodo humor in corpore diu stabulatus & suppressus, visus sit tandem, quâ data porta, irruisse in partem aliquam, & grauissimè illam labefecisse. Hippocratis hęc verba sunt. Quibus lumborum tenues & diuturni dolores, & ad Hypochondrium reducti reuocatíque, & ciborum auersio cum febre, dolor is valens intentúsque ad caput perueniens citò cum quadam conuulsione interimt. Id est, sæpè circum Hypochondria latet humor, qui diuturnitate malitiã acquisitã dum sęuit, furit ac virus exerit, dum caput appetit horrenda symptomata inuehit, fusiorem explanationem adduximus in nostris Consiliis, & in libro Definitionum nostrarum. Tertiam partem ex tribus propositis, nimirum cur Hippo. sæpè addat, ἀπύρως ἀπυρέτῳ ἐόντι, aut ἄνευ πυρετοῦ, paulò post explicabimus, vt rerum vitetur confusio.

De crisibus c. 9. lib. 3.

Flatus & ichor animant morbos.

Part. 8. lib. 3. Prorrh.

Calidus siccus. TEXTVS.

Hoc additur ad explicationem eorum quæ postea dicentur. Nam paulò post dicitur linguæ incontinens factus fuisse, quod affectionis melancholicæ index est ex Gal. vt postea apparebit: Item cum ex inspectione faciei, capilli, oculorum & habitus, aliquid fouere Hypochondriacum suspicio fuit. Et non abs re. Nam euentus docuit latitasse nescio quid iam diu in vtróque Hypochondrio præsertim in sinistro, quod tam diri morbi occasio ac parens fuerit. Cæterùm duo melancholicorũ genera, reperio vnũ per se, alterum per accidens. Per se quidem vt qui calido & sicco sunt temperamento, hirsuti & squallidi sunt, præsertim si angustiores venas habent. Nam ex gracilibus quidam sunt ὀπφλεβοι, vt 6. Epid. alij sunt λεπτόφλεβοι. Quibus angustia vasorum est, iis maior est in Hypochondriacam affectionem propensio [10]. Per accidens verò vt sanguinei temperamento. Nam dum corpus δυσδιαφόρητον redditur, aut aliqua alia causa inciderit facilè massam sanguinis alterans, facilè sanguis denigrescit. Et in eiusmodi sanguineis est quædam εὐχροια, sed est cum toruitate quadam & mœsto vultu. Quod Hippoc. animaduertit paucis verbis explicans posterius genus melancholicorum: & amplissimè Galenus in Commentario explicat & alio in loco. Et prout est dispositio & inclinatio ad melancholicum temperamentum, ita & ad τὸ ὑποχονδριακόν. Vide plura initio Tomi primi Consiliorum. *Part. 17. lib. 2. Prorrh. & 2. Epid.*

Veneri indulgens. [11]

Hæc causa esse potest fortè cur cerebrum infirmius redditum sit, & ideò ad vim morbi excipiendam opportunius. Nam vt Hipp. docet, *Semen robustissimum est quid, quoniam à veneris vsu etiam minima re excreta, imbecilles efficimur.* Venus digerit, desiccat & dissipat: non tam quia (vt ait Gal.) corpus virosum excernitur, quam quia multi coeffunduntur spiritus, & ipsa voluptas per se etiam resoluit. Hippo. verò vsum veneris calfacere, nedum refrigerare ait, non solum propter motum ipsum qui calfacit, sed ob frigiditatis excretionem. *Coitus*, ait, *humectat, calfacit* [12]. *Calfacit ob laborem & frigiditatis excretionem: Attenuat ob euacuationem: humectat ob colliquationis reliquias in corpore.* *Hipp. 1. de Diæt.*

factas. Sed cur semen ipsum excretum frigiditatem vocat? Bifariam hoc debet intelligi, vel quia semen cum sit quid desectum è parte spermatica, quæ natura frigida est, frigidum sit ex se, calidum ob spirituum perfusionem. Item omne aqueum ratione sui frigidum est[13], Quomodo sanguis natura frigidus ab eodem Hippocrate statuitur. Vel excerni frigiditas dicetur, quoniam diffunditur per coitum pituita & serosum pituitosúmque excrementum, cuius excretio iuuat. Quomodo Hippo. voluit veneris vsum frigidis, & à pituita natis morbis conducere. Quod Aristoteles ampliùs explicauit.

Aristoteles 1. Problematon. Par.42. lib 4. acuto.

Vertigine oppressus, linguaque minimè continens concidit.

Ob inordinatum spirituum motum vertigines fieri, ac præsertim animalium illud iam testatum est. Et non mirum si elati infernè vapores præsertim maligni dum percellũt spiritus animales & perturbant, vertiginem inducunt. In iis enim potiùs spectatur qualitas cerebrò infensa quam quantitas. Alioqui à cibo dum blandus somnus nos capit vertiginosi redderemur. Eam vertiginem quæ ęgrum nostrum pręhẽdit, calorem capitis summũ & arteriarum pulsum Hippo. quasi hanc historiam describens, & Galenus in Commento ad viuum expressit: *Quibus in febribus vertigines à principio & capitis pulsus sunt, his ad indicationem vsque febris accessio fit, si delirent, nil mirum. Gal. in com. ait contingere, vt ab initio febres moderatæ sint, sed symptomata caput infestent, ob exustionem, vel exhalationem humorum in ventriculi corpore contentorum.* Et paulò antè, *cum caput circum agi videtur δῖνος, cum tenebricosum quid obuersatur, Σκοτόδινος appellatur. Fit ob inordinatam spiritus flatuosi motionem, qui vel localem in cerebro generationem habet, vel sursum ex infernis fertur partibus. Et quod notandum est, scribit omnes has tenebricosas dispositiones medium quoddam tenere inter id quod periculo vacat, & perniciosum.* Nam cum natura, siue caliditas natiua conatur humores fundere ac dissoluere, in hoc vis eius quidem apparet, quia si extremè languida foret, quod ἀῤῥωστεῖν vocat Hippo. ne aggrederetur quidem, sed quia omnino extenuare ipsos vapores, & per insensiles meatus excernere non potest, in hoc languere dicitur ad aliquid, non omnino. Sic languor iste non est periculosus facta comparatione ad

Part. 23. sect. 5. lib. 6. Epid.

τὴν ἀῤῥωςίαν. Et in eo ſenſu ſudor dicitur ſignum eſſe & naturæ validæ & imbecillæ. Validæ quidem, quia conatus iſte & vis in excernendo robur aliquod deſignat: imbecillæ autem, quia ſi naturalis calor omnino validus eſſet, non in ſudorem, ſed in quid tenuius & fuliginem reliquias iſtas conuerteret ac comminueret. Quod non intellexit Diocles. Atque inter ea quæ ex Commentario prædicto excerpi poſſunt notare maximè oportet initio febrium, ſiue febris manifeſta ſit, ſiue principium tantùm ſit febris, ſiue conatus tantùm naturæ, cum alioqui omnia mitia ſint ſatis, caput aliquando inuadi ſolere à vapore maligno qui caput percellens & replens, & velut localem in cerebrò febrem pariens pulſum in temporibus, & capite afferat, vertigines & deliria, ob cerebri quandam alterationem, id eſt, præſertim ſi cerebrum imbecillius naturâ ſit, & eò inclinet humor.

Linguæ incontinens.

Apud Hippocratem reperio, τῆς γλώσσης ἀκρατείαν, & τῶν χειλῶν ἀκρατείαν. In Aphoriſmis, Si lingua derepentè incontinens fuerit, aut pars aliqua elangueat, id melancholicum eſt. In Epid. οἱ παφλάζοντες χειλῶν μὴ ἐγκρατέες ἐόντες. Qui lingua offendunt, verba repetentes ſubindè, & labiis moderari nequeunt. Malè enim pro χειλῶν, legunt χειρῶν. Niſi fortè tolerabilis dicatur lectio vt conſonet cum illa particula ſuperioris Aphoriſmi, Si pars aliqua velut attonita elangueat, quod τῶν χειρῶν ἀκράτεια, apoplecticum aliquid habeat. Tamen nullo modo probatur poſterior lectio. Porrò lingua ἀκρατὴς, dicitur quæ ita infirma eſt vt non integrè vocem dearticulet, vel quæ immota ſit ac velut exoluta. Sed quid hoc ſignificat? Melancholicam affectionem. Galenus hoc probare non poteſt. τὸ μελαγχολικὸν, non humorem melancholicum, aut atrabilarium ſignificat, ſed affectum melancholicum à tali humore natum. Vnde cum dixit, verè τὰ μελαγχολικὰ, id eſt, affectus melancholici à Dominatu atræ bilis. Sed paulò altiùs aſcendamus. Loci ſunt apud Hippocratem ex quibus fortè demonſtrationem horum eruemus. In 2. Epid. blæſi, calui, lingua hæſitantes morbos valdè melancholicos patiuntur, & hirſuti quoque, τὰ νοσήματα ἰσχυρῶς μελαγχολικά. Et alio loco bleſi & qui celeri lingua ſunt, melancholici ſunt. Sed in

Aphor. 40. lib. 7.

Sectio 5. lib. 2. Epid.

3. Aphoriſm.

ſect. 5.

hoc differunt omnes loci isti adducti quod cum dicit in Aphorismis, Si lingua repentè incontinens fiat, de morbosa affectione sermo est. Cum verò dicit hirsutos, caluos, & blæsos melancholicis morbis obnoxios, de sanis sermo est. Nunc ad rem reuersi videamus an incontinentia linguæ, & si cui pars statim elangueat, melancholicæ affectionis signum sit. Metum & mœstitiam melancholicum quid esse asseuerat Gal. item Elephantum & cancros, at non potest sibi persuadere humoris melancholici effectus esse, linguæ incontinentiam, & ἀποπληκτικόν quid. Tamen quid Galenus responderet Hippo. in libris de morbis (quos Galenus Hippocrati adscribit) vbi Hippo. aphoniam subitam, & incontinentiam linguę, membrorúmque impotentiam atræ bili ascribit? Verba sunt hæc, repentè dolor caput occupat, & vox deficit. Intra dies septem perit, nisi febris superuenerit. Si adfuerit, euadit. Hæc patitur cùm atra bilis, Græcè μέλαινα χολή, In capite commota fuerit, maximè verò qua parte multæ venæ fuerint, vt in collo & pectore. Hîc vides à melãcholico humore hæc symptomata nasci quod Galenus nõ vult. Ac primùm credo atrabilariũ humorem verè mœrorem & mœstitiam, & pauores parere, & deliria melancholica, at succus melancholicus apoplexias, siderationes, attonitũ morbum, quassus, & resolutiones membrorum afferre potest. Itaq; in illo loco lib. 2. de morbis, μέλαινα χολή, malè vertitur, atra bilis, potiùs succus melancholicus verti debet. Sic conciliare locos autorum oportet. Quod placet Galeno in comm. Apho. qui fatetur quidem succum melancholicum apoplexias, & consimiles affectus parere posse, quatenus ratione crassitiei communicat cum pituita, non autem quatenus ad atram bilem vergit. Id est, in succo melancholico vel qualitas, vel substantia spectatur, si substantia, paralysis, impotentia, obstructio inde gigni potest, si qualitas, vt quæ ob empyreuma, & assationem acquiritur, ea atrabilarium quid habet potius. Et ex historia de Pythione apparet, humoris quantitatem comatosas potiùs affectiones & oppressionem afferre, qualitatem verò deliria. Quod valdè notandum est. Et id duobus ex locis Galeni apparebit. Prior est in 4. Aphorismorum, si multitudo humorum magis ad atrę bilis naturam vergat, pauores fiunt & timores, sin minus, id est, si resipiat naturã pituitæ aut alius humoris, labores & conuulsiones oboriuntur. Aliùs locus est quo docet mor-

Lib. 2. de morbis non longè ab initio.

Aph. 40. lib. 7.

Hist. 1. lib. 3. Epid.

Aph 67. lib. 4.

Aph. 55. lib. 6.

bos hyemales potius ob materię quantitatem fieri, autumnales ob qualitatem. Iſta porrò eſt qualitas quæ atrabilarios affectus parit, quantitas verò, ſiue ſit humoris pituitoſi verè dicti, ſiue melancholici affinitate pituitoſum attingentis, oppreſſiones & obſtructiones parit potiùs. Accedit & ad hos locos illud Hippoc. ſuprà adductum, cùm ait & blæſos, & hirſutos melancholicis morbis implicari illud quod dicitur, multùm habet energiæ, & fortè nunquam obſeruatum. Nomine blęſorum intelligit morbos melancholicos impropriè dictos, qui à pituita verè naſcuntur, quæ ob ſimilitudinem tantùm quandam ſuccus melancholicus dicitur, nomine hirſutorum quos δασεῖς vocat, eos intelligit qui propriè melancholico ſucco abundant. Et blęſi, reſolutiones patiuntur attonitóſque morbos, hirſuti, atrabilarios, qui à qualitate potiùs quàm à quantitate naſcuntur. Docuimus enim paulò ante hirſutos propriè melancholicos effici. Vnum adiiciam (quod ſcio ridiculum fore quibuſdam, tamen habet aliquid acutum) cum quis derepente linguæ incontinens fit & mutus, μελαγχολικόν: id eſt, vulgus putat à perturbatione animi & mœrore, per contractionem viſcerum & animi anguſtias id eſſe. Eſt enim politicus loquendi modus: & qui à graui animi pathemate in morbum incidunt, ij ſępè obmuteſcunt in acceſſionibus.

Sectione 5. lib. 2. Epid.

Quando aqua plenum eſt cerebrum.

Obmutuit.

Aliud eſt obmuteſcere ægrum, aliud voce defici atque deſtitui. Hoc enim maius eſt. Et vtrúmque quidam confundunt, & malè quidem. Erroris fortè occaſio fuit, quòd aliquando apud Hippo. φωνὴ καὶ αὐδὴ, idem ſint: vt cum in Epid. ſcribit, φωνῆς λυομένης πάντα λύεται. Nomen φωνῆς ἀντὶ τῆς αὐδῆς ſumitur. Pueri enim non ſunt ἄφωνοι, ſed ἄναυδοι: quia vocem articulare nequeunt, vt potè voci ſeruientibus vinculis nondum expeditis. Et muti ἄλαλοι dicuntur, non quod ſonum edant & vocem, ſed quia articulare nequeunt. Cæterùm vera & germana diſtinctio inter ἄναυδον καὶ ἄφωνον, petenda ex hiſtoria de Pythione, non ea quæ prima eſt in tertio Epid. vbi grauiùs multò eſſe apparet ἄφωνον eſſe quàm ἄναυδον, cũ vocis priuatio, ſub qua & ſibilus, & fletus, & riſus continetur, quid ſit deterius quàm orationis & ſermonis quem αὐδὴν Græci vocant. Et ex Homero citat Achillis equum humana voce loquutum quem αὐδήεντα ἵππον vocat, non

Hiſto. 3. ſect. 3. lib. 3. Epid.

erat autem ἄφωνος, sed ἄναυδος. Extremæ enim aut imbecillitatis, aut oppressionis cerebri, aut extinctionis caloris naturalis ἀφωνία
Comm. ad particulam 23. li. 4. acutorū. est argumentum. Itaque & syncopas cardiacas, & apoplexias, & caros & catalepseis τῆς ἀφωνίας, nomine & ambitu concludit, quòd à communi tanquam symptomate, nempe vocis ademptione (id enim vox hæc sonat) κατ' ἐξοχὴν intelligit, aut offen-
Com. ad Aph. 51. lib. 6. sionem, aut abolitionem omnium actionum voluntatis nostræ arbitrio susceptarum, & ex aphonis quidam sentiunt, alij non. Cùm vnà cum motu sensus aboletur, tunc propriè aphonia dicitur, & eo modo tum ἀπόπληκτοι, tum καρούμενοι ἄφωνοι dicuntur.
Com. in part. 17. lib. 1. Prorrh. Quod in Prorrhetico abundè docet Galenus his verbis: *Qui in morbis acutis ἄφωνοι fiunt quidam horum non sentiunt ob principij affectionem, vtrisque ipsos sequentibus symptomatis, alij duntaxat voce priuantur, atque horum quidam læsis etiam omnibus quæ ex voluntate pendent actionibus, alij sola voce oblæsa. Si igitur tum vocis, tum aliarum functionum oblæsio est, principij neruorum affectio est, si solius vocis, solorum voci seruientium organorum.* At in acutis morbis ἀφωνία deterius quid est, quam si quis derepente voce deficiatur. In acutis enim extremæ imbecillitatis, & extinctionis caloris signum est, in sanis aut longis morbis oppressionem significat. Nam si febris succedat, sæpè talis aphoniæ occasio tollitur, vt passim Hippocrates annotauit. Cæterùm ne rerum confusio
2. de morb. 4 Aphor. & 6. & 5. sequatur ex verbis, placet eorum interpretatio qui ἀναύδους, mutos vocant, vt pote sermonem proferre nequeuntes, ἀφώνους, non mutos, sed voce priuatos, & defectos, vt nil planè obaudiatur, nec articulatum, nec alio modo sonans.

Graui metu perculsus fuerat.

Metus grauis præsertim magnas habet vires ad habitum corporis immutandum, & totā naturæ œconomiam euertendam aut dissipandam. Immò nos fatemur vidisse quendam cui metus mortis à grassatoribus incussus fuerat, qui inde in febrem continuam incidit, cum alui & omniū penè partium corporis magna perturbatione: sed inter cætera magna in systole & diastole pulsus erat inæqualitas, immò terna quáque pulsatione aliquid erat insolens & anomalon, qualiter in moribundis solet euenire. Et nisi de illa externa occasione constitisset, certa potiùs mortis opinio erat, quam vlla salutis spes. Itáque ex-

ternæ occasiones, quas passim Hippo. προφάσεις vocat, & φανερὰς προφάσεις καὶ αἰτίας φανεράς, valdè sunt considerandæ, præsertim cùm quid inopinatò accedit: vt constet an intrinsecus lateat causa, an forinsecus aduentarit. Nec abs re meminimus de metu incusso huic ægro nostro, cum, paulò antè quàm decumberet, in manus quorundam gladiatorum fortè incidisset. Nam cùm illi, vxori, cui comes aderat, vim afferre conarentur, putauit vel vxoris pudicitiam certo subeundo periculo tegendam, vel desperatione abiicienda esse arma. In quo perplexo negotio non potuit non magna animi iuxtà ac corporis concussio perturbatióque euenire. Sed si eo die ἄφωνος cecidisset, ad fortunatum istum casum causa referri poterat, at tribus aut quatuor post diebus morbus contigit: Iuuare tamen potuit plurimùm ad tam infœlicis morbi generationem. Locus est insignis apud Hippo. quo facilè apparet aphonias eiusmodi occasione inuehi posse. Et idem locus ad disputationem & examen περὶ ἀφωνίας, conferet plurimùm, Verba sunt, Quod quis repentè ἄφωνος, fiat id faciunt venarum ἀπολήψεις, si sano absque occasione, vel forti alia causa contigerit. Tria in com. ex hac sententia venari possumus: Primum quod sententia Galeni communi ἀφωνίας nomine contineri possunt Epilep. Apoplex. & syncopæ cardiacæ. Secundum vocat fortem aliquam occasionem aphoniæque causam, vel timorem, vel maximùm animi mœrorem. Tertium de causis aphoniæ in genere. Aphonia, ait, fit vel læsis duntaxat iis quæ voci formandæ seruiunt instrumentis, vel iis quæ respirationi natura attribuit. Vel ob recentem exolutionem & afflictionem virtutis. Venarum interceptio & oppressio maximè causa est præsertim in sanis.

Causarum externarum consideratio.

Part. 23. lib. 4. acuto.

Designabat.

Obstupefactus erat, & eo modo pressus impeditúsque maligno vapore infernè elato, vt tametsi fandi impotens esset, tamen doloris locum designaret. Aliquid enim erat quod sensus ligabat; & cerebrum afficiebat tanquam partem organicam, nõ autem vt similarem: in quo cerebro vt similari parte residet mens, & ratiocinandi libertas, vis & energia consistit[15]. Quid enim vult illud Hippo. cum ait nobis dormientibus actiones animi liberiores esse & perfectiores, quàm vigilantibus, quòd

testantur præclari & illustres discursus τῆς διανοίας, cum obstupefactis sensibus, & præeunte moderato victu cultúque, animo veracia insomnia obiiciuntur ac occurrunt? In cerebro vis duplex spectatur, vna animalis quæ ipsa morbo, vino, obstructione aut aliqua alia ratione impeditur, aut oblæditur, aut aboletur, alia ratiocinans, quæ ipsa per cerebrum fusa quidem esse dicitur, & quæ in morbo impeditis etiamnum erecta ac expedita sæpè apparet. Cùm enim Hippo. scribit Epilepticos eosdem & melancholicos fieri prout τὸ ἀῤῥώστημα, id est, causa morbi, vel in τὸ σῶμα, vel διάνοιαν[16]: in cerebri corpus, vel in mentem, id est, Galeno interprete, in temperamentum ipsius cerebri inclinauerit, nil aliud significat quàm aliter atque aliter lædi cerebrum, vt quædam actiones obstupescant, aut imminuantur, aut omnino obliterentur, aliis incolumibus. Admirabilis enim successus & morborum mutatio in alios. Vnde Hipp. annotat Epilepticos maniacos factos esse, & sic Epilepsia esse liberatos: Item maniam, summa mentis alienatione, & exitu è potestate ipsius mentis cessauisse, quòd ἐκστῆναι vocant. Prætereà obseruati sunt quidam ægri qui delirarent, non meminissent, in summa potus necessitate se non sitire pronuntiarent, vnguibus in alios inuolarent, quod phreniticorum est, & tamen si quid de Deo rebúsque diuinis audirent, præclarè philosopharentur, in cæteris delirarent, quid hoc est, nisi quod aliàs vt animalis pars cerebrum laborat, aliàs vis ratiocinandi (quæ in eo est quid ἡγεμονικὸν) erecta atque sana existit καθ' ἧττον ἢ μᾶλλον; ne quis nos in verbo repræhendat? De his pluribus diceremus nisi rem istam in opusculis nostris ampliùs tractauissemus. Æger noster ita erat affectus, nam indecorè corpus componebat, sui dissimilis erat, insiliebat, iactabatur, inuitis omnibus euadere volebat, quasi premeretur & vrgeretur re aliqua quam natura excutere voluit, ideo violentos istos motus delirans suscipiebat, & tamen locum designabat, cauebátque ne sibi vena aperiretur, quod id sibi periculosum fore antè dixisset.

Sect. 8. lib. 6. Epid.

Sectio 5. lib. 2. Epid.

Apho. 5. lib. 6.

Flammeus adurénsque calor in fronte.

A. libro Apho.

Vbi calor, ibi morbus, vbi frigus, ibi morbus, quod præsertim de locali affectione audiendum. Nam cùm inflammatio interna est, quæ reuocato ad se calore reddit extima frigida, mor-

bus tamen in extimis algentibus esse non dicitur. Et quod nunc adiicitur de adurentis caloris perceptione, id declarat mali originem, aut potius sedem, nam origo à partibus imis erat, vt postea docebitur. Paulò antè autem demonstrauimus febrem quodammodo peculiarem esse in capite, facta ad illud translatione symptomatica: vnde ob venenatæ auræ appulsum quę sacram cerebri sedem tetigit & perculit, alienus calor statim conceptus est. Quicquid enim in partem irruit, aliquid alienum excitans, illud refert ac resipit naturam causæ. Sæpè verò in arte nostra statutum est, humores diu suppressos & morâ, & si iam à prima generatione mali erant, eò sæpè malignitatis & virulentiæ procedere, vt venenum adæquent. Cæterùm in capite summi caloris sensus erat, vt propterea vaporem calidũ fuisse excitatum probabile fuerit, reliquum corpus calore quidem erat perfusum, sed eo mediocri. Reperio autem in plenitudine & cacochymia cùm corpus, vel attonitum, vel Epilepticum, & simili affectu, vt vertigine tentatur, aliàs frigidius reddi, veluti interceptis à plenitudine viis, & liberè aditu egressúque spiritibus denegato, vt ij figi staréque videantur. Aliquando corpus non refrigeratur, sed aliàs suo moderato calore perfunditur, aliàs minùs calescit quàm antè, aliàs febrili calore incalescit, sed maximè in parte aliqua præsertim, vel quia infirmitas est quæ propensionem ad excipiendum attulit, vel quia inclinat humor eò quodam motu temerario & fortuito, vt cùm in vapore & exhalatione effera (quæ partes potiùs superiores appetit) res tota consistit. Quot enim sunt qui quocunque febris genere teneantur, caput nullo modo doleant, aliis, cùm primùm sese vel diaria febris offert, dolor penè incredibilis caput obsidet? Sic aliis aliæ partes citiùs tardiùs, promptiùs vel minùs promptè læduntur & impetuntur. Nunc audiamus quid de his senserint Hipp. & Galenus: *Cum vitiosis succis corpus refertum fuerit,* ait Galenus, *bilis atræ cæterorúmque acrium humorum influxiones exoriuntur, ob quas dolet æger magis, mordentur interna, & morsæ grauantur ab his humoribus quæ in partibus sunt, venæ. Et id causa contraria redditur rei alterius. Nam repleta ab his fluxibus quæ afficitur particula, corrumpitur primùm sanguis ipse, vasa implentur, & id vias spirituum obstruit. Ideò naturales meatus nequeunt transire* (ait Hipp. in textu) *& propriè* ἀπόληψις φλεβῶν *dicitur* σκοτώσιες. *Cùm sanguis steterit, & cũ ob spiritus refrigerationes fiunt, vertigines,*

Comm. ad part. 17. li. 2. Prorrh. & in historia de Phrenitico lib. 3. Epidemiorum.

Locus hic præclarus.

aphoniæ, capitis grauitates, conuulſiones, quibus ſuccedunt paraplexiæ (id eſt partis reſolutiones, cum indiſſolubiliter materia parti impacta fuerit) Epilepſiæ, cum fluxus deſederint in locos venas oppletas continentes. Loci ſunt cor, hepar, vena caua. Sic cum iſta eſt repletio venarum, ſpiritus non penetrant, ſed ſanguis concreſcit ac coaleſcit. Interdũ toto corpore conuulſiones fiunt, eæque aliquando ſalubres ſunt & commodæ. Nempè totum corpus quatientes vniuerſas partes adeo calfaciunt, vt multitudo partim per cutim digeratur, partim ad aliquam non principem partem pellatur, & tunc paraplexia aliquando contingit. Ex hoc loco apparet quomodo & vertigines, & apoplex. & epilep. & apho. & conuulſiones & capitis dolores ob venarum interceptiones, & locorum (id eſt partium præcipuarum in quibus aut ſtabulantur, aut generantur ſpiritus aut ad quas & importantur & exportantur[17]. Et illud eſt quod vulgò dicitur morbos iſtos fieri aut animali ſpirituũ deſcenſu prohibito, & tunc cerebrum per ſe & primò afficitur, aut vitali aditu intercluſo, & per conſenſum fit affectus. Sed eſt alius locus in quo Hippocrates meminit quidem cuiuſdam liquationis, ſed potiùs eſt diffuſio, Græcis διαχυσις, non autem liquatio eſt, quanquam vtitur voce ἀποτήξεως, cum ait Epilepſiam fieri per ἀπότηξιν, ſed ἀντὶ τῆς διαχύσεως ſumitur. Cùm autem iſta diffuſio fit, & epilepſiæ, & vertigines fiunt & conſimiles affectus, ſed non coaleſcit & reſtagnat ſanguis ſiſtitúrque, nec venarum propriè fit ἀπόληψις & maximè in locis, (id eſt pręcipuis partibus corporis, ita enim τῶν τόπων, nomen κατ' ἐξοχὴν ſumitur) ideò non refrigerationes contingunt, immò corpus apparet floridius & turgidulum magis. Quę notanda ſunt ad prudenter medendum. Nam in apoplexiis & aphoniis aliàs video Hippo. mittere ſanguinem ſtatim ſine pręmeditatione & præparatione aliqua, aliàs video deſiderare προπαρασκευὴν, quandam antequã in iiſdem morbis dematur ſanguis. Loci illi leguntur apud Hippocratem & Galenum in Aphoriſmis. Verba eius ſunt; *Cum pituita ad carnes conuertitur, homo ab hac craſſus eſſe videtur. Nam carnes cum irrigatæ fuerint, & eleuatæ & rarefactæ, ſanguinem ex venis trahunt, ſic benè colorati eſſe videntur.* Sic ne quis decipiatur rubor & εὐχροια, non ob pituitam fit, ſed vĩ diffuſionis & eliquationis. Vnde Catarrhoſos à quibus manat à capite ſub bilioſus ichor benè coloratos videmus, & bonitas ſuauitáſque coloris eſt, vt vulgus putat, medicus autem iſta bona ſuſpecta habet, & morbi pręnuntia putat.

Hipp. 2. de morbis.

Hipp. lib. de ſacro morbo.

Initio lib. 2. de morbis.

Notas

Notas autem assignat aliquas, quibus colligas in malis ponendam esse istam coloris bonitatem, & potiùs à causa morbifica pendere; Hæ verò sunt, si cum isto rubore non acutè audiat, item si cùm benè videatur habere paucis cibis repleri contentúmque se esse dicat. Diffusio enim replet, eo modo quo verè scripsit fieri Galenus, qui dum rationem cibandi vere assignat, ait substrahendum esse cibum metu ruptionis vasorum à plethora ob diffusionem humorum. Ergo diffusio replet. Verba hæc sunt Galeni, *Vere medio existente, & æstati etiam proximo paucis & ex longo interuallo cibis nutriemus. Tempus enim id periclitatur, ne proximè accedamus ad plethoricam dispositionem, propter humorum qui hyberno temporis frigore concreuerant fusionem.* Rursus & eam humorum diffusionem, & quæ inde sequantur incommoda recenset alio in loco. *Verno tempore id contingit quod & in exercitationibus, licet hæ sint saluberrimæ. Nā si hominem pituita plenū, vel flaua bile, vel atra, vel sanguine ipso exercueris, aut Apoplex. aut Epilepsiam exercitatione induces, aut metus est ne rupto in pulmone vase aliquo malum adsit insanabile. Multi cùm febricitare cœpissent, ob exercitationem (supp. nec loco, nec iure, nec commodè susceptam) acutissimè laborarunt. Quibus verò vicem purgationis eorum humorum qui in profundo erant, ipsa exercitatio suppleuerit, euocatâ humorum copiâ ad cutim vlcera, & scabies erumpit.* Quo ex loco patet diffusionem replere, dum id quod concreuerat, funditur & liquatur: Nam tunc in partes nobiles, quas τόπους, antea vocauit, humor irrepit, & στάσιν stationem facit, hinc vertiginum & aphoniarum Ilias, quibus succedunt Epilep. & Apoplexiæ: In Græco est ἕπονται, quod bifariam potest intelligi, vel vt mutatio vertiginis fiat & καρηβαρείας in apoplexiam & epilep. ea enim successio morborum fit, vel vt dicantur ἐπιγίνεσθαι, per causæ morbificæ augmentum: ea enim propria vis est τὸ ἐπιγίνεσθαι: vel vt ἕπεσθαι, id est sequi & adiungi ad priores morbos dicantur. In quo vnum monere oportet, nam in Aphorismis in ipso fusionis tempore, dum repletio fit, dum impetus, ῥοπὴ, inclinatio, ὀργασμός, vult fieri ista, id est, epilepſ. apoplexiam, & consimiles sequi affectus: nō requirit humorum illorum στάσιν, id est, moram, stationem vt interceptis spiritibus & calore obruto περίψυξις sequatur partiū, quod tamen requirit in quarto aeutorum, ac si morbi isti tùm demùm oriantur, non cùm mouentur humores, & corpus aut æquè calidum est, aut seipso calidius redditur, sed cum sit ipsa

Lib. 1. de morbis cap. de morbis à capite orientibus.

Com. ad Apho. 20 li. 3.

στάσις. Et tamen diximus ante vertiginis essentiam esse in motu inordinato spirituum, vel dum vapor inoffensum spirituū cursum interuertit. Contrà requirit humorum stationem & pigritiem & moram, vt tum demum morbi ipsi oriantur cum obrutis, conculcatis, & oppressis spiritibus & humoribus viarum omnis adimitur libertas [19]. Et ideò ante dicebat etiam conuulsiones quæ inde consequuntur aliquando vtiles esse, quod quatientes corpus pigritiem & restagnationem ipsam, vt sic dicam, humoribus adimant, & sic primæ eos meatuum libertati restituant. Quod dicitur de apoplexia verum esse potest, sed de epilepsia & καρηβαρία, & vertigine minùs, quoniam in istis affectibus etiamnum calor moderatus corporis adest. Quæ omnia quoniam obscura sunt, & lectorem in legendis veterum scriptis morari possent, breui rem totam aperiemus. Diximus antè aliquando spiritum animalem descensu prohiberi, aliquādo vitalem ascensu ad veram morborum attonitorum ὕπαρξιν: Si in cerebro sola est obstructio & oppressio, & dum humor mouetur, aut in substantiam cerebri, aut in meandros & ventriculos, aut vertigo, aut quid simile oritur, non est necesse refrigerari corpus, nec humorum στάσιν fieri: nisi fortè dicas nomine isto στάσεως duo intelligi, & egressum è propriis vasis, & firmitatem contumaciámque, vt humor non ampliùs resiliat in propria vasa, nisi valdè attenuatus, & ideo non habeat fluxum & refluxum: Nam reuera duo ista maximè ad morbos istos magnos generandos valent. Nil enim tam valet ad morbi magnitudinem, quàm cum humor in proprio vase non regitur, sed in insolentem locum regeritur, in quo turgescit & tumultuatur. Quid enim facit delirium in phrenitide perseuerans nisi quia egreditur humor è proprio conceptaculo, in febribus autem continetur adhuc, & inæqualiter turbatur sanguis? Quid in arthritide & neruosi generis morbis firmitatem constantiámque morbi facit, in venosi generis affectibus inconstantiam, & facilem solutionem, nisi quod in neruis impactio & στάσις spectatur, in venis fluxilitas, vt prçclarè docet Hippocrates? Quid sanguis in capacitatem vase proprio egressus tantùm molestiarū affert: idem suâ venâ coercitus non facit, nisi quòd grumosus sanguis facit στάσιν? Itáque egressio ista ad pertinaciam morbi facit, vt mirum non sit si in Epilepsia

Galenus & Hip. videntur contradictione laborare.

Phrenitis vnde.

Lib. de ... is in homine.

quia ventriculo insolenter continetur humor aut crassus, aut sua qualitate molestans, tantæ turbæ & motus inordinati concitantur. Ergo est vbi cùm humores funduntur capitis grauitates, ἀπολήψεις, vertigines & similia reddere possunt cum perfrigeratione & veluti congelatione, concretione & στάσει, est vbi cum mouentur, & eadem committunt, non adest ea conculcatio, congelatio & στάσις. Ideò vt ante monui, aliàs in iis malis repentè secat venā Hippo. sine fomento vllo, aliàs in iisdem secat venam quidem, sed præparatione præmissa: quia in his refrigeratio est, in illis non est. Quod tribus de causis puto euenire. Primum si vir & mulier ob ἀλγημα, aut iram, aut insolationem, aut plenitudinem citò laxatam aut vertigine, aut consimili affectu repente corripiātur, eueniet, vt malum adoriatur mulierem potius cum partium algore, quia humorū στάσις fit potiùs, quia mulier frigidior, quia ob angustiam viarum oppressio potiùs euenit, quia ob desidiam crudis abundat humoribus, quia hepar & mesenterium facilè obstruuntur in his: At vir qui calidior, vasa habet ampliora, non frigidis scatet adeo excrementis, & humores habet fluidiores, & ideo magis & promptiùs καταῤῥήγνυνται (vt verbo Hippocr. vtar) si fortè apoplect. aut Epil. aut vertiginosus fiat, aut ἄφωνος, non ea congelatio & refrigeratio fiet, quia non ea est, στάσις, & ἔμπηξις, quæ in naturâ frigidioribus apparet. Secundò, si ventres inferiores mali sint autores, & in cerebro tantum morbos excitent κατὰ συμπάθειαν, ob reuocationem subitam caloris ad centrum, refrigeratio potiùs eueniet & congelatio, quam si in capite malum sit. Quod declarat idem Hipp. nam cùm loco prædicto de iis affectibus disputat requirit στάσιν humorum fieri in locis, id est, vena caua, corde & hepate. Non meminit cerebri. Reuera enim agit de affectibus iis quatenus localem in cerebro non habent generationem, sed per prohibitionem ascensus spiritui vitali ad cerebrum. Tertiò, est vbi humores in quibusdam tenuiores sunt & calidiores, & qui tales aphonias facere possunt qualitate potiùs quàm quantitate, est vbi frigidiores sunt. Etsi ab eodem iidem affectus specie induci possunt, non iidem numero existunt. Quanquam & calidus & frigidus humor frigiditatis sensum inducere possunt diuersa quidem ratione. Declarant rigores & horrores sæpè à calidis & humoribus & ichoribus nati, vt passim Hippocrates demonstrat. Quartò aliud est cùm oppressio

4. Acutorum.

In apoplexia curanda aliquando vena secanda, aliquādo non, sed fotu vtendum.

1. de morb. mulierum.

Calidus humor refrigerationē potest inducere.

fit, & materiæ opprimentis copia adest, aliud cùm ea abest. Nam in historia de Pythione commemorabile est quod scribit Galenus, vt scias quomodo copia humorum lethargicas, torpidas, & comatosas affectiones potiùs inducat, delirabat Pythion, veteres delirium hoc referebant ad abstinentiam veneris, quam Græcè τὴν ἀποχὴν dicunt, quasi verò suppressio seminis in cerebro dum sua quantitate opprimeret delirandi occasionem dedisset. Ex eo autem colligebant multum seminis suppressum quod multùm & variè spueret (at hoc risu potiùs excepit Galenus, quam graui aliqua contentione oppugnauit.) Contra exemplo eorum quibus os terebra aperitur, docet copia & oppressione, & humoris congestione induci non deliriū, sed potius caron, & comatosum aliquid. Quod notandum est. Omnino enim id verum non videtur, quod pleríque delirent ob præsentiam humorum biliosorum eorúmque multorum. Nisi fortè dicas delirium induci non ratione quantitatis, sed qualitatis. Testatur κῶμα ἄγρυπνον, in quo biliosus humor quidem est, qui quia vel pituitescit, vel fortè magna copia obruit, ideo mistum affectum ex vigiliis & somno inducit. Testatur quoque & eruptio parotidon. Quis enim dubitat materiam parotidon eam esse quæ febrem continuam committebat, quæ quia magna copia est, & à natura sua ob constitutionē cerebri frigidam quodammodo mutata, inducit caron, qui sæpè parotidon eruptionem præcedit? Et in phrenitide delirióque tametsi qualitate humor peccat, nec tam quantitas materiæ spectatur quàm eiusdem qualitas, tamen est certa quædam quantitas materiæ, vt crises quæ inde sequuntur testatum relinquunt. Nam nec parotides oborirentur materia regesta à cerebro, nec gibbositas phrenîtin sequeretur. Quod Hippo. in Epid. meminit: *Coco*, ait, *in spina gibbositas facta est in spina ex phrenitide, huic nulla medicamenti potio conferebat, &c.* Quæ gibbositas ob translationem materiei non fieret, nisi quędam moles esset, & nō qualitas potius in phrenitide dominaretur. Et in Aphorismis dysenteria soluit furorem & hydrops (quanquam quidam non legunt ὕδρωψ, sed ἰδρὼς) ob translatam à cerebro ad partes inferiores materiam: At furorem, Græcis, μανίαν, & exitum è potestate mentis, Græcè ἔκστασιν, committit humor paucus quantitate, sed qualitate, vt ita dicam, multus.

[Margin notes: Histo. 1. lib. 3. Epid. — Vnde soporvigilans. — 5. Epid. — Apho. 5. lib. 7.]

Ad eas rationes quas supra attulimus cùm explicaremus cur

humoribus aut commotis, aut transsumptis, aut aliter affectis quidam ἄφωνοι & ἄπνοι reddantur, & ex iis alij incalescant, alij toto corpore refrigerentur, potest & adduci quinta ratio, quam non solùm confinximus, vt id explicaret, sed vt obscuritatem vocis, στάσιος, qua vsus est Hippocrates in sententia priùs adducta, euolueret: Item vt omnibus notum esset de vniuersali morborum generatione per humorum confusionem, & sanguinis perturbationem. Cum humores commouentur, & sanguis qui ad prudentiam facit perturbatur alteratúrque, aliquis ἄφωνος, aut vertiginosus, aut aliquo simili affectu præditus esse potest. Idem & calidas omnes partes habet, si humores sibi vias mutuò non obstruant, si sese non obtrudant simul & obruant. Sin autem veluti è proprio conceptaculo educti affatim in inanitates[2], aut cauitates quasdam publicas irruperint, ibi sese obtrudentes, conculcantes ac opprimentes, tunc humorum στάσις fit, vt illo loco loquitur Hippo. & illam humorum στάσιν algor, & per caloris oppressionem, viarúmque interceptionem, partium refrigeratio consequitur. Sic cum commotis, aut confusis, aut aliter affectis humoribus & sanguine ἀφωνίαι contingunt, aut cum calore, aut tepore, aut humiditate, aut sudore, aut algore, prout hæc aut illa offerunt sese, ita medendi consilium variabit. Totam verò rationem generandæ phrenitidis & affectuum melancholicorum tradit in libris de morbis his verbis: *Cum bilis commota fuerit in venas, & ad sanguinem ingressa fuerit tunc sanguinem dimouet ex propria motione & solita compage, item serosum facit & calfacit*[21]. *Calfactus autem corpus recalfacit, & febrit homo & desipit. In Græco est,* χολὴ κινηθεῖσα διεκίνησε καὶ διύγρησε τὸ αἷμα ἐκ τῆς εἰωθυίης συστάσιός τε καὶ κινήσιος. Vbi dubium est num Hippo. retulerit, σύστασιν καὶ κίνησιν, ad verbum διεκίνησεν, an verò nomen κινήσεως, ad verbum διεκίνησεν retulerit, & ad τὸ διύγρησεν, dictionem συστάσεως. Vt hic sit sensus, Bilis dimouet sanguinem ex propria motione & naturali, item διύγρησεν ἐκ τῆς συστάσεως, conuertit in ichorem & serum tanquam ex propria natura, consistentiáque emouẽs. Nisi quis dicat verbum διυγρεῖν esse absolutum, & nullam motionem significare. Et sub finem libri eiusdem ita scribit, *Desipiunt homines sanguine corrupto, & ex consueta motione emoto.* Et alio in loco. *Dolor caput repente dolet, & æger impotens fit cum atra bilis in capite commota fluxerit, maximè in partem in qua plurimæ sunt venæ, in collum, inquam, & pectus.* Sic in 4. acutorum vt antè dictum est

Explicatur quomodo affectus cum Aphonia coniuncti oriantur.

Sub finem lib. I.

Lib. 2. de morbis.

ad generationẽ istorum grauium morborum τὰς ἐπιῤῥοὰς fieri ait, hoc loco κινήσεις ἐκ τῆς εἰωθυίας τοπάτιως ²³. Quæ omnia cùm obscura sint ita accipienda sunt: Sanguis ad sapientiam facit, vt ipse ait, alio loco de aëre & spiritu idem dicit, id est, dum sanguis complectens reliquos humores naturales, suas habet inclinationes, momenta, & motus, necnon propriam suam compagem consistentiámque retinet, tunc homo mente constat, & delirameti nihil in se habet: sed cùm cõmotis humoribus tum iis qui extra venas sunt, tum iis qui in venis sunt, sanguini & sua motio deest & cõpages, necnon acquisita seri & ichoris natura, alteratio cõtingit, necesse est tunc alienationem quandam induci, vtpote alterato eo quod in primis, ad sapientiam facit. Sed quærat quis, an cùm phrenitis sit & calidus affectus, necnon vertigo, aut Epilep. aut Caros, aut Apoplex. nunquid humorum & στάσις sit, quod in quarto acutorum vult, & declinatio sit à propria motione & systasi? Ita sanè. Nam vt postea docebimus, delirium à phrenitide distinguitur, quod in delirio humor perfluat venas, in phrenitide è vasis aut egressus videatur, aut saltem impactus, id quod στάσιν ἔχειν propriè dici potest. Vt tamen ingenuè dicam in vtrísque affectibus idem & eodem modo fieri existimo. Cæterùm ambiguum latet in vocibus στάσις & σύστασις. Nam aliquando idem sonant, vt apud Gal. τὸ παχὺ τὴν στάσιν, pro σύστασις sumitur Σύστασις crassitudinem, coagmentationem, substantiam, corpus & concretionem significat, Cornarius vertit compagem. Στάσις duo contraria significat apud classicos, diremptum, seditionem, discordiam, controuersiam, item stationem, stabilitatem, constantiam vt τῇ κινήσει opponatur, & στάσιν ἔχειν, opponatur τῷ κινεῖσθαι. Sic, vt verbo absoluam, vt cataphoræ fiant, hemiplegiæ, apoplex. vertigines, humor primum è proprio motu dimouetur, & compage; deinde cum dimotus est, rursus στάσιν, id est, σύστασιν habet. Sed hoc quid sibi vult? Duplex est στάσις καὶ σύστασις, vna naturalis & vernacula, & antè morbi generationem viget, altera contra naturam & morbosa, & ea ad inductionem morbi eiúsque accretionem facit. Id est, humores priùs suam habent quietem, quæ si interrumpitur, tum virus suum exercent, cum agitantur suam & σύστασιν, & propriam κίνησιν amittunt, alienum verò accipiunt motum, & dum sese in locum alienum affatim turmatímque coniiciunt ac proripiunt, conculcati quodãmodo & oppressi suam habent quandam στάσιν, sed alienam & contra naturam.

Lib. 1. de morbis.

Lib. de sacro morbo.

Phrenitidis & delirij simplicis distinctio.

Duplex στάσις.

Paroxyſmo liberatus narrabat ſe incredibili capitis dolore diuexatum. [24]

Cum paroxyſmus aderat, & erat ἄναυδος, non ἄφωνος, nec ἄπνους[25], vt antè demonſtrauimus, ea faciebat quæ delirantium ſunt, vt potè cerebro affecto. Sed non omnino perierat iudicium, at ligati erant ſenſus quodammodo: ſed ſenſus communis vis aliqua ſupererat. Et vt anteá docuimus, aliàs in cerebro facultas animalis læditur, aliàs ratiocinatrix ipſa. Sic abſolutus paroxyſmo meminerat ferè omnium quæ antea acta fuerant, immo & dolorum. Hoc quod dicitur fidem accipit ex Aphoriſmo Hippo. Qui parte aliqua corporis laborant, ij, ſi mens ægrotat, magna ex parte dolorem non ſentiunt. Et is quidem præſente paroxyſmo locum dolentem aliquatenus deſignabat, ſed effari non poterat. Simile quid legere in eſt Epidemiis. *Polemarchi vxori in morbo articulari coxæ dolor*[26]*. Cauſa erat quod menſes non prodirent. Vox intercipiebatur per totam noctem ad meridiem. Audiebat & ſapiebat, & per manum ſignificabat quod circa coxam eſſet dolor.* Id quod ægro noſtro contigit. Fiebat autem id quia tantum affectum erat cerebrum ex euentu, non per ſe & primò. Alioqui non ita ſaperet, & meminiſſet eorum quæ acta ſunt, & locum deſignaret. Potius enim ſpiritus aſcenſu prohibebantur, quam deſcenſu. Dubiúmque eſſe poſſit num δι᾽ ἐπισχέσεως, vt loquitur Hipp. laboraret, vt materiæ virulentæ ſuppreſſio, cuius pars tenuior ὀργᾷ diaphragmati proxima, & notam quandam ei inurens, ipſum affecerit, & communicatione affectus cerebrum quoque laborarit. Nemo enim dubitat quin affectio diaphragmatis facilè cerebro communicetur, immò ob phlogoſin eius deliria contingant. Quod præter ea quæ in libris de locis affect. à Galeno ſcribuntur, patet, eius quoque fidem facit hiſtoria de Tychone, qui cùm in pectore percuſſus eſſet, affectúmque diaphragma, ſtatim delirauit & excitatus eſt riſus θορυβώδης, tumultuoſus, relicta enim pars ſpiculi in diaphragmate erat. Ideo enim φρένες dicuntur, quod πρὸς τὴν φρόνησιν conferant, non quod ſapientiæ ſedes ſit, ſed quoniam τῶν φρενῶν affectio, τὴν φρένα καὶ φρόνησιν labefactet. Quanquam iſta τῶν φρενῶν appellatio non placet Hippocrati, ſéque non videre ait cur ita vocentur, nec quam vim ad ſapiendum intelligendúmque habeant. Sed nil hic de nominibus moror.

2. Aphoriſmorum.

5. Epid.

4. Epid.

Affectio diaphragmatis quid faciat.

5. Epid.

Gal c. 4 lib. 5. locorum aff.

Phreniticorum more exiliebat ex interuallis.

4. Epid. Videor videre illud quod in Epid. ſcribitur de quodam adoleſcente Phrenitico: *Huic* (ait Hippo.) *febris erat adurens, inſomnis, mente motus eſt* τρόπιν ἀκόλασον, *proteruo & inſolente quodam modo,* ἀνίςαθαι, μάχεσθαι, αἰσχρομυθέειν: *crebrò deſurgere, pugnare, turpia*
5. Epid. *obloqui: idem in Conônis famula: Ex dolore capitis incipiente,* ait Hippo. ἔκτοσθεν ἐγένετο, *exiit extra ſe & abalienata eſt, clamor, quærelæ multæ, raró quies.* Quæ omnia phreniticorum ſeu propriè, ſeu impropriè dictorum propria ſunt. Quo loco notandum valdè vnum eſt, quomodo nimirum dolor capitis repentè oboriens varias morborum ideas pariat. Nam in iſta famula phreniticum quid attulit, in aliis aliquid Epilepticum & Apoplecticum, vt patet ex Aphor. *Quicunque ſani repente dolore capitis capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris prehenderit*[28]. Quo loco typum apoplexiæ exprimit, ait Gale-
Aph. 51. lib. 6. & lib. 2. de morbis. lenus. Sed hęc duo, muti fiunt, ſtertunt, characteriſtica ſunt morbi attoniti: Et cum ait, niſi febris: Declarat aut à pituita malum eſſe, aut à ſucco melancholico. At ſi humor eſt tenuis, efferus, calidus, & calorem inducens in partem quam occupat, alia doloris ſpecies, & diuerſis comitata ſymptomatis exoritur? Præterea cum exiliiſſet, abſurda aliquando dixiſſet, impetum in aſſidentes feciſſet, inuolaſſet in omnes, ſtragulas abieciſſet, indecorè corpus compoſuiſſet, dixi id feciſſe phreniticorum more, ac ſi propriè hæc conueniant delirantibus valdè, & phreniticis, & fanaticis. Galenus Com. in Prorrheticum videtur euertere opinionem eorum qui ex eo phreniticos iudicet quod eiulent, vociferentur & exiliant. At id verum non eſt. Veræ phrenitidis proprium quidem, ſi nil ſit quod impediat, ſed in doctrina Hippocratis triplex phrenitis reperiri poteſt, vna vera
Com. in part. 33. lib. 1. in inflammatione & alteratione cerebri poſita, altera impropria quæ obſcura dicitur & ἀπεφὴς, quæ in alienatione temperamenti cerebri, non ſolum in alteratione conſiſtit. Et ea eo modo ſe habet ad cerebrum, quo febris hectica ad corpus febrile & hecticum. De qua audiendus eſt Aphoriſmus Prorrh. *Tremulæ blandæ, obſcuræ & contrectantes deſipientiæ valdè ſunt phreniticæ.* Tertia etiam impropria eſt, vt cum quis phreniticus quidem eſt, ſed non valdè inſanit, nec ea facit quæ verè phreniticus. Id

porrò

porrò fit quoniam præter humorem biliosum desipientiam facientem, est crassus alius & frigidus qui inducit aliquid comatôdes & καταφορικόν. Quo modo audiendum esse vult Galenus illud lib. 3. Epid. *Nec phreniticorum insaniuit quisquam, quod aliis vsuuenit, sed alia quapiam cataphora segni grauiter peribant.* Illa enim tempestate & febres, & phrenitides mixtos per quandam ἀοχλὼ, & dominatum habebant humores. Nam ægri initio febrium omnes soporosi fiebant, & non valdè sitiebant: & quod febrientibus in suo genere cõuenit, idem & phreniticis, illi non valdè sitiebant, & non insaniebant multum. Vacuitatem sitis Galenus refert ad id quoniam phrenitici ratione perturbationis mentis non sentiunt se sitire, vnde alio loco βραχυπόται dicuntur, item & ad extinctionem quandam facultatis appetentis. Prior ratio non placet. Nam cum, vt dixi, omnes delirantes etiam dum æstus adest, & indigentia potus, id non sentiunt tamen, nil nouum dixit Hipp. cum ait istos phreniticos nõ sitiisse. Non sitiebant potiùs ratione mixtæ affectionis. Quod Galenum non vidisse miror. Sed audiamus Galenum de ista segni cataphora & phrenitide, *Non est mirum collectis crudis succis in corpore soporosos simul & dementes fieri. Soporosos ex multitudine & frigore succorum, dementes quod humores putrescentes acrimoniam pariunt & calorem.* Non enim audiendum est eos periisse phreniticos καταφορικὼς, quod lethargus successisset phrenitidi, sed quia phrenitidi iuncta foret καταφορὰ νωθρά. Ego verò non alienum scribere videbor si istam affectionem τυφομανίαν appello. Ea enim est phreniticorum affectio cum in somniculosum coma inciderunt, ita vt oculos tollere non possina, sed lethargicorum more eodem loco permaneant. Reuera autem τυφομανίας, nomen verè exprimit φρενῖτιν μετὰ καταφορᾶς νωθρῆς: vnde Cornarius apud Hippo. τυφομανίᾳ affectum vertit, stupida insania ex phrenitide, & lethargo mixta apprehensum. Nil autem hoc loco interest si dicas, ex phrenitide & lethargo, an ex phrenitide & cataphora. Quãquam eorum essentia differt. Et quoniam in mentionem τῆς τυφομανίας incidimus, rerum series & ordo postulat vt affines dictiones explicemus: hæ autem sunt τὸ τυφῶδες, siue τυφλῶδες, & ὁ τῦφος. Apud Hippocratem multiplex τύφος legitur (fortè legendum τῦφος, vt distinguatur à nomine τύφος, quod insolentiam & inanem lætitiam significat.) Nomine autem τύφου comprehendit febres quasdam ardentes in quibus multa est humiditas iuncta, vt etiã

Par. 45. sect. 3. lib. 3. Epid.

Com. in particul. prædictam.

Lib. de Comate.

4. Epidemiorum.

initio febrium fracti, debilitatíque & dissoluti ægri videantur: Quas adumbrauit loco priùs adducto ex tertio Epid. febres ardentes, & initio erant καυματώδεες, non καυματώδεες, vt male quidam tempore Gal. legebant. Et libro aduersus Lycum τυφώδεας πυρετοὺς, è genere humidarum febrium censuit, quod in paroxysmis multo humore totum corpus madet ac tepet, vt mirum non sit si dissipatum & dissolutum langueat. Quod etiam ipse Hippocrates demonstrat cum explicat quinque aut sex τύφους. Τῦφος, inquit, *nominatur, primùm febres fortes tenent, calor acutus, & à grauitate debilitas, crurum & manuum impotentia, inutilia membra sunt. Si quis erigere velit, non erigitur, si quis interrogat, præ dolore non potest respondere.* Denique τῦ τύφου καὶ τοῦ τυφώδεος essentia in hoc existit, vt præsente calore multo, prauo, acri, dissoluente, & multa materia facilè dissipabili, & corporis natura effœminata & vieta, impotētia sit multa, dissolutio, viriū casus aut iactura, & neruorū effœminatio, vt semisiderati, & semimortui iaceant ægri. Vnde non abs re fortè τὸ τῦφον vertit Cornarius, Stuporem attonitum, quod in febre τυφώδει, resoluti ac languidi decumbant ægri. Quanquam τῦφος nomen inuenerit ab incendio, dicitur enim ἀπὸ τοῦ τύφειν, id est incendere, ardere, comburere, non autem ἀπὸ τοῦ τυφοῦν, id est, inaniter efferri & insolescere. Quod mirum est. Si enim ab igne & incendio nomen meruit, cur paraphrasi, & circùmlocutione vertimus, & explicamus τὸ τυφῶδες, & τὸ τῦφον per stuporem, impotentiam, virium fractionem, immobilitatem, & ignauiam. Hæc enim pugnant cum ignis agilitate. Sed calor febrilis presertim multo obrutus humido, vt suam non habeat ἐκλαμψιν, & in corpore delicato segnitiem, & stupiditatem facilè accersit: vt ex eo euentu, & casu nunc apud veteres τυφώδης significet ἀσύνετον, νωθρὸν, βαρὺν, δυσκίνητον, & Gal. ἐν γλώσσαις τὸ ἔνεον, siue ἐνεὸν, vtróque enim accentu pingitur, καθεζόμενον, id est, bardum, mutum, surdum, desidem. Et quoniam τυφῶδες ἐνεὸν significat, id est mutum, stultum, tum vocis similitudine, tum significationis proximitate addita litera λ, non legunt τυφῶδες, sed τυφλῶδες. Et sic in Epid. τυφλώδης legitur: τυφλὸν enim cæcum significat, item & ἐνεὸν, id est surdum, & mutum, quod qui natura surdi sunt, & muti existunt. Item τυφλὸς, pro obscuro, ignaro & inepto sumitur, vt cum τοῦ μέλλοντος τυφλὸς dicitur, rerum futurarum inscius, Quod si legendum esset τυφλώδης, cæteris omnibus litera λ, esset addenda, legendúmque τυφλομανία, καὶ τύφλος, pro τυφο-

Libro de internis affect.

Probabilis causa cur ita Cornarius verterit. Gal. in linguis.

4. Epid.

μανία, & τῦφος[31]. At hoc alienum eſt. Et in Epidemiis cum τὸν τυφώδεα opponit ὀξυθύμῳ, μανικῷ, nomine τοῦ τυφώδεος, intelligit iraſci neſcium, ſocordem, veternoſum, ignauum & lentum: vt non tam ſpectanda ſit vocis deriuatio ἀπὸ τοῦ τύφεσθαι, nobilitas enim & agilitas, & expeditus motus potiùs deſignaretur, quàm caſus iſte de quo dictum eſt, quod τῦφος, ſignificet febrem cum ſtupore quodam & ignauia iunctam, dominante humore, & virtute fracta. Quanquam κατ᾽ ἐξοχὴν, febris τυφώδης dicitur, cum hepatis *Aetius* eſt inflammatio, quemadmodum κρυμώδης, cum pulmo inflam- *cap. 891* matus eſt, & ἐρυσιπελατώδης ἢ λιπυρία, cum ventriculus eſt affectus. *ſermo 4. Tetrab. 1.* Quo in ſenſu audiendum illud Hippo. *Leipyriæ febres non ſoluũtur, niſi cholera morbo ſuperueniente:* id eſt, Eryſipelas in ventriculo ob inflammatam in eo bilem & æſtuantem non ſoluitur, niſi *In Coacis.* euacuatione bilis ſurſum deorſum, in modum τῶν χολερικῶν, vt loquitur in Epid. id eſt, choleræ morbi. *5. Epid.*

Sed vt ad finem res perducatur, reuera τυφλώδης, & τυφώδης, legi poteſt, quod τυφλὸν, non diſſimilem, τῷ τυφλώδει ſignificationẽ nanciſcatur. Quanquam retinenda potius vox τυφώδης, quam alia, vt litera λ, non cogamur cæteris vocibus quæ inde deriuantur, addere.

Pergamus ad explicandum quomodo æger noſter haberet aliquid phreniticum. Tria ſunt quæ phrenitin exprimunt abſurditas verborum, Indecora corporis compoſitio, doloris vacuitas, & additur morum diſſimilitudo: quæ tamẽ delirantium ſunt etiã propria: ſed delirium eſt perpetuum, & febris aſſidua: de quibus pleniùs paulò dicemus in Comment. in ſequentem particulam. *Phrenitidis ſigna.*

Ex interuallis.

Qui delirant, ſi delirandi finem non faciunt & febriunt, phrenitidis magna eſt ſuſpicio, ſi ex interuallis delirent non φρενῖτις, ſed cum febre παραφροσύνη, ſine febre μανία, aut μελαγχολία dicitur. Ita enim Gal. Cum phrenitis & mania mentis noxa ſit, propriũ *Com. ad Apho. 45. ſect. 3. lib. 3. Epid.* eſt maniæ febre carere, vt phrenitidis febrem adeſſe. Sed nunc explicemus differentiam phrenitidis, & τῆς παραφροσύνης ἢ παραφροσύνης, quæ in febres continuas cadit: quæramúſque an in phrenitide delirandi ſit aliqua intermiſſio, quoniam vox illa, τὰ πολλὰ in Aphoriſmis cùm ait, qui parte aliqua corporis laborant, ma-

gna ex parte dolorem non ſentientes, iis mens ægrotat: exempli gratia, phreniticus doleat partem aliquam, cum mens ei ægrota ſit an dolorem non ſentit τὰ πολλὰ, id eſt, per vices & interualla aliqua? Nam ſi delirium eſt perpetuum, conſentaneum eſt vt perpetuò dolorem non ſentiat, & non ſitiat, ſiquidem non ſentit ſe potu indigere. Bifariam hoc debet intelligi, vel enim Hipp. dixit, dolorẽ non ſentiunt τὰ πολλὰ, tametſi mẽs ægrotet, vt moneat nos attẽdere diligẽter ad delirantes, qui tametſi aliquãdo ſapiant, ſentiántq; dolorem, & de eo aliquid cõmententur, tamen dicentur delirare tametſi aliquando doloris ſe ſenſum habere dicant. Satis eſt ſi τὰ πολλὰ, id eſt, magna ex parte dolorem non ſentiant. Vel ita audiendũ eſt, vt per vocem τὰ πολλὰ, crebras in delirantibus mutationes intelligat, vt delirent modò audiendo, modo videndo, aut ſimili aliqua alia ratione: nec eſt idem delirij typus, nec in eodem ſe ſubiecto, ſenſúque exercet mens delira. Itáque phrenitici non delirabunt τὰ πολλὰ, ſed ſemper, cùm foueatur malum in cerebro eo modo quem Galenus exprimit, & in libris de locis patientibus, & in Epidemiis vt paulò antè adumbrauimus: *Ardentium febrium & phrenitidis idem autor eſt: Sed cum in vaſorum capedinibus vnà cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunque accendatur, febres ardentes fiunt, præſertim*[32] *ſi in pulmonis venis, aut iecoris, aut ventris (maximè verò circum os eius, vt Com. in part. 33. ſect. 3. lib. 3. Epid. notat, & part. 9. ſect. 1. lib. 1. Epid.) bilis efferueſcit. Si quando ad ſolidas partes peruenerit, & permeauerit, rigorem efficiet. Sin ad cerebrum eiúſque membranas ſit impacta, phrenitides inducit. Verùm priúſquam inhæreſcat perfluens venas in his ſitas, non phrenitides, verum ea quæ in vigoribus adſunt febrium deliria excitat. Sic bilis in iſto ſtatu auſtrino ad caput ſublata, & in cerebro defixa eiúſque membranis, phrenitides generauit*[33]. Ergo in παραφρονοῦσι adhuc vagatur humor perfluítque, & permeat venas, in phrenitide è conceptaculis egreſſus eſt, & contumaciter ad partes adhæreſcit. Et Gal. apertè explicat illud quod obſcurè dictum eſt ante ab Hippocrate cum ſcripſit, Cum verò humor in locos fluxerit, ſtationémque habuerit. Supereſt vt nodum diſſoluamus de febre in qua quis delirat. Nam ſi phrenitis eſt, neceſſariò febris magnarum inflammationum comes eſt, ſed eſt phrenitidis tantùm ſymptoma, vt contra febrium propriè dictarum, in quibus certa pars affecta non eſt, delirium ſymptoma exiſtit. De iis autem ita

Acuta & ſubtilis interpretatio vocis, τὰ πολλὰ.

Rigor vnde.

De phrenitide vnde.

ſentit Galenus: *Delirare ſolent aliqui ob vitium quod in ore ventriculi exiſtit, & in febribus ardentibus, & in peripneumonia, & in pleuritide*[34]. *Sed deliria ob affectum diaphragmatis non multùm diſtant à phrenitide. Quippè per cæterarum partium affectus, atque per febres ardentes delirium mitigatur, quoties morbus, id eſt, aut peripneumonia, aut pleuritis, aut καῦσος declinat: At phrenitidis propria nota eſt, vt ne in declinatione quidem febrium quieſcat delirium. Cum enim propria cerebri ſit affectio, paulatim accidit, ſed quieſcere ſubito atque affatim non ſolet.* Cæterùm dubitet quis ſi phrenitidis febris ſymptomatica eſt[35], & febris, quæ ſymptoma eſt, & phrenitis, quæ morbus eſt ſimul incipiant & deſinant, quî fit vt cum febris declinat, ipſa phrenitis non quieſcat. Nam non videtur ipſa febris, quæ ab inflammatione cerebri pendet declinare, aut remittere, aut ceſſare poſſe, niſi vnà paritérque ipſa inflammatio declinet atque concedat. Quemadmodum deliria quæ febrium continuarum ſunt ſymptomata febribus declinantibus ea quoque declinant atque remittunt. Sed meo quidem iudicio hæc per comparationem audienda ſunt. Nam cum phrenitis localem inflammationem ſignificet in cerebro, delirium perſeuerat etiamnum febre declinante, quod audiendum facta comparatione cum aliis deliriis aliarum febrium, ſiquidem in cerebro manet impreſſio. Quanquam verè non declinat febris quin declinet quoque phrenitis, & exaduersùm, ſed delirium omnino non quieſcit. Cæterùm hoc addemus de phrenitide, quoniam controuertitur inter claſſicos an ſit inflammatio cerebri, an meningon. Tenuis membrana variè ac multiplici plexu cerebro implicatur atque inuoluitur, quò fit vt vix inflammetur ea membrana, quin & inflammatio parenchymati ipſius cerebri communicetur. Sic phrenitis eſt definienda per inflammationem membranarum & ipſius cerebri. Niſi quis dicat lædi potiùs cerebrum, & phrenitin huius morbum eſſe, non meningon, quoniam actionum functionúmque integritas à recta cerebri, non autem à meningon temperie dependet: quod ſi verum eſt, earúmdem læſio ab offenſa temperiè cerebri emanabit. Tamen quia eadem ſemper eſt medendi ipſi phrenitidi ratio, ſiue primariò, ſiue ſecundariò afficiantur, aut membranæ aut cerebrum: Ideo parum refert curioſè hanc quæſtionem proponere ac conari diſſoluere.

Cur etiam deliriũ in phrenitide perſeueret licet febris declinet.

Explicatio quæſtionis.

7. de vſu partiũ.

2. Locorum aff.

Non conuellebatur.

In cerebro variæ mansiones sunt. Aliquando vt pars organica afficitur, aliquando vt similaris, & tunc ὁλάνια affici dicitur. Aliàs partes anteriores læduntur, aliàs posteriores, membranæ aliàs, aliàs substantia, & οὐσία ipsius partis. Aliquando nerui, & ex iis aliàs qui ad auditum faciunt, aliàs qui alium ad sensum conferũt. Sic tametsi cerebrum vnum quid ex se sit, tamen prout in has aut illas partes & mansiones repit humor, ita variæ morborum ideæ excitantur. Quod Galenus in libris de loc. affectis explicauit: *Et præsertim in Prorrhetico, febris ardens tum ob alias causas, tum ob cerebri inflammationem æquè fit. Et tunc ex propriis phrenitidis signis continua est desipientia. Ex ea verò humiditate quæ in cerebro redundat spiritus flatuosus procreatur, unde auriũ tinnitus fiunt*[36]. *Pari modo excæcatio caligóque, cum crassus humor vel spiritus oculos inuadit. Naribus verò ingruens humorum copia sensum grauitatis in ipsis facit.* Et hæc fiunt conclusa in capite materia, quemadmodum & eadem symptomata suscitantur per febres essentiales quarum sedes est aut in pulmonibus, (vt antè ex Galeno demonstratum est, aut in aluo. Atque ex priore loco docetur eundem humorem in eadem parte varias excitare symptomaton species, prout variæ particulæ occupantur. Vt mirum non sit si æger noster conuulsus non sit, vel quod nondum eam qualitatem humor acquisiuerat quæ ad excitandas conuulsiones requiritur, vel quia in locis nondum constiterat in quibus esse debuisset ad conuulsionum generationem. Non enim quiuis humor quouis loco contentus id facit Habebat quidem quasdam σπωλκάς, sed non σπασμοὺς, id est quasdam contractiunculas patiebatur, sed non conuulsiones. Alibi autem docuimus quid differat σπωλκιὰν ἀπὸ τοῦ σπασμοῦ. Et mirum fuit cur non Epilepticus, aut Apoplecticus factus fuerit: nam locus est in Coacis in quo Hippo. In dolore capitis ἀφωνίαν suspectam habet quod habeat aliquid aut Epilepticum, aut Apoplecticum. Sed hic noster æger non erat verè ἄφωνος, sed ἄναυδος.

3. locorum aff.

Cerebri vt variæ partes & actiones læduntur.

Com. ad part. 18. sectio. 1. lib. 1. Prorrh.

ἀφωνία cum dolore capitis suspecta.

Et veluti sopore vigilanti occupatus delirióque iacebat.

Horum demonstratio ferè ex superioribus pendet cum dispu-

tauimus περὶ τυφομανίας. Nam vt ante docuimus, delirium erat, & phreniticum quid cum καταφορᾷ, quam lentam & stupidam dixit. *Comà vigilans unde.* Atque reuera cum cerebrum naturâ suâ sit frigidum, accedentibus vaporibus aliunde, aut in eodem ob contentam bilem accensis, facilè κῶμα ἄγρυπνον excitatur. Immò & in multis febribus continuis, in quibus somnus nocet, somnolenti sunt ægri cum vigiliis quibusdam, præsertim si cerebrũ plethoricis symptomatis auctum sit, ac multa acrium vaporum copia cerebrum ferjuerit. *Com. ad Aph. 67. lib. 4.* Nam dum Galenus explicat qua ratione in febribus somnus timores & conuulsiones inducat, non aliam rationem reddit quam quia praui humores cum incocti permaneãt, dominante calore febrili exhalationibus prauis cerebrum oppleant, quas si vincere nequit obruitur, vnde occasio somni profundioris, & ipsarum quoque parotidon, immo & conuulsionum & timorum: Contra bonæ coctiones vtileis somnos inducunt. Cæterùm nescio qui fiat, vt morborum cerebri & notitia, & curatio difficillima sit. Notitia quidem, quoniam multi conuulsi sunt, pauoribus consternati, phrenitide, Apoplex. Epilep. sublati, lethargicis affectibus oppressi, sideratíq; *Morbi cerebri difficiles cognitu.* in quibus nullũ ferè vestigiũ mali, aperto cranio inuentum est, nec sanguis, nec aqua, nec ichor, quanquam Medici qui historiã morbi vidissent, & terrifica symptomata obseruassent, certò affirmarent, sibíque persuaderẽt se aut inter membranas, aut in cauitatibus, aut alia in parte, aut abscesũ, aut sanguinis aut aquæ copiam deprehensuros[7]. Et dum euentus eorum spes falleret, stupórque & admiratio eorum mentem percelleret, conabantur aut aliquid confingere quo mortis inopinatæ prætextum obtenderent, aut occasionem causámque arte quadam prætexerent, vt prætexendis confingendísque occasionibus istis honesta excusatione, culpâ & vituperatione sese assererent ac liberarent. Et nos sæpè in ista alea versati sumus, primarióśque medicos versari vidimus, quasi cum spiritu ipso animabili, & anima spirante mortis occasio euolaret. Vt tantò cautiorem prudentiorémque medicum esse oporteat, & in inuestigandis rerum causis diligentiorem, quantò res sunt abditiores occultioréśque, & sæpiùs de spe sua deciderit. Adeo obscura est *Difficiles curatu sunt morbi cerebri.* morborum capitalium ratio, & euolutio difficilis. Curatio quoque non minore difficultate est inuoluta, quoniam nec topica vires suas integras in cerebrum exerunt, nec assumpta innocuè

propter contrarias quæ ſeſe offerunt indicationes, à capite cauſam mali amoliri poſſunt, præſertim ſi ea penitius cerebro hæret, & ſi ipſum τῇ πρωτοπαθείᾳ laboret. Si enim συμπαθείᾳ, non tantis difficultatibus res implicatur. Et data opera, ſi otium eſt, quanquam ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ, morbos ad cerebrum pertinentes breuiter expediemus, & præſertim affectus ſoporoſos. Apud Hippocr. paſſim reperitur λήθαργος, κῶμα, κῶμα ἄγρυπνον, κάρος, καταφορὰ, κατοχὴ, κατάληψις, παρακοπὴ, παραφροσύνη, παράκρουσις, μανία, ἔκστασις, & quæ ab his deriuantur, vt κατενεχθέντες, καταλαμβανόμενοι, καρούμενοι, κατεχόμενοι, & conſimilia: horum ideas & differentias recenſere non alienum. Vt ſcias an ex humorum varietate deſumenda ſit varietas rerum, & an prout nomina ipſa differunt, ita rerum diſtinctiones, formæ & ideæ differre videantur.

Omnis morbus aut intemperies eſt, aut ſolutio continui: intemperies aut ſimplex, aut cum humore, humor aut bilioſus, aut melanchol. aut pitui. aut ſanguis ipſe. Intemperies ſimplex, aut cum frigiditate, aut cum calore, aut à ſiccitate. Mixta verò ſi partim ſit intemperies ſimplex, partim humor aliquis. Accedit & varietas partium in cerebro affectarum. Nam aliud eſt caput affici, aliud cerebrum: Cum enim cerebrum affici dicitur, vel eius partes anteriores, vel poſteriores, & quæ cum ſpinali medulla communicant, vel ventriculi, iique aut anteriores, aut poſteriores aut medij afficiuntur. Rurſum vel cum febre, vel ſine febre affectus eſt. Sic pro iſta humorum, partium, & ventriculorum varietate, pro præſentiâ abſentiáque febris res euariant. Quanquam ſępè nomina confunduntur, vt ſit potiùs de rebus, quàm de verbis laborandum. Κῶμα & κάρος, ferè pro eodem ſumi videntur: ſed tamen alia eſt idea τῶν καρωτικῶν καὶ κωματωδῶν. Κάρον vertunt ſoporem: & definiunt per reſolutionem imaginatricis facultatis, ſenſum motúmque omnẽ adimentem excepta reſpiratione[39]. Cauſa eſt craſſus & viſcidus humor qui ventrem præſertim anteriorem occupat. Sic eſt ſymptoma facultatis imaginatricis. Clauſi omnino ſunt oculi, & priuatio motus ſenſúſque, ſupereſt reſpiratio. In apoplexia ſubſtantia cerebri potiùs afficitur, & eius pars anterior poſteriórque, perit reſpiratio. In caro ventriculus potius anterior occupatur, nec omnino perit ſenſus, & eo ſopore diſcuſſo bona valetudo conſequitur. At apoplexiam, aut paraly. aut hemiplegia excipit. Ab Epilepſia differt conuulſione, & quod in

Epilep.

Epilep. & anterior & posterior, Gal. vltima particul. lib. 6. Epid. pars occupetur. Et oculi sunt aperti aliquando, in catalepsi & catoche partes posteriores occupātur potiùs, attolluntúrque palpebræ. A lethargo differt, quod febris caron præcedat (quanquam omnino carus sine febre esse potest) lethargum febris consequatur. Et carus sæpè aliorum morborum symptoma est, vt initia vigorésque febrium comitatur, præsertim cum vaporum crassitudo cerebrum offendit obruítque (vt in Prorrhetico docet Hippocratis interpres) vt in febribus pituitosis, & iis quarum sedes est circum ventriculum à collecta illuuie. Et febris quæ adest excitans κάρον, tanquam symptoma maior est & apparentior quàm quæ in lethargo est. Quo modo fortè audiendum illud Hippo. qui morbos vocat ληθάργυς, quorum ratio ferè eadem est ac peripneumoniæ. Fit autem cùm focus febris continuæ est in pulmonibus (nam ante ex Gal. docuimus febrium focum in pulmone quoque consistere) & ij obstructi sunt valdè, & humore crasso, putríque pleni: qui enim ab ea materia fumi excitantur, dum obruunt anteriores cerebri partes ληθαργικόν τι inferunt, & καρώδες, & κωματώδες. Et ab eo accidente quoniam ægri obliuiosi, socordes, veternosique iacent, affectus λήθαργος dicitur. Quanquam propriè magis κάρος dici debuerat, siquidem omnis soporosa dispositio dimissis palpebris, libera existente κατά τι respiratione, præsertim cum symptomaticè succedit κάρος dici potest. Sed lethargus generali nomine dicitur, quoniam λήθαργος, τὸ λήθαργον ignauum, desidem & obliuiosum significat, vt in arte parua Gal. legere est. At lethargus propriè dictus affectio cerebri est. Et definitur affectio cerebri à repentina obliuione nomen habens, vel delirium intermissionis expers cum febre, sopore, & celeri obliuione iunctum. Celeritas autem obliuionis significat inæqualitatem motus materiæ in cerebro. Delirium ratione febris est, sopor ratione materiæ quæ generatione frigida est, corruptione verò calida.

2. Prorr. *3. de morbis.* *Carotica affectio ob affectos pulmones.*

Κῶμα videtur confundi cum caro, sed propter suas differentias debet distingui. Si enim carus inexpugnabile dormiendi desiderium cum immobilitate significat, ἀπὸ τοῦ κώματος, differt quod pro specie habet κῶμα ἄγρυπνον. Dicitur autem veternus, & marcor. Definitur deficiens & imbecillus motus facultatis imaginantis, à frigido & humido magnam somni cupidita-

Coma quid.

tem inducens. Duplex est coma, somnolentum, & vigilans: illud lethargicis proprium, hoc phreniticis: in somnolento demittũtur palpebræ, sed excitati ægri sapiũt & respondent, mox desipiunt, quod variæ imagines τῷ φανταστικῷ repræsententur. Sic Coma somniculosum longè etiam differt ἀπὸ τοῦ κάρου. Galenus in Prorrhetico ex quorundam, & sua opinione dicit omnem κατaφορὰν κῶμα significare apud Hippoc. asseverátque hoc verum esse. Et sic καταφορὰ significat propensionem ad somnum delationémque, quanquam sunt & qui καταφορὰν duplicẽ faciunt, vnã somnolentã, aliã non somnolentam. Propriè tamẽ τῆς καταφορᾶς, nomine appetitus summus dormiẽdi, & summa inclinatio designatur. Et hæc de Comate & Caro dicta sint. Nũc de Catocho & Catalepsi, qui affectus sunt soporosi, & idem significant. Catoche & catalepsis à cataphora caro, & comate differũt in hoc quod in catalepsi, & catocho sit summa in somnum propensio oculis apertis, in Comate, Caro, & Cataphora committuntur oculi & palpebræ 4°. Et hoc plurimũ interesse dicunt ad causæ diagnosin. Etenim κατοχὴν καὶ κατάληψιν ab humore frigidiore & ficciore originẽ habere dicunt, cuius sedes est in posticis cerebri partibus & ventriculis. In comate & caro anteriores occupãtur, estque humor frigidus, pituitosus, crassus. Galenus Catochon ab exhausto spirituum inducta refrigeratione quadam & siccitate in cerebrum oriri scribit, exemplo adducto de eo qui cum impensiùs operam literis nauasset, ac elucubrauisset factus est κατεχόμενος. Κάτοχος enim dicitur ἀπὸ τοῦ κατέχεσθαι, & τὰ κάτοχα dicuntur, ea quæ morbum κατοχὴν inferunt, vel significant morbos fixos stabilésque. Sunt qui κῶμα ἄγρυπνον καὶ κάτοχον, idem esse putant, asserúntque quidam proceres Medici κάτοχον, κατάληψιν καὶ κῶμα ἄγρυπνον reperisse se in eadem significatione apud Hippocratem. Quanquam reuera differunt. Nam κάτοχον simplex intemperies frigida & sicca committit, κῶμα ἄγρυπνον pituitosus & biliosus humor committit: ideo inter phrenitin propriè dictam & lethargum ambigit. Quod si & catoche & coma vigilans bilem & pituitam causas sui agnoscunt, idem planè significant, debent tamen distingui. Fernelius idem esse contendit. Nunc rem absoluamus. In caro, cataphora, & comate multa est humiditas cum refrigeratione neruos imbuens atque dissoluens, vnde immoti & stupidi commissis palpebris manent: In catocho & catalepsi siccitas est potiùs quędam cum quadam per-

Com. ad part. 1. lib. 1. Prorrh.

Com. in particul. 55. lib. 2. Prorrh.

Catoche & coma vigilãs quid.

frigeratione, & veluti euacuatio dissipatióque spirituum. Et quoniam de catalepsi & Catocho nil adhuc inter autores, nec de causa, nec de sede, nec quem locum habeat inter alios affectus soporiferos constare video, in his vocibus explicādis paulò accuratior ero. Primùm dubitant à qua causa, nam alij à frigiditate & siccitate esse dicunt, vt Gal. Vnde differens de pulsu τῶν κατεχομένων, ait in illis priuationis motus causam frigiditati & siccitati tribuendam esse. Alij à succo melancholico esse aiunt, & verè affectum esse melancholicum. Alij à sanguine esse cóque multo, vt & coma vigilans quod Galeno scribit aliquando causam agnoscere sanguinem multùm & bilem. Nam quatenus multus sua copia premens, soporem inducit, quatenus remista est bilis, vigiliarum occasio adest. Et quatenus & vigilant & dormiunt κάτοχοι, & cataleptici, medium quid esse putant inter phrenitin & lethargum. Et reuera confundunt catalepsin cum typhomania, quam quid mixtum diximus ante ex Gal. ex phrenitide & lethargo. Atque in primis audiamus Aetium, deinde cæteros adducemus. Nam & Aetius, & Fernelius, & Gal. & Rondeletius suas habent historias de catalepsi, quibus colligas modo ab his, modo ab illis causis pendere. Vt tandem nil de catocho & catalepsi definitum existat. *Media est affectio inter phrenit. & lethargum, species delirij medicis catoche & catalepsis dicitur, ex humore atræ bilis magis contingens. Periculosior est quam lethargus, verum in febribus lethargo similibus consistit. Aliquando dormiunt, aliquando palpebras apertas habent, aut nictant, aut intentos oculos habent. Immo immobiles habent, vt neque si quis oculis manum obtendat, claudant, voce & sensu priuantur, nec audientes, nec respondentes. Et cum vellicantur admouent aliquando manū ad nares & os, & tamen non sentiunt. Spiritus densus, aliquando rarus. Pulsus paruus & debilis. Per interualla magnus spiritus. Aluus ob stupiditatem astringitur. Nec omnino phreniticis similes sunt nec lethargicis.*[42] *Quandóque ob sanguinis multitudinem caput occupantis & implentis malum fit. Ita sanguine abundanti adolescenti contigit. Factus enim verè catalepticus quarto die euacuato multo sanguine liberatus est.* Ex hoc loco patet tum à sanguine catalepsin oriri, tum à quapiam alia causa: ideo dixit in febribus lethargo similibus euenire. Ac si dicat febrem in lethargo essentialem esse, in catalepsi symptomatica non est febris, nec essentialis cum catalepsi vt est cum lethargo, sed catalepsis ipsa sympto-

Com. in part. 1. lib. 1 Prorrh.

Aetius cap. 4. sermo 2. Tetrab. 2.

matice in febrem incidit.

Historia Aetij de adolescente declarat à sanguinis copia esse catochon: supra demonstrauimus ἀφωνίαν, à repletione esse. Catochus autem sine febre ἀφωνία est. Historia Gal. superiùs adducta ex Prorrh. de condiscipulo qui inuigilauerat chartis, declarat catalepsin esse per quandam refrigerationem & squalorem τῦ πρώτȣ αἰσθητικȣ̃: in vero somno refrigeratio quidem est, sed humectatio mediocris non reddit animantem inexcitabilem. At in catalepsi siccitas & marcor quidam reddit inexcitabilem. Historiæ sunt aliæ apud Rondeletium quibus colligas à succo esse melancholico catalepsin, aut veluti à melancholia morbo. Narrat de Puella quæ cum eum cui nupserat parum amaret, eo affectu correpta est præ mœrore[41]. Cum absens erat maritus aut de eo nil audiebat, restituebatur, audito eius nomine, corripiebatur. Et cum ferret hydriam recordans mariti in via sedebat, oculos apertos habebat, laruam, aut arte statuam effictam dixisses. Non mouebatur, non quicquã interrogata compulsáque respõdebat. Verè erat morbus iste quem Hippo. φροντὶδα vocat, Latinè, cura & anxietas siue ægritudo animi dicitur. Vt quemadmodum ἄσα est corporis, sic φροντὶς est animi: & ἀλύκη vtriusque est. φροντὶς autem affectus verè est melancholicus. De eo nos dicturos ampliùs pollicemur.

Rondel. cap. 20. lib. Methodi medẽdi Historia mirabilis.

2. de morbis.

At contra ea quæ dicta sunt occurritur bifariam: priùs quod nec frigiditas & siccitas catalepsin inducat, vt nec melancholicus succus: posteriùs nec item sanguis. De frigiditate & siccitate ea est ratio: Catalepsis citò hominem occupat, item & citò aliquando soluitur. At frigiditas & siccitas non citò inducitur, ergo nec affectus eis cõgener citò inducetur. Nam quod à Gal. dictum est de Epilep. Idem & de catalepsi dici potest: verba hæc sunt, *Verùm non ab ariditate & vacuatione Epilepsiam generari, sed à succo crasso vias spiritui obstruente, hoc est argumentum quod & citò fiat & soluatur.* Quomodo ergo inanitis per vigilias spiritibus, refrigerato & euacuato cerebro marcescentéque catoche subitò inducetur? Reuera illo loco Gal. agit in eos qui Epilepsiam nasci putabant ab ariditate, squalore, & veluti hectica intemperie cerebri ipsius. Galenus verò instat, quoniam hoc repugnaret facili Epilepsiæ generationi inuasionique, & facili solutioni. Ergo est potius ab obstructione in ventre aliquo, non

Cap. 7. lib. 3. loco aff.

ab intemperie cerebri. Tamen idem de catocho videtur dici posse præsertim quod spectat ad exhaustum spirituum & refrigerationem siccitatémque cerebri Nam de humore melancholico aliud est. Quis enim dubitat quin humor melancholicus possit catochon inducere, eo modo quo melancholiam morbum? Et cum epileptici fiunt melancholici per diffusionem materiæ in corpus ipsius cerebri, non in ventres, an vt melancholici fiant multùm temporis requiritur? Nequaquam. Ratio verò eorũ qui Aetium arguunt quod statuat catochon à melancho. succo esse, est, quod non omnes melancholici fiunt cataleptici, friuola est, irrita & inanis. Nam quemadmodm non omnes qui impensius vigilant, nec qui multo sanguine abundant cataleptici fiunt, sic nec omnes melãcholico succo abundantes in catochon proni labuntur. Nunc expediamus quomodo catochos de repente oriatur, tametsi causa esse videatur refrigeratio marcor & siccitas cerebri, vt historiæ vigilantium immodicè detexerunt.

Qui epileptici fiant melancholici.

Ego vero sic sentio: Catoche quadrifariam potest occupare cerebrum, & actiones quæ à cerebro sunt labefactare. Primùm per præsentiam humoris; secundò per intemperiem; tertiò per resolutionem & primigenij humoris, & spirituum primigeniorum cerebri absumptionem, vt quid hecticum in cerebro esse videatur. Id est, Secundus modus fit per alterationem, Tertius per alienationem, vt exemplis patebit. Quartò fortem aliquam imaginationem rei tristis, vt spirituum animalium vel fiat conculcatio oppressióque vel dissipatio. Quomodo tunc melancholia dicitur, & cum affectibus melancholicis cõgruit: Eo modo quo priùs citauimus ex historia puellæ maritum odio habentis: & ex Hippo. cum disputat περὶ φρενιτίδος. Quæ omnia nisi ad vnguem tenueris, de catalepsi nil vnquam certum habueris. Maximè verò ad veram essentiam catalepseos non tam præsentia humoris requiritur, quam eæ intemperies, & anxietates solicitudinésque animi de quibus diximus, concurrente maximè corporis & cerebri temperamento, vt corpus sit siccius, strigosiúsque. Præsentia humoris est vel vt sit sanguis, vel vt sit succus melancholicus. Sanguis bifariam, vel sua quãtitate premens, vel qualitate, id est, vt mora in cerebro per vigilias, aut mœrores melancholici humoris naturã acquirat, florem enim facilè suum & nitorem sanguis amittit. Sua quan-

4 Modi catoche fieri potest.

titate dum sanguis præhendit premítque cerebrum, præsertim si libera est respiratio, vt pote partibus obsessis posterioribus, & si iuuenis est, qui cum non facilè obruatur & stupidus iaceat, à copia sanguine pressus, veluti vigilans manet: tunc catalepsis sanguinea dicetur, & ad κῶμα ἄγρυπνον proximitate accedit.

Sin qualitate potiùs sanguis peccat, tametsi priùs esset laudabilis, melancholica catalepsis dicetur. Fit autem cum plenitudo est aliqua in cerebro ad vires, quam cum natura non regit dum moram trahit ibi sanguis facilè immutatur, præsertim si quis calor alienus adueniat, vt tota affectio κεφαλικὴ esse dicatur. Et quemadmodum corpora sanguinea si effluuium nō habent, melancholica redduntur: quod in toto corpore fit, id in capite fieri potest: vt particularis fit suppressio & ob congenerem suppressionem, morbi congeneris generatio, quo in sensu Hippo. dicebat: *Faciei color bonus, & mæstitia multa, malum.* Quo loco Gal. demonstrat quomodo ἐρυθροὶ melancholici fiant, cum facilè sanguis aduratur, & succi melancholici naturam acquirat. Quæ in eo Com. scribuntur huc maximè pertinent. Maximè verò sanguis in capite immutatur, si quis aut natura sit melancholicus, aut ex euentu, & non ἄνευ φανερᾶς προφάσεως. Nam cum melancholici, vtrouis modo sint, perpetuò aliquid animo versent atque voluant, facilè ea cura, agitatióque sanguini mutationem conciliat. Atque eo modo tales in catalepsin proni sunt, præsertim verò si qua causa extrinsecus aduentarit, quæ semen morbi ipsius sepultum excitauerit. Et tales Catalepses repentè possunt incidere, quemadmodum & epilepsia, & apoplexia. At non sic quæ ab intemperie frigida & sicca, aut quæ à resolutione, aut à mœrore, quas explicare consilium est. Si quis auidius & diutius incumbit chartis, præsertim si noctes insomnes ducit dissipatione spirituum & siccitate præsertim humorum fluentium & spirituum, rigidus potest manere & catalepticus, quasi in cœlum raptus. Sic non est quod ij arguculi requirant longum valdè tempus ad inducendā istam intemperiē frigidam & siccam, & præsertim quod pertinet ad alteratione-nē, & fluētes tum spiritus & humores. Quid enim tā facilè dissipatur instauratur quàm spiritus Testātur ij qui natura famelici sunt, qui statim expallescunt & dissoluuntur, guttula verò vini resurgunt & ad se redeunt. Et dum quis ita exhaurit labore cerebrū, iam rudimenta futuræ catalepseos habebat, prout per-

Part. 14. lib. 2. Prorrh. Gal. c. 7. lib. 3. loc. aff.

Quæ catalepsis repente non incidit.

ſeuerabat effluuium ſpirituum, ſed malum non apparuit, quandiu iam partes ſolidæ inuadi cœperunt. Sunt enim quidam morbi qui non priùs apparent quàm iam tacitè clámque aliquot tempora percurrerint, & cum nos præhendunt, iam penè in vigore ſunt. Quod de dipſaco elegantiſſimè & ſubtiliſſimè Gal. docet, ait enim diabeten qui affectus eſt renum non protinus dignoſci: ſed quoniam renum naturale eſt deſiderium, & ab eo ſenſus noſtri non afficiuntur, etiam cùm ad ſtatum venit, ne percipitur quidem. Quod caninæ appetentiæ (quæ analogiâ reſpondet diabetæ) non accidit, quia enim ventriculus animali deſiderio tenetur, protinus eius affectiones deteguntur & apparent. Itáque quod de dipſaco diximus, idem de catalepſi, ea præſertim quæ intemperiem frigidam ſiccámque cerebri ſequitur, dicemus. Cùm enim ſe profert, iam principium morbi videtur elapſum, & vigor adeſt, in perpetuo enim tenore malum perſeuerat. Eſt & alia catalepſis à quadam reſolutione per alienationem cerebri, & ea repente incidit, ſed non ſoluitur facilè, immo lethalis eſt. Quod repentè incidat, id audiendum eſt quoad ſenſum, non quoad generationem. Nam occaſio cauſáq; fouebatur ſenſim, ſed affatim malum ſeſe repræſentat: Vnde cùm nos alloquimur ægros, videmus eos ſtatim mutos, & oculis apertis catalepticos fieri, diſpoſitione hectica iam contracta, & vitio impreſſo partibus ſeſe ſtatim proferente. Ante docuimus duplicem eſſe phrenitin, vnam manifeſtam in alteratione cerebri, alteram occultam in alienatione. Et hæc deterior eſt. Idem de catalepſi dici poteſt. Propriè autem catalepſis, quatenus ſpeciē morbi efficit propter alienationem contingit, vt non ſolùm ſpiritus & humores fluentes vim paſſi ſint, ſed & in partibus ſolidis ipſius cerebri nota inuratur. Talis catalepſis in morbos longos, & febres incidit, cum diſſipatio facta eſt animalium ſpirituum, calor naturalis imbecillior factus, & hectica diſpoſitio inducta in cerebrum. Dicam quod nobis videre contigit. Seruus equitis torquati totam hyemen quartana duplice, cum febre lenta laborarat. Exhauſtus & marcidus penè erat. Repentè catalepticus factus eſt ſqualidis & ſiccis redditis ſpiritibus: ſic generatio longa fuerat, ſed inuaſionis modus ſubitus fuit, ſed non eſt ſolutus morbus niſi cum morte. Sic cum requirunt argutuli ad generationem catalepſeos neſcio quid vt cito fiat & ſoluatur: reuera quæ per

Cap. 3. lib. 6. locorum male affect orum.

Vera catalepſeos eſſentia.

resolutionem fit, non soluitur citò quia ab exhausto est, sed lõ. gam habuit generationem. Et eo modo docuimus ante Gal. quodam in loco ad phrenitidis generationem longum quoddam tempus requirere, in alio docet etiam subito fieri. Sed nodus hic soluendus est priore modo explicato. Filius Domini Poüart, Consulis Regij, Catalepticus interiit cum duos menses tertiana laborasset. & penè extabuisset Et reuera, vt planè fatear, vt repente adoriatur catalepsis, non tam facit sicca intemperies, & squalor (nam potius ad tarditatem inuasionis faceret) quam motus quidam symptomaticus qui quodammodo suscitat, impellit, & animat malum hoc quod in visceribus & medullis latebat. Vnde iste puer catalepticus capite dolebat ante, & in ipso morbo catocho tantus ardor percipiebatur, vt manum vreret. Sic dispositio ad catalepsin in capite fota alitáque sese protulit per translationem symptomaticam cuiusdã venenati vaporis, aut natura sese in cerebrum exonerante, & morbi sarcinam deponere volente. Et tales catalepses sunt ab exhausto. De iis audiẽdus Apho. Hipp. *quæ cum exolutione fiunt & a[illegible] & aphoniæ, perniciosæ.* Sequuntur enim summam paupertatem caloris naturalis, & naturæ imbecillitatem, súntque mortis paranymphi. Quarta species catalepseos sequitur fortem imaginationem rei alicuius præsertim tristis, & animi concussionem ægritudinémque, vt viduis accidit aut mœrore cõfectis, aut pauentibus & metu consternatis: siemisideratæ manent, oculis apertis, & corpore immobili: ideo pace Rondeletij dicam, id quod puellæ acciderat congressum mariti repudianti fuit quidem catalepticum: sed non tam humorale fuit, quam vt sic dicam mentale & spirituale. Putat id fieri à sanguine qui in succum melanchol. conuersus fuerat: ego verò potius animi [illegible] fuisse iudico per vim fortem imaginationis quæ efficit vt nobis quodam modo abripiamur, & extra nos simus, quod non animaduertere eos qui Aetium repræhendũt miror. Quanquam fieri quidem potest vt humorum & natura, & propensitas corporis ad id concurrat Et in eo sensu audiri potest quod Hippoc. in Aphor. dixit vt antè enarrauimus: *Si quis de repente obmutescat, & linguæ incontinens fiat, id melancholicum est.* Rondeletius contra eos egit qui à sanguine esse negant.

Qui fiat Catalepsis sub finem morborum.

Par. 4. lib. 3. Prorrh.

Huic disputationi finem colophonémque addituri pauca adiiciemus

iiciemus ad ea quæ dicta sunt. In caro læduntur actiones quæ sunt in cerebro, in apoplexia eæ quæ sunt à cerebro. De Coma hoc quoque sciendum ex sententia Aetij, *Cap. 6. Tetrab. 2. serm. 24* quod nascatur sæpissimè ex calidis & humidis vaporibus qui à cerebro efferuntur. Cur autem Linacer Coma verterit marcorem non video nisi quod marcêre significet torpere, item languore atque inertia teneri. Celsus cum de Lethargo loquitur ait, in hoc marcor est, & inexpugnabilis dormiendi necessitas. Nomen κώματος ἀπὸ τοῦ κωμάζειν deriuant, quod est crapulæ & comessationibus indulgere. Fortè quod κωμάζοντες facilè in talem morbum incurrant. Vnde nescio quid in mentem venerit Suidæ, vt non κῶμα, sed κάρον definiuerit ex vino ebrietatem, & grauem cum mentis impotentia soporem Græcè καταφοράν. Nisi quod κάρος, dicatur ἀπὸ τῆς κάρης, id est à capite, quod facilè διὰ τὴν οἰνοποσίαν, læditur atque offenditur. De Catalepsi quoque hoc sciendum. *Diuersæ catalepseon Ideæ.* Non omnes Cataleptici eodem se modo habent: vna enim est absoluta, in qua torpidum & marcidum omnino corpus manet, altera non absoluta in qua partes etiam aliquæ sua munia obeunt.

Dextras partes dolêre narrabat.

Locus est satis insignis apud Hippo. qui difficultate non caret: Disputans enim de Empyicis ait, optandum potius esse vt sectio fiat in sinistris partibus quam in dextris. *3. de morbis cap. de pleuritide ex dorso.* Nam dextras vrere aut secare lethalius est. Quantò enim robustiores sunt partes dextræ, tantò fortiores in ipsis morbi fiunt. Quæ an vera sint, quoniam hoc longiùs patet, ipse videris.

Olim sanguinem ore reiectauerat.

Ex ore sanguis multis modis reiicitur, vel quia è gingiuis, vel quia ab aspera arteria, vel à capite fluit, vel quia è corpore pulmonis, vel è ventriculo excernitur. In libris de loc. aff. notas dat quibus scias vel hinc, vel illinc fluere. Quod nobis metum attulit, fuit illa vetus reiectio sanguinis è pulmone cum iam diu laborauisset. Et ideò cum phthoe, aut vlcus sæpè consequatur hæmoptoicos, latentis abscessus in pulmone erat suspicio. Ita enim Hippo. omnem excretionem sanguinis è pulmone suspectam habet, ob ea quæ consequi solent. Quanquam

Hippo. diorismo vtitur, Qui sanguinem euomunt si sine febre, Aph. 37. lib. 7. salutare, si cum febre malum. Nomen σωτηρίν τὸ δυνάμεν ὑπερεμεθῆναι significat. Galenus in com. non vult verbum ἐμέειν significare excretionem è pulmone, sed vomitionem propriè sanguinis audiri, tum quod sanguinē vomere minus malū sit quàm è pulmone educere, tū quod omnis è pulmone eductio, ait, mala sit. Nam si febris non adsit, etiam periculū est ne non citò curetur, si malum durauerit, breui febris aderit. Tamen in Coacis non vtitur verbo ἐμέειν, sed πτύειν. *Sanguinem spuentibus*, ait, *confert, vt sint sine febre, leuiter doleant, sputum tenue sit ad dies bis septem, febrire, tussire contumaciter; & recentem semper sanguinem excernere malum.* Quanquam propriè de pulmonibus loquens vtitur etiam in Coacis verbo ἐμέουσι. Reiectio è pulmone si sit tantum per anastomosin aut diapedesin, non ita mala est, si per διάβρωσιν, omnino suspecta esse debet. Et nos bifariam dicemus è pulmone sanguinem reiici posse, vno modo loco hæmorrhagiæ, altero ad exonerationem partis alicuius in qua graue aliquod periculum crearetur. Inueniūtur quibus occluduntur viæ ad nares. Si sanguis non absumitur in incrementum loco hæmorrhagię è pulmone educitur sanguis innocuè, item & in quibusdam sanguineis, aut in mutilis hæmorrhoidon loco. Et in eo sensu Celsus reiectionem sanguinis ex asperis arteriis, immò & per penem non omnino damnat, præsertim si febris non adsit, aut per commodum alium locum fluere desiit. Locus Celsi pręclarus est valdè. Altero modo sanguis expectoratur in hepaticis & lienosis, Lienosis per cœliacā, vt contigit filio 4ti Præsidis Parisiensis. Is sanguinem affatim expectorabat: omnia penè pulmonum vasa rupta putabantur, & periculum tabis adesse putabant. Tandem dum fortè contingitur hypochondrium sinistrum, percipitur pulsus in ea parte, & palpitatio. Tunc hic latere fontem mali putant: & tractum ductúmque sanguinis manu percipiunt. Consultum est lieni. Multum & validè repurgatus, cessauit palpitatio & pulsus, item sanguinis reiectio. Cęterùm credibile sanguinem & spiritum ibi compressum & conculcatum fuisse, & propter cruditates cacochymiámque veluti obsessum, vnde successisset necessario aneurysma. Accedit quod nondum ex ephebis excesserat, & cum lautè viueret, multus erat sanguis qui cum per nares non euacuaretur, aliam rapuit viam. Ita legimus à suppressione mensium pulsum

Cap. de Tussi lib. 4. sed hoc desumpsit ex lib. 2. Prorrh.

ad partes vteri paruisse: vt in vxore Gorgiæ. Et in vxore Philini pulsus in Hypochondriis aderant ob cruditates, ait Galen. In hoc & erat suppressio sanguinis, & cruditas: Quod de filio illo consulis dictum est, idem nostro ægro euenire potuit, vt illa sanguinis reiectio non tam vitium pulmonum sequeretur, quam copiam & orgasmum sanguinis in præcordiis, & propter affectiones melancholicas. 5. Epid. & 1.

Venam secuimus à secta vena repetit malum.

In ἀτόνοις dubitant valdè medici an sectioni venæ locus sit. Hippoc. non omisit sæpè. Immo eam aduocat in eis affectibus. Et Gal. non abs re Hippocratem phlebotomiam amasse ac frequenter celebrasse autor est. Sed vt summus & prudentiss. fuit, non nisi tempore, iure, & loco id fecit. Si quæ antè dicta sunt animo comprehensa fuerint, iam aliqua ex parte tibi hac in re satis erit factum. Docuimus enim inter ἀτόνους, quosdam omnino refrigerari, quosdam calfieri, alios omnino immobiles esse, alios aliquatenus mobiles: Rursum quosdam fieri per venarũ interceptiones, aliàs per oppressionem magnam, aliàs per summam debilitatem & quandam caloris naturalis oppressionem, & velut extinctionem, in quibusdã dominari crudos valdè succos, in aliis non. Itáque vt non est eadem idea morborum qui τῆς ἀτονίας, nomine continẽtur, ita non iisdem idẽ remedium, & præsertim venæ sectio congruit. Præterea eodẽ in loco docuimus Hippo. in iis morbis περιπνευμονίαν desiderare, aliàs non. Immo & in morbis istis frigidis conuulsiones corpus quatientes commodè eueniunt, vt antè adduximus. Hippocrates lib. 4. acutorum scribit: *Cum quis repente obmutescit, id venarum interceptiones faciunt, si sano absque forti occasione contigerit: Venam igitur internam brachij secabis.* Nam in sequenti Aphorismo docet notas abundantis sanguinis, & tunc audacius venam reserabis. Sed paulò post, quod valdè notandum est, dum meminit epilepsiæ, apoplexiæ, paraplexiæ, per commotionem humorum factæ; deinde διὰ τὴν στάσιν, id est stationem ob egressum humorum à propriis vasis scribit. Talibus prius adhibitis fomentis venam statim aperies, cum nondum fixa sint omnia, quæ contristant, tum spiritus, tum fluxiones. Faciliùs enim remediis patent. Sic in duobus istis locis non longè à se dissitis ἐν ἀφωνίαις, primo quoque tempore venam secat, nulla præparatione præmissa, in Part. 3. sectio. 1. lib. 3. Epid. Com. in part. 27. lib. 4. acuto.

aliis vtitur præparatione. Reuera summus vir nullas rerum distinctiones omittit. Et in lib. de morbis dum loquitur de morbo attonito ait: *Hunc attonitum si sic habuerit lauare oportet multa calida, & quam maximè calfacere & aquam mulsam tepidam in os instillare. Hoc autem maximè faciundum cum humorum congelatio ac concretio est.* Quanquam Galenus videtur contentus sola frictione, non fomento, quoniam non ita semper concreuit sanguis vt effluere non possit. Sic post frictionem phlebotomiæ locus esse potest. Et in Epid. *Quicunque de repentè voce destituuntur, si sine febre fuerint, iis statim venam secato.* Quæ omnia conueniunt cum iis quę dicta sunt ex lib. 4. acutorum. Et mirum est cur voce destitutis venam aperit, si sine febre sint, cum potiùs febris ipsa ad phlebotomiam hortari debeat. In quo tacitè repræhendit medicos qui cum febrem percipiunt, statim dicunt se saltem ratione febris secare venam. At errant valdè, quia Hippocrates vim remediúmque ponit in febre, præsertim si sit analoga morbo. Mirórque aliud omnino sentire Hippo. aliud nostros homines agere. Sed de ea re fortè dicturi sumus. In eodem lib. 2. Epid. phlebotomiam in Epilepsia celebrat, eius verba sunt, τάμνειν τὰς εἴσω τῦ νοσήματος τῦ μεγάλυ ἐν τάσει γινομένυ. Secabis venas interiores, si magnus morbus in intentione est. Illud est obscurum, ἐν τάσει. Epilepsia videtur inter morbos numerari quos ἐξάδας Hippo. vocat, quòd redeant periodo. Sed vt rem breui finiam reuocaturus Lectorem ad Com. Fœsij in lib. 2. ἐπιδη. Epilepsia morbus acutus est, & chronicus. Acutus bifariam tum ratione paroxysmi præsentis in quo conuelluntur ægri, & si nunquam adorsus est. Nam vt Celsus annotat, cum nunquam solitus est quenquam præhendere, sępè hominem consumit. Quod ex Hipp. desumpsit, qui ait senes maximè Epilepsia perire si nunquam correpti fuerint. Adeo vehemens hic morbus est, maximè si quis, eius insolens fuerit. Chronicus est quia sæpè redux est, & homini ζωαποθνήσκει, vt loquitur Hippo. Cum ergo dixit Hipp. secandam venam in Epilep. dum in intensione est, credo Hippocratem non tam de morbi ipsius curatione agere vt eum phlebotomia tollere velimus, quàm vt occurramus periculo quod nunc adurget. Ac si dicat, dum vexat accessio ipsa & premit rediens morbus, venam secare bonũ ad amotionem præsentis periculi. Quod Aretęus pręstat in curatione Epilep. Nemo enim dubitat Gal. & Hippocratem

2. de morbis.

Sect. 5.

In libris de morbis mulierum.

In Epilepsia secare venam ad anteuertendum paroxysmum: sed modo ex Gal. colligas secari debere malleolum, modo brachium. Et ita sibi parum constat. Sed eam difficultatem diremimus in primo libro Consiliorũ capite de Epileptica muliere. hoc valdè animaduertendum est. Atque ita ἐν πᾶσι γινόμενον interpretamur, cęteri suo vtantur iudicio. Et vt ad rem redeamus. In hoc nostro ægro venam aperuimus iuxta doctrinam Hippocratis, quod translatio esset symptomatica. Aetius in Catocho & Catalepsi, de quibus dictum est paulò ante, præsertim cum affectus sunt à sanguine statim venam secat: sed cum ab alio humore sunt, videtur eandem sectionem auersare[51]. Quod autem paroxysmus redierit statim vena secta, non existimo sectionem venæ id per se effecisse, sed cum morbus valdè premeret, omnia confusè & tumultuariè acta sunt. Et tunc secta vena est, cum paroxysmus redire deberet. At nondum de circuitionis tempore nobis certum erat.

Cap. 4. Tetrab. 2. serm. 2.

Cœpit statâ periodo reuerti, idque noctu.

Longum arduúmque esset de periodis morborum disputare[52]. Nec enim id hoc loco tractandum est: ne omnia vno loco simul explicentur. Solùm duo nobis sunt explicanda an quod periodo malum rediret, aut dispositionem partis, aut humoris proprietatem sequeretur. Cum malum in cerebro sedem habet causámque fixam, ferè non intermittit, vt quidam putant. In eóque distingunt cerebri affectionem per protopathian, ab ea quæ fit per sympathiam, quod illa stabilis sit, hæc instabilis & fugax: sic distingunt deliria phreniticorum, vt antè dictum est, ab iis quæ in febres continuas symptomaticè contingunt, quod hæc fugacia sint, hæreántque minimè, illa verò stent permaneántque. Quanquam nec hoc verum est, nisi fortè in acutis[53]. Nam cum febris vrget, aut dolor capitis, si causa hæret cerebro fixáque est, ea habet fixa symptomata, facta comparatione cum iis quæ à causa pendent extra cerebrum posita. Sed in Chronicis, quoniam cuique humori sua est periodus & ῥοπὴ, non est necesse perpetuo malum sæuire, licet in cerebro diathesis sit, aut humor. Sic dolores dentium exercebantur hac aut illa hora, tametsi causa in cerebro loco proximo denti affecto lateat. Et ophthalmia certo quodam tempore exasperatur, licet causa in procinctu fuerit. Vnde quæstio est subardua an

intermiſſio in ægro demonſtrarit aut in cerebro diſpoſitionem eſſe, cauſámque latêre, an aliunde manare. Nam eſt quibus actu mens ægrotat, ij non perpetuò delirant, ſed τὰ πολλά. Quod ſi vt plurimum fiat, non neceſſario in cerebro cauſa poſita eſſe videtur. Niſi fortè aliud eſſe dicas intermiſſionem, aliud remiſſionem. In morbis quorum aut cauſa, aut διάθεσις in cerebro locatur eſt potius ἄνεσις, remiſſio, in morbis quorum cauſa longiùs poſita eſt, intermiſſio eſſe videtur? Et quocunque in loco humor poſitus fuerit, certas tamen habet inclinationes, cum antea docuerimus nil in natura ſine ordine & circuitu fieri. Vnde alij morbi nocturni, alij diurni, alij matutini, alij veſpertini exiſtunt. Et quod huic noſtro ægro maximè media nocte malum exacerbaretur, & iam in ſuſpicionem malè affecti pulmonis veniſſet, illud ſuppurati nobis opinionem fecit: Si id verum quod ſcribit Hippo. *Profectò*, ait, *in omnibus ſuppurationibus, & his quæ circa oculum ſunt, dolores ſunt ad noctem.*

5. Epid. Hiſto. de Trenone Damenis filio.

Reſtitutus narrabat.

Verè hoc totum quod huic ægro contigit catalepticum & catochon eſſe videtur. Nam οἱ κατεχόμενοι, vt Galenus docet, cum ſoluti ſunt paroxyſmo meminerunt eorum quæ acta ſunt, quodammodo audiunt, & actionum quorundam recordantur.

Com. ad part. 55. ſectio. 2. lib. prior Prorrh.

Febre carebat.

Polliciti ſumus antè dicturos nos cur Hippoc. ſæpè dicat, abſque febre, ἀπύρως, ἀπυρέτῳ ἐόντι 54. Quoniam indicationes ſummũtur ex eo quod febris adſit, vel non adſit. Et vt priùs annotauimus ex ſecundo Epid. ſecat venam in aphonia ſi ſine febre ſit. Quaſi velit in aphonia febrem quodammodo dehortari phlebotomiam. Id autem propterea fit, quòd ſi febris adſit ea cruditatem ſucci poſſit diſſoluere atque quodammodo coquere. Ita Epilepſiam quartana ſoluit, & Tetanum febris, & febris item commodè aliquando conuulſioni ſuperuenit. Et Hipp. ſcribit: Subitaneis apoplexiis, ſi febris mediocris adſit (quod Græcè λελυμένως ἐπιπυρεταίνει vocat) pernicioſum, vt Numenij filio. Acuit enim potiùs humorem, & deteriotem facit, naturámque debilitat, non autem diſſipat, & frigus corrigit. Acce-

dit quod cum parua est febris & multus humor crudus, plus fumi excitatur & minùs discutitur. Et alibi passim calor febrilis dolores Hypochondr. ab obstructione, aut frigida materia natos soluit. Quod est audiendum cum febris est potiùs symptomatica, quam essentialis, & cum in caloris potius non putrentis excessu, quam in putrente, vt sic dicam, calore consistit. Nam cum in putri materia accenditur, quoniã putredo inimica est naturæ, maior noxa naturæ infertur. Et miror, vt ante dictum est, medicos adeo ignaros vt in Apoplex. Epilep. vertigine, parapleg. cùm vident percipiuntúrque febrem, iustè venam secari oportere putant. Et in suis deliberationibus à febre ipsa secandæ venæ indicationem sumunt. Immo quia adest febris, à phlebotomia est temperandum. Ac me herclè videndum, cur in quibusdam affectibus absentiam febris commendet, vt cum loquitur de sanguinem ex ore reiicientibus, in aliis verò eiusdem præsentiam febris laudet. Nisi fortè quis dicat, Hippocrates cum dixit: Si quis sit aphonos sine febre, venam secato, vocem & diorismum istum, Absque febre, non tam addi vt eius præsentia phlebotomiam dehortetur, quàm vt nobis tacitè aliquid demonstret, nimirũ si febris ipsius aphonię causa est, non secabis venam, non quod fortasse non locus eo in casu phlebotomiæ sit [35], sed quod indicatio curandi non ab aphonia, sed à febre capienda sit. Febris enim fortè phlebotomiam, fortè aliud remedium indicat. Sed aphonia ipsa per se, quatenus talis, sine febre, vt febris ipsa nil indicet, phlebotomiam postulat. Exempli causa sputum sanguinis postulat sectionem venę, nisi sit pleuritis, nam pleuritis dissuadet. Quasi verò in pleuritide non sit secanda vena? Immo tunc secandi capitur occasio, cum sputum cruentatur. Cur ergo ait pleuritin indicare ne secetur vena in sputo sanguineo, hoc non vult Hipp. Quanquam litera id videtur indicare. Sed considerat sputum cruentum, vel vt morbum, vel vt symptoma. Vt morbum cum est proprio vitio pulmonis, & tunc αἱμοπτοϊκοὶ ἢ αἱ ἀφο-εικοὶ dicũtur [36], vt symptoma cum sit ob pleuritin. Cùm enim sit ob pleuritin, nõ ex se postulat, phlebotomiã, est enim ipsa pleuritis quę fortè postulat, aut non. Nam cum medendi pleuritidi alia ratio sit quàm per phlebotomiam, fieri potest vt sputum sanguinis nullo modo phlebotomiam indicet, quatenus symptoma est, Quatenus morbus, omne sputũ cruentum phlebotomiam insinuat.

Error Medicorum.

Aph 37. lib. 7.

Par. 44. sectio. 3. lib. 6. Ep. vide Com. ad Aph. 16. lib 1. Apho.

Spiratio frequens, non magna, rara, licet deliraret?

Aetius cum disputat de Catocho varias spirandi difficultates explicauit. Ait enim, spiritus densus, aliquando rarus, ex interuallis magnus. Quod in hoc ægro contigit. Ac primùm quod magna difficultas esse debeat in affectibus partiũ in ventre contentarum, non solùm in thoracis partibus (quod malè quidam autumant) primum ex Gal. patet: *Perspicuum est quod ventriculus, peritonæon, splen, hepar, aluus, superiora tenuia intestina, & musculi præcordiorum in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minùs in paruis. Ob id paruus & densus non solum in pleuriticis, sed in ventriculi doloribus & totius ventris, spiritus erit. Minùs verò prout eis sensus minor est.* [57] *Consimiliter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliquod ex eis membrum effectum habebunt: Omnia enim talia partim appensa, partim agnata respiratoriis instrumentis, ad horum motum commouentur. Omnino autem densus & paruus spiritus signum est doloris omnium animalis particularum quæ iuxta respirationem commouentur.*

Cap. 12. lib. 1 de diff. resp.

Quæ hoc loco dicuntur à Galeno valdè sunt notanda ferè enim omnes cum difficilem respirationem vident, accusant pulmones. Et ex iis quæ dicta sunt duo valdè notanda erunt: priùs est quòd propter difficilem respirationem, causâ ipsa thoracem non egrediente, sæpè dolor oboritur in partibus ventris aut in ventriculo ipso. [58] Et tunc malè Medici partibus dolentibus manum applicant, cum dolor oriatur ex euentu, quia nimirum pendentes aut agnatæ partes ventris inferioris, instrumentis respiratoriis, trahuntur in consortium partium superiorum. Sic in validis tussibus, præsertim cum inanes sunt doloré audiuimus tantum in ventriculo natum, vt necessariò opitulandum ventriculo ipsi fuerit.

Posterius quod notandum est, quemadmodum difficultas respirationis facit vt vi sympathiæ dolores in partibus ventris inferioris oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob læsionem dolorémque partium in ventre contentarum. Et tunc est adminiculandum partibus ventris inferioris, relicto thorace, & partibus eius. Quod maximè in ægro nostro contigit, nam summa difficultas erat respirationis, & causam affectis pulmonibus aut thoraci assignabamus, sed malè: Erat enim latens in hypochondriis.

Quæstio

Quæstio alia, cur cum deliraret aliqua ex parte magnum & rarum, sed frequentem sæpè spiraret. Magna & rara enim spiratio delirantium est. Etenim, vt preclarè demonstrat Galenus: *Immoderatam facere spiritus attractionem, quod est magnum spirare, & rursum immoderatam quietem (quod est rarum spirare) eius est qui neque quando desinere ab actione oporteat, nec quando incipere ob ignorantiã nesciat.* Et quoniã de iis abundè Gal. libro adducto, & ne fortè omnia hic cõfundam⁹, hoc diorismo rẽ definiemus. Non quoties quis delirat, magnum & rarum spirat, sed quoties magnũ & rarũ spirat, mente motus est; nisi occurras de mœstis & solicitis qui dum anguntur magnũ & rarũ spirant. Sed non tã propriè est magna & rara respiratio, quã suspiriosa, & velut dupla intro reuocatio, vt loquitur Hipp. De distinctione causarũ respirationis in mœstis & in deliris, quanquam analoga esse videtur, Gal. cap. 6. lib. 2. de diff resp. Sic magna & rara spiratio est propria delirij, non tamen inseparabilis. Præterea omnibus deliriis potest comes adiungi rara magnáque spiratio, non omnibus deliris: quia contingit hunc aut illum delirantem, & habere aliquam affectionem quæ necessariò alteret illam respirationem, quæ ex se quidem phreniticorum propria est, sed ex euentu immutata; vt si quis delirat & phreniticus est, vnáque costa, aut inflammatur, aut hepar præsertim ad gibbas, aut lienis pars superior, aut osculum ventriculi, aut tenue intestinum, aut musculi thoracis, non hic expectanda est etiam præsente delirio magna raráque spiratio, sed densa, & parua. Et vt ait Gal. *Si à solo delirio respirationis integritas confunditur, magnus & rarus spiritus erit perpetuò: si à solo dolore paruus & densus, si delirium & dolor concurrat, & dolor superet, obscura ex delirio alteratio erit. Nam si dolor fortis est, perfectè euincit respirationis difficultatem, quæ ex delirio inducitur, vt non amplius magna & rara sit.* Maximè verò dolor immutat si ab inflammatione non ea quæ phlogosis dicitur, sed phlegmone, vt placet Galeno eodem in loco. Cæterùm præter cætera, valdè est commemorabile quod Galenus docet cur nimirum Dealcis vxor delira per totum morbum, & magnum rarúmque per tempus spirauerit, quod delirij propriũ fuit, & rursus breui spira (Græcè βραχύπνους) cum tamen deliraret. Sed notandum quod dixit, hinc magnus & rarus spiritus per tempus, in quo dubitatur an per omne, an per aliquod tantùm tempus: sed audiendum est per omne tempus. Nam sub finem

Cap. 7. lib. 2. de diff. resp.

historiæ ait, perpetuò erat magnus, & rarus spiritus, sed vtrumque cohæret. Cum dixit per tempus, voluit indicare exiguum quoddam interuallum in quo breuispira esset, sed illud interuallum non fuit tanti, vt propterea in toto morbo non diceretur magnum & rarum spiritum habuisse. Nam quod raró incidit, non peruertit continuitatem. Et ad hunc locum demonstrandum Gal. citat alium in quo Hippo. vult docere totum annum vacauisse flatibus, quamuis adiecerit, Etesiæ parui sparsim spirauerunt. Hoc enim continuitatem τῆς ἀνεμίας, absentis non interturbat. Et ob eas à nobis allatas causas æger non magnum & rarum spirabat, tum quod delirus planè non esset, tum quod dolor aderat de quo quereretur, qui etiam si delirasset magnitudinem & raritatem respirationis interuertisset.

Ilia ducendo.

Varia & multiplex fuit respiratio. Et ductio ipsa elatióque laboriosa hypochondriorum magnum aliquid subesse indicabat quod naturam ad agendum aliquid incitaret. Quemadmodum enim antea docuimus, si quid est præter naturam contentum in ventre inferiore, maximè circa ventriculi os, illud ratione continuitatis difficultatem respirationis afferre potest. Vt etiam pondus & oppressio ventriculi homines ἐγγαστριμύθους reddere potest, id est, quasi ex ventre loquentes, quia libertas sermonis ob oppressionem erepta est[59]. Quod Polemarchi vxori contigit: *Circa cor.*, ait, *aliquid colligi videbatur, respirabat more submersorum, ex pectore substrepebat, veluti qui clauso ore loquuntur*, ἐγγαστριμύθους vocant. Et qui spirant Ilia ducendo, aut propriam in pulmonibus latere affectionem indicant, aut in ventre inferiore. Vt mulieres dum hystericæ fiunt, antequam omnino ἄπνοι fiant, spiritum ex Ilibus ducere videntur, diaphragmatis, quod liberæ respirationis instrumentum est, oppressione.

[59] 5. Epid.

Aliquid Hypochondriacum erat congenitum.

Hoc non absque ratione additum est, vt latentis mali & Medicorum captum superantis probabilis aliqua ratio reddatur. Nemo ferè erat qui inspectis oculis, colore, gestu, actionibus,

capillo, & reliquis id genus: item more morbi, non dixisset id esse melancholicum.

Actiones quodammodo phreniticæ erant, propterea diximus antè, *more phreniticorum insiliebat*: aut vt veriùs dicam, aliquid erat μανικόν. Taciturnus valdè erat: & vt, inquit Gal. perpetuò loqui phreniticum est, sic tacere melancholicum. Sic ad melancholiam affectum erat corpus, vt ante diximus, cùm eius temperamentum explicaremus, duóque Hypochondriacorum melancholicorũ genera proponeremus: accedebat & illa causa procatarctica, metus, & mœror de quibus antè quoque explanatum est. Quod autem hic dicitur de congenito habitu hypochondriaco illud sicco pede non prætereundum, nec aure supina audiendum. Hippo. in Historia de filia Euryanactidis postquam eas destillationes explicauit quibus erat obnoxia, & quæ mortem accelerare potuerunt, sub finem ait, ἦν δέ τι ξυγγενικὸν φθινῶδες: tabidum erat congenitum [60], Gal. in Com. ait: *Meminisse autem, oportet cur Hipp. dicat ingenitum esse tabidum propter Sophistas qui nullum affectum innatum esse asserunt. Cæterum illa innata tabes & dispositio tam repente illam filiam non sustulisset, sed quia cum eo affectu natiuo erat quoque extinctio facultatis naturalis, id repentinæ mortis causa extitit.* Circa ea quę de filia ista tabida à prima origine, tria obseruanda sunt, primùm est quod natura gentilitij sunt morbi & innati: secundum quòd ij per se non tollunt perimúntque nisi aliquid aliud concurrerit. Tertium & maximè præcipuum est, quod sub finem Com. Gal. addit: nimirum cur parũ solicitè & artificiosè Hipp. Dies criticos annumerauerit in tractanda ista Historia. Quod in cęteris tã negligenter non fecit. *Nil est*, ait, *cur tam curiosè de diebus criticis quæramus, cum illi in ista historia nullum habeant ordinem, quia mortem à capite destillatio attulit, & natiuum tabidum.* Quasi verò non fuit natura ordinata in morbis, tametsi occasio & à naturali constitutione fuerit, & à capite? Nunquid morbi capitis periodon suam habent? Immo ante docuimus nil in natura fieri, sine periodo & ordine. Id quod hoc loco à Galeno dicitur, habet me-hercules aliquid stupendum & notandum cum ait: Nullum ordinem dierum, in ea historia seruat Hippo. quoniam mortem & destiltio à capite attulit, & natiuum tabidum. Quod vt illustremus, hoc vnum dicemus. Morbi σύντροφοι, & συγγενικοί, sequuntur vitium totius substantiæ, & ἐν ὅλῃ οὐσίᾳ consistunt. Sic produ-

Com. ad histo. 15. sect. 3. lib. 3. Epid.

Hist. 6. sect. 2. lib. 3. Epid.

cuntur, aut repentè interimunt prout latens in eis malignitas, se prodit ac profert. Vnde videmus eos qui stirpe tabida sati sunt, aut latens à natura vitium contraxêre minimè opinantibus nobis eripi, quod morbi eorum non habeant aliquid ordinatum & periodicum, vt qui in humoribus consistunt. Humores enim habent fluxum & refluxum, momenta & inclinationes, quò fit vt sese nobis facilè prodant. At id quod connatum est, & in interiore partiũ natura immersum ac implicitum, cum nostros sensus lateat, sæpè incerti sumus de iis quæ circa ea geruntur, & quæ ab eis pendent.

Aliquid pulmonicum putabant, aut à pure vaporem, aut tuberculum.

Qui pulmonicum quempiam dicit, nil certi designat, & erratur hîc maximè. Tamen politico loquendi modo pulmonicum aliquem dicimus cum vel satum parentibus pulmonicis videmus, vel certa sese nobis offerunt signa quibus labem aliquam in pulmone latere colligamus. Cum tussiculosus est, cum stridulam habet vocem, dum impeditam; dum propter rationem emaciari videmus, dum genæ rubicundum floridúmque aliquid habent, & in cæteris pendulæ videntur. Quam loquendi formam secutus Hippo. aliquem πλευμῶν, id est, pulmonicum esse dicit, quem nos tabidum vocamus. Et ideo Cornarius vertit, ἢν τις πλευμῷ, Cum quis ex pulmonis affectu tabescit, postea enim hoc explicando aperit omnia signa quæ adesse solent in phthisico. Cæterùm ideo suspicabantur aliquid esse pulmonicum, quod olim sanguinem reiectauisset ore. At nos docuimus antè hoc fuisse potius hypochondriacum quàm pulmonicum.

Lib. de morbis.

Dolor iste, & calor repentinus à tetro vapore efferri putabatur, ob collectam circum pulmones materiam. Nam cum insolentia ista viderentur symptomata, omnes causas confingebamus, & vndique eruebamus. Et in tam ancipiti negotio ignorabatur à qua parte id manaret, & cui auxiliandum foret. Quo loco possumus recensere illud quod de Epilepsia, dixit Hippoc. nam & ad alios morbos cõuerti potest. Grauius habent ab Epilep. quibus hic morbus adest nullam significationem præbens ex qua corporis parte initium sumat. Nam quibus ex capite initium capit, aut latere, aut manu, aut pede faciliùs curatur. Et

Lib. 2. Prorrh.

rurſus differunt hæc genera, nam quę à capite ſunt, grauiſſima ſunt, deinde quę à latere: quæ à manibus & pedibus, facillimè curantur. Quomodo dicimus eos citò mori qui fortiter, ſæpè, & ſine cauſa manifeſta exoluuntur: quaſi verò ſi exoluantur à tuberculo in corde (eſt enim cauſa quædam manifeſta præſertim cum ſuis ſe ſignis exhibuit) illud minùs malum ſit: ſed hæc per comparationem audienda ſunt. Nam id fit ob curationem. Si enim certo ſcias à capite malum eſſe, aut à brachio, aut alia parte, illud eſt quodammodo numerandum inter τὰ φανερὰ, præſertim ſi compares cum latente ſede, & latente cauſa. At medicus in eo maximè debet laborare vt τῇ διανοίᾳ, στοχασμῷ, aut ἀναλογισμῷ, aut τοῖς τεκμηρίοις, venetur & exploret ſedes affectas. Non aliena erat ſuſpicio è tuberculo vaporem efferri horum autorem. Nam cum diuturnus aliquis lateris dolor eſt qui ordinariis remediis non cedit, is in ſuppuratum abit, ait Hippo. Et lib. de *In Coacis.*
morbis adhęſum pituitę ad coſtas, inflammationem inducere *lib. 2.*
ait, & dolorem pleuritidi ſimilem: Ac ſi ea pituita valdè puri analoga inflammetur, quis dubitat quin non efferri poſſit teter vapor cerebrum feriens? Ita enim ſcribit, *Si pus in ventre moretur, totum corpus ab eo caleſcit, maximè partes vicinæ. Caleſcente corpore humiditas eliquatur, &c.* Quomodo autem caput facilè incaleſcat ob affectos pulmones, Gal. explicat in acutis. *Com. in part. 17. lib. 4. Acuto.*

Aut articulorum pulmonis conuulſionem.

Quia deſipiebat, & ita torquebatur quaſi pungens & ſtimulans aliquid circum pectus eum ſolicitaret, ideo veniebamus in opinionem illius morbi quem Hippo. σπασμὸν τῶν ἄρθρων τοῦ πλεύμονος *Lib. 2 de morbis.*
vocat. Huius vide deſcriptionem in lib. de morbis.

Vſtio, ſectio, maturatio flagitabatur.

Ferè de crudo tuberculo laborabamus omnes: ac tum quærebamus num maturandum eſſet, quod à maturatione fortè plus periculi. At Hipp. loquens de pleuritide in qua crudum eſt tuberculum ait: *Melius eſt ſuppuratum fieri etiam ſi doloroſum fuerit. Minus enim lethale eſt.* Et eodem lib. cum loquitur de iis qui iam ſuppurati erant, ſed tranſlatum eſt pus à loco in locum ita dicit, oportet autem rurſum pus maturari: *Nam ex eo quod*

pus ad ampliorem locum deuenit, perfrigeratum est, & sic recruduit.

Alij Ephialtem & Hypochondriacum suspicabantur.

Cum morbi tam insolenter inuadunt, se nisi suis pathognomonicis signis aperiant, difficile est de iis statuere. Nam multa *Com. in part. 2. lib. 1 Prorrh.* sunt signa ὁμοειδῆ καὶ ὁμογενῆ, quę multis conueniunt morbis. Incubo laborantes, & hypochondriaca passione multa habent signa similia. Cęterùm cum olim tantum sanguinis reiecisset, & tamen calido & sicco esset temperamento, illud humores synceriores reddere potuit, id est, sero suo natiuo (quod humores mansuefacit) destitutos. Et Gal. docet siccos non ferre eua- *Part. 6. lib. 2. Prorrh.* cuationem sanguinis, id est, quibus aluus sicca, & qui squalidi sunt[61] hęmorrhagia etiam critica eis mala est. Multò magis si critica non fuerit[62]. Cęterùm non abs re de Hypochondriaca affectione dubitabamus, non omnes ferè hypochondriaci per sympathiam quandam occultam thoracem dolent. Et Medici existimant in pulmonibus latere malum, aut costis, cum id fiat tantum ratione dispositionis Hypochondriacæ, in qua flatus excitantur pessimi qui oberrantes dolorem pectori inferunt, & difficultatem spirandi afferunt. Vnde etiam ante diximus δύσπνοιαν, contingere posse propter affectum & mesenterij, & ventris inferioris. Incredibile enim quanta patiantur hypochondriaci melancholici. De quibus extant hist. apud Hipp. De Nicanore, Damocle, Phœnice, qui cum essent melancholici varios dolores in spina, collo, capite, tendinibus pertulerunt. Itáque Medici debent maximè ad corporis naturã attendere, vt non temerè affectus vnus pro altero supponatur. Nam noui plerísque hypochondriacis sectám esse venam ob dolorem lateris, cum is tantum esset ratione cuiusdam flatus ab Hy- *Aph. 4.* pochondrio surgentis. Quanquam Hippo. ventositatem flatuosam phlebotomia soluit, sed de ea audit quæ cum phlogosi est, vt in hydrope sicco ob inflammationem lactium, vt phlogosis sufficiat ad flatum generandum, non ad dissipandum.

Post purgationem conualuit.

Illud vsurpauimus, melancholicos infra purgato ἀδ[illegible]τέρως;

Tentauimus vomitoria Hippocratem ſecuti, qui obiter præclarum præceptum proponit. *In purgationibus instituendis, ventres ſubpurgabis in morbis, cum matura fuerint, infra, vbi conſidiſſe videris. Signum habes, ſi nec anxij, aut capite grauati fuerint, aut cum poſt exacerbationes ceſſarint. Surſum verò in exacerbationibus*[63]. *Tunc enim ſua ſponte eleuantur, cùm anxij, & capite grauati fuerint, ac ſe iactarint.* Hîc Canones explicantur adhibendæ purgationis ſurſum aut deorſum cum caſus iſti præcipites exiſtunt. *5. Epid.*

Eruperant puſtulæ ambuſtis ſimiles, an quia ſplenicus?

Nemo intelliget illud cur adiectum fuerit, *An quia ſplenicus?* niſi res Commentario illuſtretur. Tuberculorum & eflloreſcentiarum quædam malignum quid habent, & cœlo tribuendum, quædã à corpore ſunt[64]. Quæ à corpore, aliàs Cacochymiam ſequuntur, aliàs aliquod peculiare habent, & certam partis alicuius diſpoſitionem ſequuntur. Vt qui ſunt melancholici, aut hepatici, aut aliter affecti, aliquando aut tuberculis, aut maculis inficiuntur, quæ ſunt notæ peculiares affectionis partis, aut temperamenti corporis. Sic in pulmonicis ſuffuſio genarum, in hepaticis frontis & faciei floreſcentiæ quædam, in conuulſione articulorum pulmonis circulares notæ in tibiis apparent, in quodam fluore albo mulierum, & in morbo pituitoſo appellato eminentiæ quædam cutis apparent ſubtumidæ quas Hippo. πομφὸς appellat: Ita & lienoſi habent maculas quaſdam nigricantes, aut affecto lieni, aut toti corpori congeneres. Quod Hippo. annotauit de fratre Ariſtei vxoris, hinc tubercula parua Therminthi vocata apparuerunt ἀσινέως, & ſubdit, ὑπόσπληνος ἦν. Ac ſi reddat rationem, cur talis eruptio contigerit, vt diſpoſitio in ſplene talis eruptionis cauſa fuerit. Ideo quærimus de ægro, an quia ſplenicus erat? Ideo medici cum aliquid foras vident inſolenter erumpere, non ſtatim malum quid ominari debent. *2. de morbis. & 2. de morbis mulierum.*

Tandem multis euacuatis valido medicamento reſtitutus perfectè fuit. Vt ex curationis euentu qui multis vltrò citrò tentatis rerum fidem fecit, tandem collegerimus à ſuppreſſione peculiaris cuiuſdam excrementi in prima regione corporis tantum morbum, tantis comitatum ſymptomatis obtigiſſe. Sed

ad ideam tanti morbi & causæ procatarcticæ, & ἡ ἰδιοσυγκρισία concurrerunt.

Porrò plura multò in historiam morbi traducenda erant, nisi nos consuetudo Hippo. quem vnum vt ducem optimum imitari consilium est, ab ea re reuocasset. Non enim ille, vt Thucydides, omnia narrauit, quod historici proprium est, non medici præsertim compendium consectantis. *Thucydides*, ait Galenus, *omnia scripsit, etiam idiotis nota, Hippocrates verò pauca ex iis quæ ad affectionem pertinent, circa quæ ægrotus est periclitatus: multa verò alia scripsit idiotis neglecta, artificiosam tamen & exactam cognitionem exhibentia, & quæ etiam optimos medicos latere possunt.* Et multa alia eo loco scripsit de distinctione modi scribendi Thucydidis & Hippocratis.

Cap. 7. lib. 2. de diff. resp.

Si nos longiores fuimus in scribendo, quàm ratio postulauit, & ab Hippo. via, quam tamen nos velle sequi vt optimam professi sumus, deflectere videamur: id nos duabus de causis fecisse intelligat quisque velimus. Partim vt multa suppetant ad alias, quas deinceps scripturi sumus, historias. Ex his enim quę in vnius hominis paulò fortè ampliùs abundantiúsque historia conscripsimus, multa eruemus eliciemúsque quæ tanquam professione aliqua probata certáque ad aliorum fidem demonstrationémque pertinebunt. Partim quoniam vidimus aliud esse interpretis fungi officio, aliud scriptoris. Dum enim momenta rerum omniũ inquirimus, cur fiant, quorsum pertineant, si id verbo, conciséque docere volemus, intra breuitatis angustos parietes legentium animos cogemus. Quod vitio repræhensionéque cariturum non est.

ANNOTATIONES.

1. *Quod omnis morbus febris dicatur isque communissimus ex eo patet quòd frequentissimus, & sæpè acutissimus, aut acutis propè omnibus connexus sit. Vere enim synochus, Æstate continua, ardens, tertiana, vt plurimũ sæuit, Autumno quartana vel erratica, Hyeme quotidiana Cælo sicco acuta, pluuio diuturna. Podagra mulieribus, pueris, eunuchis parcit, febris nulli ætati & sexui; Morborum plurimi tantum animalem, aut vitalem, aut naturalem actionem lædunt, febris omnes actiones labefactat. Quam ob causam fortè Romani febrem ne noceret coluisse dicuntur, vt sæuissimam & malignissimam luem.*

2. Vel

2. *Vel quia nullum ferè malum, nullus morbus adoritur quenquam quin febris non statim consequatur.*

3. *Hoc notandum est. Et nuper in D. Comite apparuit qui vitio iecoris interiit. Febris enim non satis videbatur ad eum necandum.*

4. *Febris capitalis, & particularis quid sit. Gal. com. ad Apho. 42. l. 7. istas appellationes reÿcit, febris lienosa, hepatica aut capitalis.*

5. *Hipp. Initio lib. 7. Epid. narrat de quibusdam febribus Epidemiÿs quæ erant valdè mites & ἤπιαι, id est lenes, vt non viderentur febrire ægrotantes nisi in temporibus, sic febris capitalis erat.*

6. *Rigor inanis in paroxysmis dolorem capitis accersit, & sæpè rigores in dolorem terminari videmus: & (quod mirum) in sorore dominæ Goguier, idem rigor dolorem lateris iam præsentem sine sudore, sine vlla excretione sedauit.*

7. *Vnde Arculanus cap. 15. De Incubo loquens ait, id fieri propter pororum oppilationes, per quos poros spirituum lationes & metus fiunt: Et vt fiunt per istam oppilationem, ita ægrè soluuntur sæpè, & Hipp. lib. de Iudicationibus, ait initio febrium hepar intumescere & expandi. Hinc Gal. in Prorrh. explicans eum locum, refrigeratio cum duritie Græcè μετὰ σκληρότητος signum malum, si in solis accessionibus febrium id fiat, id est durities ea contingat cum quadam perfrigeratione, malum moderatius indicat: si diutius permanet, maius, si verò perpetuo, mors vicina est. Sic apparet duritiem apparere in paroxysmis eámque non esse valdè malam.*

8. *Inter cæteros locos vnus est commemorabilis ad part. 45. sect. 2. acut. vbi docet Gal. Deliria initio morborum esse contra naturam & iudicatoria, vique tantum morbi fieri.*

9. *Incredibilia sunt symptomata quæ eueniunt in principiis accessionum. Hinc Hieronymus Gabucinius narrat quendam iuuenem vidisse se febre quotidiana laborantem, qui simul ac accessio prehenderet, syncopizaret, deinde epileptico modo conuellebatur. Eodem pertinet Histo. Dominæ Vieillard, & eius quæ ad mortarium aureum habitabat. Et id multis contingit similiter.*

10. *Aliquando, nam Gal. 3. locorum affect. docet eos quibus latissimæ sunt venæ aptos esse vt humorem melancholicum congerant.*

11. *Venus & Bacchus dicuntur λυσιμελεῖς, & neruifragi, quã ob causam pueri & eunuchi podagra non laborant cuius duas potissimum causas statuit Galen. Com. ad Aph. 28. lib. 6. partium neruosarum imbecillitatem & humorum prouentum.*

12. *Coitus calefacit. an quod semen frigidum? Reuerà semen non est*

frigidum nisi impropriè vt & sanguis qui frigidus dicitur Hipp. lib. de carnibus, & sub finem libri de corde. porro cum dicit per coitum excerni è corpore frigiditatem, ex hoc loco intelligere possis textum Hipp. 6. Epid. Adincrescentes morbos mixtio. *I. Coïtus.*

13. *Sanguis cum dicitur frigidus, id per comparationem cum sanguine arterioso intelligendum est, aut quia aqueam consistentiam habet & non suum calorem retinet diu, vt cæteri humores.*

14. *Tamen Com. in part. 27. lib. 4. Acutorum vertigines & apoplexias ob stationem, suppl. humorum fieri putat. Cum vertigo medium quid esse dicitur de vertiginis vera generatione, in qua tum vis naturæ, tum infirmitas apparet. Sed est alia vertigo quæ fit per commistionem alieni spiritus à partibus imis elati, & ista non eodem modo dicitur media, quo prior illa. Cæterùm Gal. libris de locis affect. vertiginem ab inæquali intemperie cerebri nasci scribit. Si quando de vertigine disputandum erit legendus est locus iste ad part. 42. lib. 4. Acutorum vbi ex professo agit de vertigine. Et inter cætera docet an sit vtendum balneo & quando. Qui locus est notandus, quoniam de ea re sæpè controuersia est. Id vxoris D. de la Grossetiere historia docuit.*

15. *Lib. de insomniis statim initio: sed melius sect. 8. 6. Epid. ait Hippo. Mentis* σύνοια, *id est intelligentia ipsa per se agit & negotiatur citra instrumenta, sperat, dolet, tristatur: Exemplo docet cuiusdam seruæ quæ omnium meminerat quæ in morbo euenerant.*

16. *Huc pertinet illud Arist. In Physiognom.* ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπάσχουσι ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη ἀλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν.

17. *Hinc patet Epilep. apoplex. vertig. fieri aliquando per* ἀπόληψιν φλεβῶν, *aliquando per* τὴν χυμῶν διάχυσιν. *Duplex* ἀπότηξις, *&* σύντηξις, *vna propriè dicta quæ fit per quandam* ἀναστοιχείωσιν καὶ ἀνάλυσιν, *& ea propriè calori tribuitur* συντηκτικῷ, *vt est calor partes solidas* κακοηθῶς *depascens: altera est* ἀπότηξις, *quæ aut sequitur plenitudinem, aut relaxationem, aut diffusionem præsertim à calore extraneo moderato.*

18. Στάσις *humorum quæ, & an fit cum apoplexia epilep. vertigo oritur. Est vbi humores mouentur & opprimunt, est vbi stant, & obstruunt. Et id diuersa ratione fit vt hîc explicatur.*

19. *Conuelli corpus aliquando bonum est, ait Galenus hoc in loco. Sed plenius hoc Gal. demonstrat ad part. 26. sect. 3. lib. 1. Prorrh. Quomodo paraplexiam conuulsio minuerit. Conuulsiones in frigidis affectibus vtiles sunt.*

20. *Apud Hippo. notanter legitur* τοῦ αἵματος φλεβῶν στάσιες, *id est, sanguinis venarum suppreßiones, quas ait leipothymiam inducere sectio. 7. lib. 6. Epidemiorum.*

21. *Inter cæteros locos est præclarus, lib. de diebus Decretoriis apud Hipp. vbi rursum explicat istam* ἀπὸρροίην, *&* στάσιν, *lib. Acutorum, & propterea rationem reddit tantarum vomitionum, anxietatum, & cardialgiarum quæ in principiis morborum fiunt: Acutus morbus fit cum bilis in hepar* ἀπὸρρυῆ ἐς κεφαλὴν κατασῆ. *Hepar enim intumescit, &* ἀναπτύσσεται πρὸς φρένας *expanditur ad septum, & multa alia ibi commemorabilia.*

22. *In libro à me conscripto de vrinarum hypostasi vocem istam* σύστασιν *explicauimus.*

23. Διεξεῖν, *vertimus in serum verti, vel sanguinem serosiorem, & saniosum fieri, quod in corporibus humidioribus fit facilè præsertim si perflatum non habeant, si adsit febris, & humores putreant. Hinc Aristotel. 3. de Hist. animal. cap. 19. ait, si sanguis immodicè tumescit, morbus infestat. Sic in speciem saniei diluitur (quod* διεξεῖν *dicetur) & adeo serescit, id est, serosus fit vt iam nonnulli sudore cruento exudarint. Et Parrhisiensium corporum sanguis omniũ facillimè ob humiditatem* διεξεῖ. *Hipp. lib. de dentitione* διεξεῖν, *serum multum reddere dixit. Vnde in morbis videmus eum sanguinem qui initio laudabilis erat suámque* σύστασιν *habebat,* διεξεῖν *serosum reddi, & multorum eam ob causam malorum autorem. Multa vrinatione aut sudore defæcatur, & suũ denuò statum retinet. Et fortè illud est quod Hipp. scripsit in causo ichores biliosos in venulas arefactas attrahi. Magna enim vis est ichorum, & seri ad orgasmum humorum, id quod dysenteriæ docent: & facilis per sudores criticos illud serum emolientes, solutio. Et videmus in mor is nisi tempore secta fuerit vena, & calor corrumpens adsit cachecticum habitum induci, & serosum sanguinem reddi multis de causis; Quod dum fit morbi solutu sunt difficiles, & frustratum sæpius sanguis mittitur.*

24. *Gal. Com. ad Apho. 51. lib. 6. Narrat causam doloris capitis repentè oborti homini sano à spiritu flatulento maximè esse.*

25. *In sequentibus docuimus, an quis* κάτοχος, *&* ἄναυδος *esse queat, & tamen deliret.*

26. *Et multis concusso cerebro vox intercepta fuit recreati ac reuelati à morbo meminerant eorum penè omnium quæ acta erant.*

27. *Immo vidimus quosdam quibus, cum diu sine capitis dolore laborauissent, repente ortus est capitis dolor insignis, & paulò post mortui sunt.*

28. *Medici diligenter debent animaduertere, an aliquid debeant moliri cum hominem attonitum febris præhendit. Nam talis febris potius apoplexiam tolleret quàm eandem foueret. Et tamen cum febrem*

obortam vident, tunc legitimam phlebotomiæ celebrandæ occasionem porrectam putant.

29. *Secunda hæc species phenitidis tacita, obscura deterrima est, vt & loco allegato Prorrhetici apparuit, & in historia de vxore Dealcis sect. 3. lib. 3. Epid.*

30. *Sect. 3. lib. 3. Epid. Dealcis vxor erat phrenitica, & tamen febris ad manum lenis videbatur, & extimæ partes frigebant. Id fiebat ob mixtionem humoris melancholici: Hippocrates enim subdit, aut multa loquebatur, aut tacebat perpetuò. Taciturnitas melancholicum humorem designabat. Et Gal. cap. 1. lib. de succi bonitate, ait in pestilente constitutione inuasisse simul altum soporem & vigilias ob diuisam victus rationem quàm in calamitoso cæli statu transegerant. Ista enim pituita quæ cerebrum copia obruit præsertim si salsa aut acida fuerit, cum inflammatur, ardorem incredibilem excitat. Id quod in articulorum doloribus ab ea pituita natis obseruamus.*

31. Τυφῶδες, *&* τῦφον, *gallicè dices,* vn feu couuert, *quod ad homines stupidos referunt in quibus subest quædam agilitas.*

32. *Hæc sunt in Com. ad part. 73. sect. 2. lib. 1. Epid. Pulmo focus febrium est ardentium.*

33. *Non ita hæret quin perturbetur, & agitetur quodammodo, sed impressit suam vim ipsi cerebro. Ita enim ad par. 26. lib. 1. pag. in phreniticis vult varia spectra adesse,* διὰ τὸ θολωθῆναι χυμὸν, *id est turbari. Vide ante cum diximus & humorem in partem fluxisse etiamnum moueri, si tumor phrenitidem faciens egressus est, quomodo mouetur &* θολόοσε*).*

34. *Cum deliria sunt phrenitica, junctum est* τὸ θρασὺ*: cum sunt symptomata febrium continuarum* τὸ θρασὺ*, non adest.*

35. *Tamen in histo. de phrenitico, & aliis multis in locis statim phrenitis orta est.*

36. *Nec rationes sufficiunt hoc in Commentario adductæ ad intelligendum de quo quæritur, sed scire quoque oportet eundem etiam humorem varia posse morborum genera efficere. Nam vel per venas fertur, aut iis figitur, vel per neruos, rursum vel eorum capita, vel medium, vel corpus internum, vel medullam, vel membranam occupat: Item per innumeros poros, aut meandros fertur, quas inanitates vocamus: vt mirũ non sit, si prout vel hoc modo, vel illo fertur humor, vel has vel illas partes, aut vias occupat: Itaquoque morbi euarient.*

37. *Caueant Medici prædicere se deprahensuros aliquid in capite eorum qui morbo cerebri interierint.*

38 *Affectus cerebri, aut sunt παραφρενικοὶ, καταφρενικοὶ, aut κεφαλαλγικοὶ, aut καταῤῥοϊκοί.*

39. *Hæc opinio est Gorrhæi: & ea non est probabilis, potiùs enim inducetur Epilepsia, sed verum est partem capitis anteriorem occupari, non ventriculos, præsertim solos.*

40. *Sedes & causa τῆς κατοχῆς, hæc autem à sicciore humore nasci dicitur.*

41. *Rondeletius vult non esse κῶμα ἄγρυπνον, sed κατάληψιν. quæ inter lethargum, & phrenitin ambigat, quod ea à copia magis sanguinis fit: hic est autem magis frigidus quam qui phrenitin facit, magis calidus quam qui facit lethargum.*

42. *Catalepsis à copia sanguinis quanquam in præcedente pagina à siccitate oriri dicta est. Notanda hæc decisio, est autem vbi catalepsis in febres longas incidit, (vt nos vidimus) & à siccitate & refrigeratione oriri dicitur, est vbi in initium febrium incidit corpore iuuenili, & tunc à sanguine esse potest.*

43. *Et reuera cum vulgus catalepticos, aut κατόχους videt, melancholicos vocat, & id affectionis genus à mœrore oriri putat.*

44. *Ita enim Gal. in Prorrhetico, ait, quo modo totum corpus per intemperaturas afficitur, ita & caput.*

45. *Videmus enim in paucorum dierum febre corpus ita sæpè resiccari, vt marasmodes penè reddatur. Id quod maximè biliosis accidere solet.*

46. *Nam in quibusdam morbis est τάσις, in aliis λύσις. In quibus est λύσις, Deterior est natura, deterius ingenium, in apoplecticis veris in quibus est ῥέγχος, vera λύσις cernitur.*

47. *Rejectio sanguinis per os formidabilis putatur. Hoc in capite signa diagnostica attulimus quibus facilè discernas vbi illa excretio metuenda sit, & vbi non. Cæterùm vide locum præclarum apud Plin. ca. 38. lib. 11. de Maximo Visco, & Volusio, qui hæmoptoici forent.*

48. *Et tandem ille extabuit, & post istas reiectationes sanguinis minùs prospera valetudine est fretus fluebat affatim sanguis, & τρόπον αἱμοῤῥαγικὸν, vt in 4. Aphor. loquitur.*

49. *Inter locos, quos vnquam legi, celeberrimus est lib. 2. Prorrheticon, cum loquitur περὶ ἀναῤῥήξεων αἵματος, id est, de excretione sanguinis per os atque ait Hipp. inter hæmoptoicos euadunt quicunque dolores habent melancholicos, & in dorso, & in pectore. Quasi hi minus laborent & periclitentur quàm alij. Accedit, & id quod notauimus de Latonio Crespiensi Valesio in vico des Nonnains d'Hierre, qui excreuit ingentem copiam sanguinis nigri, ἀπύρετος ἐὼν, & habitu valdè melancholico est.*

E regione lienis in ventriculum eructabatur, & miraculo euasit.

Porrò quod ad melancholicos pertinet, ij sæpè sunt flatuosi: flatus autem maximè facit ad ruptionem venarum, & proinde ad sanguinis reiectationem. Id quod Gal. Com. ad particul. 13. sect. 3. lib. 6. ep. annotat dum rationem reddit, cur πλευρώδεες *hæmoptoici fiant, flatum enim id adiuuare author est.*

50. *In omnibus enim istis doloribus* τὰ ῥεύματα *spectantur. Porrò duplex est* ὁρμώμενον καὶ συνιστάμενον.

51. *Lib. 7. Epist. Historia est de Halicarnassensi, cui cum auris, & caput doluisset sectione venæ læsus est, quoniam (ait Hippocr.) suppuratio facta non est forte idem contigit ægro nostro.*

52. *Locus est præclarus apud Gal. Com. ad Aphorismum 63. lib. 4. vbi vult diathesin ipsam, non autem humorem noui paroxysmi causam.* In quibus, *inquit*, febres soluuntur ac rursus redeunt remanet quædam dispositio præter naturam in corpore à qua secundum circuitum febres, & alij casus generantur. *Vnde D. Syluius annotauit febrium quartanarum fomitem dispositionem cancrosam in liene esse. Et hoc vocat Hippo. cum dicit, Autumno splenes. Sed inter cæteros est vnus valdè commemorabilis vbi loquens de vitiligine docet morbos & dispositiones manere, facta etiamnum euacuatione: vnde mirum non est si ex hominibus tertianariis quidam intra 4. aut 7. circuitus sanentur, alij verò non nisi intra annum. Et iste locus ad multa vtilis est, & vt medicus sese calumnia liberet. Vide Com. ad part. 17. lib. 2. Prorrh.*

53. *Annotandum est quod scripsit Plinius cap. 51. lib. 7. C. Mecœnati perpetua fuit febris. Antipater Sidonius Poëta, vno tantùm die natali singulis annis corripiebatur febri: & eo die consumptus est satis longa senecta.*

54. *Gal. in Com. in part. 4. lib. 1. Prognost. ait calorem febrilem tenues humores consumere, & crassiores attenuare. Attenuare autem, est, excitare à crassis humoribus,* ὀῤῥὸν καὶ ἰχῶρα*: vnde tam repentè dolores excitantur in febribus.*

54. *Idem enim hoc est ac cum dixit ad sputum cruentum dissuadere phlebotomiam, sed hoc vult, si sputum cruentum est occasione pleuritidos ne sumas indicationem secandi ex sputo, quoniam forte ipsa pleuritis non petit phlebotomiam.*

56. Ἀναφορικοὶ ὅτι ἄνω φέρουσι τὸ αἷμα, *quanquam* τὸ ἀναφορικὸν, *iis attribuitur qui suspirant, & supergemunt, quasi spiritu interciso interruptóque.*

57. *Hæc omnia exemplis apparent, & plenissimè cap. 7. lib. 2. de diff.*

resp. si fortè de iis sit dicendum. Conformiter iis quæ hoc loco dicuntur Gal. ad part. 28. lib. 1. περιγνῶσι, *ait difficilem esse respirationem, si* πά-θος ὀδυνηρὸν, *aut ventriculum, aut hepar, aut lienem tenet.*

58. *Et in primo Tomo Consiliorum annotauimus à contento in renibus calculo difficilem inferri respirationem. pag. 81. 82. & sequent.*

59. *Dicebantur* ἐγγαστρίμυθοι, *illi qui vel pythionem, vel dæmonem quendam in ventre habere dicebantur qui clauso hominũ ore responsa darent.*

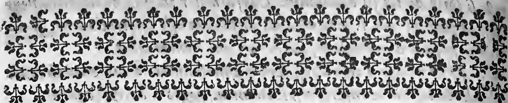
60. *Hippo. lib. 2. Prorrhet. loquens de tabe, hydrope, & reliquis morbis, ait* τὰ ξυγγενέα νοσημάτων δυσαπάλλακτα εἶναι, *quæ locutio Græca notanda: sensus est, Quibus morbi sunt congeniti, ij haud facilè ab iis exoluuntur.*

61. *Hipp. lib. de internis affectionibus loquens de hydrope à liene docet dolores in mammis & scapulis oboriri: an propterea ad phlebotomiam recurrendum?*

62. *Qui Hypochondriaci sunt & flatibus abundant, & cruditatibus, vtrumque imaginationem pleuritidis afferre potest, quia & in cruditate ipsa & flatuum copia facilè thoracis dolor excitatur. Quod Aëtius amplißimè tractauit, cap. 68. sermon. 4. Tetrab. 2. & cap. de inflammatione stomachi, cap. 27. sermo. 1. Tetrab. 3. & Fernelius cap. 11. lib. 5. Pathol. & reuera melancholicus hic fuit morbus. Et omnino similis est histo. 7. Epid. de quodam qui in olyntho iacebat.*

63. *Tamen hîc dubitabis, an cum manet anxietas, & grauitas capitis num potiùs per aluum reuellendum sit quàm per vomitionem vacuandum contra id quod sentit Hippoc. Nam omnis vomitus caput replet?*

64. *In febribus sæpè exanthemata quædam circum labia apparent, & tunc vulgus credit febrem exiuisse. Sed id falsò. Pulmonicis (id quod hoc loco annotaui) efflorescunt nonnulla in cute circum pectus aut scapulas, & talia sunt signa contentæ materiei in pulmone, cum apparent pustulæ in aliquo, videndum num id sequatur vitium quoddam particulare partium internarum.*

HISTORIA SECVNDA.

ILLVSTRIS Domina corpore satis laxo, fluido, pituitoso, capite porriginoso, dysenteriis valdè obnoxia, ad mensem Nouembrem repentè sensit ab vtero fluere aliquid acre, mordax, & constrictionis angustiæque sensum inferens. Nil vnquam tale senserat. Id tum euênit cum a viro subacta compressáque fuit recens è Curia reduce. Is cætera sanus erat, naturâ salax, & vxorius: sed sex ante annis, quòd aliò diuertisset, virore venereo infectus litum, cæteráque eam in rem vsurpari solita, sustinuerat. Nec tamen vetere tabo malóque territus à pellicibus abstinet. Certa de eius, diuertendi aliò consuetudine, opinio, & repentina insolentis mali eruptio contagionis fidem facit. Sed ob dignitatem hominis authoritatémque, is non accersitur in opinionem suspicionémque deserti Thalami. Aliis id venereum videtur, siue veteris mali reliquias causari oporteat, siue recens, flagránsque libido in alieno loco exercita id attulerit. Nonnulli fluoris muliebris contagionem aliundè in pudicitiam vxoris adscitam contractámque accusant. Honestiùs tempe-

ramento

ramento innocentis matronæ pudicæque tribuitur, ne diligentiore rei indagatione latens malum detectum contumeliosarum rixarum fomes ac semen existeret. Tandem cum curiosius inquiri vetitum esset, quid remedij sit, quæritur, an tutò id sisti possit, an totius corporis, aut vnius vteri vitio id fiat. Tandem legitima ratio medendi administrata est. Sed mulier parum medicis obsecuta, parum quoque leuaminis sensit. I

COMMENTARIVS.

DVBIVM valdè est quid sit illud de quo tractandum, cum in historiæ descriptione nullius morbi, aut symptomatis certum nomen assignauerimus. Narramus enim de excretione quadam per vterum, quæ quoniam insolens erat, necnon insolenter ægram inuasit (si modo ægra dicenda sit, cum integra sanitate frueretur) dubium valdè est an ὁ ῥ. sit γυναικεῖος, qui frequenter in mulieres incidit, an virulenta gonorrhœa, an gonorrhœa simpliciter, an vitio totius corporis, an peculiari ipsius vteri vitio id contigerit. Maximè verò id difficile fuit, quoniam hinc & illinc multùm adesset difficultatis. Illinc quidem, quoniam parui non refert in æstimandis rebus istis præiudicata vti sententia, vnde si in luis venereæ suspicionem alterutrum vocaueris, veritatis odio aut tibi consles inimicitias, aut si non ritè pensitatis rebus quicquam absolutè pronunties, querelis, criminationibus, ac iurgiis domum impleas: aut si securus nimiùm, morbum minuas opinionéque minorem dicas, dum adblandiri malo volumus, ægrorúmque leuando opinionem tacitæ existimationi speciosum aliquid prætexere, periculum vitæ creemus, aut vitam infœlicem, & calamitosam reddamus: tandem coacti vsurpare illud quod iam iudicio, & veritatis studio anticipandum & anteuertendum erat. Sæpè enim priua-

tis de rebus rogamur ſententiam, vt cum neſcio quo pacto, aut viro, aut mulieri aliquid alienius effluxerit, quærant num purus alium inficiat, num cum olim lue infecti fuerint, vxorē caſtam, quæ de re ſimili cunctanter conqueritur, contaminare potuerint, an non potius (vt omnes ſunt quadam in ſeſe indulgentia propenſi, & facilè ſuſpicioſi, præſertim, ſi vel minimus zelotypiæ aculeus eos pupugerit) mulier ſui oblita muneris aliorum conſuetudine id contraxerit. In quo quemadmodum hominum catorum prudentiúmque ſuſpenduntur, nutant, ambigúntque iudicia, ne ſi illum deſerant, vitæ eius metuendum ſit, ſin opitulentur, minas illius metuant, ſic leuium hominū ingeniola facile definiunt, determinant, præſcribunt, imò & voce, & opinione prudentibus præeundum putant. At res iſtas expendere, & ad Momi lucernam obſeruare operæ pretium eſt, maximéque ad Medici & autoritatem, & iudicium examen hoc & cenſura pertinet, vt ne quid præcipitanter pronuntiet, nil ſtatuat de quo iam exploratum diligentérque quæſitum non ſit. Sic conſeruanda retinendáque autoritate, famæ & exiſtimationi eorum conſulendo qui noſtrum ea in re aduocant conſilium, & aut præiudicata opinione, aut rebus extenuandis ſaluti non inſidiando, medicus gloriam æternam eſt conſecuturus, & inuidiæ aut maleuolentiæ tempeſtatem, leuitatíſque aleam eſt euitaturus.

Scopus noſter eſt duplex, vnus vt examen ſtatuatur quo diſtinguas, ſi fieri poſſit, gonorrhæam virulentam, & fluorem muliebrem, ſiue is vitij vterini conſequens ſit, ſiue toti corpori acceptus ferendus ſit, ſiue capiti, quod in morbo iſto primarius author exiſtit. Poſterior eſt vt de fluore muliebri dicamus ex inſtituto. Quanquam autem iam duobus in locis in noſtris Commentariis de eo dictum eſt, dicendúmque eſt fortè plenius in ea πραγματείᾳ, quam inchoatam habemus de mulierum morbis, tamen iis relictis, & quæ nos iam expreſſimus, & quæ quis ex Rondeletio qui omnium ampliſſimè materiem iſtam pertractauit, venari poſſit, vela ventis dare, & longiùs paulo ſoluere volumus, quoniam res hęc & plurimum voluptatis, & vtilitatis eſt allatura.

Corpore laxo, molli, pituitoso, capite porriginoso, dysenteriis obnoxia, repentè sensit ab vtero fluere aliquid, acre, mordax, angustiæ sensum inferens, &c. TEXTVS.

Dum vox illa, repentè, adiicitur, vim aliquid affert, vt dubitemus de eo fluore qui euenit. Nam cum repentè euenerit post compressum, credibile est ex viri contagione potiùs malum ortum esse, siue reses aliquod semen veteris luis venereæ, siue furtiuo concubitu hoc tabum expressisset, siue ea mulier cum qua consueuit, fluore muliebri laborasset, est enim de genere morborum qui contagio ad alios serpunt. Fluor porro muliebris præsertim tam fœdus, tam malus & efferus non tam repentè adoritur. Sed vulgo quæ mulieres ῥοῦν, istum patiuntur, primùm aliquas sentiunt in sinu pudoris humiditates, quæ dum tempore augescunt, læuore quodam in vtero contracto, tandem verum ῥοῦν γυναικεῖον inferunt. Nec obest obiicere illud quod ante docuimus ex Hippo. lib. περὶ διαίτης primo, nimirum morbos sensim gigni & colligi, sed repentè & affatim insurgere & irrumpere. Fluor iste symptoma est consequens morbum aliquem aut corporis totius, aut partis, at cum ea integræ esset sanitatis, & nil vnquam tale sensisset, id sine manifesta causa nõ euenit. Viri autem aut infectio, aut tabes quam veluti internuntius & medius transfudit, & transmisit in suam coniugem, è censu est, τῶν προκαταρκτικῶν. Cæterùm quod diximus fluorem symptoma esse, illud ex Decretis Gal. eruendum est. Ille tractans causas symptomaton in iis quæ excernuntur, in quibus qualitas, quantitas, & excernendi modus consideratur. Deinde subdit, omnia symptomata ex similarium partium intemperie, & instrumentariarum morbis, præterea ex materiæ tum quantitate, tum qualitate procedunt. Vt Coryzæ, catarrhi qui in excretione essentiam habent, sequuntur, aut intemperiem, aut obstructionem aliquam. Item suppressio mensium, aut immodica euacuatio sequitur, aut totius corporis, aut vteri vitium, siue intemperies sit, siue in conformatione existat. Subdit, sed & mala expurgabuntur propter vteri ῥεύματα: id symptoma vocatur ῥοῦς γυναικεῖος, expurgato scilicet per eam partem toto corpore. Item contigit alia mala euacuatio propter affectum

Cap. 4. lib. 3. de sympto. causis.

ipſius vteri proprium. Et ex eo loco fluorē muliebrem duplicem ſtatues particularem, & vniuerſalem. Sed non ſatis explicat Gale. an fluor iſte qui vteri dicitur ſit ex parte materiæ, vel ex parte ipſius vteri, quia ait mala expurgari ob vteri ῥεύματα quaſi diſpoſitio ῥευματικὴ, id eſt, qua promptitudo, procliuitáſque eſt ad fluēdū, inſit ipſi vtero. Ego verò credo ſymptoma id vteri dici, & ab Auicenna Curſum matricis dici, & vteri ῥευματισμὸν, non quod in ipſo vtero vitium adſit, ſed quia materia qualitate, aut quantitate peccat, quæ ſi non fluat per vterum, aliam viam rapiat, nempe aut aluum, aut venarum meatus: ſic eo modo fluor muliebris ad vterum ſe habet, quo & diarrhœa ad aluum. Inteſtina ſæpè integra ſunt, ſed materia reſtagnans, aut habens perpetuam generationem, aut ſuppreſſa tantùm, aluum permeat, per ſe incolumem & integram. Quanquā fieri poteſt, vt & vterus & inteſtina tandem lubricitatem habeant, & διάθεσιν ῥευματικὴν, vt loquitur Gal. lib. de loc. aff. qua diatheſi idonea & procliuia redduntur ad recipienda excrementa aliarum partium. Vterus enim & ratione ſitus, & conformationis perpetuo madeſcit, & facilè aliarum partium redundantes ſuperfluitates excipit: quæ aliàs malæ ſunt in ſua generatione, aliàs non illaudabiles, ſed in tranſitu, & mora malignum quid acquirunt. Quod patet ex Galeno, & locus valdè commemorabilis eſt, explicat cur multis tuſſientibus teſticulus intumuerit, aitque id fieri quia à capite in thoracem flueret materia, à thorace in teſtes, & in his aliquid peius commiſit quam in pulmonibus ipſis, textus is eſt, pars humoris qui à capite in thoracem deſcenderat, quia pulmo & teſtes conſentiunt, ad eos defluxit. Sed quod in teſticulos fluxit erat malignius eo quod primò in pulmones deſcendit, vt pote quod in pulmone computruiſſet. Sic in pulmone materia iam aliquid mali nacta eſt, ſed ad teſtes illabens iam peſſima erat. Ex illo loco duo venari poſſumus ad eam, quam de fluore muliebri ſuſcipimus tractationem, maximè pertinentia: prius eſt quòd cum genitalibus membris thoraci magnum eſt commercium: vnde Catarrhoſas mulieres, & pituita in pulmone abundantes opportunas fluori muliebri videmus, transfuſo à thorace in vterum humore: Poſteriùs, quòd humor dulcis, aut inſipidus tractu ductúque aliquid deterius ſeipſo acquirit. Et hoc loco quæri poteſt, an ῥοῦς γυναικεῖος, ſit κάθαρσις, an κένωσις. Si à capite humor ſtillat is ſæpè malus, & graueolens non eſt, ſi

Com. ad part. 12. ſectio. 1. lib. 1. Epid.

ergo per vterum fluit, cur dicetur κάθαρσις? Nisi fortè aliquid mali acquisiuerit. Reuera est vbi id quod euacuatur per vterum insipidum est & inodorum, vt cum mulier tantùm aquea est, aut nimio potu vtitur. Immo Hippo. si credibilè est quod asserit, scribit de excretione ab vtero, si vteri pituita pleni fuerint (Græcè ἢν αἱ μῆτραι φλεγμάτων πλησθῶσι (vt nouo quodam modo φλεγμαίνειν, pro pituitosum esse sumatur) flatus oboritur, & menses albi pituitosi sunt, Græcè τὰ ἐπιμήνια λευκὰ ὑπόμυξα), aliquando sanguis pelliculis plenus, & præ humiditate cum viro coire nō vult, pauida & tenuis fit. Rogabis an si quod fluit mordeat & vlceret, si non mordeat pronuntiabis à cerebro fluxum esse, si mordeat, à ventre. Quod omnino verum esse nequit. Nam si à cerebro est, trifariam potest esse acre & salsum: primùm si sua generatione pituita est, aut salsa, aut acida. Credibile enim est eam pituitam, quæ à capite manans tot tantásque vias peragrat, antequam ad vnum vterum perueniat donatam aliqua qualitate qua sibi viam secet atque faciat: alioqui si pituita fatua esset, & ἀπεψ facilè subsisteret, & sua mole loco remoraretur. Secundo modo dum pertransit, & aliàs moram aliquam trahit, seipsa deterior fit, acquisita nimirùm qualitate & stimulo, vnde antea docuimus idem phlegma à capite labens dum moratum in pulmone, & ad testes profluxit, deterius multò esse, quàm esset cum in cerebro foret, aut à cerebro proximè emanaret. Tertiò idem Hippo. dum statuit discrimen inter humorem dolores in oculis facientem qui vel ab interno capite manat, vel à superficie sub pericranio, ait, si ab interno capite est, humor acer & mordax est, si ab externo, non est [3]. Itáque si in vterum ab interno capite humor irrepit, ex illa Hippo. opinione dolorem acrimonia sua est illaturus.

Lib. de natura muliebri.

Hippoc. lib. de locis in homin.

Absoluamus nunc illud an sit κένωσις, an κάθαρσις [4]. Lochia, menses, & fluores albi, seu fluores muliebres, generaliter τῶν καταμηνίων καὶ γυναικείων nomine continentur, item & illa quæ ab Hippoc. vt postea dicemus, τὰ λευκὰ dicuntur, quæ meo iudicio aliud significant quam cum addit, καταμήνια λευκά. Omne autem καταμήνιον videtur non modo esse κένωσις, sed κάθαρσις. Nam tametsi initio quantitate tantum peccabat, facilè accersit qualitatem ratione τῆς ἐπισχέσεως, & tunc non dicitur solùm euacuatio, & ἔκκρισις, sed κάθαρσις. Primùm enim omnis suppressio aliquid alienius rei suppressæ acquirit, vt de suppressa in pulmone pituita dictum est

ante, præsertim si qua mala dispositio aut intemperies sit circũ partes, aut in partibus in quibus suppressio fit [5]. Nec enim vbiuis, & secundum idem, & eodem modo suppressio paria affert accidentia. Vnde pleræque mulieres mensium suppressionem semestrem sine noxa patiuntur, aliæ non patiuntur bimestrem sine grauiore damno: presertim si vel facilè corruptibilis sit sanguis, vt quibusdam euenit, aut si iam à primo ortu aliquid malæ indolis habuerit, aut si raptus fiet ad nobiles partes. Est enim valdè notandum illud Galeni, sanguinem supprimi in muliere aliquando non propter paucitatem, aut vitium aliquod conformationis in vtero, aut aliquid simile, sed quia sanguis præ suo robore ad alias partes defertur [7], in quibus herclè damnum aliquod excitare potest. Quæstio hæc valdè exercuit veteres, an menstrua purgatione excerni solitus sanguis qualitate peccet. Hac de re digladiantur omnes. Plinius malignitatem omni menstruo attribuit, & mea quidem opinione temerè ac immeritò: alioqui fœtus re fœdissima frueretur. Galenus iam grandiorem fœtum impura etiam parte sanguinis menstrui vti fatetur: sic in menstruo benignum & alibile aliquid subindicat, aliquid malignum. Plenius in Epid. docet κατ᾽ ἐξοχὴν purgationis nomine donandã esse euacuationem à partu, tum quia moram longã traxit, tũ quia à massa sanguinis menstrui à fœtu id quod benignius erat depastum & defectũ est. *Menstrua, ait, suppressio offendit, non perinde vt ea quæ à partu est, quod hæc non solũ copiam, sed etiam insignem pariat humorũ prauitatem. Est etiam menstrua purgatio, non solùm euacuatio, sed & purgatio. Sed non est æqualis copia vitiosorum humorum ei quæ gestationis tempore congeritur, quam à partu euacuari oportet.* Et hîc ex Gal. patet & solitam menstruorum euacuationẽ & lochiorum, τῆς καθάρσεως nomine coërceri. Quanquam per se, & ratione sui sanguis qui singulis mensibus, præsertim silente Luna, vt omnium doctissime explicat Aristoteles, effunditur, potiùs quantitate peccat. In morbosa muliere qualitate facilè peccat, vt & in viro morboso. In morbosa muliere, siue toto corpore sit talis, siue præsertim vtero, cui magna vis inest ad totum corpus [8] immutandum; nam & ex Gal. vterus ferè toti corpori consimilis est. Is porrò si à suo temperamento discesserit, si biliosos humores, aut in acetabulis, aut in cornibus, aut inter tunicas, aut suo sinu collegerit, tunc sanguinem menstruum, eiúsque maximè partem quæ pri-

Cap. 6. lib. 3. de symptom. causis.

Cap. 7. lib. 1. de symptom. causis.

Hist. 2. sect. 3. lib. 3. Epid.

Cap. 4. lib. 2. de generatione.

3. Aph.

mum ad eum peruenerit, inque eo rursus resederit, donec menstrui excernendi tempus aduenerit, eodem vitio inficit atque deprauat, vnde fortè ea maleficia, quæ Plinius menstruo attribuit, consequuntur, & menses erumpunt albicantiores, & minimè florentes. Hoc Galenus expressit, ob vteri proprios morbos, tum qui in processibus supernis, & cornibus, tum qui in collo, tum qui in toto eius tergore consistunt, menstrua aliquando plura, aliquando pauciora eueniunt, aliquando non prodeunt, vel mala prodeunt. *Cap. 4. lib. 3 de sympt. causis.*

Ergo ex præcedentibus patet, & menstruam euacuationem & lochiorum, purgationem esse. Nec ad id omittendum illud Galeni, λοχεία κάθαρσίς ἐστι. Est enim purgatio vitiosorum quæ gestationis tempore aceruata sunt. Absumptum enim vtilius est à fœtu, remansit vitiosius quod ante singulis mensibus euacuabatur. Ergo notabis euacuari aliquid vitiosum singulo quoque mense. *Com. ad par. 47. sect. 2. lib. 1. Prorrh.*

De fluore albo nunc restat agendum. Si superiores euacuationes, præsertim menstrua & naturalis, purgationes sunt, multo magis & ῥοῦς γυναικεῖος. Nam siue saniosus sit, siue albus, siue alius generis aut vitium in vtero designat, aut in toto corpore. Nec solum suppressionem aliquam humoris & coaceruationem sequitur, sed & perennem generationem. Alioqui facilè exhauriretur. Sed & dispositio ῥευματικὴ in vtero, & partium à quibus manat malitia, istam perennitatem affert. Si sola cerebri dispositio catarrhosa in causa esset, non tam operosa esset curatio. Quicquid itaque ab iis partibus effluit præter menses ordinarios statósque illud symptomaticum est, & malum. Nam aut vteri vitium, aut totius corporis tanquam causam consequitur. Et enim quibus mulieribus viscera refrigerata sunt, vel obstructa, vel dura, vel cruditates cachexiam induxerunt, corruptus humor in varias partes effusus, in vterum sæpè procumbit, & illac decurrens corpus totum expurgat, quod aliis per renes, aliis per aluum fieri solet. Immo in vtero tandem idem fit quod & in aluo. Nam vt diuturnitate profluuij aluus ipsa laxatur magis læuísq; fit, ita cursus perennitate vterus læuior fit. Et vt λειεντερίαν, vocare possis μητρελείαν. Bifariam enim læuitas, Græcè λειότης, vteris adesse potest, vno modo cum perennitate fluendi corpus vteri lubricum magis fit, quo in sensu accipimus paulò antè: posteriore modo vt corpus ipsum aut naturâ

ſua, aut vlceribus innatis λεῖον fiat: Hæ difficilius retinent fœtum. De læuitate vteri Hippo. Porro aliud eſt corpus vteri eſſe læue, Græcè λεῖον, & leue id eſt κενὸν, leues enim vteri ſunt, cum aut euacuati, aut reſiccati ſunt, Græcè αἱ μῆτραι ἀναυανθεῖσαι dicuntur: & vt læuitas cauſa eſt corruptionis fœtus, ita iſta leuitas ſubitæ ſuffocationis hyſtericæ cauſa exiſtit Hippocrati.

1 de morbis

Fluor iſte vterinus, fluor albus dicitur politico loquendi modo, quanquam ſæpiſſimè alienioris eſt coloris. Sed lenitate verbi triſtitiam & fœditatẽ morbi mitigare volunt. Cum apud Hippocratem λευκὰ leguntur, dubitari poteſt an intelligatur iſte fluor muliebris de quo agitur. Nam & abſolutè τὰ λευκὰ leguntur, & τὰ καταμήνια λευκὰ, vt ante citauimus ex Com. de natura muliebri. Et diximus nomine τῶν καταμηνίων λευκῶν, verè fluorem vterinum intelligi, præſertim pituitoſum, ſed nomine τῶν λευκῶν, videtur aliud audiendum. Hippo. primùm ita ſcribit: Si mulieri à partu cum febre alba retineantur, peſſimum. Gal. miratur cur Hippo. nõ dixerit abſolutè retentionem & ſanguinis, & biliosi excrementi malam eſſe, ſed ſolorum alborum meminit: ſed vno dicto cætera audiuntur? Ac videtur nomine λοχίων purgationis, τὰ λευκὰ audire. Et peculiariter non ſignificat vterinum fluorem, ſed meo iudicio excretionem cuiuſdam mucoris, aut lacteæ ſubſtantiæ quę poſt partum exigi foras commodo enixarum ſolet. Quod autem peculiariter ſignificent λευκὰ purgationem à partu patet ex Epid. *Mulier, ait, in lariſſa pręgnans erat, decimo menſe ſanguis multus fluxit, 14. excidit puer mortuus, tertia die noctu eadem hora qua prodiit puer ſecunda excreta eſt, & τὰ λευκὰ, id eſt, purgamenta alba.* Ariſtoteles verò τὰ λευκὰ, propriè in puellis conſiderat, quibus loco menſium aquoſitates & ſuperfluitates excernuntur. Verba eius ſunt: *Fæminis eodem tempore exurgunt vbera (quod fratrare dicitur) & menſtrua erumpunt. τὰ δὲ λευκὰ, admodum puellis eueniunt, & magis ſi cibo vtuntur humidiori. Hæc incremento corpus prohibent, & illud valdè extenuant. Idem τὰ λευκὰ, vult venire iiſdem puellis loco menſtruorum cum ſanguis incoctus & crudus eſt. Poſtquam enim de eruptione menſium egit, ſubdit, cum excrementum mutatum eſt in ſanguinem, tunc menſtrua erumpunt, ſi coctum non eſt, paulatim ſubinde aliquid ſecernitur, ideo τὰ λευκὰ καλούμενα paruis ad huc & puellis & eueniunt.* Fernelius puellis præſertim cachecticis, & defœdaris ῥοῦν γυναικεῖον obuenire narrat ſeptennibus, & idem eſt ac iſta τὰ Ariſtotelis λευκά.

2 de morbis mulierum.

Par. 47 lib. 1 Prorrh. ſectio. 2.

3. Epid.

1. Cap. lib. 7. de hiſto animal.

Nos

Nos septennem vidimus puellam valdè sanam quæ crederetur laborare τοῖς λευκοῖς, quod cum serua fluorem vterinum patiente concubuisset.

Ergo omnes istæ excretiones, & καταμήνια, & λόχια, & ῥοῦς γυναικεῖος, & λευκά, & verè καθάρσεις sunt: Galenus autem κάθαρσιν, verè de- *Com. ad* finit eius quod qualitate molestum est euacuationem. Et tunc *Aph 3. lib. 1.* generaliter sumitur, siue à medicamento fiat, siue à natura, siue etiam symptomaticè fiat vt Thucydides annotauit. Idem hac de re ita sentit, vacuatio est propriæ materiæ, vbi quantitate exuperat, purgatio est alienæ quæ affligit per qualitatem. Et notanda est hæc vox, *Propria materia*, quia essentiam vacuationis statuit, & illa, *Aliena materia*, quæ purgationis naturam explicat. Siquidem non solùm quantitas, & qualitas veram essentiam & differentiam horum constituunt. Ferè fit enim vt cum qualitate peccet quantitas, & tunc non κένωσις, sed κάθαρσις dicitur: vt cum de purganda pituita agit Gal. dixit, si superabundet pituita & molesta sit, phlegmagogo vteris. Verbum πλεονάζον, copiam docet, τὸ δὲ ἐνοχλοῦν, qualitatem significet. Et idem cum loquitur de commodo fluxus hæmorrhoidalis ait eum conferre non solum ratione euacuationis, sed & qualitatis humoris ratione: Sed quis dubitat quin & plenitudo, & cacochymia esse possit: vt cacochymia spectet qualitatem, plenitudo copiam. Nam materia propria multa & superabundans, quæ propriè euacuari dicitur, dum morâ corruptionem acquirit, aliena tũc materia dicitur, & quali & quanto peccat. Sic conciliandus Fuchsius cum aliis. Galenus aliud statuit discrimen inter κένωσιν καὶ κάθαρσιν, *Cum excernuntur quæ corrupta sunt, purgatio corporis* *ad part.* *dicitur, cum excernuntur quæ vi morbi fiunt, vacuatio.* Quasi verò *18. sect. 3* symptomaticè id est vi morbi praua non possint euacuari, vt in *lib. 2. Prorrh.* pestilenti constitutione vi morbi deiectiones variæ excretæ *Aph. 21.* sunt, & purgatio erat. Sed hoc vult author vi morbi propriam *lib. 4.* materiam, & vitium facientem minimè, aliquando excerni, at hoc κένωσις, est non κάθαρσις: Sed si corrupta sit, quouis modo id fiat, siue arte, siue natura, siue symptomaticè, per quencunque locum, & à quocunque loco, generaliter τῇ καθάρσει continetur. Et ita Thucydidem accepisse docuimus. Vt cum praua excernuntur languidè & tardè, & vi morbi ob iecur malè affectum perpetuò tale quid generans, nunquid κάθαρσις dicitur. Politicus modus vocat κενῶσαι.

10 *Corpore laxo, molli, capite porriginoso, dysenterijs obnoxia.*

Hęc adduntur vt prætexatur aliqua occasio istius fluoris, & vt ratio habeatur corporis ipsius ad medendum. Considerandæ sunt enim mulierum naturæ, ait Hippoc. quoniam aliæ sunt albidiores & fluidiores, aliæ ficciores & nigriores. Illæ fluori muliebri sunt obnoxiæ?

11 Caput πιτυρῶδες est cum,

---- Immensâ pexum porrigine ningit,

Serinus & prouenit à vitioso corporis humore salsáue pituita, vel à vitiosis serosis humoribus.

Aliis id venereum videtur, siue veteres morbi reliquias causari oporteat, siue recens flagránsq; libido, &c.

Suspicionem & coniecturas multas attulit tam inauditus & repentinus huius mali ortus. Videtur enim nonnullis fieri posse, vt longa equitatione incalfactus quis iniens mulierem ob virosum semen, & serosum, incalfactum & καυσῶδες, quid habens διὰ τὴν δριμύτητα, ardorem mulieri iniiciat talem, qualis gonorrhœâ laborantibus euenit. Item cur non fiat, vt si quis naturâ præsertim salax, & coire solitus, diu venere prohibeatur, quin eius semen corrumpatur, tantò faciliùs, quantò & difficilius quis à venere abstinet, & semen turgentius habet? Semen enim, vt res benignissima, suppressum, dum nanciscitur aliquid cacoethiæ, inficere potest ac contaminare. Sed credibilius malum aliundè accersitum esse.

Alij contagionem fluoris muliebris adscitam putant.

Quæritur inter medicos an si quis coeat cum muliere alba patiente, deinde suam adeat, eam inficere possit aliena fœditate. Si, vt verisimile est, fluor muliebris, prĕsertim qui aliquid malignum habet, vt non solum sit superflua quædam humiditas

quam natura euacuat, ſed virulenta excretio qua natura corpus eluit & expurgat, contagioſus eſt, & concubitu, & congreſſu, & & conſuetudine præſertim familiariore poteſt ad alias ſerpere. Immo & vir poteſt infici. Sed quia mulier mulieri proximior eſt & affinior, vt oculus lippus afficit non nares ſed oculum, & phthiſicus ſolùm pulmones alius inficit, ita à viro cum impura congreſſo, impuritas in aliam traduci poteſt. Sed hæc ſubtilius examen exquirerent.

Honeſtiùs temperamento mulieris tribuitur.

Quicquid ſit aquea, mollis, & effœminata corporis huius diſpoſitio, magnam propenſitatem attulit ad ſubitò labem hanc ſuſcipiendam. Et inuſta vtero labes eſſe viſa eſt, quod tantus doloris ſenſus aliquando, & anguſtiæ præſertim in dextris foret. Fieri enim poteſt vt intactis ſiniſtris dextræ laborant. Vterus enim geminus eſt.

In reliqua Commentarius.

Siue aliquid foret venereum, ſiue quid foris adſcitum eſſet, ſiue domeſticum foret, iidem ferè ſcopi ſunt curationis. Neque enim cum id effluxum habeat, inficietur lue mulier. Itaque cauendum ne ſtatim ſupprimatur. Reſtant itaque hæc dicenda. Primum de ſpeciebus fluoris vterini ex Hippocrate breuiter dicetur, Secundò an eius ſit aliquis vſus, & quatenus. An tuto ſiſti queat. Item notæ quædam & diſtinctiores quibus aut à capite eſſe colligas, aut à toto corpore, aut ab vtero: quanquam ſatis hac in parte factum iam putamus. Denique curationis capita perſtringentur. Sed antequam omnia ſigillatim explicemus videndum an per eaſdem venas illuuies iſta fluat, & ſanguis menſtruus, nam ab interna capacitate videtur quoque manare iſte ῥοῦς. Cùm benè ordinata ſunt omnia menſes ſua periodo fluunt, deinde fluor muliebris ceſſat, menſtruo ceſſante redit aliquando ſine ordine, aliquando cum ordine quodam fluor muliebris. Aliis & album & rubrum confundi videtur, & excernunt ſubalba & ſubrubra, aliis menſes dicuntur decolores vt cacochymis, & tamen propriè ῥοῦς non dicitur, ſed decolores iſti menſes ῥοῦν γυναικεῖον ferè precedunt. Decolo-

res autem fiunt aut vitio totius corporis, vt cum in massa sanguinis cruditas est magna, aut cacochymia, aliquando vitio quodam vteri. Vnde ante notauimus fieri posse vt in acetabulis, aut cornibus, aut vasis vteri peculiari vitio accumuletur sanies quędam & quoddam πυῶδες, quod menses inficit licet sanguis qui affluit ad vterum menstruam purgationem facturus floridus sit & laudabilis[12]. Etenim sensim ad partes vteri affluit, & hîc moratur donec menstrua periodus aduentarit, & ista quam fecit mora inficitur menstruum & exalbescit. Immo Duretus annotauit euenire posse, & sine febre, & cum febre, siue vlcere vllo vteri, vt circum venas vteri, præsertim fundum eius, purulentum quid & albicans aceruetur (quod fortè fit aut quia sanguis diutius moram in venis faciens albescit, aut quia est pituitosior, aut veluti quadam imbecillitate vteri) quod dum euacuatur ῥοῦν facit, sed id pauca quantitate excernitur. Nec credere oportet tunc vlcus in vtero esse. Credo vxorem Sellatoris id pati. Et fortè ista sunt λευκὰ, quæ à partu consequuntur, diuturnitate temporis sanguine alborem acquirente. Galenus enim passim ait, si sanguis tantam in venis moram & arteriis traheret, quantam semen in vasis spermaticis, seminis more albêret: vt non amplius mirum sit si in corpore ipsius vteri exalbescat humor, & præsertim sanguis.

Præsertim hoc fit cum morbosus est vterus.

Cap. 10. lib. 4. de vsu partiū.

Atque vltimam loco quæstionem explicemus. Vterus pars est valde nobilis & momentanea, maximè quod ad propagationem generis humani conferat. Et vt tali dignitate pars prædita est, ita admirabiles habet ῥοπὰς, motus, καὶ ἐπιθυμίας, vt ea ratione Platoni ζῶον dicatur. Quod ampliùs diximus in nostro libro γυναικείων. Ratione istius muneris multa vasa ad eum pertinent, venæ, arteriæ, nerui, & vasa spermatica. Ratione situs, & quia illac sese natura repurgat quodam excremento, & quia capacitas est, facilè illuuiem aliarum partium excipit, præsertim à partibus situm superiorem tenentibus. Quid si corpus cacochymum sit, vterus vt pars abdita & peruia, facilè excrementis scatet. Immo tametsi ex proprio instituto illac sanguinem excernit eúmque purum natura, tamen ob vasorum multitudinem, sitū, consensum partium cum partibus, &, vt clarius dicam, ob fluxilitatem, pars ipsa secundariò, & veluti secunda intentione alias sordes excipit, à quibus facilè obruitur, & inquinatur. Deniq; acquirit dispositionem ῥευματικὴν excipiendo, & oppor-

tunitate recipiendi. Per vterum fluit naturali instituto sanguis isque menstruo circuitu. Si mulier è natura habet iusta quantitate effluit, & talis est qualis è recens victima iugulata fluit. Sin habet contra naturam pallidior est excretio, aut pituitosior, vel quod talis in venis sit, vel ob alienæ materiæ admixtionem. Et tunc καταμήνιον, dicitur νοσῶδες. Fit autem id vel vitio vnius vteri, vel totius corporis, vt sanguis laudabilis sit qui ad vterum fluat, sed contagione inficiatur. Item per vterum fluunt λόχια, quæ pertinent ad menses propriè dictos, item excernitur humor albus secretus & separatus à sanguine, & dicitur ῥευματισμὸς ὑστερέων, siue ῥοῦς, siue ῥεῦμα, barbaris, matricis cursus: Vltimo virulenta fit quoque excretio quæ gonorrhœa βρωμώδης dicitur, vt distinguatur à muliebri gonorrhœa in qua mulieri crudum quoddam & aqueum semen excernitur, tum ob imbecillitatem vasorum spermaticorum, tum ratione ipsius materiæ quæ parum compacta coactáque consistit. βρωμώδεα γονόρροιαν infligit impurus concubitus. Hæc tametsi communia multa habent, tamen vt curationis scopi euarient, omnium notas atque distinctiones nosse oportet. Ac primum, vt ingenuè dicam, tametsi praua & morbosa menstrua à fluore vterino non visi simus separare, tamen longè differunt. Quod autem differant, vel ex ipso Hippocrate notum est. Nam lib. 1. de morbis mulierum innumeras species morbosorum καταμηνίων explicauit, nomine τῶν καταμηνίων propriè vsurpato, vt morbosum menstruum sano opponatur. Sed lib. 2. non vtitur nomine καταμηνίων, sed τὸν ῥόον, & eius varias species enarrat. Sic quemadmodum tractationes horum differunt, sic & nomina, & ideæ morborum affectionúmque, vt iam hoc loco aliud sit, ῥοῦς καὶ καταμήνιον νοσῶδες. *Lib. 1. de morbis.*

Menses per venas internas vteri fluunt ab hypogastria dependentes, item per externas quasdam ad ceruicem pertinentes. Et magna quæstio est quomodo mulieribus grauidis, & virginibus illibatis & integris menses fluant. Nam si mulieribus ab interno vteri corpore mensis fluit, in grauiditate ipsa oportet aperiri vterum, vt obuius fiat sanguini menstruo trames. Quod est absurdum. Itáque Columbus & grauidæ, & non grauidæ vult menses fluere per hypogastriam cuius pars in ceruicem vteri desinit, & illac fluit sanguis non per internam capacitatem vteri. Quod valdè ambiguum est. Porrò à trunco

venæ cauæ inferioris in lumbis oriuntur venæ, adiposa, renalis, spermatica. Hæc vtrinque vna viris in testium tunicam Epididymidem dictam, & substantiam absumitur & obliteratur, surculis aliquot tenuibus in suam peritonæi apophysin sparsis, in mulieribus dimidio sui in testes inseritur, altero dimidio vteri latera & fundum nutriendum, & per hunc ramulum menses expurgantur, túncque ab interno vteri corpore manant. Quanquam de hoc digladiantur autores. Nam Gal. à testibus in cornua iter esse vult in interiorem vteri sinum per quod semen intrudatur. Alij herophilum secuti è testium inuolucro iter esse voluerunt in neruosam vteri ceruicem, non autem in interius vteri corpus, iuxta osculum interius. Alij tum in ceruicem, tum in capacitatem vteri è testibus vias duci volunt, quarum ortus ab iis venæ & arteriæ maioris ramis trahitur, qui vtrinque ad coxas & crura contendunt. Et cum vterus clauditur, non affectat sanguis per capacitatem viam, sed resiliens refluénsque per ceruicis vias elabitur. Ergo per spermaticam ipsam menses fluunt. Item & per ramum hypogastriæ. Nam vt spermatica à trunco venæ cauæ inferioris exit, ita à ramis duobus iliis hypogastria ducta in partes omnes hypogastrij protenditur ac proiicitur, in vesicam virilem minore ramo sese insinuat, in vesicæ collum & penem maiori, item in muliebrem vesicam & vterum maiore, in ceruicem verò vesicæ & vteri minore inseritur. Cuius minoris obsequio & ductu interdum grauidis, sano fœtu, sæpè virginibus menses repurgantur. Sic ars secandorum corporum docet abundè excretionem siue sanguinis, siue cuiuspiam rei alienæ, quæcunque & ab vtero, & per vterum fluit, bifariam fieri posse, & per internum corpus, & per externum vteri corpus. Per internum vt per spermaticam, & per maiorem ramum hypogastriæ, cuius minor ramus inseritur in collum vteri: Per interiores verò sinus eo modo: per externum corpus beneficio eius ramuli qui in collum vteri implantatur, quam solam viam menstruis siue virginum, siue mulierum, siue prægnantium attribuit Columbus vt dictum est, neglecta omni speculatione eorum quę in interiores sinus vteri iniiciuntur. Immo negat consensum mammarum cum vtero fieri ob Epigastrię ramos obuios mammariis & rectos abdominis musculos, sed id fieri per hypogastriæ surculos istos qui ceruicibus vterorum applicantur & implantantur. Probabilior

verò ratio eorum eſt qui à teſtibus vias tum in collum, tum in capacitatem vteri inueſtigant.

Ergo cum vterus tanto vſu & dignitate prę́ſtet, vt eum tanquam communis propagationis naturęque agrum ſeminariúmque Deus conſtituerit, ſi qua eluuies ſeſe illac vltrò proripiat, id non naturæ præſcripto, ſed velut quodam interdicto fieri putandum eſt. Immo, quod notandũ valdè eſt, natura quoad poteſt cum ſartum tectum retinet, & ab omni vi impetúque aſſerit. Declarat id quod primus & ſolus Hippocrates animaduertit, nimirum, ſi ſolùm in ſiniſtra parte vteri vlcus fiat, & mulier in vtero concipiat, ſiue etiam habet vlcus, ſiue ſanata eſt, maſculum enixuram ſpes eſt. Si in dextra parte vlcus fiat, & concipiat, fœmineum fœtum enixura eſt. Adeo ſatagit natura in vterorum incolumitate retinenda vnius ſobolis ergò.

2. Prorr.

13 Nunc inſtitutum abſoluamus, an ῥοῦς γυναικεῖος & menſes, & gonorrhœa ſiue fœda, ſiue naturalis per eaſdem vias fiat. Menſes omnes, ſiue ſani, ſiue morboſi ſint, per idem iter fieri probabile eſt. At maior dubitatio de cæteris, maximè de fluore muliebri. Nam gonorrhœan vtramque à ſpermaticis vaſis fieri certum eſt. Et cum impurus cum muliere pura conſueſcit ſemen occaſionémque gonorrhœæ σπερμώδως iniiciens, ob affinitatem & ſocietatem ſeminis cum ſemine, potius inficit vaſa ſpermatica quam venas alias: Quanquam & poſtea per continuitatem cæteræ venæ contaminantur. Fernelius ῥοῦν γυναικεῖον, à virulenta gonorrhœa diſtinguit, non ex materiei qualitate, nam ſæpe fluoris materia externas qualitates omnino ſimiles habet humori virulentam gonorrh. committenti (de internis non loquor) ſed ex excretionis fluendíque modo. Nam, ait, hinc maximè σπερμώδης excretio à vulgari fluore diſtinguitur, quod ille à ſpermaticis vaſis prodeat, hic ab vtero, & quod ille prorumpentibus menſibus non deſinat, vterinus verò fluor ceſſet in menſtrua eruptione, & aliquanto poſt tempore. Deinde luis venereæ ſigna ſe produnt quædam pathognomonica. Duas priores differentiæ rationes non valdè probo: Quid enim eſt dicere virulentam gonorrhœan à ſpermaticis eſſe, fluorem vteri ab vtero? ſi enim vteri nomine ſolàm capacitatem audit, errat, ſi à toto corpore manat humor proreptans vterum, oportet eum prę́terfluere quę́dam vaſa, & ſic ab vtero eſſe non poteſt, quin à vaſis vteri, quod ſi verum eſt, etiam po-

Cap. 16. lib. Pathol.

teſt à ſpermaticis eſſe fluor: à quibus ſpermaticis etiam menſes defluunt. Quod ad aliam rationem ſpectat, nimirùm quod fluentibus menſibus deſinat fluor muliebris, non deſinat autem virulenta excretio, eſt quodãmodo velle inſinuare per eaſdem venas, & ῥοῦν muliebrẽ fieri, & menſtruam purgationem, ſed diuerſo naturæ inſtituto [14]. Vt dum adeſt periodus menſtrua, tum natura ſiſtat curſum fluoris muliebris, inchoet autem ſolennem euacuationem, qua ceſſante ille humor qui inducias dederat, repetit. At videmus quaſdam mulieres quæ ceſſantibus menſibus, ῥοῦν patiuntur tantum per dies aliquot: in quibus credibile per idem vas id fieri, vt menſtrua eruptio aperuerit viam atque fluidiores venas fecerit: Aliæ ſunt quibus perpetuo fluit humor albicans, & dum eunt menſes, ſinus pudoris non deſinit eſſe imbutus eo humore prauo in quo differet καταμήνιον ἀπὸ χλωρῶν; & νοσῶδες ἀπὸ τοῦ ῥοῦ? Niſi fortè dicas illud menſtrua periodo ferri, tametſi malum, & hunc non periodo ferri vlla, vt menſtruum malũ ab ipſis vaſis propriè eſſe dicatur, fluor muliebris à quibuſdã inanitatibus & cæcis viis, aut venulis quibuſdam quæ non tã vaſorum rationem habent, quam inanium meandrorũ & ductuum. Sed hoc coniectura nititur. Quanquam quis dicat gonorrhœam vtranque à vaſis potius eſſe ſpermaticis, alias fluxiones ab aliis venis, ſed naturales & legitimas, eſſe potius ab internis vaſis, illegitimas ab externis vaſis in collum vterorum deſinentibus. Quid tamen impediet quominus quemadmodum in venis meſaraicis importatur chylus, & exportatur ſemicrudus ſanguis, vt diuerſa materia vno loco contineatur, ſed ob varias partium facultates variè diuidatur, diſtribuatur, & diffluat. Reuera cum in venis crudus eſt ſanguis, & decolor eſt id quod effluit, vt etiam ſubalbicans ſit, ſi modo certam habeat periodon, licet diutius duret tum quia ſeroſius eſt quod effluit, tum quod aquoſius, tum quia mulier fortè eſt humidior, vt iam ad leucophlegmatian accedat, tamen ῥοῦς non dicetur, ſed καταμήνιον. Admirabile enim eſt quod in natura obſeruatur. Nam videmus ſæpè mulieres laborantes, quibus color alioqui defœdatus eſt tum ratione morbi, tum præſentis cacochymiæ, quibus ſi per phlebotomiam demitur ſanguis, ille maxima ex parte eſt corruptus, & vitiatus, & talis apparet, immo etiam larga detractione talis conſpicitur: Si iiſdem, eodémque tempore menſis erumpit, id quod effluet erit laudabile & floridulum:

quid

quid hoc significat? an non ab iisdem vasis, & ab eodem fonte vtrumque manat. Cur ergo non illaudabilis conspicitur qui ab vtero, quemadmodum & qui è brachio detrahitur? Sed meo iudicio id fit, quoniam cum demitur è brachio sanguis, si vires præsertim valent, dum facultas excretrix & totius corporis, & partis laborantis, suo fungitur officio, per modum quendam defœcationis, & expurgationis, expellit id quod molestum est quâ data porta: Argumento est, quoniam si vis est infirma remanet & subsistit deterrimum, effluit laudabilis sanguis. At cũ per vterum menstrua fit excretio, nō tanta vis facultatis excretricis patet, quippe sanguis nō peccat qualitate, sed quantitate: Et tametsi neque vtróque peccet, arcano & admirabili quodam consilio naturæ, aut Dei potius, menstrua ista excretio à natura tentatur, ad futuram procreationem, humectatur enim vterus, & vt natura doceat se adhuc habere reliquum sanguinem quo semen conceptum foueatur & alatur, si fortè concipiatur. Vulgo enim flores dicuntur, quod fructum præcedant, & sint certa signa futuræ conceptionis & generationis, & Hippoc. politico verbo dixit τὰ καταμήνια ἀ᾽θεῖν. Vt inde colligere & concludere liceat contra eos qui tantam maleficentiam sanguini menstruo attribuant. Præterea per vterum, credo, talem natura sanguinem suo instituto proprio excludit, qualem asseruauit ad nutritionem fœtus. Sed per apertam venam expellentis robore quodammodo desecatur, secernitur, & velut à massa sanguinis eximitur id quod nocet qualitate, & huius iudicium est maximum in excreto sanguine. Accedit quod si demitur sanguis, non nisi ægro corpore fit, ægráque parte (alioqui excerneretur floridus) si ea ratione fit, præsertim si inflammatio est aliqua aut putredo in parte, necessario putris effluit. Et etiam si in vtero inflammatio est, qui ab eo inflammato educetur, illaudabilis foret. Quanquam hîc falli non oportet. Nã fieri potest vt etiam per vterum menstruum effluat, quod tametsi floridum sit, tamen internam malam qualitatem habeat, & si fieri posset vt reponeretur in vas, quomodo in phlebotomiis fit, necnon vi facultatis in sanguine etiam detracto residẽtis secretio fieret humorum, vt illaudabilis in vase appareret, cum in syndone laudabilis & floridus cernatur. Sed reuera, nisi ingens in tota massa corruptio sit, aut facultatis excreticis summa vis appareat, aut confusio fiat laudabilis humoris. cum il-

laudabili, menstruum sæpè apparet laudabile, etiam in mulieribus ῥῷ laborantibus: Id quod arguit, necessario per alias vias excerni menstruum, & per alias fluorem fieri muliebrem. Nisi fortè id eueniat quod ante diximus, vt generatione & substantia, & qualitate laudabilis sanguis ad vterum alluat, sua periodo effluxurus, qui per contagionem ipsius vteri humentioris, & collectionem seminali humoris in suis vasis continentis, defœdetur ac contaminetur, & tunc Medici iudicium fallitur, ignorantis, an talis à corpore manauerit, an non.

Tandem aliquando concludendum videtur, vt non per easdem vias omnino fluat menstruum naturale & ῥοῦς. Non naturale menstruum, quod proximum est ῥῷ, & naturale, quæ toto genere differunt ob materiæ varietatem, consentiunt in hoc quod per easdem vias ferantur. Sauaronola vir diligentissimus & prudentissimus. Ita de fluore muliebri, & menstruo sentit. fluxus quidam humiditatum quarundam in mulieribus fit à menstruo alienus, & hic ab Auicenna Cursus matricis vocatur. Hoc autem differt à menstruo, quoniam hoc à venis matricis venit, illæ aquositates à superioribus sunt vasis quæ deferuntur ad matricem, tanquam ad sentinam.

Auicennas lib. 3. fen. 21. tract. 3. cap. 23.

Quicquid sit aut à corpore ipsius vteri, pote humidiore id manat, aut est ῥεῦμα à superioribus partibus. [15] Et cum vterus ratione situs facilè recipiat excrementa aliundè allabentia, potest ea ratione humentior fieri, vt idem vtero contingat, quod & ori eorum qui cerebrum humidius habent. Tanta enim in os saliua occurrit, vt cogantur τραυλίζειν, id est, loquendo balbutire, & expafflant, id est, dum loquuntur præ nimia humiditate, & copia humoris bullas circum dentes excitant, vi spiritus è pulmone exsufflati ad vocem edendam. Et fortè curiosius fuit quod inquisiuimus per quas venas, & an per easdem venas menstruum & ῥοῦς effluat. Nil enim interest quod ad communem medendi rationem.

Restant hæc explicanda, vt quædam species τῶν καταμηνίων explicentur ex Hipp. vt quæramus an fluor muliebris sistendus, an eius aliquis vsus: Item vt notas assignemus quibus colligas vel hinc, vel illinc aduenire. Quartò vt curationem instituamus nisi fortè hoc referendum putamus ad nostrum librum de morbis mulierum.

De primo dicamus ducti consilio Hippo. qui in Epid. ita ait:

Prodeuntia & egressa nosse oportet, vnde cœperunt, vbi desiêre, quantum diuulsa sunt, item colores, salsuginem, dulcedinem, tenuitatem, corpus, tempus. *Idem varias species τῶν καταμηνίων explicat, menses enim sunt pituitosi, alij pelliculosi, ὑμενώδεες Græcè, saniosi, ἰχωρώδεες, tenues, albi, grumosi, nigri, carbunculosi, ἀνθρακώδεες Græcè, caliginosi, ζοφοειδέες Græcè, acres, salsi, turbati, θολεροὶ Græcè, & πυώδεες.* Item & aliæ species sunt, vt menses ὑδρωποειδέες, qui non tam dicuntur Hydropiformes, quod aqua excernatur, sed quod sanguis qui effluit lotu-ræ carnium recens mactatarum simillimus existat, vt ex Hippo. collegi, & quodammodo καταμήνιον ὑδρωποειδὲς ῥόον ὑδατώδεα, exprimit eodem loco. Quanquam si desinet menstrua periodus ῥόος, nomen merebitur. Et cum loquitur de mensibus pituitosis ait hos fieri cum caput pituita plenum est, & ea non euacuantur per loca conuenientia, sed in mensibus, & in turbatione sanguinis vnà cum purgatione foras exit, & quæri posset, an illud, *Vna cum sanguine*, significet mixtionem pituitæ cum sanguine: ita sanè, alioqui si sanguis seorsim, & pituita quoque efflueret, ῥόος diceretur, sic sanguis qui effluit albicantior est, & ὑμενώδης, id est, pelliculas refert, & quodammodo ductilis est. Diximus enim ante Hippocratem alio in libro tractasse de morbosis mẽsibus, alio in libro de fluore muliebri: tametsi magna sit societas inter menstruum morbosum, & fluorem muliebrem. Et reuera non debet vtrunque confundi, alioqui rerum omnium distinctiones euertentur. Inter cæteros Hippocratis locos vnus est valdè commemorabilis dum loquitur de menstruo pituitoso in iis mulieribus in quibus caput humidius est, nec pituita, vt ante paulò dictum est euacuatur conuenienter. Nam ἐν τῷ ταράχῳ τοῦ αἵματος, id est, dum menstruum commouetur, pituita quoque mouetur, & sanguini confusa menstruum pituitosum facit. Deinde subdit, *Si non cesset ista excretio, eueniet vt mulier ῥόον φλεγματώδεα patiatur, & siquidem iste ῥόος adest; semper procedunt per omnes dies, nunc confertim, nunc paulatim:* quandoquidem velut à carnibus aqua prodit, aliquando vt ἰχώρ; & tunc grumosi sanguinis copia est. Vides manifestè quomodo menstruum morbosum & pituitosum ob effluxum pituitæ à capite, quæ ad motum sanguinis mota quoque est, in ῥόον degeneret: Nam tunc cum non retinetur periodus, cum promiscuus & sanguis & pituita continenter effluit ῥόος dicitur: Dicebatur prius καταμήνια ὑμενώδη καὶ φλεγματώδεα, cum retineretur periodus. Et hic locus

Vltimâ sectio. lib. 6. Epid.

Lib. 1. de morbis mulierum.

1. de morb. mulier.

præclarus, vt fluoris vterini, & menstrui distinctio teneatur. Et alio loco ait, si fluxus, ῥόος Græcè, nimius fuerit, nullo fomento vtere, sed subditio astringente Fluxiones porrò, si repentè aduenerit purgatio, fiunt ὑφαίμονες, id est, subcruentæ, si tardiùs, purulentæ. Iunioribus subcruenta magis, senioribus μυξώδεα, id est, magis menstrua mucosa apparent. Græcè καταμήνια κακοήμενα. Ac si dicat Hippo. Menses sunt morbosi, & impropriè dicuntur menses, sed potius ῥόοι ἢ ῥόοι dicentur. Illo enim loco adumbrat veram naturam τῶ ῥῶ. Siquidem ipsissima verba initio lib. 2. de morb. mul. vsurpat, dum instituit docere περὶ ῥῶν. Verba hæc sunt, fluxus albus in senioribus magis fit, fluxus ruber in iunioribus. Et illo loco verè ῥῶν γυναικεῖον explicat. Ac reuera ex his omnibus locis apparet menstruum morbosum affine valdè esse ῥῷ, immo menstruum morbosum εἰς τ̃ ῥόον proximè degenerare. Ergò quoniam species mensium explicuimus nunc ad fluores muliebres conuertamur. Quidam λευκὸς πυῤῥὸς aluus, flauus, ξέρυθρος, ἐρυθρὸς λευκὸς χολώδης, χλωρὸς ὑδρωπικὸς, ἰχωροειδὴς, & variæ aliæ species quas libro illo 2. γυναικ. Hippo. abundè explicauit. Inter cæteras species vnus est fluor mihi valdè incognitus vocat autem ῥόον αἱματώδη ἐκ τ̃ ἄρθρων. Est autem quidam fluor glutinosus, & sanguineus à colliquatione partium spermaticarum, & qui tabem dorsalem tandem inferat.

Sub finem lib. de locis in homine.

Lib. 2. de morbis mulierum.

Nunc alia persequamur. An sit aliquis vsus eiusmodi fluoris. Aristoteles, vt antè docuimus, disputans περὶ τῶν λευκῶν, ait ea in puellis apparere, & alicuius esse vsus. In quo quæsiuimus an ista excretio albicantis rei esset ῥοῦς. Aristoteles crudioris sanguinis sobolem hoc esse credit, vt non tam ῥοῦς, significet quam καταμήνιον: De eóque ita sentit, excretio τῶν λευκῶν, seruat corpora integra; item & menstrua purgatio, præsertim cum ab excrementis vindicentur. Sed si vtráque euacuatio vel non fit, vel immodicè fit, damnum euenit. Aut enim morbi oriuntur, aut corpus marcescit. Itaque illa τὰ λευκὰ, cum superant corporis prohibent incrementum, hæc autem ita fiunt. Cum natura coquere nequit, excrementum fit non solùm alimenti inutilis, sed etiam in venis, vt per tenuissimas venas exundando superet. Atque illo loco τὰ λευκὰ significant καταμήνια ὠμὰ, ὕφαιμα, ob cruditatem & quandam cacochymiam quæ puellis inest. Nam si verus esset ῥόος non potest non esse malus, & vt signum, & vt causa vt signum, quia declaret aut abundantiam excrementi, aut affluxum, aut generationem perennem. Si caput humidius

Cap. 4. lib. 2. de generat.

adeſt, item ſi hepar prauos humores generat, aut ſi ſplen generat prauos humores. Omnium deterrimus eſt ῥόος qui & qualitatem malam habet, & perpetuam habet generationem, ſiue ea ſit in toto corpore, ſiue in vna parte vt cauſa, quoniam partes afficit per quas & in quas fluit. Tamen ſi adeſt, non continuò ſupprimendum, ſiue fiat ob ſolam congeriem (ita enim facilè deſinit) ſiue ob generationem. Tunc enim praua diſpoſitio ſignificatur, quam priùs tollere oportet, quàm excrementum quod inde immediatè manat. Teſtis dyſenteria, quæ repentè ſuppreſſa grauiſſimos morbos accerſit. Eſt ergo vbi fluor vterinus ad tempus iuuat. At ſi humiditas tantùm quædam ſimplex circum pudenda appareat, & certò colligas aut ob humiditatem corporis multam, aut ipſius vteri id euenire, aut quandam vteri læuitatem eſſe, vt ante docuimus, ſiue metu vllo ad ſupprimendas eas ſuperfluitates accedere poſſumus. Quod notandum ad legitimè adhibenda remedia.

Apud Hippo. locus eſt valdè commemorabilis: docet mu- *Lib. 1 de*
lieres bilioſas non impunè euacuationem ſanguinis per vterum *morbis*
ferre. Quia, credo, Arabum opinione bilem ſanguis frænat. *mulierũ.*
A tali euacuatione incidunt in ὀλιγοψυχίαν, cibi faſtidio, anxietate & vigiliis occupantur: At ſi aluus turbetur bonum: Item & ῥόος χολώδης, per vterum confert, ſed non per multos dies fieri vult (alioqui vlcerationis vterorum metus eſſet) nec magna copia. Tria ex hoc loco colliges, primùm temerè non moliendam ſanguinis euacuationem in muliere bilioſa, & ſi immodicè feratur, ſtatim eum debere ſupprimi: Item alui ſubductionem & vomitiones impensè bilioſis cõferre mulieribus, non ſanguinis euacuationem. Tertiò fluorem muliebrẽ bilioſum in muliere bilioſa (idẽ de aliis in ſuo genere audiendũ) aliquatenus iuuare. Vnde colliges nõ ſtatim reprimi debere, alioqui grauioris mali metus adeſt. Verendum ne ſi ſtatim ſupprimatur, refluxus ad partes nobiles ſuffocationem afferat. At vterus non eſt via conueniens? Fateor, nec aures etiam, nec cor, at natura ſæpè tamen iis viis abutitur, vt ſe onere eximat & liberet. Sed videndum ne vterus, pars nobilis, diu vexatus iſta fluxione grauiter afficiatur. Etſi enim bonum eſt partes ſuperiores & ſitu & dignitate in inferiores ſeſe exonerare, videndum tamen ne dum hoc molitur natura, non minore detrimento nobiſcum paciſcatur. Quod eueniet, ſi pars quæ excipit ita grauiter affi-

ciatur, vt eius morbus magnitudine longè superet commodum quod exoneratio partium attulit. Ergo fluor mulieris potest aliquando iuuare, eo modo quo hydrops maniam soluit, & item hydrops dolores capitis tollit, & cum partes superiores turgent, quod verbo antiquo vocat σπαργᾶν.

Apho. 5. lib 7. & sub finem lib. 2. Epid.

Vltimum ex iis quæ proposita sunt, erat, vt notas assignaremus obiter quibus colligas vel à toto corpore, vel ab vtero manare fluorem, vel affectionem in parte aliqua latentem consequi. Nec enim iis contenti sumus quæ ex Hippo. adduximus, vt sciatur, an à capite fluor sit, an à ventre: Rursùm vel ab interno capite, vel ab externo. Sunt enim obscuriora, nec rem satis explicant. Cæterùm docuimus iam ante quasdam vterino fluore mulieres laborare quibus tantùm post menstruam purgationem serosa illa excretio contingat[17]. Aliis inter duas purgationes menstruas euenit: aliis indesinenter, nisi cum it menstrua purgatio. Deterrima hæc postrema, tum quia assiduitate fluendi naturæ vires atteruntur, tum ob insolentiam fluoris, sic enim per contagionem bonum alimentum corrumpitur, & vna cum pessima materia laudabiles spiritus effluere possunt, hinc ἀψυχία. Ergo aut ab vtero, aut aliundè primario (nam omnis per vterum fit, ideo symptomatibus vteri annumeratur) aliunde, aut cum mollius, & mucosum effœminatúmque est, aut ὑδρωποειδὲς: potè cum pituita multa abundat, aut sero multo. Vnius verò partis, vt cum aut cerebrum humidius est, aut à pulmonibus serosum quid, aut ab alia parte, immo ab vtero ipso esse potest[18]. Ab vtero, vel quod sit humidior, vel quod in venis quæ sunt ad fundum eius collectio fiat materiæ albicantis, quæ diu suppressa deterior fit, & tamen vlcus adesse non est necesse. Item ratione vlceris. At si adest facilè se signis profert, tum ex qualitate materiei fluentis, tum eius quæ processit, tum à dolore petitis. Accedit congressus difficultas ob dolorē qui excitatur, maxime si circum collum vlcus lateat[19]. Maximè vero ab vtero esse colliges, si circum os pectinis, aut in partibus internis ad vterum dolor quidam profundus sit, si mēses suppressi sint; Credibile enim circum vterum stabulatum esse humorem, qui morâ vitiat vterum. Quod Hippoc. in Apho. declarat, si menses non fluunt in vtero morbi eueniunt, quod interpretantur de erysipelate, scirrho, aut alio simili tumore in vtero nascenti. Si corpus benè habitum sit & floridu-

Aph 56. lib. 5. Gal. in Com.

lum, credibile est ab vtero potius esse. Sin corpus pallidum, aut biliosum, aut melancholicum, vel in toto, vel in parte, illinc pendere ῥοῦν, probabile est. Ita enim de iis in Com. Aphor. Cacochymis mulieribus non modo purgationes menstruæ, Græcè καθάρσεις ἔμμηνοι decolores fiunt, (decoloratio enim non solùm ob pituitam, sed ob melancho. & biliosum humorem fit, sed etiam menstruam periodum non seruant. Nam si crassiores fuerint humores, difficilius fluunt quàm ij qui secundum naturam sunt, longiúsque tempus expectant, sin humidiores fuerint & tenuiores, consuetum tempus anticipant, vel diutius fluunt, quoniam aqua intercute laborantibus muliebria diutius perseuerant. Quo loco notandum Hippoc. non loqui περὶ ῥῶν γυναικείων, quia vsurpat vocem καταμήνια ἄχροα (ἄχροα idest, decolores menses, vel πολύχροα, vt placet Philotheo:) & cum dicit non per idem tempus venientes, id est, periodum consuetam non seruantes, tacitè declarat causam subesse, aut crassitudinem humores, aut viarum infarctum, vnde fluor impediatur. Nisi quis includere voluerit ῥῶν γυναικεῶν, quod fluor sit ἄχροος, quod non per idem tempus veniat. Tamen verè de mensibus audiendum Aphorismum putauit Galenus. Gal. Com. ad Aph. 36. lib. 5.

Reuera, vt liberè dicam, ob vitæ institutum nostrarum mulierum, ob cruditates & intemperantem vitam, præsertim iis in regionibus, in quibus corpora sunt molliora & humidiora facilè vterus pars declinet, & ad sentinam corporis collocata potest ῥεύματα excipere & ῥῷ tentari. Et innumeræ sunt mulieres apud nos quibus familiaris hic morbus. Quinetiam pleræque pulmonum morbis à defluxione corripiuntur, vt mirum non sit si eodem & modo istis ῥευματισμοῖς corripiantur. Descensu illius materiæ, vt antè docuimus de consensu partium thoracicarum cum genitalibus. Tamen meo iudicio videtur potiùs à cacochymia corporis totius, & præsertim ventris inferioris ῥοῦ esse: vt idem eueniat quod in fluore alui. Sed fluoris aluini sistendi facilior est ratio, quam ῥοῦ, quia & assumptorum, & admotorum vis in sistendo alui fluore percipitur. Porrò aliis varia accidentia eueniunt ἀπὸ τῶ ῥῶ. Aliis nulla aut pauca: inter cætera Hippo. obseruat nonnullis pituitam acrem à capite delabi præsertim grauidis, & tunc facit παλμοὺς ὑπεκλυομένους, palpitationes subexolutas vertit interpres, & malè. Melius palpitationes sub exoluentes verterem. Alia multa in libris de morb.

mulierum inuenientur.

Vltimam nunc partem instituti per sequamur, quæ in curatione consumitur. Ac primùm tum ratione partis ipsius, nempe vteri, tum naturæ mulierum difficilis curatio. Partis quidem quoniam nec vis medicamentorum præsertim admotorum intro subit, tum quia facilè patet excrementis. Naturæ mulierum, quia non facilè suos morbos medicis detegunt, & cum sciant se ægrotare, quoniam vim momentáque morbi non intelligant, tùm demùm de iis aperiunt, cum iam progressi vix curationem admittunt, nec obsequuntur medicorum placitis. Ac primùm generaliùs rem tractabimus, præsertim quod ad eam mulierem pertinet quæ ῥῷ laborabat, cuius maximè originem à capite repetiuimus, quod corpus mollius & humidius, & caput porriginosum haberet. Omnino autem corpora humi-
[Aph. 16. lib. 6] diora natura sunt morbosiora, si verum illud: Queis natura nares humidiores, & genitura humidior, nimis integra sanitate
[Sect. 6. lib. 6. Epid.] fruuntur: quibus contraria, salubriùs degunt. Aliter in Epid. Quibus naturâ nares humidiores, genitura humidior & copiosior, hi morbosius sani sunt. Plurimis autem quibus ex morbo (suppl. naturâ humidiores) nares, vice versa, id est, sani etiamnum degunt: sed sani κατά τι. Vbi notare oportet Hippo. opponere humidiorem τῇ φύσει, humidiori τῷ ἐν νόσῳ. Quid hoc significat? An qui ex morbo humidior est, saniùs degit, quàm qui naturâ talis est. Immo quo naturalia instrumenta sunt humidiora, eo meliùs omnia in corpore administrantur? Secretum aliquid hîc latet. Duplex est humiditas, vna naturalis, altera contra naturam. Rursum naturalis bifariam, vna humidi primigenij vbertate, & hæc omnino bona est, quanquam om-
[Lib. 1. de Diæta.] nino in natura excessus malus: vnde prisco quodam modo philosophans Hippo. de mixtione aquæ & ignis, docet eos morbosiores forè quibus plurimum est aquæ. Altera naturalis humiditas, est excessus cuiusdam excrementitiæ aquositatis, & vt sic loquar pituitositatis à primis parentibus orta, & diæta non
[Lib. de Aere.] correcta, sed potius fota & alita. Cuiusmodi plurimas Scytharū mulieres Hippo. demonstrauit ob naturalem humiditatem infœcundas esse. Et de hac humiditate Hipp. hoc Aphorism. intelligit. Adeo minimè sani sunt 20. Altera humiditas vel præter naturam hoc in loco) est vel ex morbo, vel ex diæta. Nunc intelligamus cur anteferat humiditatem ἐν νόσῳ humiditati κατὰ τὴν

φύσιν,

φύσιν, quasi saniùs degat humidus ex morbo, quàm qui naturâ talis est. Ita sanè. Sed absolutè pronuntiat & generaliter omnes morbosiores esse quibus natura nares humidiores, cum de humiditate ex morbo ait, scribit, Plurimis humidis ex morbo non tanta valetudinis imbecillitas. Itaque non absolutè pronuntiat. Quod sic intelligo fieri potest, vt quis propter causas aliquas morbificas, & semen & nares, & cerebrum humidiora habeat, sed dum natura eam humiditatem euincet, & ars corriget, etsi aliquo tempore valetudinarij existant, tamē non tandiu tales existent, quandiu ij qui iam à paruo puero istam humiditatē in toto corpore contraxerunt[21]. Item cum naturalis est humiditas, ferè totius corporis est; cum morbo fit, sæpè vnius tantùm partis est. Accedit & quod commodo corporis fit, vt corporis excrementa euacuentur, quod dum fit, corpus morbo, siue ex morbo humescere dicetur, atque sic mea de iis ratio est. Alij suo iudicio vtuntur.

Ergo qui humidiores sunt vel natura, vel vitæ instituto, præsertim si excessus & nimietas sit, iis minùs integra sanitas conceditur. Siccioribus contra. Quod sine Diorismo non audiendum, alioqui locus lubricus est. Primum audiatur Gal. *Siccioribus naturis nulla est superfluitas, humidioribus contra. Nam humidioribus siue toto corpore siue cerebro tantùm, continuò destillationes ex parua occasione oboriuntur, anginæ & consimilia*[22]. Contra tamen ea quæ dicuntur à Galeno de natura siccioribus, quòd nulla omnino superfluitas manifesta & sensibilis nec per cutim, nec ex cerebro effluat, obiici potest illud quod vulgò obseruatur, natura biliosiores & sicciores ob calorem acrē adurentem sæpè cruditatibus abundare, immo & passim destillationibus ferinis tentari. At dicemus id non fieri per se, sed ex euentu: vel potiùs cum humidum dicimus, manifestum excessum humiditatis audimus, vt quantitate peccet, sed cum meminimus humiditatum δριμέων, καὶ πικρῶν, καὶ πικροχόλων καὶ χολώδεων, quas in siccioribus abundare videmus; eæ potiùs qualitate peccant, vt in humidorum censu non habeantur. Com. ad Apho. 2. lib. 6.

Ita pro ea muliere consultum est.

Cum caput plenum est aut dolorifica inuehuntur, aut καταφορικὰ, aut καταῤῥοικὰ, siue καταῤῥώδεα. Ergo si ῥοῦς γυναικεῖος, siue καταῤῥήξις, siue ῥευματισμὸς sequitur à defluxione capitis, non autem à congestione in vtero hic præcautioni & curationi locus esse de-

bet. Præcautioni eorum quæ consequi possunt, curationi eorum quæ iam adsunt. Primum generationem impediemus, id fiet, tum parti consulendo ei quæ mittit, tum toti corpori, si fortè totius vitio id fit vt pote mollioris & nimiùm mucosi. Et bifariam fiet, tum ratione victus, tum purgatione. Auersione à parte in partẽ contrariam, vt pro vteri fluore alui fluor consequatur. Corroboratione, Mitigatione. Corroboratione partis recipientis, & generantis. Mitigatione, non solius humoris transeuntis, sed aut in tota massa sanguinis, aut quacúnque parte latitarit. Generatio prohibebitur, tum hauriendo corpus, tum partem à qua fluxio manat. Nam etsi vini parti vitium ascribitur, tamen totum corpus aliquãdo mollitie diffluit. Euacuatio fiet vel corporis totius, vel partis, manifestè aut occultè. Corroborabitur tum externis, tum internis. Ac primùm consuletur toti corpori victus ratione, abstinentia rerum liquidarum, vini albi, parciore cœna, abstinentia horariorum, salsorum, piperatorum, item victu vniusmodi. Purgationes erunt ex rheo, syrupo ros. solutiuo puluere hieræ, syrup. de cichorio composito cum rheo. Valet & syrupus montagnanæ ex aquis artemisiæ, matricariæ in quibus agaricus infundetur, & saccharum candum ad lib. j dissoluetur vt fiat syrupus coctus. Ventriculo studendum blandioribus fomentis, & puluere cui digerendi & confirmandi vis insit. Capiti verò per frictiones ex sacculis milio, furfure cum foliis sampsuchi & consimilibus paratis. Macerata saluia in vino albo ore cõtinebitur ad promouendam saliuam. Lixiuium quoque solenne accommodatum erit. Vtero verò præsertim dum transitu acrimonia lædit humor conferet applicatio sacculorũ, tapso plenorum, qui madebunt lacte, aut aqua & vino, vel furfur excipietur sacculo & applicabitur. Magma rosarum confert. Item chamæmelum, & melilotus. Vtetur puluere ordinato ex Elect. Diatragacanth. frigid. puluere ireos, puluere gly. & saccharo cando, vel accipientur sæpè tabellæ elect. diatragacant. frigid. vel dissoluentur iusculo & accipientur. Litus fiet ad spinam ex oleo mastich. myrtino addito benjoing: Tandem applicabitur Empl. contra rupturam, aut similia parabuntur. Sub finem vtetur syrupo ex rosis transmarinis. Ad extremum valebit sudatorium.

Nunc autem sigillatim magis de curatione ista agemus sum-

pto exordio ab iis quæ ante dicta sunt. Nam docuimus alium fluxũ biliosum esse, alium pituitosum, alium melancholicum: Item aliàs totius corporis mollitiem laxitatémque in causa esse, ac præsertim pituitosi aquosique fluoris, alias hepatis prauitatem, præsertim eius qui biliosus & subuiridis est, aut alius deterioris coloris. Et in hoc morbi idea agnoscitur, cuius notitia apprimè ad medendum confert. Quis enim dubitat quin aliter sese gerere oporteat toto corpore affecto, quàm si vel pars vna, vel vterus ipse laboret? Quinetiam dispositionis varietas, rem quoque variat. Nam in quibusdam est frigiditas & humiditas multa calorem natiuum obruens causa huius rei, in aliis vitium ventriculi, & primæ regionis, vt in iis quæ fœdos quoque colores patiuntur, & in talibus fœtet anhelitus, ructus adsunt, cachexiæ signa, luridi sunt dentes, grauedo, tumor pedum aut corporis. Est enim praua chylosis, seu prauitas, vt loquuntur practici, digestionis. Item quemadmodum ventriculus & lactes malè suo funguntur officio, ita & hepar, & eius venæ: sic vt cum fiet mala hæmatosis, necnon ob prauam eius diathesin, extraneúmve calorem, aut refrigerationem quandam, chylus in mesaraicis, & simis hepatis corrumpatur, vnde occasio facilè nascitur aut fluoris alui, aut vteri, prout vel aluus, vel vterus prius istam καταῤῥῆξιν suscipit. Nec enim necesse est prauum fieri sanguinem, sed sæpè mediis viis impressione ipsius hepatis chylus inficitur, & maleficam accersit qualitatem, vnde corpus nihilum proficit. Euenit etiam vt in ipso vtero infirma sit facultas concoctrix, vnde vterus humentior frigidiórque factus dum aquosa superfluitate proluitur fluori vterino occasionem dat & principium. Quis itaque iisdem agat remediis si hepatis vitio id eueniat, & si ventriculi vitio? Item si excessus sit caloris corrumpentis in hepate, vnde κακοπεψία consequitur, aut excessus humiditatis, vnde debilitas consequitur?

Ac primùm quod ad totum corpus pertinet, hoc in loco breuiter perstringenda est curatio fluxus muliebris, quàm Gal. proposuit in vxore Boethi eo fluxu laborante ob nimiam & humiditatem & refrigerationem. Galenus & humiditatem morbi ὑδατώδους ὄντος τοῦ, qui humidus erat, vt humor esset instar coaguli (Interpres enim has voces ὄντος τοῦ omisit) & refrigerationem correxit: ventriculi rationem habuit, ab astringentibus primo quoque tempore abstinuit, quoniam ea nocuerant. Per

Cap. 4. de Præcognit. ad Posthum.

aluum humorem deriuauit, diuretica exhibuit. Item & sudorifica. Aluum quidem hydragogo subduxit, & ad proliciendam vrinam decoctum azari & apij propinauit. Frictiones adhibuit, litum ex melle ad prolectationẽ sudoris. Auibus montanis & siccante diæta vsus est, & non solum effecit, vt quod redundaret euacuaretur, sed vt generatio quoque prohiberetur. Hæc sunt curationis capita illius quam Galenus instituit, quæ sicco pede prætereunda non sunt.

Atque primùm ab astringentibus abstinuit, quoniam vsu medicamentorum astringentium ventris tumor secutus est, vt falsò eam concepisse existimarent. At collectio erat suppressæ humiditatis. Declarauit euentus, excreuit enim ingentem aquę copiam non sine magnis deliquiis, vt ea animam agere videatur. Vbi primum animaduertere oportet interpretis lapsum dum loquitur de applicatis astringentibus, ait enim, vnguenta insuper admota sunt, quæ muliebres locos supprimerent: Græcè, προσφέρειν τι ἀλειμμάτων συςέντων τοῖς γυναικείοις τόποις. Admouere consilium fuit ad muliebres locos ea quæ vim haberent astringendi compescendíque suppl. muliebrem fluorem. Ergo patet non minimùm periculi adesse si fluor iste statim reprimatur. Nam hydrops particularis repentè est obortus. Quod antè explicuimus docentes illius euacuationis aliquem esse vsum. Immo & in biliosis aliquatenus iuuare ex doctrina Hippocratis. Annotat autem Abaltomari ex Aetio, mulieres nonnullas hoc represso fluxu in hydropem incidisse, alias in neruorum affectiones, aut capitis dolorem.

Interpretis lapsus.

Cap. 109. metho. medendi.

Secundo rationem ventriculi habuit. Nec enim est quod quis obiiciat Galenum in hac muliere nardino vsum oleo ad ventriculum [23] ratione præsentis leipothymiæ cum algore partium externarum (quod certè commodè fit, & fortè à nullo vnquam obseruatum) sed satis patet illius rationem habuisse cũ videret hypochondriorum summam laxitatem, nec non ab humiditate & refrigeratione fis. istum pendere. Itaque, vt postea aperiemus, si suspicio est, ab imbecillitate primæ coctionis malum oriri, in curam ventriculi incumbemus.

Tertio diuretica instituit, de quibus plerique ambigunt, vt & de iis quæ vim habent aperiendi vt pilulæ de aloe, & consimilia. Quem nodum soluere operæ pretium erit, vt quando & quomodo se in iis gerere oporteat, omnes intelligant. Eandem

orbitam triuit Manardus & alij, sed nihil tandem definiuerunt. Abaltomari à quacunque causa fuerit ꝑꝫ, ad normam & exemplum Galeni diuretica instituit. At errat. Siquidem summa erat in vxore Boethi humiditas & frigiditas, sic ab vsu diureticorum, quæ calore suo fundunt, & tenuitate summa partium sunt prædita, nullum incommodum est insecutum. At si ventriculus imbecillior est, si biliosus, & ichorosus & malignus est fluor, si impensè calidum hepar & calore acri præsertim præditum, nunquid dictamn. casia, carpobal. semen balsam. apiũ, petro. maced. phu. Valeriana nocebunt? Ita hercules. Quorsum enim diuretica, cum humor nimium sit tenuis & subtilis, & vt sanies ichórque? Verendum enim ne in diabeten coniicias. Præterea quid est necesse vsu diureticorum incidentium, attenuantium, & fundentium, primùm sanguinem fundere & liquare, deinde secernere per vias vrinarias, cum fluor muliebris sæpè à venis non sit vt ante docuimus? in summa sanguinis humectatione ob ichoris admixtionem, hoc quidem conferet, sed si fluor muliebris fiat ab humore secreto à massa sanguinis, vt omnis ferè fit, superuacua est sanguinis colliquatio à diureticis, & eorum vsu intrudetur humor in vterum ipsum iam apertum, immo & is magis aperietur: immo verendum ne diuretica remisceant separatum humorem ꝑꝫ autorem ipsi massæ sanguinis. Denique læsio sequi possit vsu impensè calidorum & colliquantium. Est ergò vbi diuretica conferunt, est vbi non. Paulus dum de curatione ꝑꝫ agit, ita scribit: Quoniam hæc passio est humida, subueniendum toti corpori iis quæ sine manifesto calore exiccant. Item frictione corporis, vnctione ex melle cocto, danda diuretica, vt decoctum apij & azari, & per ventrem totum corpus purgandum. Hæc quidem ex Gal. lib. ad Posth. surripuit, sed in duobus errauit. Primum vult ea vsurpanda quę sine manifesto calore exiccant, & tamen paulò post diuretica eáque valdè calida & siccantia dat, vt azarum. Immo omnia diuretica exiccant, vt paulò post docebitur. Deinde in hoc errat, quod sua remedia sine iudicio præscribit, non distinguens an humor sit frigidus, an verò sit calidus. At distinctio rerum tenenda est. Manardus verò istam nostram quæstionem dirimit de diureticis, an quod vrinam prouocat, menstruum prouocat: & si ita est, cur azarum & apium quæ mouent menses & vrinam dantur ad ꝑꝫ. Incitabunt enim eum potius. De diu-

lib. 3. *Pauli error.* *Epist. 51. lib. 12.*

reticis presertim calidis, (nam sunt quædam frigida & contemperantia vrinas promouentia, & ea potius 'οὐρητικὰ, quam διουρητικὰ dicentur, vt in voce διὰ vis aliqua insit) ita ex Gal. paucis, quoniam magna est controuersia, quæ non desiccant, & modicè excalfaciunt, lac generant, quę plus calfaciũt non tamen valenter siccant, menseis mouent, vtráque vrinas prouocant (suppl. cõmuni quadã facultate) sed propriè quę calfaciunt & desiccãt, diuretica vocentur, nõ quia sola moueãt vrinas, sed quia solas. Solas autẽ dicentur mouere quia non prouocant lac & mẽses quemadmodũ vice versa quæ lac & mẽses ciẽt, vrinas proliciũt. Et alio loco, cũ vrinã prolicere voles acrioribus & calidioribus, quã quæ sunt ἐμφρακτικὰ, vteris, nimirũ fundentibus, liquantibus, & secernentibus. Plura in primo Consiliorũ Tomo. Hinc colliges & mẽstruum prouocantia & diuretica esse calida & sicca, sed diuretica esse sicciora, immo & acriora. Nã & costus, & casia & cinnam. menstrua prouocant Galeno, cum tamen multum sicca sint actu: id est siccandi potestatem habent. Quanquam quædam valdè exiccantia, menses mouent aliquando, vt Galeno Sabina id præstat, cum eodem authore summè siccet. Sed omnia audienda καθ' ἧττον ἢ μᾶλλον. Ad rem redeamus, & has difficultates omittamus, vix eueniet vt aliquid verè diureticon sit, quin idem & menses cieat, vt concludere oporteat an tuto diuretico vti liceat ἐν τῷ ῥῷ an non, siue per se omnino vrinam moueat, siue vnà mensem iritet, & proinde fluoris muliebris materiam propellat. Manardus post istud examen, quoniam videt & casiam & apium, & azarum quæ dantur ad prouocandas vrinas 'ἐν τῷ ῥῷ, posse incitare quoque materiam in vterum, quod malum videretur, quoniam per partem læsam non conueniens videtur purgatio, ait tandem maius sequi commodum ex prælectis tali diureticorum vsu vrinis, quàm sit incommodum si vna & eadem opera ad vterum propulsio fit. Aut nullum enim aut exiguum incommodum vult sequi. Non enim fieri potest quin in viis ipsis ad vterum, & in vtero hæreat illa proluuiei materia, quæ, dum pellitur vrinæ vno impulsu, dum particula medicamenti aliò traducitur, commodè detrudi & detergeri possit per vias vteri. Quod si diutius vteremur illis vreticis, reuera noxa afferretur, sed postea ita temperamus remedia, vt eorum vis retundatur. Deinde ad supprimentia, corroborantia & astringentia gradimur. Plura vide apud Manard. loco cit.

Cap. 12. lib. 5. de simpl.

Cap. 13.

Concludemus paulò post de iis.

Nunc de vsu catapotiorum ex hieris, an conueniant, vti & ea quæ tenuitate partium prædita sunt. Rondeletius bonus medendi magister in curando ῥῷ abstinet præsertim à pilulis officinarum quod constent ex calidioribus, & iis quæ tenuitatem partium maiorem habent. Sed non omnino prohibet eadem remedia cum fluor à pituita est. Itaque secum conciliandus est hoc modo. Quod attinet ad pilulas ex aloe & hieris, in materia tenui, ichore & bile venas matricis ad ῥοῦν faciundum appetente, temperandum est à pilulis, quod metus esset primùm ne moueatur magis ῥοῦς. Et cum non facilè auertatur ab vtero licet omnia ex arte egeris, periculum est ne si incitaueris materiam, & vteri vasa reseraueris, facilè non reprimas. Item efferatur & acuitur magis materia vsu rerum acrium & tenuitate partium præditarum. Tertiò verendum ne si ad aloem & hieras concurras menstruam periodon legitimæ purgationis perturbes, vt & vnà ῥοῦς, & τὸ καταμήνιον confundantur. Quod notandum est. At si materia crassior est & pituitosior, non tantus adest metus. Ideo in bilioso ῥῷ interdicit, in pituitoso pilulas istas amplexatur. Nos postea legitima dabimus remedia. Hoc addemus si consilium est represso aliqua ex parte cursu ac impetu purgare venas ad vterum pertinentes, ad aliquod tempus ea remedia possumus vsurpare.

Quod ad diuretica pertinet, eodem quoque modo conciliare licet. Docuimus ex Manardo sequi commodum magnum ex vrinarum irritatione, & sudorum, quoniam mollities & humiditas tollitur. Ita enim Hippo. requirit corporis quandam συστολὴν, id est contractionem quandam & compactionem, fugatâ videlicet mollitie & effœminatione. Sic τὸ σῶμα συνεσταλμένον τῷ διαλελυμένῳ opponit: vt συστολὴ quandam εὐεξίαν significet. Ad quam rem humiditatis excretio, & per vrinas, & per sudores requiritur. Sed quid attinet sanguinem fundere ad proliciendas vrinas vsu diureticorum, cum ῥοῦς non sit ex venis, sed ex aliis quibusdam vasis, & ῥοῦς non fiat per separationem materiei aquosæ è venis? Nam bonum quidem est diuertere ad renes serum in morbosis menstruis & aquosis, sed non in ῥῷ. Sed reuera hoc facit ad materiam & causam antecedentem. Nam totum corpus confluit. Et ita in iis moderatè agendum est, vt habita & corporum ratione, & materiei, ῥοῦ committentis distinctione,

modò diureticis vtamur, modo pilulis & consimilibus vias reserantibus. Quis enim adeo ieiunus vt eunte per vterum materia & calidissima, & hepate siccissimo calidissimóque existente ad catapotia concurrat? Quis eadem vsurparet, si ventriculi œconomia præ imbecillitate labefactetur: nisi fortè solo hierarum puluere vtatur? Rondeletius verò tum demum aperientia diuretica vsuuenire putat cum malum declinat, & corpus repurgatum est. Ac si dicat, cum magno impetu humor non fluit, ad vias vrinarias humorẽ deriuato, ne si dum in motu est id fiat, & vterum moueas, & fluxum magis incites. Præterea requirit vt corpus benè purgatum sit, ne diureticorum vsu obuias materias in renes intrudas. Et hæc sunt quæ generaliter de his dici possunt.

Primum hi frequentes clysteres conuenient, ne si fortè medicamenta des, idem fiat quod & in arthritide. Sæpè enim vi medicamenti solutiui ob κατάῤῥοπίαν irritatur fluxus humorum in subiectas partes. At enemata conueniunt.

℞. [24] *Betonicæ (nã hæc vtero valdè confert purgando) melissæ agripalmæ, matricariæ, artemisiæ. an. m. j. cyperi, schœnuanthi. an. ʒ iij. seminis fœnicul. seseleos. an. ℥ ſ. seminis poœniæ rubentis ℥ ſ. seminis lini ʒ i. ſ. florum chamæmel. meliloti. an. m. j. fiat decoctio in col. dissolu. terebinthinæ. ʒ iij. cathol. ℥ j. diaphœnici. ʒ iij. mellis rosati, sacch. rub. an. ℥ j. fiat clyst.*

Inter cætera dissoluetur in clysmatis mel mercuriale.

Mercurialis enim magnas habet vires ad proliciẽdos humores serosos quos authores ῥῶν γυναικείων statuimus.

Conueniet quoque in iisdem enematis dissoluere confectionem hieræ, si eluere velis istas sordes, & magnæ in venis vteri obstructionis subest suspicio. Item valet aliquando confectionis hamech portio dissoluta.

Loco mellis mercurialis succus betæ, præsertim rubræ valet, item si ditior sit laborans mulier, dissoluetur syrupus rosarum solutiuus.

Valet & hoc enema superiori respondens præsertim si pituitosa valdè sit mulier, & εὔσαρκος.

℞. *Rosarum pallidarum m. j. furfuris macri. p. ij. hordei. m. ſ. fumariæ, mercurial. parietariæ, & tapsi barb. an. m. ſ. absinth. centaurij minoris. an. m. ſ. costi. p. ſ. betæ rub. m. j. vrticæ mollis (de cuius vi multa authores asseruerunt) m. ſ. rosarum transmarinarum. m. ſ.*

betonicæ

betonicæ & Parthenij. an. m. ſ. chamæmeli (nam hoc omitti nunquam debet) p. ſ. fiat decoctio ad quart. iij. diſſol. vini optimi quart. vnum. Agaricus in nodulo poſitus infundetur in decocto clyſteris, & mirificam habet vim. Aliquando ſerum lactis, aut decoctum caulium rubrorum, aut hydromeli conuenient loco alterius decocti, & in rem præſentem.

Cauendum ab iis quæ calidiora ſunt, & quæ humidiora. Illa enim aperient plus æquo, & fluorem incitabunt: hæc verò locos humectando morbum fouebunt. Atque ſuperiora enemata in corporibus humidioribus & frigidioribus conuenient.

Hoc ſolùm addere opportunum erit non eſſe alienum in decoctione ipſa clyſterum ad ῥοῦν pertinentium iniicere faſciculum radicis ſarſeparellæ, aut ramenta aliquot ligni indici, vt deſiccationi omnino ſtudeatur. Cauendum ab omnibus oleis, præter nardinum, cedrinum, de terebinthina, & alia id genus. Sunt qui decoctiones per os ſumendas tranſcolant per cineres ſarmentorum, vt maior deſiccandi vis adſit, cur non & decocta Enematon eodem modo parare non licebit?

Quod ſi corpus calidius ſit, & ſiccius, vt ῥοῦς ab humore contingat acri, mordaci, vnde dolores circum lumbos oriri ſolent vehementes, & metus exulcerationis eſt, iſta clyſmata ſuperiora omittentur, & alia vſurpabuntur.

℞. Nymphea m. j. aeizoi vtriúſque, portul. polygoni, tapſi. an. m. j. furfurum m. ſ. hordei. p. j. foliorum intybi ſylueſtris. p. j. ſemin. frigid. aut minorum. an. ℥ iij. ſeminis cytoniorum. ℨ ſ. mercurial. betonicæ (nam hæc duo numquam omittenda) Parthenij & vrticæ mollis. an. m. ſ. chamæmeli. m. j. fiat clyſter. diſſol. electuarij de ſucco roſarum ℥ iij. catholici ℥ 6. mellis anthoſati, aut mercurial. ℥ ſ. ſacch. rub. m. j. ſeri lactis. quart. j. Succus betæ, aut ſerum lactis, aut aqua decoctionis abſinthij, & hordei conuenient.

Chamæmelum vt verè hyſtericum non omittetur, betonica verò & mercurialis maximè confert, quoniam albam ſordidámque eluuiem maximè eluit.

Æſtate incoquentur roſæ pallidæ, & cum tutius aſtringere voles magma earundem roſarum macerabitur in aqua, & erit pro clyſteris decocto.

Maiore ſumptu diſſoluetur in enemate ſuccus florum perſicorum (ſi facilè educetur) aut roſarum pallidarum diſſoluetur. Præterea talis clyſter. exquiſitius componetur.

℞. Hydromelitis benè cocti lib. ſ. ſucci artemiſiæ, nepetæ, caulium rubrorum. an. ℥ ij. vel in calidioribus, ſucci plantag. lanceolatæ, aut ſempervivi tantundem, in clyſmatis compoſitionem inſumetur, diſſoluentúrque laxantia pro re nata.

Ergo ſtatuatur corpus mulieris cacochymum, cui tamen ventriculus ſat legitimè officium facit, ſed viſcerum impuritas ꝑꝫ fouet, & ex conſequenti ipſius vteri humiditas cum ſqualore quodam, primum à valdè calfacientibus abſtinendum, nec ſtatim ſiſtendus ꝑꝫ, ſed admiſcenda contemperantia aſtringentibus, & ſoluentibus, alioqui cauendum erit, ne omnia peruertantur. Primum vtemur hoc decocto.

℞. Vrticæ mollis, ſcariolæ, endiuiæ, lanceolatæ, piloſellæ, & bipinellæ. an. m. j. plantag. & berberorum. an. p. j. agripal. betonicæ, mercurial. an. m. j. ſemin. frigidorum maiorum & minorum. an. ʒ iij. ſeminis bardanæ & ſeſeleos. an. ʒ j. paſſul. corinthiacarum ℥ ſ. rad. petro. eryngiorum & bruſci. an. ℥ j. rad. ireos. ℥ ſ. fiat decoctio ad lib. ij. in col. diſſolue ſyrup. capil. ſyrup. de endiuia, & de althea. an. ℥ j. coaguli leporis ʒ iij. fiat apozem. aromatizatum electuario diatragaganthi frigidi, vel diarrhodonis abb. vel arom. roſati. Bonum erit poſt doſin vnam ſumere tabellam diacarth. aut diaireos, vtrumque enim renes purgare poteſt, vel,

℞. Mercurial. m. j. ſeminis carthami ℥ ſ. rad. ireos florentiæ ℥ j. florum perſicæ arboris & roſarum pallidarum. an. m. j. bugloſſi, boragin. ſcariol. ſcabioſæ, betonicæ, & meliſſophylli. an. m. j. cicerum rubrorum. p. j. vrticæ mollis m. j. iuiub. ſebeſth. & pruna an. m. xx. plantaginis, & ſemperuiui an. m. ſ. roſarum tranſmarinarum. m. ſ. ſeminis citrij cardui & melonum. an. ℥ ſ. fiat decoct. addendo ſub finem conſeruæ violarum & roſarum. an. ℥ ſ. necnon ſeminis pæoniæ maris. ℥ ſ. in colat. diſſol. mellis roſati colati & diligenter aſſeruati & ſacchari bugloſſati, aut candi an. ℥ ij. fiat apoz. in tres doſes.

Sed in materia hac calida & effera poſſumus vti puluere leniente, renum obſtructionem tollente:

℞. Pulueris electuarij diatracanth. frigidi. ℥ ij. pulueris gly. ℥ ſ. pulueris ireos ℥ ſ. ſacch. candi ℥ i. ſ. fiat puluis, additis ſeminibus frigidis maioribus, quæ puluerem electuarij diatracanthi frigidi ingrediuntur, ſed tamen non niſi vſus tempore adduntur, quia facilè ranceſcent, vel, *hic puluis inſtituetur,*

℞. Cinnamoni gr. 4. pulueris nucleorum meſpilorum ʒ j. ſem. bardanæ ʒ j. pulueris electuarij diaireos ſimpl. & diatracan. frigidi. an. ℥ j.

pulueris glycyrr. ʒ ij. ſacchari candi ℥ i. ſ. fiat puluis accipiendus ex oui lutco, vel ex cochleari ſuperbibendo parum vini albi decocto radicis graminis diluti.

Hinc patet nos moderatiores fuiſſe in vſu diureticorum, & potius conſtitiſſe in his quæ leniendo vrinas & ſerum per renes deducerent. At ſi corpus duriuſculum ſit, & præpingue, ea quæ calidiora ſunt & tenuium partium, cum ſiccandi vi vſurpabuntur. Ad prædicta remedia accedent emulſiones ſolennes vi leniendi & mitigandi præditæ. Pauperibus ad tempus hydromeli conueniet. Nunc ad purgantia remedia feſtinandum in quibus eadem generalis methodus tenenda, quæ & in clyſmatis. Nam aliàs pilularum vſus confert: aliàs non. Si materia acris, mordax, ſi corpus πυρέχλην ἄνω, ſi cacochymia leniter & ἐπικεραστικῶς emendanda. Vtendum medicamentis leniter purgantibus. Inter cætera laudant trypheram perſicam, quod & corroborando, & leniter euacuando mirificas vires habeat. At placet quibuſdam, ídque non ſine ratione, malè & propter rationem iſtam Trypheram præparari. Quinetiam non longè à noſtro diacatholicone differt. Nos in vtriuſque formam opiatam delicatam, & magni vſus componemus: *Rondeletius.* *Annius Fæsius.*

℞ *Radicis ſalſeparilia ℥ iij. macerentur in aqua fluuialis, aut cyſternæ lib. iiij. donec. redeant ad lib. iij. addendo vini albi quartar. j.*

℞. *Roſarum pallidarum. m. j. florum perſicorum, ſeminis pœniæ. ℥ j. ſpicæ nardi. ʒ iij. cichorij totius, ſcariol. endiuiæ, borag. plantag. an. m. j. rad. biſtortæ, florum & foliorum dictami. an. ℥ ſ. mercurialis. m. j. betonicæ. m. ij. paſſularum corinthiacarum & granorum Kermes. an. ℥ ſ. corticis myrobalanorum citrinorum ʒ iij. been albi. ʒ ij. rad. petr. aſparagi, eryngiorum. an. ℥ j. calend. m. j. vrticæ mollis m. ij. ſemin. frigidorum maiorum, ſemin. coriandri, & ſeſeleos. an. ʒ iij. foliorum ſenæ mundatorum. ℥ i ſ. aut ℥ ij. fiat decoctio addendo cinnamomi, & nucis moſchatæ. an. ʒ ij. colaturæ, adde rhabarbari puluériſati. ℥. ſ. expreſſ. ʒ iij. eiuſdem rhab. infuſi in vino albo cum cinnam. Caſsiæ ℥ j. pulpæ paſul. & ſebeſthen. an. ℥ ſ. confectionis Alkermes. ʒ iij. conſeruæ bugloſſi, & ſyrup. conſeruationis citri. an. ℥ j. ſiue citrij minutim inciſi. ℥ i ſ. & cum ſacch. fiat opiata vtenda, vel in decocto calendulæ & gly. vel in forma boli.*

Poteſt addi puluis foliorum ſenæ ad ℥ ſ. vel ʒ 6. vt efficacior ſit opiata.

Ex iisdem materialibus potest parari syrupus solennis.

Si paretur syrupus solennis, ex vsu erit syrupus rosarum solutiuus in eodem dissolutus, vel succi mercurialis, endiuiæ, pomorum etiam de curtipendulo.

Eodem pertinet syrupus Regis Saboris ex foliculis solutiuis.

Substituentur pilulæ istæ, quæ deuorabuntur.

℞. Ambræ griseæ ℈ j. rasuræ eb. gran. 8. cinnam. gran. 5. radicis ireos & spicæ nardi. an. gran. 4. rhabarb. electi ʒ ij. mast. ℈ j. pil. rufi. ℈ ſ. cum syrup. Regis Saboris, vel cum succo pomorum, fiat massa pilul. vel,

℞. Ambræ griseæ ℈ ſ. caryophy'. gran. 4. rad. ireos & bisto. an. ℈ j. mastich. ℈ ſ. rhabarb. ʒ ij. ſ. confectionis Alkermes. ℈ j. theriaces. ℈ ſ. excipiantur syrup. conseruation. myrobal. aut cort. citrij conditi. vel si siccior esse videatur massa excipietur in aqua macerationis rosarũ pallid. & florum viol.

Et quoniam antè in omnibus ferè apozematum aut medicamentorum decoctis succum aut mercurial. aut syrupum rosarũ solutiuum dissoluimus, hîc vnum admonere non est inutile ad legitimè medendum. Quæcumque medicamenta aquas educunt, ea facilè exoluunt corpus humiditate educta qua partes erant quodammodo delibutæ. Et quod experientia docuit, ventriculus facilè offenditur. Ideo in medicamentorum serum & aquas educentium moderatiores nos esse oportet.

Quod si pituita magis in vitio est, & corpus mucosum magis, non erit alienum vti pilulis officinarum. Nam mucago & illuuies corporis impediet quo-minus noceant:

℞. Spicæ nardi ℈ j. caryophyllorum ℈ j. diambræ & diamoschi dulcis. an. gran. 8. agarici non trochiscati, aut trochiscati. ʒ ij. puluis hieræ dupl. aloë. ℈ iiij. rhab. ʒ i ſ. theriaces & conseruæ anthos an. quantum suff. fiat massa pilularum vtenda sæpe.

Inter cætera addetur castoreũ & turbith. Sed vt ea magis soluat possunt addi particul. aliquot massæ pilul. sine quibus, aut aurearum, aut consimilium.

Pilulæ communes admixto rhabarb. ad leniter purgandum cibo præsumi possunt. Item pilul. ex rheo & terebinthina[25]. Vide ad finem capitis.

Inter cætera confectio hieræ valet, si palato mulierum non valdè displicuerit. Hic syrupus ad coquendum & purgandum valet.

℞. Betonicæ m. ij. agripalmæ, nepet. Galliopseos, par. heny, filipend. an. m. j. calaminthes hyssopi puleg. cynocran bæ, id est mercurialis syluestris. an. m. j. vrticæ mortuæ, mercurial. hordei. an. p. j. fructuum halicacabi, fragorũ chamæbati, an ℥ ij personatæ, siue bardanæ. m. j. seminis eiusdem, seminis pœniæ, seseleos, granorum iuniperi, lithospermatis. an. ʒ ij. Crithmi, id est, cretæ marinæ, argentinæ, omnium capil. an. m. j. rosarum pallid. m. ij. passul. integrarum nucleorum mespyli. an. ℥. ß. fiat decoct. in aqua, in qua incocti fuerint fasciculi duo rad. sarseparil. per horas duodecim, addito nodulo ʒ iij. cinnam. adde foliorum senæ ℥ iij. seminis fœnicul. dulcis. ʒ iij. violarum & florum stœchados. an. m. j. Adde expreßionem ℥ 6. agar. infusi in succo melissæ & vino albo, aut succo mercurial. cum ʒ j. radicis bisto. & nodulo cariophyl. aut nucis moscatæ: Item addi potest expressum rhabarb. adde syrup. ros. pallid. ℥ iij. sacchari buglossati. lib. j. fiat syrupus. vel,

℞. Aquarum betonicæ, aut potius succorum betonicæ, melissæ, vrticæ mollis, plantag. mercurial. an. ℥ iiij. succi lupul. ℥ ij. macera agari. alb. ℥ ij. cinnam & nucis moscatæ. an. ʒ i ß. spicæ nardi ʒ ij. Adde expreßionem. ℥ j. rhabarb. infusi in vino albo, & aqua cardui dissolue syrup. ros. solutiui. ℥ ij. oxymel. simpl. ℥ ij. aliquando tantundem mellis rosati optimi, & cum sacch. fiat syrup.

Valent diacarth. de succo rof. & similia, Nunquam omittentur cardiaca. Quoniam in ista humorum eluuie facilè vapores summittuntur qui feriunt cor, & inquinant spiritus.

A conditis, opiatis, pulueribus non abstinendum.

Maximè verò pulueres valent, & tabellæ.

℞. Pulueris coriandri & fœnicul. dulcis conditi. an. ℥ j pulu. diambræ & lætitiæ. an. ℈ j. pulu. rof. cinnam gran. 8. diamarg. frigid. ℈ ß. rasuræ eb. cornu cerui, & corniculorum cerui an. ℈ j. margarit. & fragment. smarag. ℈ j. pulueris lapillorum in capite cancrorum reperiri solitorum gran. 8. pulu. rad. angel. & bistortæ. an. gran. 12. cum lib. j. sacch. fiat puluis addito puluere lumbricor. terræ.

℞. Pulu. radicis dictam. & spicæ nardi. an. gran. 5. diamarg. frigid. diamb. & arom. rof. maioris. an. ℈ ß. rad. tormentil. & angelicæ. an. ℈ j. rasurarum solemnium. an. ℈ j. pulu. lumbr. terræ præparatorum. ℈ ß. sacchari dissoluti in aqua cardui infus. cinnam. sufficientem quantitatem fiant tabellæ. Potest addi corallium vtrunque, ambra, moschus, lapis hæmatites, sphragis, & electa bolus armena. Item rosæ & santala.

Si à capite malum est, pilulæ fortiores imperabuntur, & vtemur ea methodo quæ obseruata est in curatione illius mulieris de qua egimus. Capiti enim omnino consultum est [7].

Sed &, quod diligenter obseruandum est, alui quædam laxitas & cruditas, immo & imbecillitas longioris illius fluoris causa est. Itaque & prouidendum maxime, immo à quacunque causa ortum malum, quoniam vel primariò vel secundariò læditur ventriculus, perpetuo prospiciendum ei hac cautione, vt si hepar incumbens, & viscera calidiora videbuntur, à calidioribus abstineamus.

Itaque litus conuenient ex oleo nardino, mastichino, de spica, de nuce moschata, & consimilia Item & solennes fotus.

Litus autem non solùm fiet in parte antica ad sternon, sed in postica ad duodecimã dorsi vertebram, aut circum circà.

His supersedebimus, quoniam vsu nimiùm teruntur.

Multa ex aliis capitibus de diarrhœa, de fluxu immodico mensium, de imbecillitate ventriculi, & iecoris venari possumus. Reliqua tantùm ad rem pertinentia persequemur.

Ergo cum corpus legitimè erit repurgatum, tum ad astringendum concurremus tum sumptis, tum admotis. [23]

℞. *Rosarum transmarinarum. m. iij. radicis consolidæ maioris. ℥ ij. radicis bistortæ. ℥ j. vrticæ mollis. m. j. pinpinellæ. m. ß. Teleph. polygoni, Equiseti. an. m. j. rosarum siccarum m. ij. foliorum salicis, plantag. nymph. an. m. j. lanuginis & florum salicis. an. m. j. pentaphylli radicum, foliorum, & florum. an. p. j. balaustiorum, cupulorum gland. sumach. an ʒ ij. rad. sana mundæ regal. ℥ ß. berberorum. ʒ iij. mumiæ & conseruæ symphyti. an. ℥ ß. fiat decoct. ad lib. j. ß. dissol. sacch. rosati lib. j. madeat nodulus ex santalis, aut Karabe, aut bolo armena.*

Radix bistortæ additur, *quia vterum valdè roborat.* Quædam calida adhibentur, quæ aut facultate occulta sistunt, aut sistentium vires deuehunt.

℞. *Fumi asinini m. 4. macerentur aqua rosacea, magma rejciatur, & cum sacchar o. fiat syrupus. Cuius admirabilis vis est.*

Item syrupus parabitur ex succo rosarum transmarinarum, si potest elici, ex succo vrticæ mollis [29], succo polygoni, plantag. centinodiæ, & consimilium herbarum cum saccharo rosato.

Item conseruæ symphyti, rosarum addita particula conseruæ rad. acori valent ad idem.

Infinitus numerus est rerum astringentium.

Interea decoctum rad. ſcynæ, aut ſarſeparilíæ, vel in paſtu, vel extra conueniet. Bonum eſt prolicere ſudores. Stuuæ ſiue ſudatoria ſicca quadrabunt: & in eam rem coquentur chamæ. melilo. maiorana, pollium mont. chamæd. chamæpith. artemiſ. betonica, meliſſa, laurus, ebulus, flores ſtœchados, & alia id genus.

Poſtea inungetur corpus melle eo modo quo & Boethi vxorem inunxit. Gal. lib. ad Poſthum.

Encathiſmata, ſuffitus primum aperientes, deinde aſtringentes conuenient. Encathiſma tale fiet.

℞. Radicis biſtortæ, lib. j. rad. ſymphyti. ℥ ij. rhois balauſt. pſidiæ. an. ℥ j. ſ. florum & foliorum ſalicis, plantag. an. m. iij. coquantur omnia addendo ſemina aſtringentia, vel in aqu. fabrorum, vel aq. extinctionis calculorum, vel potius in lixiuio communi, vel in lixiuio ſarmentorum ſalicis, quercus, aut ficus, addes roſarum magmata, & rad. lapath. acuti. & lib. ij. vini ſtyptici: inſidebit in eo decocto non calido.

Conferre plurimum aiunt excipere fumũ lixiuij communis etiam vetuſtioris.

Item conchæ, & oſtreorum teſtæ poſſunt coqui & in cinerem verti, & ita parabitur lixiuium.

Rondeletius hoc probat ad iniiciendum. Tamen non probo daphnoidem ſeu laureolam, quod ea acrior ſit & calidior.

℞. Foliorum clematitis & daphnoid. an. m. j. hederæ. m. ij. fabæ integ. m. xx hordei torrefact. leuiter. p. j. roſ. rub. p. j. fiat decoct. in vino rub. aqua artemiſiæ, & aqu. ciſternæ pro iniectione in vterum. Deinde vtitur ſuffitu.

Placet experientiſſimis chirurgis inanem eſſe operam eorum qui per metrenchytem in vterum infundere aliquid conantur. Quod nil ſubeat corpus ipſius. Tamen quoniam per externas ad collum vteri pertinentes venas humorem fluere demonſtrauimus, nos profectum aliquem ab vſu iniectionum aſtringentium expectamus. Valet hic ſuffitus.

℞. Ladani & carbonis ſalicis. an. ʒ ij. electri. ʒ ij. olibani maſtiches. an. ʒ j. caryophyll. nucis moſchatæ an. ℈ ij. benjoing. & ſtirac. an. gran. 6. pulu. rad. biſtortæ. & ſpicæ. an. ʒ j. pul. aliptæ moſcatæ. ℈ ij. pulueris roſarum, & nucum cypreſſi. an. ʒ ſ. cum gummi tragacanth. extracto in vino albo. aut pauca terebinth. fiant formulæ in carbones iniiciendæ.

℞. Thuris ℥ j. carabes ʒ iij. pulueris nucum cupreſſ. & cubebar. an. ʒ ij. trochiſc. algal. moſch. ʒ iij. Zedoar. calam. aromat. an. ʒ i. ſ. pro ſuffitu ad vterum.

Opiata hæc interea confert.

℞. Conseruæ symph. & rosarum. an. ℥j. carnem duarum myrob. nucis mosch. conditæ & cort. an. ʒj. Rob. de rib. ʒ ij. pulu. rosarum ʒ j. cytoniati ex succo parati. ℥ ſ. lapid. hæmat. aqua rosarum lauti, boli arm terræ sigill. an. ʒ ſ. pulu. cupul. gland. santalorum & pulueris ossium myrob. lautorum vino albo, & in sartag. siccorum. an. ʒ j. spodij ℈ j. cum syrup. conſ. myrob. fiat opiata.

Pro suffitu plurimùm commendant rasuram eboris carbonibus iniectam.

Ad nimias humiditates matricis, & lubricitatem vteri, hæc quoque possunt conferre:

℞. Menth. calaminth. nepet. an. m. ſ. artemiſ. agripal. an. m. j. pilosellæ omnium capill. an. p. i. scariol. cupul. an. p. i. ſ. seminis pæoniæ. ℥ ſ. been alb. ʒ i. cort. myrob. citrinarum ʒ ij. foliorum scab. p. ſ. fiat decoct. ad lib. j. dissolue sacch. candi, & rosati. an. quantùm suff. fiet syrupus coctus, adde ʒ ij. seta in Kermes tinctæ.

Ad eundem affectum poteſt & hoc pertinere:

℞. Seminis agni casti. ʒ ij. florum & folior. dictam. an. p. ſ. anthos ʒ i. quatuor semin. frigid. maiorum. an. ʒ i. ſ. seminis papau. albi. ℥ ſ. bulliant simul lento igni in aq. hordei contusis seminibus. In Colatura ad lib. j. quæ fiet rursus per cineres sarmentorum dissolu. syrup. de alth. & rosarum siccarum. an. ℥ ij. vtatur.

Hæc potio valet initio præſertim ſi acrimonia ſit circum renes & ſenſus caloris. Et poſt vſum eius rei dant pilulas ex rheo & terebinthina Veneta ad renes repurgãdos. Idem remedium extinguit libidinis ardores.

Cap. 63 lib. 3. Paulus μετασυγκριτικὰ dat, vt dropaces, ſinapiſmos, pſilothra, ſmegmata, & breuiter curationis omnia capita recenſet. Emplaſtra ſolennia & vnguenta, vt de pelle arietina, Comitis, & innumera quæ commodè ad eandem rem concinnari poſſunt, ex capitibus de immodico fluore menſtruorum, de dyſenter. & prolapſu inteſtini venanda.

Item hoc poculum conferet. *℞. plantaginis, portulacæ, berberorum. an. m. i. mumiæ. ʒ ij. rosarum rub. p. j. radicis consolidæ ʒ ij. fiat decoctio in posca dissolue coaguli leporis gran. xxx. saccha. rosati. ℥ ſ. fiat potus. Repetat sæpè.*

Cap. 68. lib. 2. Gal. 10. simpl. Dioſcorides ad muliebre profluuium ex aceto valdè commendat, omne coagulum, præſertim leporinum, quod mirum, cum omne coagulum acris & digerentis potentiæ ſit, & deſiccatoriæ.

catoriæ. Mirum quomodo acre medicamentum & calidum cõferat ad affectum astringi poscentem? De coagulo fortè idem dici potest quod & de vrtica antè demonstratum. Nam facultate quadam recondita hoc contingit.

Pari quoque ratione tartarum ex vino albo quod acre est & detergens præscribitur in eundem scopum: & non abs re fortasse. Vnde primates medici hunc puluerem ῥοῦν sedare autumarunt.

℞. Lapidis hæmatitis, boli armenæ. an. ℈ j. carabes, corallij vtriúsque. an. ʒ ſ. seminis agni casti. ℈ j. antheræ[31] *℈ ſ. tartari, vini albi præparati. ℈ ſ. faucium lucij ʒ j. terræ sigil. ʒ ſ. ambræ grisea gran. 12. radicis bistortæ. ℈ j. cum ℥ iij. sacch. rosat. & ℥ i. ſ. diatrag. frig. fiat puluis.*

Anthera compositio est in puluerem redacta & sicca, quæ potius in admouendis esse debet, quàm in assumendis. Constat enim metallicis, quorum vsus tutus non est. Nisi fortè corpora sint duriora, περὶ ἀνθηρῶν: vide apud Gorræum.

In hunc puluerem coniici aptaríque potest puluis coaguli leporis siccati.

Alia quoque in eam rem institui possunt, sed ea prout occurrent, vel artificio, vel ingenio comparabuntur, ita suo quæque ordine præscribentur[32].

Manardus tractat de tumore vteri, sed nescio quo modo tacitè delabitur ad curationem legitimam ῥοῦ γυναικείου. Fortè illa mulier ita laborabat, sed ob mali fœditatem non exprimit. Ex eo loco præclara multa deriuabuntur. *Epist. 5. lib. 10.*

In iis qui haud magna cum re sunt, neque sumptus superiorum ferre possunt, facilè conuenient post purgationem cum electuario diacarthami, aut de succo, aut alio simili, decocta foliorum mespili in aqua ferrata, additis rosis, & pauco melle[33].

Ex recentioribus Matthiolus ex Dioscoride colligit nonnulla valdè conferentia ad fluorem muliebrem: inter quæ nonnulla excepta sunt, quorum hic faciunda copia est.

Oleum hyoscyami renibus & pubi illitum confert, præsertim si quis adsit ardor. Eodem pertinet & camphora & succinũ vsurpatum in litu cum materia conueniente.

In rosa flos est luteus, hic accipiendus cum extremo illo foliorum quod concolor est quodammodo, puluis faciundus & potui dandus.

Flores mali punici condiendi ſunt: & eorum conditum ieiunæ datur, idque magno profectu. Nuclei dactylorum pulue. rati potui dabuntur.

Item macerabitur lactucæ ſemen in aqua ferrata, & in aqua illa diſſoluetur ebur vſtum, propinandum.

Radix caryophyllatæ in puluerem comminuta potabitur.

Item potentilla puluerata potui dabitur cum corallio, ambra & puluere eboris.

Inter cætera vtrunque corallum ſiue potu, ſiue bolo cum cõſerua ſumptum mirum in modum conferet.

Flores vulgò dictæ herbæ *Paſſe-velous*, conferunt plurimùm.

Item vinum granatorum.

Muſcus arborum ventri applicatus dicitur eò conferre.

Exprimetur ſuccus ex oliua ſylueſtri, & pudendo illinetur.

Grana ſumach. pota proficient, & nuclei granatorum pul. ueriſati. Poma cytonia incoquentur in vino ſtyptico, & eo decocto partes fouebuntur.

Folia caudæ equinæ aqua incoques, & propinabis.

Mentha ſuppoſita conferre narratur.

Inter cætera aniſum bibitum plurimùm prodeſt, & decoctum ſymphyti petræi. Aliorum remediorum in idem congruentium ſylua eſt apud Matthiolum in ſyntaxi in Dioſcoridem.

Quæſtio eſſe poſſit an nòn cauteria brachiis adhibita conferre poſſint. Nam ea commodè adhiberi poſſe videntur.

Pauperioribus ſyrupus magiſtralis parari poteſt, ex agar. folliculis addito ſucco mercurialis: & loco ſacchari miſceri poteſt mel roſatum ſi modo ingratus nimiùm ſyrup. non ſit.

Inter cætera remedia commendant iſtud facile paratu. Accipitur ebur, pulueriſatur tenuiſſimè in lapide porphyreo, propinatur ex aqua chalybeata in qua ſemen lactucæ maceratum fuerit donec relinquat mucorem quendam: & iſte mucor vnà ebibitur.

Apud Hippocratem ſummum remedium celebratur ad τὸν ῥοῦν γυναικεῖον ebur vſtum magna quantitate datum. Poteſt addi ſaccharum roſatum. Siccat impensè.

Et quoniam impuritas magna venoſi generis & meſenterij, præſertim verò hepatis venarum fouet ῥοῦν muliebrem, poſtquã colluuies expurgata erit ad robur partibus conciliandum, ad ge-

nus venoſum purgandum conferet decoctum ſequens.

℞. Radicis cichoreæ benè mundatæ, ℥ iij. rad. enulæ[34] campanæ ℥ j. pimpinellæ p. j. macerentur & bulliant in lib. iv. aquæ adden. ſub finem abſinthij romani p. ij. aromatizetur totum paruo cinnamomo & dulcoretur: capiat quotidie mane ℥ 6. in aurora. addi poteſt parum vini albi in ſingulas doſes. Item lignum ſanctum.

℞. Maſtiches emplaſt. contra ruptur. & vnguen. comitiſſæ, an. ʒ iij. roſarum puluer. & pulueris majoranæ an. ʒ i ſ. trochiſcorum de gallia moſchata ʒ ſ. cum ladano ſoluto in vino albo, & terebinthina; fiat magdaleon extendendum ſuper alutam & applicandum regioni lumborum.

ANNOTATIONES.

1. *Hipp. lib. 1. de mul. morbis docet cur mulierum morbi ferè immedicabiles exiſtant. Verentur, ait, narrare morbos etiam ſi ſciant: & præ imperitia ac ignorantia turpe id ſibi eſſe putant. Sed & medici ſimul peccant nō exactè cauſam morbi percunctantes, ſed velut viriles morbos ſanantes. Multum enim differt morborum muliebrium ac viriliū curatio.*

2. *Tamen capillo eſt valdè nigro. An propterea calidiore eſt temperie? nequaquam.*

3. *Ad tractatum de* ἐξῶ *id pertinet ex 2. Epid.* Abſceſſus aut per venas, per aluum, neruos & ſpinalem medullam, per oſſa fiunt. ἢ κτ᾽ τὰς ἄλλας σκευάς, *vt vterum, os, pudendum, nares, aures.*

4. *Sunt quibus non probatur vt menſes ſeu laudabiles, ſeu illaudabiles flores dicantur, ſed potius fluores. Tamen Hipp. politico loquendi modo lib. 2. de morb. mulierum vocat* τὰ καταμήνια ἀνθεῖν *florere.*

5. *Narrat Fernelius cap. 16. lib. 6.* παθολο. *de muliere quæ licet menſtruam purgationem nunquam eſſet experta, incolumis vixit.*

6. *Sunt enim corpora quibus etiam ſanis ſanguis aliquo qualitatis ſecundæ exceſſu vitioſus eſt, vnde acrior, aut nitroſior eſt.*

7. *Sic iſtum ſanguinem effœminare quodammodo oporteret, vt* καταῤῥοῦς *fieret. Vnde quibuſdam mulieribus appetit potius partes ſuperiores, & rubent valdè genæ, & peripneumoniis ſunt obnoxiæ. Et mirantur medici cur tales menſtruæ non fiant.*

8. *Paulò antè docuimus innocuè ſupprimi aliquando ſanguinem menſtruum. Hipp. narrat de muliere cui per annos quatuor ſuppreſſi erant menſes, & peperit filiam, partu vitali, eámque nono menſe, ſed vnum notandum. Nam puella vlcus habebat in coxa, longior ſuppreſſio menſiū huius rei cauſa fuit.*

9. *Probabiliorem περὶ τῶν λευκῶν, opinionem & veriorem adduximus in sequentibus paginis.*

10. *Fluor muliebris καθάρσεως, nomine potius quam κενώσεως donandus est. Multas his in regionibus mulieres affligit, potissimũque albas, & quibus læuis admodum, æqualis & visu iucunda superficies inest, cuius rei ratio hæc est, quòd iis cutis sit adstricta, excrementisque fuliginosis minimè peruia: tũ quod delicatioris molliorísque sint habitudinis, eóque in morbosas affectiones procliuioris. Accedit quod sint aquosæ magis & effœminatæ quas ὑδατωδέστας vocat Hipp. Vnde excrementorum molestam vim non facilè depellunt, fluxionibus sunt obnoxiæ partésq; principes quodammodo aqueas, laxas, vliginosas putredinique minimè obsistentes habent.*

11. *Locus est præclarus apud Gal. Com. in eum Aphoris. in quo disputat de alatis vbi docet pityriasin vitio ipsius capitis contingere.*

12. *Apud Hipp. sect. 2. lib. 2. Ep. est historia commemorabilis cuiusdam mulieris, quæ cum duas filias peperisset idque ægrè, & non benè purgata esset, toto corpore intumuit, deinde profluuiũ sanguinis semestre fuit, ab eo secuta est toto reliquo tempore albicans excretio. Quomodo id contigit. Staua reuocat id ad vlcus aliquod in vtero conceptum vt facta fuerit suppuratio. Aliquando tamen rubra fuit excretio. An id sit verum vide.*

13. *Videmus multas mulieres excernere vrinas in quarum fundo verè est materia ῥοῦς γυναικείου, sed tamen non per vterum talis materia fluit, sed per vesicam vt vxori viri nobilis cuiusdam contigit.*

14. *Nisi dicamus apparente menstruo venas, immo & vterũ turgescere, & sic ista aggreßione naturæ quæ aliquid criticum est naturale, cessat, aut saltem inducias dat fluor muliebris qui symptomaticus est toto genere. Deinde cum illa motio & inclinatio naturalis cessauit stato tempore, tunc symptomatica excretio repetit. Vt facultatis expultricis & secretricis vis appareat. Argumento, id est, quod mulieribus ob ῥῶ intereuntibus post longam corporis extenuationem, mixtim promiscuéq; & ea illuuies, & sanguis excernatur, natura iam euersa, & facultatibus eius dißipatis ac profligatis.*

15. *Quemadmodum plerique etiam satis sicci, sunt catarrhosi, & iis multa natat pituita, ventriculus, & os humescit, quoniam eliquescit cerebrum, & facultate retinendi non pollet, ita pleræque mulieres fiunt ῥοώδεες, quia habitus corporis, & cerebrum ipsum liquescit. Vnde macrescunt atque contabescunt. Credo quod in iis naturam corroborare, est τῷ ῥῷ γυναικείῳ occasionem proripere.*

16. *Notandum valde quod ait senioribus fluor est albicãtior, iunioribus ἐξέρυθρος, & ὑφαίμων. Quia reuera quidã ῥόος est sanguineus: & cauendũ ne decipiamur existimemúsq; idem esse cum menstruo. Nã nec per easdem venas fit, nec eodẽ modo. Vnde Rondeletius cap. de fluore muliebri annotat istũ sanguineum fluorẽ & ἐξέρυθρον videri in grauidis mulieribus aliquãdo, & iis quibus suppressi sunt menses. Nam pro legitimis mensibus iste fluor sanguineus serosus supponitur. Qui verè fluor est, non menstruum.*

17. *Hinc Hippo. ait lib. 1. γυναι. Cum acetabula sunt plena pituita menses sunt pauciores, quod defluit mucosum & viscosum est, & in mẽsibus cum purgari desierit per duos aut tres dies muci ex vteris prodeunt, & horror tenet, &c.*

18. *Quibus renes sunt purulenti per inassuetas vias in vterinas partes humor fluit ῥόον prouocaturus.*

19. *Præsertim si vlcus: nam si sola acetabula plena sunt, muco non est necesse.*

20. *Præsertim si humiditas sit cum frigiditate nam si cum calore, fluxu temporis facilè dissiparetur aut saltem corrigeretur.*

21. *Ex morbo humidior, dicetur vt cum quis insolatur, & liquescit corpus vnde coryza & similia. Tandem enim id corrigitur, & non in tam multos producetur dies vt humiditas à natura.*

22. *In eo numero senes esse possunt. Iis corpus siccum esse dicitur. Et tamen quanta excrementi & muci, & pituitæ copia? Sic aliud est excrementis siccum, aliud ipso habitu. Est vbi facultas partium retentrix imbecilla est, vel expultrix qualitate & acrimonia humorum irritata. Sic fluctio multiplex. Gal. Com. ad Aphoris. 13. lib. 3. tusses, dolores capitis, grauedines & similes affectiones repleti capitis symptomata esse ait: vbi malè legitur nomen, νοσήματα pro συμπτώματα.*

23. *Omittitur pars vna. Symptoma enim omne capitis aut est, παραφορικὸν, καταφορικὸν, καταῤῥοικὸν aut κεφαλαλγικόν.*

24. *Litus ventriculi ex ol. nardino in leipothymiis bonus.*

25. *Vires habet opinione maiores betonica, vnde natum Italorum prouerbium, Tu plus potes quam ipsa betonica, ad nullum non vsum potest aptari, vterum purgat, corroborat, conceptum retinet, vtilis est prægnantibus quibus alba sordidáque illuuies ex vtero manat, menses ciet, iecur & cerebrum expurgat pulmonicis & calculosis vtilis est, podagricos dolores leuat, doloré sque dentium demulcet aduersus toxica & morsus venenatos valet, simul abluit maligna vlcera & curat, ad pestem mirifica est, huius flores & vetonicæ altilis (vtrumque idem est) condiuntur, fit conserua vtilissima contra pestem.*

26. *Bolus ex terebinthina si frequenter deuorari posset, præpurgato corpore, mirum in modum conferret.*

27. *Filix seu Osmunda regalis in senioribus mulieribus ῥοῦν patientibus conueniet, quia etsi ad hunc valet affectum, in iuniores sterilitatem induceret. Maximè conueniet clematites quam vincam per vincam maiorem vocant.*

28. *Sunt quibus solennis & familiaris est pituitæ prolapsio in partes subiectas à capite, & maxime ad vterum, iis tamen non conuenit pilularum fortiorum vsus. Nam is descensus, & διάθεσις ῥευματικὴ καὶ καταῤῥώδης est ob siccitatem partium, & prouentum excrementi. Vnde per quandam liquefactionem, aut potiùs diffusionem continenter pituita à capite fluit: Has validis medicamẽtis agitare, partes erit colliquefacere.*

29. *Inter cætera valet syrupus solennis ex astringentibus & vterinis, additis ℥ ij. rhabarb. commun. aut potius, si eius copia esse potest, rhapontici.*

30. *Vrtica sistit sanguinem crustam ferè inducendo, & postea nescio quomodo ad astringentium, & sistentium classem reuocatur. Laudant alij decoctum rosarum: aut rosas ipsas præsertim id quod rubet, sumptas cum posca. Plinius.*

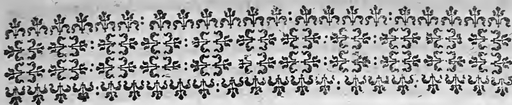
31. *Maximè ad fluxum muliebrem, & superfluas euacuationes Rondeletius laudat probátque pilulas de bdellio, siue ladano. Earum descriptio graphicè ab eodem facta est. Addi potest terebinthina. Imo ex ea bolus conferet.*

32. *De Anthera si legere vis videnda epist. 3. lib. 4. epistol. Manard.*

33. *Lubenter quærerem à doctis an non pauca quantitas pulueris ligni sancti aut rad. schynæ, cũ ouo sumpti, aut cum aliis pulueribus mixti addito, vt decet saccharo, ῥοῦν conferre poßit.*

34. *Ad sistendum, & repurgandum valet hic bolus. ℞. Terebinth. Venetæ ʒ j. masticheѕ puluerisatæ ℈ ſ. sacchari rosati ʒ ſ. cum syrupo myrt. fiat bolus cap. bis in hebdomade. Valet plurimum terebinthina in hoc affectu. Item hæ pilulæ quæ parantur ex massa pilularum sine quibus rheo & castoreo.*

35. *Enula campana in primis commendatur, & reuera omitti non debet. Item cum astringere consilium est, valent ramenta loti arboris, Gallicè* Alisier, *Dioscorides in primis commendat. Syrupus de floribus mali persicæ in primis confert. Credo autem quod inter primas obtinet aqua rhabarbari præparata vt decet.*

HISTORIA TERTIA.

NOBILI Viro vulnus infligitur transuersim paulò supra articulum manus. Tendines desecantur. Vulnus magnum, propterea suturis indigebat sed hiantibus, quò puri ac saniei via pateret. Nullum commemorabile accidens, vt narrant chirurgi, visum est. Sanescebat in dies: aut nulla aut perexigua febris. Audio tamen eum perpetuò sitiisse. Cacochymus erat valdè, calido & sicco hepate, vino deditissimus. Cicatricem contrahit malum ad diem x. Nocte sequente febris insignis, ἀλυσμοὶ, *proiectiones membrorum, deliria, insomnia, oculis apertis dormiebat, tertio post die delirus, palpans, tremulus, ac parum conuulsus moritur.*

COMMENTARIVS.

HÆC nos Historia accuratos & sedulos esse iubet, vt in omnibus vulneribus, sed in neruosarum partium, & articulorum, & articulis propinquarum præsertim omnia tuta timeamus. Quinetiam sanitas & curatio repentina omnis suspecta esse debet, vt magis vereri debeamus si vulnus expers & tumoris, & puris sit, quam si particeps.

Et non tam citò ad inducendam cicatricem adduci debemus, vt ichor & virus latens exitum habeat. Ac primùm Hippo. docet homines ab omnis generis vulneribus interire, quo magis nos gnauos esse oportet, vt vulnera partium momentanearum omnia suspecta habeamus: vt licet specie ipsa & primo obtutu exigua videantur, tamen in recessu aliquid magnum & suspiciendum habeant.

Lib. 3. de Prorrh.

TEXTVS. *Suturis indigebat.*

Suturæ fortè suspectæ esse potuerunt, quod si pars hiauisset, nec tam citò, nec tam periculosè cicatrix contracta fuisset. Propterea aliquando satius est cum deformitatis metu aliquo, relicto vulnere aperto & hiante liberum egressum saniei relinquere, & sic securitatem parti conciliare. Propterea in paribus casibus rem diligentiùs pensitabimus.

Nullum accidens commemorabile, vt narrabant, nulla aut exigua febris, eum sitiisse dicebant.

Ad hist. 17. sect. 2. lib. 1. Prorrh.

Galenus prudens medicus, nec more quorundam, qui vt amicis & ægris gratulentur, morbos minuere solent, rem parui faciens, narrat latere in nobis humores æquantes sua cacoethia quoduis venenum. Et citat historiam cuiusdam qui cum quarto die febricitans leuiter vrinã tenuem, sed nigram reddidisset, reliquos dies edens & lauans præteriisset sanus, septimo verò die cum vesperi febrire cœpisset, tabefactus interiit. Sic non facilè credo istis chirurgis qui eum febrire non asseuerarent. Latebat enim fortè febris, nec eo modo sese efferebat, quo & æstate. Autumni enim erat finis. At quæ febres tunc vagabantur eiusmodi erant, vt ferè in soló capite calor esset, in extimis partibus calor mediocris percipiebatur. Per sex menses integros tempus seu constitutio fuerat αὐχμώδης. Et tales erant febres quales descripsit Hippo. cum ait, febres erant ἥπιαι, & in temporibus ferè solùm calor percipiebatur, vt febris quodammodo esset capitalis, tamen in toto imo corpore empyreumate remanente. Itaque sitis quæ aderat, satis demonstrabat incendium latens. Quanquam verum illud Hippo. Interdum nec febricitat, nec inflammatur sauciatus: aliquando citra causam

Initio lib. 7. Epid.

Lib. 2. Prorrh.

febri-

citat, & aliqua corporis pars inflammatur. Sic in ægro προσκηματαστικὸν, nõ est obseruatũ, sed σεσηπόμενον repentinam mortem intulit.

Rursum quod nullum commemorabile accidens adesset, id est, [1] nec inflammatio, nec tumor, nec quid simile, immò nec dolor, id imperitus chirurgus in bonis ducit. At talia bona suspecta sunt, & quæ sine ratione alleuant, sæpè tandem terrere solent. Ideo quæstio esse potest, an tutò hodie, vt aliquid semper præstare videantur, tumorem qui adest citò discutiunt chirurgi. Videtur id non tutò fieri. Intercipere quidem cursum affluentis humoris, ne pars quidem læsa sauciáque affligatur magis, optimum quidem est: omni ratione circumscriptum tumorem, quem parit sanies & virus ab vlcere manans, conari digerere & resoluere, non ita tutum est. In Aphorismis enim Hippocrates. *Quibus tumores in vlceribus apparent, non conuelluntur maximè neque insaniunt. His euanescentibus derepente, quibusdam conuulsiones & distensiones à tergo fiunt, quibusdam antè insania, vel dolor lateris acutus, &c.* Et notanda loquendi forma, quibus tumores φαίνονται: deinde, his euanescentibus derepente: nam quis dicat, an necesse est adesse tumores ad securitatem? Reuera si fortè adsunt, tutior res est. Sed adesse possunt ob affluxum materiei antecedentis, quæ per se & generatione bona est, quod si illa materia tumorem faciat, & statim refluat, non ita metus mali est [2]. Sed si tumor fit ob materiam coniunctam, potè corrupto ob vlcus alimento partis, aut veluti quodam flatu orgasmum faciente, maligno quidem, & partem tumefaciente, non est dubium qui παλινδρομῶ, & euanescentia subita illius tumoris exitialis sit. Quod enim ibi continetur κακόηθες est. Itaque cum dicit, ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, hoc enim habet sensum: Si ita eueniat vt tumor assit, natura à centro vlceris ad circunferẽtiam venenum pellente vt incumbat in curationem, satius est enim tumorem ad tempus quoddam manere, quàm ἀφανίζεσθαι ἐξαίφνης. Vbi vis statuetur in dictione ἐξαίφνης. Orgasmum enim significat. Omnis autem malus, quia partes sæpè nobiles infestantur. Sic audire oportet tumorem non tam ob aliquam laudabilem materiã quæ affluit, quam ob reiectum quoddam virus à parte saucia in partes vicinas. Quanquam fit vt exiguo tempore allatus sanguis ad partem sauciam, auxilij ergò, etiam laudabilis inquinetur & corrumpatur, contagione ipsius sauciatæ partis. Galenus in Comm. clariùs docet dum

Aph. 65 lib. 5.

ait: Quibus tumores vlceribus ἐπιγίνονται, superueniunt, per augmentum causæ morbificæ, ita enim τὸ ἐπιγίνεσθαι sumitur, non conuelluntur: vt ea ratione bonum sit tumorem apparere, & non venenum in alias parteis irrepere. Cæterùm ait tumorem euanescentem id non afferre, nisi aut insignis sit magnitudo, aut Cacoethia. Tandem concludo, quemadmodum è re ægrorum est, si tumores adsunt, non statim euanescere, ita quoque confert aliquando tumores apparere, vt conuulsioni præripiatur occasio, veneno subtus cuniculos agente, præsertim si quid in vlcere, aut circum illud est quod foras exitum petat. Ac credo huic iuueni è re fuisse si tumor satis insignis apparuisset venenum vlceris concludens.

2. Prorr. Sed & huc pertinet dictum Hipp. *Commodat corruptio nerui, aut ossis, aut amborum, tum in profundis, tum in nigris putredinibus.* Nam in putredinibus pus multum fluit, & putredines soluit. Et paulò post, *Conducit in doloribus etiam inflammationes ex vlceribus accedere, in sanguinis eruptionibus pus in venis apparere*[4]. Quasi dicat Hippo. tumorem, aut inflammationes circum partes affectas enascentes signum esse virtutis validæ, & naturæ secernentis & quodammodo defœcantis. Sic maior inde securitas. Notanter autem adiecit, in doloribus. Nam paulò ante loquens de capitis vulneribus ait bonum esse si nec febris adsit, nec dolor, nec inflammatio. Si autem adsint, ait bonum esse si adsint initio, & pauco tempore. Initio dixit, vt motus aliquis naturæ significetur quem statim ipsa comprimat. Nam ait malum esse si 4. die aut 7. accesserit. Cætera persequamur.

Cacochymus erat.

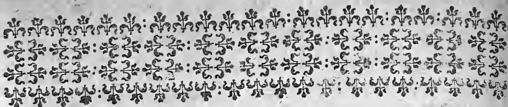
Corporis præparatio plurimum attulit ad generationem tam subitorum symptomatun. Minimis enim momentis excitantur morbi etiam cum lethalibus signis statim initio. Quod & in prima huius libri historia demonstratum est.

Nocte sequente, &c.

Tria hoc loco annotanda sunt: primùm quod tum demum paruit febris cum vulnus sanescebat, immo cum nil curandum restabat, quod denotat nõ tam à corpore lethalem hunc casum

aduenisse, quàm à clauso vulnere, & omnis symptomatis experte. Secundo mentio fit febris ad diem vndecimum quæ primo quoque tempore tam sæuis comitata erat symptomatis. Tertio mentio fit non solum alterationis in cerebro, sed & alienationis: vt paulò post docebitur. Quod ad primùm & secundum attinet, id quod tam subiti erat causa interitus fuit venenum tum prius in corpore latens, tum à vulnere. Hippocrates in explicandis vulneribus capitis videtur id expressisse dum ait, *In vulneribus capitis confert non adesse febrem, nisi initio & modico tempore: At incipere 4 aut sept. aut vndecima valdè lethale. Cæterùm si in principiis febrium, seu delirium accesserit, seu alicuius membri sideratio, periturum hominem sciendum est, si non omnino ex optimis signis aliquod adsit, aut vires assint.* Lib. 2. Prorrh. Quæ propositio tum vniuersaliter de omnibus morbis audiri potest, tum de vulneribus particulariter. Et Hipp. illo loco ad vulnera capitis accommodat. Reuera omnino hoc suspectum est. Vnde Gal. miratur valdè cur quidam factus sit phreniticus primo quoque tempore. 3. Epid.

Tertium restat. Iactabatur, delirabat, tremebat, deinde taciturnus palpabat. Reuera pathognomonica erant phrenitidis multa, febris vehementissima, delirium assiduum, indecora corporis compositio, custodibus perpetuò egebat, insultabat, & multa erant consimilia. Galen. omnia signa propria accuratè describit, περὶ ἄλνος alio loco dicetur. Tremoris causas aut infirmitatem magnam assignat Galen. aut affectum animi, aut copiam & onus, vide absolutissimam disputationem in historia de Pythione. Cæterùm cum tam vehementes motus habebat laterabatur cerebrum, cum factus est tremulus, & conuulsiunculas habebat: item erat ψηλαφώδης, iam alienatio erat in cerebro, & velut hectica diathesis, vt pleniùs intelligere licet ex Comm. Prorrh.

HISTORIA QVARTA.

OBLIS virgo Delphinas annos nata 18. ferè hirſuta, μελανότριξ καὶ μελανόφθαλμος, *habitu & geſtu ſatis melancholico, vtróque ſata parente magnis & calidis viſceribus prædito, menſe Martio corripitur febre continua. Noctu & veſperi exacerbabatur. Interdiu* ἀπύρετος *ferè erat. Paroxyſmum medicus non animaduertebat, ſic intempeſtiuè cœnata eſt, & pota. Progreſſo morbo naturâ ſanguinem defœcare conanti, aut criſin aggreſſura, è naribus ſanguis prodit, & ad id temporis menſes qui illi non benè reſpondebant, ſeſe aperiunt. Malè conſultus medicus, & falsò hæmorrhagia inductus venam in gibbero ferit. Menſtruum reſiſtit. Caput tum dolet magis: perturbatur, rapitur materia ſurſum, aut in cerebro commouetur. Dubitabamus an à liene ſuſcitaretur. Sed, quod iniquius multò fuit, dum ſomnum arte conciliant, papauerum capita aqua incoquunt. Decocto vinum diluitur. Datur potui in cœna. Dum placidus ſomnus expectatur, perturbatur, deſipit, lecto exilit & media area ſalit, ſibi læſum caput ac quodammodo peruerſum queritur, ad æquitatem non adducitur, quic-*

quam non vereretur, absurda & loquitur & facit. Aliis hoc phreniticon videtur, aliis potius melancholicum, alij furorem vteri id resipere autumant, alij φροντίδα morbum Hippo. alij veterum Catubuth esse sibi persuadent. Aliquando ad se redibat: nunquam placide dormiebat, refractaria omnino erat, cum tamen ea bonis & moderatis moribus imbuta foret. Cum quiescere malum videretur, æstus in capite percipiebatur, venæ in temporibus pulsabant, febris solum caput adoriri videbatur, nil tale in cætero corpore apparebat: Pulsus tardus, aliquando frequens, sed qualis in melancholicis est. Paroxysmus redibat. Aculeis sibi pungi caput & corpus narrabat: iactabatur, Perseuerabat ad tres menses malum. Tandem cum ex alto cecidisset, & in pedis articulo læsa fuisset, leuius malum visum est. Tamen non nisi longo post tempore planè est restituta. Malum omnem auxiliorum applicationem eludebat. Relicta sine remediis promptiùs conualuit. Satis lubrica sanitate fuerat. Duobus antè annis dysenteria crudelissima fuerat occupata. Verebamur de sphacelismo cerebri. Nil tamen tale euenit. Audio illud totum familiæ ξυγγενές.

COMMENTARIVS.

NEMO vnquam credidisset tantas ab eo morbo excitari posse tragœdias, nec infœlicem adeo euentum fore, cum nil in fronte promitteret quod tanti esse deberet. Ac reuera idē morbis euenit, quod & nascentibus herbis. Hæ enim non nisi à peritissimo rei herbariæ agnoscuntur orientes, florentes & adultas quiuis idiota internoscit. Morborum mores, ingenium, vim & momenta, præsertim dum nascuntur, non nisi medendi peritus animaduertit, natos vero & progressos omnes penè nouêre. Atque in huius virginis historia pertractādā, primùm ac præcipuum caput est de ea τῆς διανοίας alienatione, nimirum in specie morbi inquirenda, causis, an suppressio mensium id fecerit, an papaueris haustus, an vi febris alicuius, an alia ratione, quoniam id tam repentè, & præter omnium opinionem euenit.

Gal. in Com. ad part. 1. sect. 1. Prorrh.

TEXTVS. *Hirsuta*, μελανότριξ, μελανόφθαλμος.

Cum vtroque nata sit parente viscera præcalida habente, & præsertim patre squalido, piloso, hirsuto, mirū ne sit si corpus ad succum melancholicum generandum idoneum nacta fuerit. Et cum mulier sit, ideóque corpus habeat ἄπνουν, & δυσδιαφόρητον, suppressio excrementi non ἀτμώδους, sed fuliginosi & nebulosi non potest non eam in aduersam valetudinem facilè adducere. Porrò nigrities capilli & oculi an temperamentum melancholicū, & corpus calidius indicat? nequaquam. Ita enim Gal. *Glabros & qui cute sunt albida, qui capillis rectis & nigris, item nigris oculis, & qui otio degunt, ij minùs digerunt quod frigidiore sint temperamento.* Contra tamen alio loco, *Calidior & siccior hispidior est.* Nigrum quoque capillum habet. Et vt paraphrastes annotat, niger capillus fit cum deüsto vi caloris vapore, excrementum in exquisitam fuliginem mutatur. Quod maximè in calido & sicco temperamento contingit, vt in quo sanguis vritur. Et vt res breui explicetur, dicimus nigritiē capillis comparari bifariam, per adustionem, & per ὑπόχυσιν, id est suffusionem. Adustio in

Ad part. 78. sect. 2. lib. 1. Epid.

Lib. de Arte parua.

calidis & ſiccis viſitur, & propriè qui nigro ſunt capillo, calidiores temperamento dicuntur: ſuffuſio verò fit in iis quibus denſa eſt cutis[2]. Excrementum enim in ſpiraculis morans tingit & inficit. Et eo modo quidam glabri & frigido temperamento prædito nigro eſſe capillo poſſunt, non vi aduſtionis, ſed ob ſuffuſionem vi ſuppreſſionis commiſſam. Quo in ſenſu in illa conſtitutione quam deſcribit Hippoc. duo genera corporum maximè & febre ardente ſunt implicita, & phrenitide, nempe adoleſcentum, iuuenum & adultorum, vt qui calidiſſimi ſint, & facilè ad eos morbos propendeant. Item corpora mulierum & glabra, & nigro oculo, nigróque capillo prædita. Hoc autem fit ob ſpiraculorum obſtructionem[3]. Sic priora corpora per ſe, & propria generatione in tales morbos incidebant, poſteriora, ex euentu, nimirum ob obturationem meatuum. Quæ omnia ad virginis, de qua hoc loco, hiſtoriam pertinent. Nam vt abſoluam, quantùm obſeruare potuimus ex vrinis & deiectionibus, internum corpus abundat calore acri & ſqualido, & cum mulier ſit tum peculiari natura, tum vniuerſali mulierum conditione, cutim aſtrictam habet: vt non mirum ſit, ſi facilè de ſanitatis ſtatione deiiciatur, & ſi crudeliſſimis morbis afflicta fuerit, vt ſub finem hiſtoriæ ſcriptum eſt.

Menſe Martio corripitur febre continua.

Antequam de prima aggreſſione morbi dicimus, ad diſputationem de hirſutis hoc addemus, Balbus, caluus, gracili voce præditus, hirſutus patiuntur τὰ μελαγχολικὰ: quod abſurdum videtur. Sed hoc non eodem modo in omnibus audiendum. Nam hirſuti atrabiliarios morbos propriè experiuntur τῇ γενέσει, tum quod atram bilem generent, tum quod bilis facilè conuertatur in atrabilarium ſuccum: Calui, blæſi, ἰσχνόφωνοι, vel tantùm ob ſuppreſſionem, vel ob pituitæ tantum exceſſum. In his abundat enim pituita, vel dicemus in hirſutis τὰ μελαγχολικὰ vigere ob impreſſionem malæ qualitatis, in balbis verò ob craſſamentum cuiuſdam materiæ quæ nata eſt, linguæ ἀκράτιαν inducere opinione Hippo. Cæterùm meminimus menſis Martij quo tempore fiunt humorum fuſiones, & tunc morbi à repletione naſcuntur per humorum liquationem quandam. Quod Gal. ampliſſimè demonſtrauit Com. in Apho. & nos ipſi demon-

Sect. 5. lib. 2. Epid.

Aph. 40. lib. 7.

Com. ad Aph. 15. lib. 1. & Ap. 17. eius lib. straumus in prima quæ hîc tractata est historia. Sed quod ver parens morborum dicatur, id fit ex euentu. Veri enim non tribuitur, vt tempori salubri morborum γένεσις, sed παροξυσμός.

Nocte & vesperi exacerbabatur.

Maior pars febrium συνεχῶν quasdam habet exacerbationes, & ingrauescentias certis quibusdam temporibus. Aliæ noctu, aliæ interdiu exasperantur & ingrauescunt. Et hoc loco non alienum erit tractare comparationem quam statuit Hippo. Inter febrem diurnam & nocturnam. Ita scribit: *Nocturna non admodum lethalis, longa tamen est, diurna longior. Sunt quibus ad tabem,* Illo verò loco non tam de continuis, quàm de iis quæ aut remissionem, aut intermissionem habent, loquitur Hippocrates. Ante enim dixerat quasdam febres diu intermittere, quasdam noctu, & quæ ad integritatem diu non desinunt πυρετοὶ, dicuntur μεθημεριοὶ, siue καθημεριοὶ: quæ desinunt ἐμφημεριά. Dicuntur arguta potiùs quàm vera appellatione. Gal. in Com. docet febrem quæ interdiu intermittit, noctu verò viget minùs malam esse ea quæ diu viget. Quod tamen falsum videtur. Nam, ait, ea quæ diu affligit, duabus de causis deterior est, tum quod malum sit cutim constringi eo tempore quo laxari debet. At si viget interdiu, eo tempore cutis densatur: Secundùm naturam tamen corpora apertiora sunt die quã nocte. Secunda ratio: Cum affligit diu, & intermittit noctu, incommodum tempus ad curandum, nam cogimur noctu dare medicamenta ægris & sic prohibentur somno. Itaque Vespertilionum vitam agunt ægri: defectúque somni quem ducere commodè nequeunt nec diu, nec noctu, contabescunt[4]. Tamen cum nocturnæ febres à pituita potius esse videantur, longiores sunt meo iudicio. Sic controuersum est valdè vtra sit deterior an nocturna, an diurna.

Part. 6. sect. 3. lib. 1. Epid.

Part. 2. sect. 3. lib. 1. Epid.

Nocturna febris diurna febre melior.

Intempestiuè cœnata est, & pota.

Non abs re toties decantat illud Hippoc. in paroxysmis nil dare oportet. Ideo paroxysmos cuiusque morbi tenendos mouet, vt cibationis occasio anteuertatur. Et sufficiet tantùm hoc loco ea adducere quæ Hippo. tam diligenter inculcauit: *Nosces*

quibus in morbis sorbitiones non conferunt. Nam si dantur, nec loco, exacerbantur febres & dolores, & patet quod sumptum alimentum morbo dat incrementum, corpori verò tabes & infirmitas existit: Et paulò post, *Sanorum diæta (supple non legitimè instituta) ægris est nocentior quàm sit ferarum diæta sanis.* Porrò duo sunt loci valdè notandi apud Hippocratem ex quibus cognoscas quantùm afferat detrimenti intempestiuus cibus & potus in morbis: Prior est hic cum loquitur de mulieribus implicitis febre continua ob suppressionem, virginibus menses euenerunt, & nulla mortua est. Nam Philonis filia, cum ei sanguis copiosè è naribus effluxisset, septimo die intempestiuiùs cœnata defuncta est. Si ergo intempestiua cœna, etiam iam morbo crisi minuto, vt par erat, per hæmorrhagiam, tam nocuit, vide quid aliis sit allatura. Alter locus est de quodam qui cum incalesceret tantùm, intempestiuè cœnatus est, vt morbus qui leuis sua natura foret, eo errore commisso lethalis extiterit, vt in Com. Galen. demonstrat.

Par. 79. sect. 2. lib. 1. Epid.

Historia antepenultima lib. 1. Epid. sect. 3.

Sanguis è naribus, & menses non benè respondentes apparere incipiebant.

Hæmorrhagiæ, καταμήνια, vrinæ & alui fluores, ἀποσκήμματα parotides inter ea quæ iudicant censeri solent à Gal. & Hippo. Galenus quidem hoc docuit in Prorrh. & Hippoc. in Epid. docet salubriter & menses erupisse, & sanguinem è naribus ad depellendas ardẽtes febres. Et alio loco contra quorundam neotericorum opinionem qui in ardentibus febribus hæmorrhagias vituperant, docet synceris febribus ardẽtibus si quid aliud, hæmorrhagias per nares ad depulsionem morbi quadrare. Cur autem id fiat aperiit. Ideo cum huic puellæ natura vt pote sanguinem repurgatura vellet aliquid & per vterum, & per nares moliri, non erat temerè ab instituto reuocanda. Nam cum semel instituit aliquid excludere, maximè qualitate si peccauerit, id facere prohibita, magnoperè læditur. Declarant abscessus illi nocui & partes corrumpentes. Si enim per vnam partem excernere prohibetur, aliam molitur. Cæterùm abs re foret hîc recensere ea incõmoda quæ vna mensium suppressio inuehit, cum & alio opere seorsim de his egerimus, & Hippo. librum integrum ea de re conscripserit, in quo singula verba

Par. 24. sect. 2. lib. 1.

Par. 79. sect. 2. lib. 1. Epid.

Ad part. 9 sect. 2. lib. 1. Epid.

Lib. de virginũ morbis.

non numero ; ſed pondere ſunt æſtimanda.

Hæmorrhagia inductus medicus venam ferit.

Magno errore tenetur maior Medicorum pars, quæ vt nil non agere videatur, exiſtimat ſe parum proficere ægris, ſi non quicquam præſcripſerit, aut propinarit, aut ſecuerit. Et tum temeraria hæc medendi methodus per manus tradita ad iuniores transfertur, magna ægrotantium clade medicina adminiſtratur. Et in hoc errant grauiter. Nam ſi induxerint in annum venam reſerare, & id cunctanter faciunt, ſi guttula ſanguinis è nare fluat, tunc quaſi trophæum reportantes clamant oblatam legitimæ phlebotomiæ occaſionem.[6] Si luculenta ſit hæmorrhagia, audacius ſecant, quia naturam copia grauari aſſerunt: ſi infra modum & pigro lapſu ſanguis fluat, compenſandum iſtũ defectum apertione venæ contendunt. Iam paulò ante docuimus inſcienter eos agere qui hæmorrhagias criticas quamprimùm ſiſtunt. At nos contra fluente ſanguine nil agendum contendimus: quandoquidem veterum decreto ſtatutum eſt hæmorrhagiis ſolui febres ardentes. Et quod de excretione per nares dicimus, idem de vterina purgatione audiendum. Quò pertinebit hiſtoria de vxore Cleomenis, hæc pleuritica erat, (3. Epid.) quarto die copioſi menſes fluxerunt, dolor lateris, & ſputa omnia ceſſauerunt. Sed tanta fuit vis κατωφορότης, vt de repente manante per vterum ſanguine pleuriris ceſſauerit, numquid commoda eſt ea euacuatio in febribus? Quod ſi minor ſit quam (In Coacis.) par ſit, arte iuuetur ac incitetur. Et Hipp. in febribus horrores, labores, dolores, colli moleſtiæ menſeis proritant. Sic tametſi ea vrgeant ſymptomata, ſi eruptionis menſtruæ ſpes eſt aliqua, in illa conſiſtet ſalus. Itaque omnium imperitiſſimè fecit medicus qui hæmorrhagiam repreſſit, vt non mirum ſit, ſi tam dirocum malorum generationi occaſionem dederit.

Perturbatur, rapitur, commouetur.

(Ad part. 4. ſect. 1. lib. 1. Prorrh.) Aliud eſt apud Hippo. ταραχώδεα εἶναι, aliud παραφρονῆσαι. Nam ταραχώδεες dicuntur qui non inſigniter turbantur, quod mente leuiter offenſa euenit. Adaucta verò læſione, non iam ταραχώδεις, ſed παραφρονέοντες dicuntur[7]. Sic ταραχὴ via eſt, & præmunitio ad

παραφρονέειν. Rapitur, ſupple, humor à partibus inferis ad ſuperas, & ibi tumultuatur, & mutationem quandam recipit. Idem enim humor in cerebro coercitus dum ibi moram trahit, alius humoris aliam naturam adſciſcit. Nequit enim diu immutabilis in cerebro manere. Quod autem diximus commoueri in cerebro humorem ad illius perturbationis generationem, id ex Hippoc. patet, qui ad generationem morborum capitis vult vt commoueatur humor: Immo alio loco ait, Deſipit homo cum bilis in capite commota fluxerit. In alio loco dixerat, cum bilis commota fuerit, ſuppl. in corpore, καὶ ὁρμήσῃ καὶ ἐς κεφαλὴν καταστῇ. Sed libro de morbis κίνησιν, in capitis & cerebri corpore animaduertit. Quod bifariam humor moueatur, vel infernè ſurſum, vel in capite ipſo. Et ſtabilior eſt morbus vt paulò poſt docebitur. Vnde Galen. vtitur verbis καταῤῥεῖν καὶ μεταῤῥεῖν in ipſo cerebro, cum transfluit, dimouetur, & decedit ab vna parte cerebri in aliam eiuſdem cerebri partem propenſiorem, aut imbecilliorem humor tumultuans. Verba Galeni ſunt: *ſi aliàs ex alia cerebri parte in aliam humor noxius defluens, Græcè καταῤῥέων, ab omnibus reijciatur, vt tandem in neruos irrepens conuulſionem efficiat, eſt neceſſe.* Sic in corpore ipſius cerebri cum manſiones multæ ſunt ab vna parte in aliam fit ἀπόῤῥοια, μετάῤῥυσις, κατάῤῥους, vt nomen τοῦ καταῤῥοῦ, non ſumatur tantùm pro defluxione à capite in ſubiectas partes, vt quibuſdam veterum lectionis, & præſertim Græcè ignaris videtur. Sed nos nolumus otium terere in explicatione motus & transfluxus humorum in capite ad generationem morborum capitalium, cum pleniſſimè ante de his dictum ſit.

Ad finē lib de morbis.

Lib. de Indicationibus.

Ad par. 27. ſect. 1. lib. prioris Prorrh.

Dubitabamus an à liene foret.

Hippocr. ad inſtituendam πρόῤῥησιν ſolet conſiderare τὰς φανερὰς προφάσεις. Vt cum partis à qua malum primùm originem ducit notitia habetur: id inter τὰ φανερὰ cenſetur, vt τῶν φανερῶν nomine nō intelligantur tantum τὰ ἔξω quæ inter ἀφορμὰς habentur. Sic nimirum de ſacro morbo loquens ad prædictionem rem præclaram docet. Et quod de Epilep. dicit, idem de quouis morbo effatu digno, & præſertim qui ſacram mentis arcem obſidet intelligi poteſt. *Difficillimè ſacer morbus curatur, qui à primo puero prehendit. Secundo loco quibus factus fuerit morbus, nullam ſignificationem præbens ex qua corporis parte initium cœperit. Qui à capite ini-*

Lib. 2. Prorrh.

tium ſimul grauiſſimus eſt, deinde qui à latere. Qui à pedibus aut manibus, ſanatur. Medicus curam aggredietur, ſi homo iuuenis fuerit & φιλόπονος, niſi mens aliquid mali habeat, aut ſtupore attonito ſideratus fuerit. Nam hæ ἐκστάσιες μελαγχολικαὶ, non ſunt conducibiles. Quid hoc ſibi vult, nam ἔκστασις μελαγχολικὴ, tantùm abeſt vt mala ſit, vt ſæpè τῶν σπληνίων ſit διαλυτικός. Vnde melancholici fiunt Epileptici. Sed illo loco Hippo. nomine τῆς ἐκστάσεως duo ſignificat, & humoris prauitatem, & diſpoſitionem iam in cerebro contractam, vt ea naturam impediat quò minùs citò morbum curet. Prauitas humoris eſt ea quam Gal. deſcribit: *Flaua bilis aſſata & ſanguis niger atram bilem generat, flaua hæc bilis cùm aſſatur primùm in humorem æruginoſum abit, deinde in nigrum. Aſſatur autem ob febris magnitudinem. Et cum in phrenitide flaua bilis cerebrum præhenderit, & febris vehementia aſſatum hunc ſuccum melancholicum reddiderit, ob atræ bilis κακοήθειαν, vehementes fiunt inſaniæ, quas Hippoc. in Epid. μανιώδεις vocat.* Et paulo poſt in eodem Comm. videtur velle docere cerebrum phreniticũ, id eſt calida & ſicca intemperie laborans humorem æruginoſum, deinde atrabilarium generare. Ad rem redeamus. Si quis ſideratus fuerit, & ἐκστατικὸς fuerit μελαγχολικῶς, non facilè eſt curare epilepſiam eius. Ergo patet ex illo libro Prorrheticon primùm animaduertere oportere, an quædam ſit pars à qua conſpicuè morbus foueatur, an cerebrum primò affectum ſit, an non. Ideo dubitabamus an à liene morbus tam repentinus foret, maximè quod melancholica eſſet naturâ virgo. Sed reuera non tam diligenter ad lienem attendere oportuit, ſi quidem conatus naturæ per vterum, & per nares, vt antè docuimus, ſatis indicabat onus quo natura premeretur, & quod, niſi impedita, excuſſiſſet. Quis enim dubitat quominùs in illa virgine orgaſmus & impetus fuiſſet eo modo quo in maribus, in quibus τὸ τεργᾷν dicitur? Et quod in mariũ teſtibus τεργᾷν καὶ τεργίζειν dicitur, in mãmis σφριγᾷν dici poteſt. Quanquam propriè σφριγᾷν volunt intelligi vbera lacte diſtendi: quomodo σπαργᾷν (quod idem cũ σφριγᾷν ſignificat) partes dicũtur ab Hipp. id eſt, intumeſcere, & turgeſcere. At apud eundẽ Hip. σφριγᾷν non ſignificat lacte plenum eſſe vber, ſed turgeſcere, eſt autem id quod ὀργᾷν Græcis dicitur verba Hipp. hæc ſunt: *Cum mola in vtero eſt, nil mouetur, nec in mammis lac gignitur, ſed σφριγᾷ τοὺς τιτθοὺς αὐτῇ:* id eſt, *nullo præſente lacte ipſa turgeſcit.* At iſte orgaſmus rerum admirabilium author exiſtit. Quid ergo impediebat

6. Epid.

Ad part. 10. ſect. 1. lib. 1. Prorrh.

Sect. vltima li. 2. Epid.

Lib. de ſterilibus.

quominùs in ea virgine collectio esset sanguinis cuius tetra anathymiasis cerebrum feriens tot malorum causa sit? Ita enim Hippo. qui insania corripietur, ei hoc signum præsagit, sanguis ipsi colligitur ad mammas, & collectio sanguinis ad mammas furorem facit, & suppressio mensium cancros in mammis, & desipientias parit, vt in libris de mulier. morbis docuit Hippocrates. *Sub finē lib. 2. Epid. Aph. 40.*

Papauerum decoctum, &c.

In multis peccatur, in intempestiua diæta & cœna, ex qua tantùm abest vt ægra adiuta fuerit, vt contra maior ipsi morbo occasio fuerit: præterea læsit vsus vini, Tertium & maximum remistio decocti papauerum cum vino. Iam translatio erat in cerebrum (declarabat conatus per hæmorrhagiam) imbecillius illud erat redditũ, tetra anathymiasis erat, tum à cibo in paroxysmo corrupto, tum vino, tũ ab ipso meconio. Huc accedit quod omnes qui tunc temporis vagarentur morbi, dolores capitis comites haberent implacabiles, præsertim dum vigeret accessio. Sed inclinata febre, & calore sese frangente circum auroram quiescebat dolor capitis. Cæterùm (quod huc maximè pertinebit) annotauimus ante humorem eundem biliosum, aut ichorem & febrem ardentem facere, & phrenitin & desipientiam simplicem inducere. Nam si adhuc præterfluit venas, nec dum pedem fixit, aut vasis egressa in membranis cerebri, aut substantia ipsius impressa inustáq; fuerit, eæ παραφροσύναι, & παρακρούσεις eueniunt quas in vigoribus febrium ardentium, immo & tertianarum legitimarum videmus. Sin autem impacta fuerit bilis, stabiliorem desipientiam facit, cuiusmodi phreniticorum existit. Rursum vt fiat à bile febris, oportet quodammodo adhuc cum sanguine bilem ipsam confundi commiscerique & æquabiliter exardêre siue in sinus hepatis, aut circum os ventriculi, aut in maioribus venis, aut in pulmone, aut liene, aut etiam in cerebro ipso: sed vt in cerebro ipso fiat phrenitis (quæ à practicis definitur quoddam cerebri apostema, quasi sit ἐγχύμωσις aliqua, & velut egressio & sequestratio bilis à sua massa, quomodo in erysipelate fit) necessum est aut totum sanguinem ibi bilescere, aut è propria statione bilem discedere, & cerebrum ipsum perlinere & perfundere. Itaque si ad generandas παρακοπὰς in ce- *Pagina 28.*

rebro fugaces, & concedentes, prout concesserit febris vigor, requiritur tantum translatio vaporis sursum, & eiusdem veluti μεταῤῥυσις, transfluxus & transfusio per venas, non est dubium quin τ ὑπνωτικῶν vsus sæpè officiat. Sistitur enim in cerebro hic humor, qui tumultuans, & huc & illuc peruadens simplicem desipientiam faciebat: & dum figit pedem inuritur & imprimitur ipsi cerebro, vnde læsio mentis firmior existit. Porrò quantùm detrimenti apportet temerarius hypnoticorum vsus, in
Pa. 372. & sequent. primo libro Consiliorum aperuimus, & illinc ducenda sunt quæ huc pertinent. Tantùm videre oportet an papauerum decoctum tantopere lædat. Dioscorides de multis speciebus papauerum disputat, & in iis capita, folia, semina, & succum considerari vult interpres. Capita & folia tunduntur, & succus prælo
Cap. 60. & 61. lib. 4. exprimitur, id expressum siccatur, & in pastillos aptatur. Dioscorides id meconium vocauit, quod ipso opio inefficacius est. Tunso capite & inciso succus, & liquor effluit, id ὀπὸ τῦ ὀπῦ, opiũ κατ᾽ ἐξοχὴν vocatur. Quarto gradu refrigerat: Quanquam à qualitatibus quibusdam manifestis interpres Dioscoridis vim quandam calfaciendi impertit præter vulgarem Doctorum opinionem, sed tandem grauitate veterum sententiarum territus, fatetur à mixtione Glaucij herbæ id contingere posse, vt ementitium sit hoc & adulterinum [8]. Semen papauerum in cibos expeti, minúsque esse formidabile, longa oratione confecit. Legimus & opinionẽ Dioscorid. & Theophrast. & Interpretum, sed papaueribus vim tantùm refrigerandi, & somni conciliandi inesse comperimus. Quid ergo est quod vulgo credatur infatuare? Et non nisi cum metu aliquo papauerum capita præscribant? Credo ipse papauer tribus de causis μώρωσιν, & ἀγρυπνίαν inducere posse, qui affectus aliquid affine habent Gal. item & quan-
Ad 59 sect. 2. lib. 1. Prorrh. dam παράκοπην, id est alienationem mentis: Primum dum refrigerat & spiritus incrassat, Secundo tetros vapores, & calidos in substantiam cerebri impingendo. Nonne enim videmus initio paroxysmorum ab extimis ad penetralia cordis calorem refugere, & vnà capitis dolorem incredibilem sępè excitari, aut κῶμα, aut aliquid simile, contrà calore febris sese frangente (licèt sit tantùm remissio, non autem intermissio) quiescere capitis dolorem, & ad pedes calorem recurrere? Immo in lib. τ ὀξέων quodam in loco tum demum exhibẽdæ aquæ, aut cibi occasionem adesse putat, cum pedes plus reliquo corpore cõcaluerint:

potè καταψύξαντι facto calore & ſpiritu qui priùs erat ἀνάρροπος. Hinc liquet caloris ſpiritus, ichoris eſſe fluxum & refluxum, necnon quandam διαφόρησιν, vt ea ratione hypnotica, & impensè refrigerantia noceant, egreſſum maligni ſpiritus & caloris à capite impedientia, & difflatum perſpiratúmque prohibentia. Quod audiendum eſt, niſi corpus ſit legitimè repurgatum. Nam tunc, quoniam non tanta eſt tetrorum vaporum concurſio & ſurſum inclinatio, & tantùm alterandi ſeſe offert occaſio, tutior eſt refrigerantium vſus. Quod ne cui mirum videatur, etiam ex ipſa methodo medendi patet, in qua Gal. vetuit ne in febrib. à putredine ortis frigida exhibeatur affatim niſi pepaſim ſignis ἐναργῶς apparentibus[9]. Quod ſi tanta cautio in vſu aquæ eſt, multò maior adhibenda in vſu τῶν ὑπνωτικῶν καὶ ναρκωτικῶν. Vnde non mirum ſi ſomniferis initio morborum datis & comata, & caroticæ affectiones inſequantur. Siſtitur enim in cerebro humor, infligitur, imprimitur, qui ſua mora & ſuppreſſione, cum venenum aliqua ex parte reſipiat, non poteſt non impensè cerebrum lædere. Præter duos illos modos tertius adiiciendus eſt. Credo ipſe papauerum & conſimilium vſum aliquid habere κακοήθες, & malignum, & ſi non omnium, at ſaltem quorundam cerebrum inde tantopere læditur, vt ei labes ſæpè, quæ elui non poſſit, inuratur. Quid enim cum omne ſolanum frigidum ſit, tamen τὸ μανικὸν, parua quantitate datum præſertim puluis radicis eius cum vino facit ſpecies vanas, & imaginationes obſeruari, ſed duplicatus hic modus ad tres vſque dies mẽtis alienationem affert. Vt iam illud ſolanum non tam manifeſtis qualitatibus agat, quam occulta quadam vi ad perturbandam percellendámque mentis arcem. Sic tertia ſpecies ſolatri ὑπνωτικὴ dicitur, quarta μανικὴ. Et non tam æſtimare oportet τὴν μανίαν generari ab vſu ſolatri ob humorũ eam qualitatẽ quam ad generandam maniam & ἔκστασιν Galen. multis in locis Prorrh. requirit, quàm à vi quadam quæ ipſius ſolani furioſi τῇ οὐσίᾳ inhæret. Quid non etiam quemadmodum vanæ imaginationes, ſpectra, deliramenta, furor denique ipſe ſolatri vſu inducitur, papaueribus vis occulta mentem moueat & perturbet? Quis tamen dicat. Si papauer refrigerat, & ſomnum facit, cur nõ potius, ſi fortè ineptè vſurpatur, aut in tempore, aut in loco, aut corpore, Caron & ſimilem affectum inducit, & non deliria, nugas, falſas imaginationes, & vanas. Ita enim vult Gal. humo-

Cap. 69. lib 4. Dioſcorid.

rum calidorum proprium esse turbulẽtos somnos afferre, mouere, deliria inducere, frigidorũ contra, comata, καταφορὰς βαθείας, lentorem, & stuporem. Quid ergo quod vim habet refrigerandi mentem mouebit, vigilias inducendo, aut efficiendo vt æger capite doleat, saliat, moueatur, ferocem oculum habeat, & læsionem, aut in actionibus quæ sunt in sensu, aut ab arbitrio pendent: quæ omnia, aut maior eorum pars τῆς παραφροσύνης à Gal. argumenta statuuntur. Respondere licet. Primùm si memineris eorum quæ de solano dicta sunt, quod nimirum mentem lædat, non tam manifestis qualitatibus quàm occulta eáque infesta vi, idem fortè dices de papauere. Vt in quibusdam turbulenta insomnia, & deliramenta excitet. Præterea dum & obstruit, & spiritus premit, & fuliginem vaporum cerebro ipsi apprimit, & somnũ potest inducere, & mentem mouere. Hic enim somnus est ταραχώδης tanquam comes & assecla τῆς διανοίας βλάβης. Qualem somnũ copia vini accersit. Etsi enim vapor excitatus à vino calidus sit, tamen somnũ conciliat, & malignitate suam ταραχώ afferre solet. Sic papauer suaptè natura dicamus conciliare somnũ, sed ob conculcationem multorum vaporum excitatorum vi caloris febrilis, conflictus fit ob diuersas vires papaueris ipsius, & vaporis aut exhalationis infernè excitatæ. Nisi dicas, quod ante demonstratũ, & papau. & solatro inditam esse maleficam vim. Quod credibile omnino est. Et quemadmodũ κῶμα ἄγρυπνον à confusione humorum natura diuersorum exitatur: Ita quoque hausto papaueris decocto, & elatis multis fuliginosis sursum excrementis, conflictus & pugna quædam ob vires contrarias excitatur. Hinc in somnũ propensio, & nugæ. Nunquam enim maleficus magis est somnus, & turbulentus, quàm cum aliquid est quod cerebrum refrigeret, & propterea ad somnum adducat, & aliquid quod idipsum cerebrum moueat, & excitet. Ne sit mirum ergo si & quis quodammodo sit caroticus, & deliret. Immo & ἄφωνοι delirant. Quanquã hoc cuidam mirum esse possit, cùm vix fieri posse videatur, vt depræhendamus aliquem delirare, qui aut veternosus sit, aut caroticus, aut κάτοχος. Quam quæstionem Gal. mouit, & in eius explicatione dissimilis & immemor sui extitit. Nam ita de ea re sentit: *Nulla sanè quæstio est quomodo quis ἄφωνος mente moueri dicatur. Ridicula enim est interrogatio quærere, quomodo quis sciat alium delirare qui mutus sit. Nam quod motus ostendat à ratione alienos, quod exiliat & inor-*

Ad part. 6. sect. 3. lib. 1. Prorrh.

inordinatè conuellatur, hoc desipientiam indicat. Contra sentit alio loco: Quomodo nec in comate desipientes, nec in catochis penitus immotis desipientiam cognoscere valemus, sic forsan Hipp. vidit catochi speciem, vt immotum quidem corpus foret, exiguum tamen homo loqueretur, vnde dignosci poterat desipientia. Sic credendum loquentibus ipsis ægris declarari desipientiam, completa catoche non ampliùs ægros loqui. Ex quibus patet necessariam esse loquelam, vt quis desipere depræhendatur. Tamen dissentanea planè scripsit Galenus. Et tandē pro instituto concludemus fieri posse vt & succus & decoctum papauerum omnino refrigerando somnum inducat, si & corpus benè sit purgatum, & legitimè præscribatur. Item potest inducere & soporiferum affectum & deliria, & inania spectra. Tertio, si fortè suo fine frustretur vapores fuliginémque sistendo in capite, perturbationem mentis perculsionémque inferet. Tantò autem id faciliùs fiet, quanto caput est infirmius. Vidi puellam deuoratis solatri manici baccis furentem: incredibile dictu quantus calor perciperetur in fronte & temporibus, vt ea ratione tantùm febris in capite concepta videretur.

Ad part. 55. li. eiusd.

Aliis hoc phreniticon: aliis hoc melancholicum videtur.

Omnis humoris maligni suppressio, non multò post in ea parte in qua fixus fuerit sæua edit symptomata pro more & ingenio suo. Credo in cerebro illius puellæ factā esse & suppressionem, & alterationem. Hæc enim illam consecuta est[10]. Febriebat semper, & cum deliraret, vana & absurda loqueretur, indecore corpus componeret, non sine tamen doloris vacuitate, non abs re dubitabamus num melancholicum, num phreniticum id esset. Quanquam vterque affectus longè dissidet, & causa, & vacuitate, aut præsentia febris. Galen. in Prorrhetico duo annotauit, prius de feroce responso in homine modesto: posterius de distinctione μελαγχολίας καὶ τῆς φρενίτιδος. Cum in homine composito, & moderatis moribus prædito cernimus ferox & superbum responsum, & iam desipit, phrenitidem in vicino esse significamus. Contra cum in natura superba responsum blandum & come, tunc vel metus est τῆς καταφορᾶς, vel ληθάργου. Quod attinet ad maniam & phrenit. & melancholiam morbum idem Gal. diorismos assignat. Nam & phrenitis, & melancholia morbus & mania delirio definitur. Sed phre-

Ad particul. 9. sect. 2. lib. prioris Pror.

Ad par. 10. sect. 1. lib. 1. Prorrh. Et ad part. 2. eiusdem lib.

nitis cum febre assidua est, mania & melancholia absque febre. Rursum cum duplex sit humor melancholicus vtriusque affe-ctus author, vnus ab assato sanguine, alter ab assata bile flaua. Ille melancholiam propriè dictam generat: hic ob bilis mali-gnitatem, ait Galen. vehementem insaniam affert, quam Hip-pocr. μανιώδη vocat.

Magna herclè hoc loco quæstio oriri possit, an quis mania-cus & melancholicus (præsertim in cerebro morbo fixo) sine febre sit[11]. Si enim diutiùs humor cunctatur, cur nō putrescit, si putrescit, cur non febrem in capite accersit, aut potius in cere-bro. Nam paulò post conabimur docere aliud esse morbum ca-pitis, aliud cerebri. Maximè verò tum cum bilis flauæ in atram bilem fit ὀξύτοκία, vt Galen. passim loquitur. Vt ingenuè dicam cum communis animantium morbus & hostis febris sit, & nul-lum ferè expertem sui habeat, præsertim si quo alio morbo te-netur, vix tantus in cerebro parte principe morbus foueri po-test, quin febris oriatur. Sed non tam morbus est vniuersalis, quàm, vt iā sæpius docuimus, capitalis & particularis febris[12]. Diximus enim in prima huius lib. historia pulsum in tempori-bus vehementem esse posse, dolorem capitis insignem, perce-ptionem caloris in fronte, vt iam in capite foueri febris videa-tur, cum tamen nil tale in toto corpore appareat. Aut saltem non est ἀνάλογον. Id Hippocr. primus obseruauit. *Polycrati febris, sed adeo lenis facta est, Græcè ἠπία, vt obscura consisteret, præterquam in temporibus.* Et paulò post: *Pythodoro febris continua ad deci-mam quartam obscura erat. In temporibus autem apparebat. Ipse sibi ipsi sanus videbatur. Corpus totum à sudoribus perfrigeratum erat, exceptis temporibus.* Item, *Erotolai filio dysenteria fuit & febris, febricula nec ægro ipsi nec multis omnino adesse videba-tur, adeo obscura erat: iuxta tempora pulsus erat, lingua præ sicci-tate subalba moderatè siticulosus, & sine somno erat.* Deni-que eo loco innumeros commemorat in quibus febris tantum in capite esse videretur. Quod nos in 2. lib. nostrorum Epid. annotauimus describentes constitutionem æstatis & principij Autumni anni 1575. quæ planè sicca & squalida fuit, vt per sex ferè menses pluuia non fuerit. Similem affectum in puerorum capitibus vocamus σειάσιν, per τὸ ι, vel σειείασιν ἀπὸ τοῦ σειριᾶσθαι, id est, inflammari, & siccari, vt vult Langius, est autem inflammatoria dispositio in cerebro, vt febris si qua adsit, non sit ei analoga.

Initio lib. 7. Epid.

Lang. Ep. 54. lib. 1.

Alioqui verè phrenitis esset. Sic in capite ipso malum cōsistit, Probl.
& tandem ait Aphrod. per arterias communicatur incendium 96. li. 1.
cordi, hinc sine putredine febris suscitatur. Plura in lib. 2.
nostrorum Epid.[13]. Ergo tandem doceamus an in melancholia
morbo & mania febris sit. Cerebrum natura frigidum est, &
ægrè admodum inflammatur. Sed si in meningibus ipsis aliquid
esset inflammatorium, derepente febris oriretur. At in cerebro
ipso potest contineri humor, qui licet vim impresserit, &
calorem conceperit, quia in substantiam cerebri hæret separatus,
& nō in arteriis ipsius venísque, ideo obscura febris in toto
corpore potest esse aut nulla, cum tamen cerebrum ardeat, &
febriliter, vt ita loquar affectum sit. Declarant lethargicorum
febres: licet in cerebro ipso humor salsus sit nitrosus & putris.
Sed quia pituita est, ideo non est manifesta ἐπίλαμψις. Declarat Ad
& apoplexiarum causa cum Gal. dicat eas aliquando generari, Aph. 42
διὰ τὴν φλεγμονώδη διάθεσιν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, quod bifariam potest intelligi, lib. 2.
vel vt reipsa inflammatoria sit dispositio in ipso cerebro, vt in
plethora, & cum sanguis multus est coercitus in cerebro, calfactus,
& propterea parenchyma ipsius cerebri inflammans, hinc
attonitus homo redditur. Quod in ebriis vsu venire potest. Vel
inflammatoria dispositio dicitur per similitudinem quandam,
non quod sit reipsa inflammatio, alioqui phrenitis esset, & motus
quidam (nam ait Gal. in Prorrh. caloris est mouere, frigoris
attonitum & ignauum reddere) sed est dyscrasia quædam
in cerebro & diffusio quædā humoris eo modo cerebrum imbuentis,
quo & in inflammationibus humor partes inflammatus
diluit. Quanquam prior interpretatio magis placet: in Hypochondriaca
melancholia est diathesis inflammatoria pylori
& partium vicinarum, tamen non est febris, aut ea obscura est
admodum, vt Aetio placere videtur. Atque propterea Ronde- 3. locor.
letius agitat Gal. dicentem verum esse quod scribit Diocles de affect.
inflāmatione pylori, quod si hoc esset, necessario febris seque- cap. 7.
retur[14]. At ex Galen. non est necesse acutas febres sequi ad in- Ad
flammationem diaphrag. & hepatis, & similium partium: Id est, part 28.
insignem oportet esse phlegmonem in iis partibus quæ possit lib. 2.
inferre acutam febrem. At si latens sit ἐμφλόγισμα, orietur quidem Prorrh.
febris, sed ea lenta & ἤπια, id est, lenis. Quanquam in parte ipsa
si humor secretus sit, & si pars ipsa sua natura frigida sit, febris
quædam conclusa & particularis esse queat. Vt tandem conclu-

damus, & fanaticus & melancholicus potest in cerebro febrem habere. Declarauit pulsus temporum in ea nostra puella de qua hîc agitur, & perceptio caloris in frõte. Vt totum venenum humoris, vel à corpore sursum rapi videretur, vel in cerebro contineri, sed nequiens dissipari & edomari, affectum produceret. Etenim duo sunt commemorabiles loci apud Galenum qui huc maximè pertinent. Prior est in primo Prorrh. *Totius corporis δυσκρασίαν, sequitur mentis læsio, non aliter nimirum affecto cerebro, quam ipsum totum corpus afficiatur.* Id est, Cum totum corpus malè affectum est, cerebrum quoque malè afficitur: hinc mentis læsio. Et hæc non solum cerebri τῇ δυσκρασίᾳ debetur, sed etiam totius corporis. Et ex hoc loco possumus colligere sæpè ad cerebrum non esse attendendũ, sed ad totum simul corpus. Quod huic nostræ virgini conueniebat. Nam totum corpus melancholicum pœnè est. Locus alter est, *Copia in venis aceruata tenue quoddam serum in ventrem confluit (Græcè serum ὀῤῥὸς dicitur) & cardialgias parit in os ipsius ascendens, quod omnium partium maximè facultate sentiendi datum est. Bona autem abundantiæ portio ad inferum repens locum, in quem primum deferri consueuerat, lumborum dolores efficiet.* Qui locus adnotandus est maximè. Hinc enim scies eundem humorẽ varia edere in variis partibus symptomata. Nam idem humor duas habet substantias, vnam tenuem, alteram crassiorem. Tenuis ἰχὼρ, & ὀῤῥὸς, & λεπτὸν, aliquid dicetur: Vnde in febribus, manẽte causa mali in visceribus ipsis, tamen ὀῤῥὸς, & ipsius spiritus, & ichor veluti animatus & furibundus in longinquis partibus impetum facit.

Par. 34. lib. 1.

Par. 38. sect. 3. lib. 1. Prorrh.

Sed quoniam incidimus in eam distinctionem, vt diceremus aliud esse membranas cerebri affici, aliud substantiam cerealiud caput, aliud cerebrum affici (quod vtrunque eodem pertinet) an id verum sit ex veterum opinione, expendamus. Sed hîc authoritates veterum non tam sunt numerandæ, quàm expendendæ. Gal. ita loquitur in Prorrh. *Capitis dolor*, id est, *Græcè κεφαλαλγίαν, caput ipsum affectum docet, Catoche autem cerebrum ipsum.* Et alio loco. *Dictum est antè τὸ κῶμα, affectum solùm ipsius cerebri esse τῇ ἐκστάσει contrarium.* Et alio loco clariùs. *Cephalalgia caput affici docet, veluti & sensus auditorij læsio cerebrum ipsum. Colli dolor, & manus tremulæ neruorũ principium affici demonstrant.* Celsus disputãs de affectionibus capitis ita ait, *Nomine capitis nunc significo eam partem quæ capillo tegitur. Nam oculorum, aurium & dentium*

Ad part. 55. sect. 2. lib. 1. Prorrh.

Ad part. 6. sect. 3. lib. 1. Prorrh.

dolor, aliàs erit explicandus. In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quem κεφαλαίαν *vocant.* At dicet quis, Cephalæa estne morbus eius partis quę capillo tegitur? falsum id esse videtur, nam membranarũ est. Sed illo loco Celsus non intelligit eam distinctionẽ quam nuper elicuimus ex Gal. de morbo capitis & cerebri, sed nomine capitis & pericraniũ, & meninges, & fortè cerebrũ audit. Tantum nomine capitis nõ intelligit conspicuas partes nares, aures, dentes, & similia. Ergo aliud est statuere morbũ τῆς κεφαλῆς, aliud τοῦ ἐγκεφάλου. Quanquã alius locus apud Galen. quo destruas istum diorismum. Interpretans enim illud: *Ex Cephalalgia aphoniæ,* ait, *ideo hoc dicit Hipp. quod Cephalalgiam velit esse signum affecti neruorum principij, non autem localem ipsius aphoniæ affectionem esse in eo: Hæc enim aphonia fit sæpè ob tensionem vehementem, vel ob musculorum & neruorum voci inseruientiũ exolutionem & laxamentum.* Quanquam aphonia sæpè localem habet in ipso cerebro causam. Ex his apparet neruorum principij morbum esse Cephalalg. neruorum autem principium cerebrum est[15]. Valêre ergo iubeamus distinctionem illam superius adductam. Nisi dicamus contra mentem Galen. vt seruetur ipsa distinctio. Cephalalgia est capitis affectio, membranæ enim læduntur, quæ nomine cerebri non continentur. Aphonia autem, est ipsius cerebri affectio. Sic enim à membranis, ad cerebrum ipsum, quod non tam promptè afficitur atque illæ, repit affectio. Iuuat quoque istam distinctionem, id quod Gal. constituit, dum ait: *Dolor colli fit vel ob affectum ipsum cerebrũ, vel meninges, vel spinæ medullam.* Ac si dicat affectum ipsarum meningon, & ipsius cerebri aliud omnino esse, vt illarum affectio numero morborum capitis, huius autem morbus, numero morborum cerebri accenseatur. Sed hæc dicta sint, vt doceamus nos nil hic obscurum velle scribere, quod legentium animos suspensos tenere possit.

Ad part. 2. sect. 3. Prorrh.

Ad part. 40. lib. 2. Prorrh.

Alij furorem vteri.

Virgines viro maturæ ob quandam vteri ipsius ἐπιθυμίαν, & σπασμόν, varias incurrunt affectiones. Quis non eidem vtero accidere eadem dicat, quæ & peni virili, quem videmus sæpè turgescere, & inflari, vt quædam inde καρδιαλγία insequatur fortè de furore vteri audiendum illud Hippocr. Leonidæ filiæ

Ad finẽ li. 7. Ep.

natura concitata, auersa est. Auersa in iram excanduit. Vbi ira
» excanduit reconciliata est[16]. Medicus non intellexit. Puella
» mortua est. τῆς φύσεως, nomine vterum intelligit, politico loquendi modo. De causis furoris vteri, & quomodo mentem perturbet, plenissimè dictum est in lib. nostro de morb. mulierum.

Alij φροντίδα.

Paulò post dicemus, caput totum & corpus totum veluti quibusdam aculeis sibi pungi narrabat. Et tamen eam extra se fuisse ante diximus. Vnum autem ex signis desipientiæ, quem-
Ad par. 16. lib. 3. Prorrh. admodum ex Gal. patet, est cum ægri falsas quasdam dolorum imaginationes habent, qui non adsunt tamen. Sic in hac puella hoc videtur fortè inane quod punctiones se sentire narraret. Tamen cum ad se redierat, in eodem stabat dicto. Tamen lo-
Ad finẽ 2. de morbis. cus est commemorabilis, περὶ φροντίδος apud Hippoc.[16] In visceribus veluti spina esse videtur, *ait Hippocr.* anxietas corripit, lucem & homines fugit. Timor inuadit, septum transuersum foris tumet, morbus vere corripit. Affectus est verè melancholicus. Et quæ eo loco scribuntur, ea omnia puellæ tribui posse videntur. Cæterùm meo iudicio, quod in corpore est ἄση, & ἀλύκη, id in animo φροντὶς esse potest. Est autem quædam anxietas mentis ad rem aliquam nimium attentæ. Vt in amasiis euenire potest. Quanquam ἀλύκη, & ad animum referri potest, nam
Ad Aph. 56. lib. 7. ἀλύειν Galen. interpretatur, cum non quiescimus, sed nos ab vno negotio continuò ad aliud traducimur. Atque vt expediamus illam particulam de pruritu: hic adesse potest in mensium suppressione & orgasmo, vt omnino fecerit ineptè medicus qui territus quibusdam symptomatis sanguinem miserit. Illa enim quæ & in non menstruis mulieribus, & virginibus adsunt symptomata perturbationem à motu naturæ, aut potius conatu, in-
Par. 50. Sect. 3. lib. 3. Prorrh. ciendis mensibus significant. Vnde Hippocr. ita scripsit: *Quibus ex rigore febres laboriosæ, muliebria his decurrunt. Et ceruix dolens hæmorrhag. significat.* Et paulò post, *Quibus per nares spes est vt per caput quatientia, & sonitus sanguinem profundant, profundunt hi, & muliebria deducuntur, maximè si circa spinas æstus fuerit. Fortè & id dysenterias facit.* Sic cum febriunt mulieres, & metus aliquis aut opinio eruptionis est, caue ne quid temerè tentes. Immo & in plerisque post ista symptomata eruptionem mensiũ tempus

præstitutum anteueniſſe vidimus. Nunc audiamus Hippocr. qui affectionem huius puellæ videtur depinxiſſe: *Morbi circa caput & viris & mulieribus vehementiſsimi ſunt & diuturni fiunt & adoleſcentibus & virginibus, in tempore pubertatis, maxime cum menſes appetunt. Mulieribus in capitis dolore eadem omnino fiunt, quæ & viris. Verùm punctura illa prurignoſa, & affectiones atrabilariæ, his minùs quam viris, niſi menſes omnino aboleantur.* *Lib. 2. Prorrh. In quem Gal. non ſcripſit.*

Alij Catubuth veterum.[17]

Arculanus de ea affectione ex Meſuei opinione abundè edisſeruit. Et non eſt ſicco pede prætereundum id quod de ea affectione dictum eſt: *Melancholia duas famoſas ſpecies habet, vna Catubut dicitur, altera Eros. Catubut nomen inuenit à quadam ſpecie arraneæ quæ mouetur ſuper aqua diuerſis motibus, & ſine ordine. Catubut eſt ſpecies melancholiæ plurimum eueniens menſe Februario non expectans ad ver vſque ob ſubtilitatem humoris melancholici. Nam generatur à melancholia genita per aduſtionem choleræ, aut melancholiæ, in qua fortè caliditas non multum adurens remanſit. Et ſic licet ſit cũ motu plurimo, non eſt tamen cum rixa, immo cum timore.* Signa & cauſæ ampliùs explicantur, vt ad librum recurrere eum oporteat qui plura deſideret. Hic ſanè affectus quadrare noſtræ virgini potuit in multis ſignis ipſius morbi deſcriptionis. Eo tempore morbus apparuit quod ab Arculano deſcriptum eſt, & cum in ea menſium eſſet ſuppreſſio, quæ quidem vt lib. de virginibus ediſſerit Hippoc. horrendorum ſymptomaton cauſa eſſe ſolet, non formidauimus iteratam venæ ſectionem. Quod nunc dico valdè notandum eſt. Etenim cum in omni morbo melancholico luculenta venæ ſectio ſuſpecta ſit, in hoc ſolo catubut, ſpecie melancholiæ eximia ad ſyncopin ſanguis mittitur. Quod arguit aliquid eſſe in eo morbo quod in cæteris melancholiæ morbi formis nõ animaduertitur. Si enim ſuppreſſio aliqua ſolennis ſit, præſertim ſanguinis aut per mariſcas, aut nares, aut vterum, quæ hunc morbum inuexerit, nõ erit extra rem copioſè ſanguinem demere. Quis eſt enim qui tam audacter ſanguinem mittat ſi eius propria generatio ſpectetur, ex atro videlicet ſucco per aduſtionem bilis generato? Plura vide apud Arculanum cap. de Cathubuth. *Cap. 16. de melanch.* *Arcul. Cap. de cura Cathubuth.*

Aliquando ad se redibat.

Præclara est quæstio, cum ex antedictis constet & diathesin, & causam in cerebro esse, cur nõ malum perseuerabat? cur non semper delirabat? Cur quies aliqua concessa est? Et quod mirum est, etiam flagrante malo cum moueretur de quibusdam amicis qui eam deberent inuisere, quibus ista oculenda erat infirmitas, virgo illa cogebat sese, & quod nos obseruauimus, demordere videbatur labium, quasi vellet vocem continere ne quid insolens effutiret. Egressis illis amicis, quorum præsentia verecundebatur, paulò post more isto gariebat & iactabatur. Ante quæsitum est, an cum in parte aliqua dispositio, aliqua est, & impressa infirmitas, nec non materia adest, malum & dolorem perpetuum esse necesse sit? Hoc enim distinguntur vertigines per protopathiam natæ, ab his quæ compatiẽdi lege eueniunt, quod illæ diu perseuerant, hæ fugaces sint. Sed illud verbum, perseuerare, & fugax esse magnam habet latitudinem. Nam cum dicitur malum perseuerare, non ita dicitur, vt quandiu διάθεσις adsit, malum quoque vrgeat, sed per comparationem cum eo dolore, vel eo malo quod vi sympathiæ fit, dicitur diuturnius esse, quam id quod ex euentu accidit. Item si vis ipsius diatheseos spectetur, cum in parte aliqua est, minima occasione malum accersit. Et in eo spectatur perseuerantia ista. Accedit quod dolorum & morborum alij sunt acuti, chronici alij: quoniam acutorum breue est tempus, ideo si causa in parte fixa est, malum quoque figitur & perseuerat: Si chronicus, figitur quidem, sed tamen non semper affligit. Vt in febre continua essentiali quoniã causa delirij certo tempore furit, & nondum parenchymati ipsius cerebri inuritur, ideo fugax est delirium, sed in febre symptomatica phrenitis ipsa delirium habet assiduum, quoniam assiduè causa fouetur, & vt loquitur Gal. in cerebro ἀποτελέσεται διάθεσις φρενιτική. Cum autem causa diu fixa est, & morbus per se chronicus est, quoniam habet quædam momenta & inclinationes, non perpetuo affligit. Nunc sententiam Gal. audiamus de distinctione affectionum fugacium causam, & fomitem in parte non habentium, & earum quæ perseuerant. *Cum videris quempiam*, ait, *cum ferocitate desipientem, & si paulo post, sedetur, cognosce mentem non febris ratione læsam, sed phreniticam*

Ad particul. 25. sectio. 1. lib. prioris Pror.

Ibid.

subaudi

subaudi affectionē, quæ post adaucta, ferina tibi videbitur. Vis ponēda in verbis. Et si paulò post, vt contra aduersarius dicat non continuam esse desipientiam quæ paulò post sedetur. Et reuera obiectio habet aliquid probabile. Sed verba Græca & literæ sensus aliud sonant. Legitur enim κἂν ὀλίγον ὕστερον παύσηται: Id est, etiam si postea paulùm cessauerit, & cessare visa desipientia fuerit: Id est, vt sit remissio aliqua (quod aliò τὰ πολλὰ dolorem non sentire dicit) sed non intermissio. Nam si absoluta intermissio esset, aliunde malum esset repetendum, & non in parte ipsa causa firmaretur. Et ad eandem sententiam paulo post dicit: *Migrationes symptomatum. Græcè μεταπτώσιες, ex migrantibus fiunt humoribus. Nam firmatos stabilitósque vna in parte humores, species vna symptomatis, tum naturæ partis, tum humoris virtuti peculiaris, consequitur. Et quod phrenitis in ipsis duret, ex eo firmatum in capite eum qui affectionem parit, suspicio est.* Atque reperio humorem tribus modis morbum parere posse, per sympathiam, vt cum à parte longinqua transfertur, siue eius ὀρρὸς, tantùm transferatur (quod ferè fit) siue μετὰ τοῦ ὀρροῦ καὶ ἰχῶρος, crassior quædam pars. Et translatio verè dicitur: vel cum in parte est. Idque trifariam dicitur fieri: si perfluit tantùm venas, vt in febrium deliriis, si transgressis traiectísque vasis iam in parte ipsa impressionem fecit, vt in lethargo, phrenitide, catocho. Tertiò, si sit etiam in eadem parte, sed latius sumpta μετάρρυσις καὶ κατάρρους. Ita enim quodam in loco μετάρρυσις καὶ κατάρρους, pro eodem sumitur, vt κατάρρους nomine intelligatur transfluxio de loco ad locum. Exempli causa, cùm humor occupat ventriculos cerebri, peculiarem quandam inuehit affectionem; si substantiam, nouum genus morbi; si in neruos auditorios, aliud; si in opticos, nouum quoque parit. Et hoc in eodem cerebro fit, & propriè μεταρρεῖν dicitur. Itaque humor contentus in parte aliqua, & fixus firmatúsque continuam quandam affectionem facit, facta comparatione cum causa fluente, & non fixa: non quod semper dolor adsit: nam omnis humor certo quodam tempore, certos habet ratósque motus & inclinationes. Si in cerebro quidem humor sit, sed deerret, varias affectiones parit, prout in hanc, aut illam partem repit. Atque eo modo hunc scrupulum eximere oportet.

Ad particul 27. sect. 1. lib. 1. Prorrh.

Ad part. 27. lib. 1. Prorrh. sect. 1.

Pulsus tardus, aliquando frequens.

Si quæ materia tantas in cerebro perturbationes afferebat, in vasis maioribus inter alas & inguina interiectis coercita putruisset, alius pulsus fuisset. At congener erat corpori, morbo congener. Nam melancholicorum talis pulsus esse solet. Et quoniam de eo pulsu in priore Consiliorum nostrorum Tomo diximus, hac superl essuri sumus ampliore explicatione.

Aculeis pungi corpus narrabat.

De punctionis sensu diximus ante in explicatione vocis φροντίδος. Et cum curatio illius morbi præpostera fuisset, nulláq; crisis insecuta fuisset, nisi quod ea quandam excretionem, & potius secretionem in caput fecisset, ac si κατὰ τὴν ἀπόθεσιν crisin moliretur, non mirum si materia quæ crisi κατ' ἔκκρισιν, aut per sudores, aut alio modo excerni debuisset, recruduerit, & suppressa seipsa deterior facta fuerit, vnde punctiones & lancinationes.

Tandem cum ex alto cecidisset, leuius malum esse visum est.

Fortè cum tumultuaretur ex alto cecidit, & offensus est pedis articulus. Illáque laborem sensit & dolorem, & tranquilliore cœpit animo esse. An casus iste nouam mutationem afferre potuit? Galen. est locus valdè præclarus, vbi docet morborum quandam fieri μετάπτωσιν, id est permutationem, vt mutuò sese excipiant morbi & symptomata. Narrat enim se vidisse quendam qui paraplecticus foret, obortis quibusdã lumborum doloribus conuellebatur. Deinde desinebat conuulsio, deinde redibat paraplegia, & sic deinceps. Id quod cum rarò fiat, mirandum fuit. Sed id quod hoc loco dicimus magis mirum esse debet. Nam nostris temporibus visus est phreniticus qui per nouem dies insigniter & febrierat & delirauerat. Cum nouo die omnia recruduissent, nocte è lecto desurgens manum violentam decumbenti Medico afferre voluit, à ministris deinde coercetur. Fingit somnum, inopinatò exilit è lecto, & fenestram appetens, eámque persiliens, in aream locum altum

Ad part. 16 lib. 3. Prorrh.

Anno 1575.

valdè decidit. Fortè aderant quidam colloquentes, qui decidentis corpus ſuſtinuere. A caſu iſto cum alioqui ferè illæſus eſſet, delirio eſt abſolutus. Sic diſcuſſa eſt miraculo materia morbum faciens. Et apud Hippoc. Cuidam aderat crurum rigor diuturnus. Fortè in lapidem cecidit, læſum caput eſt, vertigo oboritur. Deſiit malum vetus. Sic credibile huic virgini eueniſſe, vt caſum ob iſtum paulum reſipuerit. 5. Epid.

Malum auxilia eludebat. Relicta ſine remediis conualuit potius.

Melancholici vulgò Medicomaſtiges, & flagella Medicorũ dicuntur: Eſt enim is humor indomitus & efferus. Sed dicat quis, an qui ſuppreſſus humor menſtruus fuerat tam ſæua inducere potuit ſymptomata? Ita herclè: quanquam id non videtur Galeno. Contra Hippoc. hic enim ita ſcripſit: *Quæ cum tantula ferocitate (Græcè* τὰ ἐπ' ὀλίγον, *cuius vim paulò ante expoſuimus) in deſipientiam pellunt, melancholica, ſi vero* ἀπὸ τ῀ γυναικείων *fuerint, ferina. Quo modo coriarij filiæ euenit.* Galen. in Com. ita ait: *Cum autem ij qui melancholicè delirant prompti ſunt ad inferendum propinquis malum (quod* κακουργεῖν *vocat) ſi* κακουργίας μεγάλας ποιῶν*), id eſt, ſi malefici magis fuerint,* παρακρούσεις θηριώδεις *vocitantur. Sed quòd talis deſipientia ferina oriatur ex ſuppreſſione purgationis menſtruæ, nec prorſus verum, nec magna ex parte. Nam ſi melancholicus fuerit ſanguis, & in cerebrum ierit, talem affert* παράκοπον*: & ſic in cæteris.* Sic non negat quidem deliria, & alienationes mentis ob vnam menſium ſuppreſſionem euenire poſſe, ſed illas negat eſſe ferinas & maniacas. Quod fortè probabile eſt. Nunc audiendum cur dixerimus tam effræne malum remediis recruduiſſe, iiſdem ſublatis ceſſauiſſe. Idipſum multarum rerum gnara antiquitas obſeruauit. Ita enim Aëtius ſcripſit. *Operæpretium eſt noſſe multos melancholicos ægrotantes in tempore curationis nil commodi ſenſiſſe. Dimiſſa verò curatione reſtituti ſunt, natura ante curationem præualente contra morbos debiles ex medela factos. Sic remiſſionem naturæ dare oportet. Nam vnà cum curationibus videtur affligi. In quiete vero inualeſcere, & ſuperare morbos iam antea attenuatos.* Part. 31. lib. 3. Prorrh. Cap. 10.

Ante dyſenteria crudelis eam afflixerat.

Tenaſmus & dyſenteria eam valdè duobus ante annis affli-

xerat. Et in recto intestino vlcus depascens obortum fuerat, quod ferè ἀνίατον erat. Credibile est in illa restagnare & succrescere humorem indomitum, siue pituita salsa fuerit, siue succus melancholicus ad atram bilem accedens. Et si quis non credat pituitam salsam posse tantos morbos accersere, audiat Hippocratem de secunda specie cavsi à pituita salsa disputantem. In cavso non legitimo pudendi liuor superuenit, & testiculus intensus iudicatorius est. Et Galen. ait igneam caliditatem & vrentem excitari ob fumosam substantiam à pituita salsa excitatam. Et Hipp. Tenasmos & inflammationes sedis ab ea pituita salsa excitari fatetur.

Part. 13. lib. 4. Acut.

Verebamur de sphacelo cerebri.

Hippoc. lib. de Fistulis.

Quid sit cerebrum σφακελίζειν, diximus in nostris definitionibus medicis. Cæterum obseruarunt primarij Medici post diuturnos capitis dolores syderationem meningon ipsius cerebri euenisse.

Id congenitum.

Resciui enim ex parte patris multos fuisse qui stulti fuerint, & ad deliria, melancholicásque perturbationes procliues [18]. An autem morbi sint congeniti, in prima huius libri historia amplè disputatum est.

Multa remedia vltro tentata sunt: quorum capita strictim percurremus, & eorum formulas aliquas perscribemus? Sæpiùs secta vena: data pharmaca & enemata cum melle mercuriali & confectione hamech. Galli exenterati capiti sunt admoti: Cucurbitulæ scapulis. Zibetum cum cottone pudendo applicitum, betonica capiti, præsertim fronti, cucurbitulæ in femoribus. Item & hæc.

℞. *Fibrarum ellebori albi. ℥ j. seminis seseleos & pæoniæ. an. ℥ ß. radicis azari. ℈ ij. buglossi, scolopend. melissæ, an. m. j. florum cord. p. j. fiat decoct. in colatura dissolu. Elect. diacarth. & de succo rosarum. an. ℥ ij. fiat potus.*

℞. *Massæ pilul. sine quibus, cocciarum, & fœtid. an. ℈ i. pulueris hieræ diacolocynth. ℈ ß. cum syrupo viol. fiant pilulæ deauratæ.*

℞. *Florum nenuph. lactuc. portul. & florum violarum. an. p. j. fiat*

decoct. ad ℥ iij. & cũ ℥ i. ſ. ſyrupi de nenuph. fiat potus cap. hora ſomni.

℞. Decoctionis ſaluiæ, maioranæ mentæ, meliſſ. ſtœch. chamæ. meliloti lib. iij. colentur per cineres ſarmentorum: adde expreſſ. ℥ iiij. foliorum ſenæ mundatorum ebullitorum in vino albo pro embroche totius capitis, & affuſione ex alto.

Ad ea omnia quæ de eo morbo tractata ſunt, duo adiicere oportet: Pri⁹ eſt, quod vulgò omnes medici calidos fotus & embrochas ad dolores capitis inſtituant. At cùm ſuperiùs paulò demonſtrauerimus maximã partem dolorum capitis eſſe ab humore, aut per ſe calido, aut à vapore, aut ab aduſto, concluſo, & ob difflationem prohibitam, quadamtenus putreſcente, fruſtra tot lixiuia ex calidis Cephalicis inſtituunt. Itaque hoc monitionis loco, mihi & aliis ſcriptum ſit.

Poſterius eſt quod omiſſum balneũ vniuerſale fuerit, quod tamen hîc primas tenet, tum ad contemperandos humores, tũ ad corporis perſpiratum, tum ad reſtinguendum incendium. Et maximè in Melancholia morbo cõuenit, præſertim cum eſt per aduſtionem humoris, ſiue affectum ſit cerebrum, ſiue in meſenterio malum conſiſtat. Reuera ſi non ita alienato fuiſſet animo, id tentauiſſemus: Sed in tanta rerum confuſione valdè de remediis eſt dubitatum.

Accommodatè ad id quod nunc diximus, Galenus de vſu balnei in dolore capitis ita ſtatuit: *Interdum ab initio morbi febres ſunt mites, ſed ab initio tamen ſymptomata grauia caput infeſtant, vertigines, pulſationes temporum, & alia, ob exuſtionem, vel exhalationem humorum in ventriculi corpore contentorum. Sanè, capitis ſolius quouis aliter modo habentis caliditatem balneum iuuat. Et ptiſſanæ cremor pro ſorbitione ſatis eſt.* Verum cum ſpiritus calidus & flatuoſus ob humorum prauitatem ad caput fertur, lauare hos non confert. *Ad par. 42. li. 4. Acut.*

Calamitoſum huius virginis fatum.

Circa finem menſis Sextilis anno 1576. cum moleſtias tuliſſet, & propter aſſiduum capitis dolorem inſomnis diu fuiſſet, cardiogmo ſe tentari dixit. Tandem in febrem incidit. Eius febres non erant vehementes, ſed lentæ erant & malæ. Et earũ vis & venenũ in cerebrum ipſum impreſſionem quãdam faciebat. Caloris ſenſus erat maximus in fronte & tẽporibus. Et tumor erat μυζώδης, ad oſſa bregmatis parte ſiniſtra, die Martis hor-

ruit. Nocturna febris. secta vena. Die Mercurij eadem: de nocte nugata est & παρήλησε. Mane perseuerabant nugæ, nec ad medicamentum capiendum adduci potuit. Tandem precibus victa sumpsit. Visa est resipere. Ad nonam vespertinam eadem manebat. Tamen identidem capitis dolorem querebatur. Media nocte custodibus obdormientibus è lecto surrexit, cubiculum exiit, aut è fenestra cecidit, aut caput ad lapidem prædurum & obtusum, aut ad mensam plumbo obductam quæ propter culinam est, offendit. Attonita ex ictu casúue facta est, vomuit. Nil in cute apparebat. Sex horis post interiit [19]. Ossa bregmatis effracta erant, & intro detrusa, reliquum os ad suturam à litera λ, nomen sortitam fissum erat. Musculus temporalis planè contusus. Non narrabant cadendi modum, immo subcelabant matrem. Atque hoc valdè calamitosum fuit. Fortè duobus ante diebus deprehensus erat tumor ea parte sinistra præ capitis dolore obortus. Et is fefellit nos. Nam non eminebat à casu isto. Ignoratus cadendi modus fraudi fuit, & tam repentini fati causa. Nam aliqua arte prouisum fuisset; quanquam casus iste lethalis omnino erat, nec vnquã restitui potuisset. Suspicabatur mater violentum aliquem casum, nos verò celere hoc euentum tribuebamus vi doloris ipsius capitis. Et qui designabatur locus à matre, ex quo cecidisset, non faciebat opinionem tantæ rei quanta latitabat. At magni refert in morbis similitudine rerum nõ falli, nec pręiudicatæ opinioni nimiùm insistere. Cum enim multis id calamitosum fuit, tum huic virgini infaustum, saltem enim omnes nos suo functi fuissemus officio.

ANNOTATIONES.

1. *Pilositas in brunis præsertim est melancholiæ signum. Quod Arculanus. cap. de melancholia annotauit.*

2. *Nigrities capilli calidum temperamentum non indicat.*

3. *Galen. in commento dicit Hipp. duo obseruasse, ætatem, & naturam. Ætatem, vt qui calidiores ratione ætatis essent, ægrotarent: naturam vt in frigidioribus natura, quibus cutis densa foret, excrementum facilè subsisteret, & ob eam causam malum afferret.*

4. *Quoniam noctis humiditas calorem quodammodo temperat, diei autem calor & siccitas febrilem calorem auget, videtur non absque ratione dicere Hippoc. febrem diurnam ad tabem ducere: impensè enim*

ſiccatur corpus ac tabeſcit. Vidimus tamen omnes nocturnas febres malas eſſe, & magnam virium iacturam attuliſſe.

5. *Galen. ad particul.* 71. *lib.* 3. *Prorrh. docet febrium ardentium eſſe hæmorrhagias mouere, quia & ſanguinem fundunt, &* εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναφέρει. *Huc pertinet illud* 2. *Epid. ſect.* 1. *ſanguinis è naribus largus fluor liberat ſæpè vt Heragoræ contigit, cuius Medici non erãt gnari. Hic taxat Medicos diebus criticis manantem ſanguinem ſupprimentes.*

6. *Hinc cap.* 4. *lib.* 2. *Meth. med. Fernel. arguit Medicos qui ex ſtillicidio ſanguinis è naribus, vel vrinis rubris captant occaſionem ſecandæ venæ.*

7. *Et ad part.* 32. *lib.* 3. *Prorrh. vocat quandam alienati iudicij & mentis ſpeciem* παραφέρεσθαι τῇ γνώμῃ, *politico loquendi modo,* il eſt eſgaré & fouruoyé de ſon entendement.

8. *Tamen miror cur Galen. loquens* περὶ θορύβου καὶ παραφροσύνης, *in pulſu Hypochondrij, non dicat* τὸν θόρυβον *eſſe prodromon delirij. Sed in contrario accipit ſenſu.*

9. *In Picardia vtuntur etiam in placentulis ſemine papaueris albi ſine noxa vlla.*

10. *Ad hunc locum pertinet problema Aphrodiſæi. Cur tam vinum quam aqua delirium & maniam inferat? Aqua id facit obtrudendo, &c. Legatur locus Problem.* 94. *lib.* 1.

11. *Hippoc. ferè initio lib. de morbo ſacro verè melancholicorum ſigna exhibet, & quomodo ſtatim reſipiant, rurſus perturbentur. Et Arculanus docet mulierum melancholiam deteriorem eſſe, ſed rariorem.*

12. *Arculanus docet viros potius melancholicos fieri, quam mulieres: ſed deteriorem in mulieribus eſſe affectum, quod à fortiori ſit cauſa.*

13. *Melancholici vocantur non ſolùm ij qui nigram excernunt bilem, ſed & ij qui iam habent in ſolidis partibus talis conſtitutionis ſtructuram. Ideóque qui ſunt corpore ſquallido, ſicco, macro, quique curis, vigiliis, ægritudinibus, perturbationibúſque animi concutiuntur ij melancholiæ ſunt obnoxij.*

14. *In Hiſtoria prima iam annotauimus ſæpè efferri tetrum vaporem & inflammabilem in pleriſque, qui ſpiritus capitis incendens intemperiem calidam, & valdè moleſtam infert cerebro. Quod & huic euenit & pleriſque, vt alibi annotauimus. Et puella hæc nobis narrauit affirmauitque cum Poiſsiaci degeret, monialium imprudentium conſilio affuſam eſſe fronti calcem viuam ad capillos exurendos. Nec enim eſt quod quis dicat aliud eſſe* τὴν φλεγμονὴν, *aliud* φλεγμονώδη διάθεσιν. *Si quidem pro eodem ſumuntur à Gal. Etenim Com. ad part.* 13. *lib.* 1. *Prognoſt. ait*

rubere oculos aliquando ob phlegmonem cerebri: lib. verò 7. Aphor. de eadem causa loquens ait, rubere oculos ob diath. sin phlegmonodem. sic confundit.

15. *Mania tribus modis sumitur. Primo modo pro ingenti delirio, vt Hippo. part. 32. lib. 1. Progn. docuit loquens de pulsu Hypochondrij. Secundo modo pro delirio siue febri à calido humore, aut calida dispositione cerebri. Tertio modo pro quadam mania à frigido humore. Quod autem à calido humore sit etiam sine febre, & discrasia cerebri, ita Galen. qui locus huc valdè pertinet cap. vltimo lib. 2. de causis sympt.* Reliqua quidem omnia deliria ex mordentibus & calidis oriuntur succis, qualis maximè flaua bilis. Sæpè etiam ex calidiore cerebri intemperie, sola illa quæ melancholica vocantur frigidum succum pro causa habent. *Sic propter melancholiam propriè dictam, & phreniticum delirium, & maniacum, & paracopticum in febrium vigoribus, à calido vapore, & intemperie nascitur.*

16. *Non est quod quis subterfugiat, dicendum & membranas cerebri posse principia neruorum dici. Nam in prognosticorum Com.* ἀρχὴ τῶν νεύρων *cerebrum dicitur.*

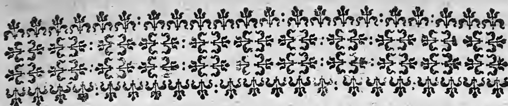
17. *Inter locos cæteros est quidam commemorabilis lib. 2. de morbis mulierum vbi disputat de quodam affectu quē vocat, atram bilem in vtero. Et eius edit signa.*

18. *Punctionem istam melancholicis propriam veluti esse Aristoteles cap. vlt. lib. 7. Ethici proponit.* Qui natura atrabilarij sunt, ij semper requirunt desiderántque medicinam quod eorum corpus continenter pungatur, & vehementes semper habent appetitiones. *Aristo. illo loco docet semper nos dolori contrarium appetere, etsi illud difficile sit.*

19. *Scribitur vel Catubut sine h aspirante, vel Cathubuth.*

20. *Quomodo semen vitiatum parentum, id est, labe aut epileptica, aut arthritica, aut consimili infectum, istam imbecillitatem ad posteros transferat, ad finem Comm. in Apho. 28. lib. 6.*

21. *Fundum ventriculi deprehendimus subrubrum; & maculis rubris perspersum, ac si ictum aliquem vímque passus fuisset. Admirationi nobis id fuit. Ac credo à casu fuisse.*

HISTORIA QVINTA.

VXOR Consulis Regij morbo febréque populariter grassante occupatur. Febris κοπιώδης, ἀσώδης, ψηλαφώδης. *Incendium summum in partibus imis erat: iactatio* ἀνέμετος. *Aluus liquidis excrementis ferebatur, fœtidis. Ne minimum manus appulsum ferebat. Nocte exacerbationes. Circa auroram diebus criticis indicantibus* ἄσφυγμος *pene erat, corpus sudoribus frigidis, modò vniuerso in corpore apparentibus, modò in ceruice & clauiculis diffluebat. Ad nonum diem corpus puncticulis pulicum morsus referentibus maculatum erat. Vires admodum effœtæ. Tandem serosis multis euacuatis sine manifesta crisi est iudicata.*

COMMENTARIVS.

CVM mentio iniicitur morbi populariter grassantis, tacitè mos morbi & ingenium explicatur. Nec enim abs re Hippocrates in quouis morbo τὸ ὀξὺ spectandum putat, καὶ τὸ θανατῶδες. *Lib. 1. Progn.* Illud vim acutiémque morborum significat ex peculiari corporum natura humorúmque dominatu natorum: hoc verò insinuat illud quod ab eodem τὸ θεῖον nuncupatur. Sed has difficultates excutere nunc temporis spatium non est.

Satis est hoc loco meminisse eius quod dictum est in Prognost. Par. 40. lib. 3. Oportet impetum morborum ἐπιδημεόντων considerare. Laurentianus vertit, morbos exuperātes; sed malè, cum ἐπιδημεῖν grassari sæuiréque in vulgus significet: Item temporis constitutionem tenere oportet. Nos pluribus explicaremus & morborum qui tunc temporis vagati sunt, & qualis fuerit temporis constitutio, nisi in lib. 1. Epidemiorum nostrorum res tota pateret. Tantùm de duobus monere oportet, hyems præcesserat rigidissima, quæ Hoc fuit an. 1573. partes internas labefactauerat, & reuocato, potiúsque conculcato intrò calore eas adusserat, vt ferè νεκρώσεως metus foret. Secutum ver satis morbosum, æstas feruentissima, & feri acerrimi bilísque infestissimæ genitrix: vt mirum non sit si tanta morborum fœtura fuerit. Immo adeo partes internæ, & præsertim neruosæ, affectæ fuerant cœli inclementia, vt quibus à lithotomis detractus è vesica incisione fuerit sanguis, eis suum diem obire necesse fuerit. Aphtharum & morbillorum magna fuit ilias. An non tum vitio cœli, tum eximia quadam putredinis qualitate, quam natura frangere ac domare non potuit?

TEXTVS. *Febris* κοπώδης, ἀσώδης, ψηλαφώδης.

In Prorrhetico ita Hippoc. fauces si parum exasperentur, Part. 16. sect. 3. frons dolet, contrectatíque fatigentur, atque in stragulis & vestimentis doleant, quæ ex his augentur difficilia existunt: In Græco legitur ψηλαφώδεες, κοπώδεες, cum distinctione, non autem coniunctim, vt κόπος ad τὸ ψηλαφῶδες referatur: τὸ δὲ ψηλαφῶδες, non eum significat qui palpatur & contrectatur, sed qui palpat & contrectat, vt ex alio loco patet. Et non diceret Hippoc. κοπώ- Ad part. 33. lib. 1. δεες, sed ὀδυνώδεες: nec enim κόπος, sed ὀδύνη ad molestam tactionem sequitur, id est, si quis ne blandæ manus appulsum ferat, quin doleat, quæ affectio hinc sequitur ὀδύνη propriè dicitur. Plura in nostris Definitionibus in voce παρέγκρισις ἁφῆς. Porrò περὶ κόπου καὶ πυρετοῦ κοπώδεος non dicam: sufficit tantùm dicere febres laboriosas, & à tenuibus ichoribus nasci, & à crassis humoribus. A Part. 2. sect. 4. l. 9. Epi. crassis, vt cum Hippo. ait, vrina crassa alba in quartanis laboriosis exit. In Com. Gal. Laboriosas febres nominat, non quas multa antegressa motio peperit, sed omnes in quibus aliquis laboris & lassitudinis sensus existit. Et nunc de laboriosis excitatis ex multitudine crassorum humoris. De ichore autem fe-

brem laborioſam pariente ita in lib. Acut. Cavſus fit cum venulæ arefactæ ichores attrahunt, &c. Item, febris vehemens habet, & corpus veluti à laſſitudine oſſearia (Græcè ὀστοκόπος) laborat dolétque. Et hæc de laſſitudine ſpontanea. Gorræus & ὀστοκόπον, & alias eiuſmodi laſſitudines ab immodico labore repetit, ſed malè. Quanquam & motio vehemens id facit: ſed ſæpè & quies, & à quiete ſuppreſſio excrementi id committit. Itaque dicemus febrem laborioſam eſſe in qua laſſitudinis ſenſio eſt maxima ſponte excitatæ, vt æger ne minimum manuum appulſum, & motionem ferat: immo ne veſtimentorum appoſitum & onus ferunt. Tali febre laborabat noſtra ægra. *Part. 1. & 2. sect. 4. li. Acut.*

Iactatio ἀνέμετος.

Iactatio Græcè ἄλυς καὶ ἀλυσμὸς dicitur, de quarum vocum ſignificatione paucis dicam, quoniam de iis copioſius in noſtris Definitionibus Medicis. Apud Galen. duplex eſt ἄσα, ſiue ἀλυσμὸς vnicus ναυτιώδης, alter ἀνέμετος. Ita enim ſcribit, bifariàm ægri ſunt ἀσώδεες vno modo cum virtus à corpore grauatur, nullamque figuram retinent ægri, alio modo cum os ventriculi à prauis mordetur humoribus. Priores pernicioſè afficiuntur, poſteriores ſunt nauſeabundi. Et pleniùs in Progn. περὶ ῥιπτασμοῦ καὶ ἄλυος· ἀλύουσι ægri id eſt, iactant ſeſe & priorem corporis figurã non retinent, ſed ſubinde immutãt, aut ob ventriculi κάκωσιν, affectionem ſignificat, aut ob virium debilitatem, vt corpus ipſum ægro & naturæ ſit oneri. Quod eſt intelligendum, niſi æger mollior & delicatior ſit, vt qui minima re offendatur, & doloris inſolens iactetur. Ideo in fine dixit, vide an æger ſit numerandus inter homines leues, qui facilè remittunt ac concedunt, & vinci ſe patiuntur etiam re leui. Leonicenus malè illum locum interpretatus eſt. Ad duas illas cauſas, aut ſigna τοῦ ἀλυσμοῦ, nempe oris ventriculi ab acri humore demorſi, & ἀρρωσίαν malignam qualitatem accenſebis. Immo, virium infirmitas iſtius ἄλυος non videtur cauſa, cùm ſæpè poſt magnas euacuationes multos videas valdè imbecillos, qui quieſcant, nec ſubinde mutentur. Itaque aliqua latens cauſa, vt venenata qualitas eſſe videtur, quę homines iactari, & conflictari (quod Græcè δυσφορεῖν dicitur) faciat, & proinde infirmitatem afferat, vnde maior

Ad par. 43. li. 2. Prorrh.

Ad par. 19. li. 1.

occasio inquietudinis. Sed assignare iactationis causam infirmitatem virium (pace Hippocratis dicam) non est æquum. In pestilentibus febribus, & in grumo sanguinis ῥιπτασμὸν videmus, à maligna qualitate vires labefaciente, & spiritus dissipante. Sed de his aliàs.

ἀσφυγμός.

Mos & ingenium febrium id temporis vagantium erat admirabile & stupendum. Nam cùm febris exacerbationes in noctem inciderent, necnon vacuitas somni adesset, sub auroram, præsertim diebus contemplabilibus ἀσφυξία, & veluti pulsus intercalaris, & qualis morientium esse solet, obseruabatur. Quod ego verum esse assero. Adeo ichor aut humor qui febrem faciebat erat efferus & ἄπεπτος, & quem natura ferè aggredi non audebat. Talis feri dominatũ videtur expressisse initio lib. 2. Epid. Et historiam morborum eo tempore vagantium apertè in nostris Epid. explicuimus [2].

Ad nonum diem corpus veluti puncticulis pulicum morsus referentibus est maculatum.

Cæteris omnibus omissis, quòd explicatio ex nostris Epidemiis eruenda sit, in explicatione istarum puncticularum operam impendemus. Video enim eruptionem istam sæpè Medicos terrere, vt nil audeant tentare, sæpè audaciùs aliquid facere, vnde periculum ægris creatur. Itaque quantum ex veterum & recentiorum scriptis venari poterimus, in hunc locum concludemus.

In febribus totũ corpus aliquando maculatur & inficitur, aliquando tantùm pars vna: Itẽ quæ in cutim erumpunt aliquãdo vt abscessus sunt aliquãdo vt morbi. Quod valdè notãdũ est. In parte corporis erũpũt pustulæ quędã vt Epinyctides, Therminthi, &c. id genus. Aliquando & in parte corporis maculas morbillos referentes efflorescere vidimus, prout vna pars magis laborat, quàm alia, in totum corpus emergunt pustulæ, aut papulæ (nunc enim nomina confundamus donec distinctionis locus erit) siue exanthemata: Item ecthymata, puncticulæ, morbilli, variolæ, rubiolæ, & id genus cætera de quibus hoc loco di-

cturi sumus. Nam eatenus de papulis & exanthematis dicendum nobis, quatenus præsertim in febribus apparent, vel ante febres (vt fit aliquando) & quæcunque febres adsunt, ferè negotium dant Medicis; item quatenus hęc germinationes & eruptiones aliquid mali portendunt, siue cœlitùs id eueniat, siue à constitutione corporum, siue à loci quem incolimus, grauitate (ita enim grauem locum vocat Celsus passim insalubrem) & infamia. Nam numquam ferè variolarum & exanthematon ilias est, quin aut iam iam cacoëthes febres vagentur, aut proximè futuræ sint. Vt non tam (pace Arabum dicam, nec enim veteris doctrinæ autoritatem frangere consilium est) impuritas æstúsque sanguinis menstrui non defæcati illud inferat, quàm pestilens quædam cœlitùs expressa exhalatio. Nunc explicemus quòd voluerimus antè dicentes ex iis quæ in cutem erumpunt, alia morbi rationem habere, alia abscessus. In abscessuum numerũ veniũt ea quæ vi morbi, aut naturæ emergunt & cutim contaminant, vt vitium solùm cutaneum dicatur, cum corpus internum purum dicatur. Sic Simoni latæ pustulæ & pruriginosæ apparuerunt, cùm cætera sanus esset, vt Hippocrati & Galen. videtur: Et tuberculis apparentibus Hippo. *6. Epid.*
tutum esse ait alere, si deiectiones sanorum similes sunt. Quasi *part. 30.*
velit virus morbi foras pelli, & viscera minimè esse impura. *sect. 2.*
Est etiam vbi Icterus criticus appareat, cum solùm in vitium il- *2. Aph.*
lud externum incumbere debeat Medicus, relicto corpore interno. Et Hippoc. clariùs de his: *Impetigines & lepræ quibus* *2. lib.*
pueris aut iuuenibus quippiam horum fuerit, & paulatim conspectum in *Prorrh.*
multo tempore augescit, tale ἐξάνθημα, id est, eruptio & efflorescentia abscessus non est, sed morbus: Si verò quid horum fiat multùm & derepente, tunc abscessus nominetur. Quæ sententia quoniam maximè ad id quod hoc loco quærimus pertinet, eam volumus interpretari, vt hinc demonstrationes petantur: Lepra, impetigo & vitiligo (quæ morbus est totius substantiæ, & in qua alienatio est *Ad*
substantiæ partium solidarum Galeno) tribus modis apparent, *part. 17.*
vel sunt tanquam morbi, vel tanquam abscessus vi morbi aut *lib. 2.*
naturæ facti, vel inter vtrumque ambigunt. Vt Socrates cum *Prorrh.*
puer cutim puram nitidámq; haberet, sensim illa mutari cœpit, deflorescere, conspurcari, immo malum augescit in dies, tunc non abscessus dicetur, ac si morbosam interni corporis affectionem sequatur, sed morbus dicetur, vt potè cõtracto malo

per vitium totius ſubſtantiæ, & per corruptionem proprij alimenti. Et foris applicanda ſunt remedia, non ſunt interna valdè fatiganda. Nam morbi ἴδια in partibus externis labefactis exiſtit. Niſi fortè quis obiiciat Elephantiaſin morbum eſſe, & tamen cùm eſfloreſcit in cute vitium, iam mali labem in partibus internis confirmatam eſſe. Quod Aetius ex Archig. confirmat. Nunc ad priora redeamus. Ergo ſi aliquid in cute appareat & effloreſcat (quod ἐξανθεῖν Græcis dicitur) idque cõfeſtim, Græcè ἀλὲς καὶ ἀθρόως, non morbus cutis, ſed abſceſſus dicetur: vt cum die critico, vel non critico aurigine & ictero cutis defœdatur. Item cum vitio aliquo interno derepentè abdomen intumeſcit, abſceſſus eſt. Sin ſenſim intumeat, vt in cute & partibus proximis ſeminarium fomentúmque morbi appareat, morbus abdominis dicetur. Quanquam fortè interna culpa non vacent. Et dum quis concumbit cum impetiginoſo, & impetigo exarat & cutim exaſperat, morbus eſt cutaceus. Sed ſi derepente ab interno vitio latente emanet, id abſceſſus erit, non morbus. Quanquam aliquando morbi rationem obtinet. Quædam vetula aſſidebat ægro peſtifero: & dum fortè iuſculum hauſtum reuomeret, guttulis aliquot aſperſa eſt cutis. Et (quod mirum) pro guttarum numero carbunculorum numerus effloruit. Nunquid id morbus fuit?

Obiectio.

Cap. 120 ſerm. 1. Tetrab.

Itaque multa in cute apparent quæ an in morborum, an in abſceſſuum cẽſu numeranda ſint, ſæpè dubitamus. Vt cum Auſtrina cõſtitutione & ſuffocante, ecthymata, aut morbilli emergunt, ſiue in febre, ſiue ante febrem. Nam ſæpè in febre ſynocho peſtilente vi morbi, quarto aut quinto die, & præſertim in ſtatu erumpunt, febre nihilo remiſſiore aut fractiore, niſi fœda alui illuuies ſequatur, aliquando ante febrem (vt nos vidimus) & tunc melius eſt cum ægris. Et dicendum, ne quis miretur, an talibus papulis corpus ſine febre inficiatur. Anno 1575. multas & mulieres, & pueros vidimus, quibus corpus veluti rubiola derepentè infectum eſt, cum nulla adeſſet febris, nulla iactatio, nullum malum ſymptoma. Sed cum hoc negligerent, non impunè tulerunt. Nam non ita longè poſt febre correptæ ſunt mali moris. Si nobis fides derogatur, Hippoc. aduocandus eſt. Hic enim meminit cuiuſdam pueri cui ſine febre exanthemata paruerunt. Sed aliquo poſt tempore conuulſiones ſecutæ ſunt, & inde mors. Quod fieri videtur vi naturæ expellentis, quę irri-

7. Epidemior.

tata virulentæ materiei qualitate, antequam febris excitetur, quouis modo ſeſe liberans in cutim aliquid eructat. Et tamen abſceſſus id dicetur, licet non ſequatur ad febrem: Quoniam quod pertinet ad virulentas & malignas eruptiones; non ſolet obſeruari criſis, nec dies, nec tempus, nec ſigna. Quia quocunque modo id poteſt natura, id facit. Adeo ingens eſt vis venenatæ materiæ. Declarant magnæ perturbationes, & horrenda ſymptomata quæ & præcedunt ecthymaton eruptiones, & ſequuntur. Iam concludamus aliquid, quod ad ſententiam Hipp. ſupra adductã pertineat. Vt cutaneum vitium dicatur & morbus, tria quæruntur: primum vt iam à longo tempore primitiæ aliquæ illius affectionis apparuerint: Deinde vt eius increſcentis notæ in conſpectum ſe dent: denique vt progreſſu temporis ſuam abſolutionem acquirat. Contrà vt abſceſſus id dicatur, tria omnino oppoſita quæruntur, vt nil olim paruerit, vt repentè oriatur, vt multum fiat. Sed ſi in phthoë, aut hypoſarcidios, aut vitiligo appareat, dubium eſt an id ſit abſceſſus, an morbus. Sed quæſtio digna ponatur impetigo, aut papula (vulgo darta ἀπὸ τοῦ δέρειν) ſi morbus eſt cutaceus, vt cuius vitium tantùm ſit in cute, vnde ob malam diſpoſitionem partis impetiginoſæ in loco illo certo & circumſcripto corrumpatur alimẽtum, licet illud quod affluit bonum ſit & laudabile, quis metus eſt ſi topica curatione omnino tollatur? Si qui affluit humor fouens darten laudabilis erat, ſed partis tabo infectus, quid inde incommodi ſequetur, an quia diſpoſitio impetiginoſa de parte in partem migrabit? An quia impetigine externa extincta dabitur occaſio impetigini internæ quæ multò deterior futura eſt? Et tamen Medici methodici cautione magna extingunt illa vitia cutanea. Vnde Hippo. narrat de quodam Athenienſi quem infeſtabat prurigo & ſpecies quædam lepræ: vſu aquarum αὐτοφυέων, liberatus eſt iſtis, ſed non longè poſt factus eſt hydropicus & interiit. Credo quoniam illius prurigo & lepra erat velut abſceſſus vi naturæ tentatus, vt virus internum ſuppreſſum deteriorem multò affectum intulerit. *Hippoc. 1. Epid.*

Nunc autem ſeriò ad illud accedamus quod nobis propoſitum eſt, nimirum vt de eruptione in totum corpus, & præſertim in febribus vel ante febres inquiramus. Primum nomina perſequemur, differentias, eſſentiam, & vires, tum quid portendant, explanabimus. Nil eſt tam vulgare quam nomen ἔκθυμα,

morbillus, variola, papula, exanthema, purpurea excretio, aut potius eruptio, pustula & puncticula, quæ aliquando confunduntur; & reuerà de his promiscuè & indistinctè nunc alia alios pronuntiasse passim video. Ex affectibus summa corporis obsidentibus quidam in cute prominent, quidam excauant, alij commaculant: Prominent tumor, tuberculum, pustula. Tumor est maior tuberculo: pustula autem & tumore & tuberculo minor est. Tumor, vt phlegmone, phygethlon, &c. Tubercul. vt carbuncul. furunculus, terminthus, &c. Pustulæ psydracia, epinyctis, ecthymata, herpetes, scabies, prurigo, &c. Hęc ita definit Celsus, pręsertim quod ad pustulas attinet. Nam exanthemata pustulas interpretatur, verba sunt eius: *Pustularum plura genera sunt. Nam modò circa corpus partémque aspredo quædam fit similis iis quæ vel ex vrtica, vel à sudore nascuntur τὰ ἱδρῶα dicta, & tales pustulæ ἐξανθήματα dicuntur Græcis, eáque modò rubent, modò calorem cutis non excedunt.* Sic pustulas vocat Celsus ἐξανθήματα, quanquã quidam legi volunt ἐκζέματα, id est, pustulæ ardentes & feruidæ dolorem ciẽtes citra saniem, quòd ingens feruor omnem materiam absumat, alio nomine apud Gręcos ἐκβρασματα nominãtur. Coniectura autem ita existimantium est quoniam paulò infra de papulis agit Celsus, quę ἐκθύματα, & ἐξανθήματα melius dicentur. Posterior coniectura est quoniam facit mentionem de pustulis exasperantibus cutim, & feruidis iis similibus quæ ab vrtica aut sudore excitantur, & reuera melius ἐκζέματα ἀπὸ τοῦ ζεῖν, id est à feruendo, quàm ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν ἐξανθήματα dicentur. Quãquam contra opinionem ita credentium facit quod Celsus in capite de papulis tractet tantùm de iis affectibus qui vulgo dartæ dicuntur. Duplicem enim facit papulam, vnam leuiorem, quę benignior darta vocabitur, alteram deteriorem, quam papulam ἀγρίαν vocat, id est feram, vulgò *la male dartre, ou feu sauuage*, dicitur. At neuter affectus propriè ἐξάνθημα dicetur. Sic per papulam non vertes nomen ἐξανθήματος. Quanquam affectum vulgo dictum rubiolam, papulam rubentem, à Plinio dictam Boan, vocant. Fernelius cum agit de papula, eam herpetis nomine exprimit, & duplicem facit vt Celsus. Sed reuera aliud caput instituit Celsus de herpete (quem sacrum ignem vocat) aliud de papulis, vt in iis magna nominum sit confusio. Gorręus & ἔκβρασμα, & ἔκθυμα, & ἐξάνθημα papulam vertit, quanquam ἔκζεμα, & ἔκβρασμα, pustula potius dici debeat, vt ante ex Celsi

Celsus cap. 28. lib. 5.

Cap. 4. lib. 7.

Celsi interpretum opinione docuimus. Sic video ἀδιαφόρως, nomen & papulæ & pustulę tribui his affectionibus, vt minùs hîc hærendum videatur.

Nunc primùm quod attinet ad ἐκθύματα καὶ ἐξανθήματα, horum nominum exiguum aut nullum discrimen est. Et ἐκθύματα, papulas vertit Gorræus ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν dicta, id est, ἐξορμᾶν, impetu foras prodire. His nominibus insigniuntur illæ pustulæ, quæ in febribus synochis, iisdémque pestilentibus erumpunt variolæ vulgò dictæ, & morbilli. Quod autem tum toto corpore, tum in partibus quibusdam papulæ modò vnius coloris, modò diuersi, modo liuidæ, modò nigrę, aut purpureę, aut albescentes appareant, illud humorum dominatum sequitur. Et cum non in febribus intermittentibus (nisi raro, nam & in tertianis quasdam eruptiones & pustulas toto corpore vidimus, sed erant ab incendio & feruore sanguinis potius) sed in continuis, non omnibus tamen, sed si quid aut cacoëthes sit, aut θεῖον; ideo suspectas habent febres quas comitantur tales pustulæ. Si in intermittentibus, aut in continuis non malignis apparent, illud ardorem æstúmque sequitur potius, aut prætermissam phlebotomiam præsertim in sanguineis. Vt de muliere quadam annotauimus in lib. 1. Epid. meorum. De nominibus hactenus.

Quod ad differentias tum communes, tum proprias attinet, albicant quædam exanthemata, vt quæ à pituita, alia rubent magis, vt quæ à copia sunt, & sanguinis ob dominatum fiunt; Morbilli eius ferè sunt generis: alia biliosa, vt variolæ, quæ & mixtionem bilis & pituitæ sequuntur, quędam liuent, alia nigricant, vt quæ ab incendio ortum ducunt, aut externa aliqua, eáque insigni putredine: & cacochymiæ accepta feruntur. Quædam ante febrem, vt ante monuimus, apparent, quædam in febre, eáque aut die critico, aut octauo, aliquando sub finem morbi, & post mortem. Vulgus purpuram vocat, quod & extinctionis caloris natiui, & extremæ corruptionis talis eruptio soboles existat. Omnino autem suspecta sunt in febribus continuis, cum cœlum malignum est, aut processit diæta vitiosa, & cum eorum ilias est, tunc enim morbus est popularis, & is suspectus. Præterea signa adsunt pathognomonica, & assidentia, quæ haud bonis & eruditis Medicis imponunt. Quanquam omnium ferè morborum principia ferè ob similitudinem ex-

perientissimos Medicos fugiant.

Ac primum historiæ aliquæ ex Hippoc. afferendæ veniunt vt quid de his sentiat audiamus. Hippoc. in Historia de Sileno ita loquitur: *Octauo, ait, papulæ cum sudore rubentes, rotundæ, paruæ, varis similes (Græcè ὥσπερ ἴονθοι.) permanebant, non abscessum faciebant, Græcè οὐκ ἀφίσταντο.* Mirum cur dicat, abscessum non faciebant. Sed Galen. ita interpretatur. *Cum æger robore suo septimum diem superasset (nam vi morbi erat ei eo die occumbendum) octauo papulas, Græcè ἐξανθήματα habuit, rotundas, paruas, natura eius morbo repugnante & prauorum humorum superfluitatem ad cutim pellente, idque causæ fuit cur non nono, sed vndecimo obierit. Nam si nil tale die octauo accidisset, nono interiisset.* Papulæ enim illæ erant iudicatoriæ non iudicantes. Et tertio Epid. Cum narrat constitutionem anni qui totus austrinus fuerat, pluuius & lenis, innumeros morbos recenset, immo & pestilentes, & innumeras in pudendis, & aliis partibus putredines, tandem ait, Carbunculi æstate multi, & alia quæ putredo vocatur, nam vt in Comm. Galen. annotat, Etesiæ non perflabant, ideo erat velut constitutio πνιγώδης: Et addit, Papulæ item magnæ, Græcè μεγάλα ἐξανθήματα. Et Gal. ait, *Illa ἐξανθήματα constant superfluis humoribus, atque qualitatem etiam non iniuria subsequuntur, cùm tenues humores exulcerationem potius quàm tumorem creent.* Sed inter cætera locus est commemorabilis apud Gal. de eruptione exanthematon: *Qui per calidam siccámque intemperiem fiunt morbi, atrum crassúmque sanguinem reddunt. Simile iis effecit longiore ætate longa pestilentia orta, nec paucis eorum qui seruati sunt nigrorum excretio per ventrem contigit, maximè nono, vndecimo, & septimo die. Et deiectorum plures fuerunt differentiæ. Quædam ad atram bilem accedebant, alia mordacia non erant, alia fœdum odorem non habebant. Quædam media erant. Et quibus hæc excretio per ventrem non fiebat, his totum corpus nigris exanthematis scatebat. Aliis velut squamæ decidebant. Qui exactam atram bilem deiecerunt, omnes perierunt. Sed & alia quoque pluribus non febrientibus per cutim crassescentem & siccescentem oriri vidimus, vtique natura melancholici humoris redundantiam extrudente, cuius generis est & elephas. Vbi autem simul cum febre quicquam tale fit, carbonem appellatum gignit melancholicus humor in cutim incumbens. Quod si citra febrem abscedat, cum sanguini admistus est, elephantem parit, cum solus impermixtúsque, principio nigrum tumorem efficit, dein in cancrum desinit:* Plura addit Galenus eo loco hîc de industria omissa.

Hist. 1. sect. 3. lib. 1. Epid.

Part. 50 sect. 3. lib. 3. Epid.

Cap. 4. de atra bile.

Sed quoniam locus hic Galeni multa continet quorum explicatio plurimum lucis afferet iis quę hoc loco à nobis proposita sunt, epitome quadam nonnulla explicabimus. Primum est de excretione nigrorum humorum per ventrem, & de eruptione exanthematon quæ pro excretione per aluum succedanea fuerunt. Id est, quibus venter non fluxit, iis paruerunt exanthemata: horum & demonstratio petenda ex Aphorismis cum ait Hippoc. *Deiectiones sponte venientes, qualis sanguis niger, siue cum febre, siue sine febre, malum.* In Comm. Gal. videtur adducere exemplum illius pestiferę cõstitutionis, cuius lib. de atra bile meminit: Ait enim: *Plurimas tales deiectiones vidimus in hoc morbo pestilenti & longo, non in iis solùm qui exitio erant proximi, quam in saluandis. Non tamen vel in principio, vel in augmento apparebant. Tunc enim erant ruffa & fulua colliquamenta. Quæ mox apparebant, nigra erant, velut sanguinis fæx, siue ipso superassato generationem habuissent, siue extraneam corruptionem accepissent, ijs quæ in ventriculo fiunt cruditatibus proportionabiliter, cum ad vitiosos humores corruptio terminarit. Quare initio nunquam tales deiectiones bonum sunt, magnam visceris læsionem indicantes, ad morbos verò consistentes sequuntur sæpiùs, naturâ superfluitates expurgante.* Et paulò post: *Sponte venientes tales deiectiones multarum & malarum in corpore dispositionum signa sunt.* Propterea cum meminit hoc in loco deiectionum nigrarum, ait eas apparuisse, nono, septimóue die: vt vis naturę crisin molientis apparuerit, non perennis generatio. Quod declarat participium illud, τα ἰόντα, vt in nostris Definition. Medicis aperuimus. Ergo cum tempus valdè siccũ & squalens fuerit, non mirum si assati fuerint humores & denigrati. Quanquam talem nigritiem bifariàm accidere in Com. 4. lib. Aphorism. per quandam nimirum assationem, & per corruptionem propriæ substantię. Quod notandum. Atque mirum esse debet quomodo etiam febricitantes in pestilenti statu & nigra deiectio, & exanthemata nigra supplentia deiectionem multos à morte vindicauerint, cum alio in loco scribat eos maximè in pestilenti constitutione interiisse quibus aluus fluida fuerit: *Aluus biliosa, pinguis, tenuis, aquosa, morbus multis eò erupit & cum febre, & sine febre, tormina cum doloribus, multorum quæ in corpore supprimebantur, exitus, quæ exibant dolores non soluebant, multæ corporis partes erant affectæ. Oblata ægrè admittebant purgationes multos offendebant, quorum qui sic habebant, citò mul-*

Aph. 21. lib. 4.

Part. 55. 56 & 57. lib. 3. Epid. sect. 3.

ti peribant, multis malum producebatur. Deinde subiicit, *unóque verbo, qui longis morbis vel acutis tenebantur, ventris vitio omnes præcipuè mortui sunt. Cunctos namque venter sustulit.* Et Gal. idem ait: Et pestis hęc quę nostra ætate longissima fuit, ex his quæ per aluum vacuabantur, omnes penè peremit. Hinc vides excretionem per alui in pestilentibus venenatísque febribus auxilio fuisse, aliàs lethalem fuisse. At dices, cùm in illo statu alui laxitas omnes penè peremit, erat ob colliquationem, quæ omnis perniciosa est? Verum quidem illud, sed in citata ex 4. Aphor. sententia in iis qui etiam saluabantur primis diebus russa & flaua ab aluo colliquamenta fluebant. Solutio huius dubitationis duplex est. Prior est, omnium morborum pestilentium non est eadem idea, non eadem forma, non idem solutionis modus. Sic à nostris est obseruatum aliàs phlebotomiam profuisse, aliàs omnes periisse quibus secta fuerit vena. Quod & de alui fluxilitate dici potest; cum aliàs auxilio sit, aliàs perniciei. Vel dicemus in peste eruptionem exanthematon, & nigras deiectiones profuisse tum lib. de atra bile, tum quarto Apho. quod vi naturæ fierent, & die critico, & non tam esset generatio perennis, quam quædam suppressio, sine insigni vitio partium principum & naturalium præsertim: Aderat tantum squalor & æstus multus qui extorret, & assat, sed aliquando non accersit putredinem insignem. Sed in tertio Epid. putredinum insignium multi insignes effectus narrantur. Item excretiones erant potius symptomaticæ. Præterea partes naturales valdè affectæ erant, & sic perennitas generationis erat. Propterea addit Hipp. quod valdè notandũ, nã in hoc difficultas vertitur:

Multaque erant corporis partes affectæ.

Secundum illud quod in contextu lib. de atra bile notandum erat, est, quòd exanthemata nigra dicat erupisse iis quibus aluus non fluxerit: quod herclè mirum est. Natura enim quouis sese modo liberat iis quæ ei molesta sunt. Sed cùm varias differentias deiectionum statuat, cur non exanthematon tot facit? Sane credibile est adustionem omnibus eundem aërem calidum & squalidum spirantibus contigisse; at cum peculiaris putredo non est, sed pro corporum natura variat, alia longè ratio est. Et non omittam quod scribit Gal. *Cum aliis, in pesti-*

Comm. ad part. 55. sect. 3. l. 3. Epi.

lenti eo statu alius abundaret succus, à statu aëris hunc auxit, tandem putredine excipiente, putrefactio pro humorum collectorum differentia variabat. Quo ex loco patet aëris statũ augere humorem; quod non tam credibile, quam si dicamus aëris impuri statum proprietatem potius putredinis & qualitatém inducere, quàm augere[7]. Quod si auctio & cumulus humoris maior fiet, id ab aëre fit secundariò tantùm, nempe quia per contagionem quidam humor infectus & alteratus alium affinem & contiguum afficit. Quanquam vt tempestas aliqua dicitur procreatrix, ita & conseruatrix esse solet.

Tertium notandum in textu lib. de atra bile. Non febricitantibus multis, ait, talia exanthemata apparebant, expurgantis naturæ vi: Id est, cœli, inclementia succreuerat tâlis humor, cuius natura cùm non esset potens ad euincendum, ad excludendum valuit. Itaque in cutim refudit. Atque ex hoc loco vnam distinctionem exanthematon eliciemus. Alia cum febre apparent, alia sine febre; si cum febre, si die Critico, bonũ, si modo abscessus sit par morbo: alia sine febre, illáque aut sequuntur peculiare temperamentum hominis, aut conditionem temporis. Temperamentum aut totius corporis, aut partis. Totius corporis, vt si totum corpus sit atrabilarium, dum enim defæcantur humores, terminthi, aut consimiles papulæ apparere possunt, aut partis, vt si quis sit splenicus. Quod pluribus demonstraremus nisi iam ante hoc in libro docuissemus quĩ fiat vt in quibusdam eruptiones fiant in cutim aliæ atque aliæ pro natura aut partis alicuius in iis, aut totius corporis. Temperamentum explicauimus. Restat de natura temporis. Ergo si tempestas aliqua sit aceruatrix alicuius humoris, mox febres ab eo humore deteriore facto & putrefacto, mox sine febribus eruptiones existunt. Sic cum talis eruptio apparet, nõn statim de malignitate vereri oportet, nisi assit febris & comitentur symptomata ἀξιόλογα. Tertia est quædam ratio eiusmodi eruptionis. Vidimus enim quasdam mulieres quibus statis temporibus papulæ veluti nigricantes apparent, mox in toto corpore, mox in parte aliqua. Et in nostra vicinia cui corpus squalido & sicco videtur esse temperamẽto, quæ olim ab equo decussa pro mortua relicta est, & per os, nares, & similes partes sanguinem reiectauit, huic eæ papulæ cum pruritu apparent sine damno vllo. Dubitamus an id peculiari temperamẽto tribui debeat, an quod

iunior vidua facta sit, an decussus ab equo causa sit, vt interna quædam sugillationis relinquantur vestigia. Aliam vidimus cui cum vlcus in tibia olim fuerit, ab eo est liberata. Sed certis temporibus, in tibia olim affecta apparent exanthemata pruriginosa, veteris vlceris memoriam renouantia. Idem in multis obseruauimus quibus vel fracta pars, vel vlcerata olim fuerit, vel contusa, vel similiter affecta. Huius rei rationem inquirendam relinquimus iis qui arcana naturæ maiore otio scrutantur. Multis item mulieribus non menstruis erumpunt exanthemata, & ἀπινέως euanescunt. Ita persequemur clarius sub finem huius tractatus.

Quartum notandum in textu libri de atra bile est de varietate affectuum à succo melancholico nascentium. Vbi duo animaduertenda: prius de carbunculo quem non sine febre nasci ait. Cui repugnant Celsus & Aegineta. Et herclè multis sine febre nascuntur carbunculi. Intelligi volunt cum febre nasci præsertim si occupent partes neruosas; præterea non statim dum apparet, mox febris adest, sed in incremento. Posterius est de mixtione humoris melancholici. Ait enim aut misceri cum sanguine, aut non misceri. Si cum sanguine miscetur, aut cum febre, aut sine. Si cum febre, pessimum morbum inducet, si sine febre elephantem. Si non miscetur, sed secernitur, tumores facit, qui scirrhi initio appellati, in cancros degenerant. Sic quæres hoc loco, an vt fiat elephas necesse sit sanguinē ab atrabilario humore mixto infici, cùm elephas videatur esse morbus cutaceus, & multis elephāticis sanguis detrahatur sanguini ferè sanorum simillimus.

Sed hæc ad explicationem contextus Galeni adducta sint; nunc persequendo disputationis filum ex Galeno etiam adducere oportet, & ex Hippocrate alias historias si quæ restant. Hippoc. cùm constitutionem temporis siccam & squalidam narrat, inter cætera scribit: *Fiebant autem in febribus æstiuis circa*
2. Epid. sect. 3. *7.8. & nonā diem in cute asprítudines miliaceæ, Græcè τρηχώματα κεγχρώδεα, culicum morsibus similes, non valdè pruriginos(æ. Hæ perseuerabant ad iudicationem. Nulli ma(culo tales erupisse vidi, nulla autem mulier mortua est cui hæ fiebant.* Qui locus notandus est. Et herclè tales maculæ, & velut papulæ non declarabant malignitatem, sed feruentem quendam & veluti scintillantem sanguinē per squalorem æstatis. Et cùm mulierum corpus densum sit,

id quod per insensilem transpiratum effluere debebat, id manifesta sui vestigia in cute relinquebat. Sic temere de huiusmodi efflorescentiis non est pronuntiandum. Nunc de puncticulis (quoniam ad κωνώπων, id est, culicum morsus accedunt) disseramus. Langius accuratus scriptor ita de quadam febre, vulgò dicta lenticula scribit: *Tradit Fracastorius anno 1528. febrem contagiosam, malignam potiùs quàm pestiferam in Italia paruisse, quæ ex Cypro migrasset: hanc puncticulam & lenticulam appellabant, quòd maculis, lenticulis aut pulicum puncturis similibus scateret. Ac verum quidem quosdam morbos exolescere, alios nouari, idque ob varietatem locorum & temporum, sed negandum est nouos oriri quorum vestigia nunquam apparuerint. Immo & ipsa febris lenticula dicta, id docet quæ olim grassata est.* Declarat Aëtius dum ait: *Gignuntur exanthemata principio febrium non simplicium, sed malignarum, Græcè κακοχυμωτέρων: sparsim per totum corpus vibices, Græcè μώλωπες, aut maculæ culicum morsibus similes. Valeant igitur qui innumera morborum multitudine vallati nouos excogitant morbos.* Sed Langio non erat exquirenda Aëtij authoritas quam Fracastorio opponeret, cum idipsum ex antiquo magistro Hippocrate deprompserimus. Epist. 15. lib. 1.

Quod postremo loco propositum erat persequamur, de viribus nimirum & signis eorum quæ in corpore efflorescunt, siue in vna tantùm parte, siue in toto corpore fiat ἐξάνθημα. Quanquā maxima ex parte dum promiscuè rem tractaremus satisfactum est, tamen peculiari magis tractatu id est discutiendum. Demonstrauimus iam bis aliquid variè efflorescere, seu in parte aliqua, seu in toto corpore, aliquando ratione peculiaris affectionis corporis, aliquando peculiaris dispositionis, aut pulmonis, aut splenis, aut hepatis: siue macula sit simplex, siue papula, siue pustula, aut aliquid consimile. Plerosque videas hepaticos exanthemata in facie manifesta habere, lienosos verò multiplici tuberculo infici, mox terminthis, mox aliis carbunculos referētibus. Pulmonicis & phthisicis rubor genarum cōtinuus, aliis πομφοι, aliis circuli in tibiis, vt in iis quibus conuelluntur pulmonis articuli. Atque idem est iudicium de puncticulis, exanthematis, maculis pulicum morsibus similibus aut miliaribus, siue cum febre, siue sine febre appareant, siue in tempore pluuio & austrino, siue in aquilonio appareant, siue morbus sit popularis siue non, aut ἐπιδήμιος, ratione cœli, aut ἐνδήμιος ratione diætæ, aut soli ipsius vitio. Cum enim tenella corpora puero- Hippocr. lib 2. de morbis.

rum & maiusculorũ in febribus, rubiolis, aut variolis inficiuntur, proserpit ad alios malum, & simili tabo alij facilè inficiuntur. Vt ea ratione non tam ad reliquias sanguinis materni impurioris hæc tabes sit referenda, quàm ad cœli & aëris morbum. Declarat facilis per contagionẽ ad alios traductio, & quod certis tãtùm tẽporibus tanta exanthematon & ecthymaton ilias est præsertim in febribus continuis & malignis, quarũ vrinæ sunt planè laudabiles, vt in certis vrbibus pauci huius morbi vim euadant. Quibus pauca apparuerunt, ij sæpè pereunt, recondito intus veneno: quibus plura, cum iis malè agitur. Et reliquiæ horum sæpè sunt crudelissimæ; immo nos ipsi vidimus (quod in nostris Epidemiis obseruatum est) successisse vlcera telephia, & quæ non minora minúsque mala essent quàm quæ impura lues Venerea infligit. Quod & annotat Paræus. Multò plura liceret ex Fernelio desumere dum docet exanth. & ecthymata pestem sæpè tanquam πρόδρομος præcedere, & in iis aliquid cœlitùs impressum esse, nõ ex reliquiis sanguinis menstrui esse: sed necessario à cœli morbo id pendere.

I. Cap. libelli de puerorum papulis.

Lib. 2. de abditis rerũ caussis.

At si quibus ea ferè exanthemata apparent, quæ in aliis morbis malignis visuntur, non propterea terreri oportet: cum mille modis efflorescere possint: Hippoc. ita scribit: *Quibus salsuginosa sputa & tussis supprimitur, iis corpus à pustulis rubescit.* Et in Prorrhetico. *Mulieribus quidem in capitis doloribus alia quidem fiunt quæ & viris, verùm punctura pruriginosæ, & affectiones atrabilariæ mulieribus minùs quàm viris, si non menses penitus aboliti fuerint.* Et alio loco. *Pustulæ ex laßitudinibus non valdè fortibus perueniunt ad septimam liuidæ, φλυκταίνας, vocat eas pustulas.* Et in Aphor. verè exanthemata vlcerosa ait in cute apparere. Et in Epid. Timonactis filio fermè bimestri exanthemata in cruribus, coxis & lumbis, & imo ventre, & tumores valdè rubicundi. His sedatis conuulsiones & comitiales fiebant, sine febribus multis diebus, & mortuus est. Et inter cæteros locus est insignis apud eundem de quodam Andrea acutè febricitanti. Insignis ardor & adustio: circa 25 diem pustulæ per totum corpus pruriginosæ, calidæ, veluti igne ambustæ, Græcè ἐξανθήματα πυρίκαυστα, conualuit. Credibile est tales pustulas non fuisse malignas, sed sequi & humorum adustionem & febris incendium. Et in Coacis: Quibus in febribus continuis pustulæ per totum corpus erumpunt, lethale, si non purulentus abscessus fiat, maximè

In Coacis.

Lib. 2. Prorrh.

4 Epid.

7. Epidemiorũ

Hip. 7. Epid.

ximè autē circa aurem his fieri ſolet. Et alio loco, Euphranoris filio puſtulę velut culicū morſus apparuerūt, verùm modico tēpore, poſtridiè febricitauit. Et in Coacis: Puſtulæ ſerpiginoſæ ſupra inguina, ad laterū mollitudinem, & pubē orientes, aluum malè affectam ſignificant. Et de tabidis: Puſtularum eruptiones velut ferro lancinatæ, habitus tabem ſignificant. Item, Circum oculos puſtularum eruptiones in virium refectionibus, aluum humectant. Nos vidimus mulierem quæ ex eo certò colligit ſe concepiſſe cū exanthemata apparēt in corpore. Atque hæc exanthemata in toto corpore, aut maxima ex parte apparebant. Sed alij ſunt loci in quibus Hipp. obſeruat eruptionē puſtularū. Vt in morientibus prę vulnere capitis puſtulę in lingua apparēt. Et mulieri anginoſæ cū conuulſa interiiſſet, ſexta die ſignū circa manum ſubliuidum apparuit. Denique ſi in febribus aut continuis, aut intermittentibus ſectio venæ differatur, & ſerum redundat, cum illud impensè calefactum eſt, & refrigerium deſiderat, tum in vaſis feruens puſtulas & exanthemata excitat.

In Coacis.

Lib. de vuln. cap.

Ad finem 5. Epid.

9 Sed exanthemata, & rubiolæ, & morbilli præſertim cum ſunt venenati, horrenda adſunt ſymptomata. Febris adeſt aſſidua, nunc ad manum mitis, nunc acerrima & adurens, vocis raucedo, oculorum aliquando caligines, & mox ardor eorundem, corporis totius deflagratio, iactationes, laſſitudo ὀστοκόπος, ἀλυσμὸς vterque, membrorum veluti quaſſatio & confractio; aliquando faucium exulcerationes, ac veluti anginæ metus, propenſio in ſomnum, ſed eum turbulentum, oculi lacrymabundi & lucem refugientes, inappetentia ſumma, multorum & variorum vomitiones, alui aſtrictio aliquando, aliquando fœda illuuies, corporis pruritus, & veluti acicularum puncturæ, tuſſis: & prout venenum magis has aut illas partes appetit, ita varia excitat in variis partibus ſymptomata. Vidimus qui quererentur de ſcapulis & dorſo, ac ſi ruptio compagis ipſius ſpinæ eſſet, & velut membranarum ἀπόσπασμα, & velut ἀνεύρυσμα membranarum. Obſeruarunt enim quidam eodem modo dilatationem in membranis contingere, & tendinibus, quo in arteriis: vt in arteriis propriè aneuryſma dicatur, in venis σπαδὼν & κίρσος, in membranis ὑμενεύρυσμα, ſic enim liceat verbum confingere ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν τὰς ὑμένας. Niſi fortè veteres, qui aſſerunt membranarum & neruorum diſtenſiones & diuulſiones eſſe aliquas, & ἀνευρύσματος nomine includi, deceperit vocum Græcarū igno-

rantia. Vertunt enim nomen ἀνεύρυσμα, eneruationem, quod nomen ducatur ἀπὸ τοῦ νεύρου, cum contrà ſumatur ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν, id eſt, aperire, dilatare: Quod arteria dilatetur. Sed ſit ita, relicto verborum aucupio, quemadmodum venæ, vel vi congeſtionis dilatantur, vnde κίρσος dicitur, quem κιρσὸν in venis pulmonum fieri Hipp. libris de morbis ſcribit, vel per venenati flatus repentinum affluxum, item arteriæ, vel congeſto ſanguine arterioſo, vt imprudenter arteria aperta, ita membranæ & nerui poſſunt aliquid pati quod venarum & arteriarum aneuryſmati proportione reſpondeat.

Ergo vt ad rem redeamus, exanthematon præſertim malignorum ſua ſunt pathognomonica. Ea paulò ante expoſuimus. 7. Epid. Nec alienum erit huc adducere iam commemoratam hiſtoriam cuiuſdam nomine Andreæ, cui 25. die morbi exanthemata πυρίκαυστα apparuerunt: Et diebus pręcedentibus hæc aderant: os reſiccabatur, nullam potionem admittebat, multa iniucunditas circa os erat, lingua ſicca, inarticulata, aſperitas eflorefcebat ὠχρόλευκος: vigil, anxius, exolutus, κεκλάσμενος quaſſatus & fractus, & infinita alia, poſt quæ tandem puſtularum eruptio paruit. Et reuerà depingit verè ea omnia quæ erumpentibus puſtulis malignis apparêre ſolent.

Quod ad pulſum attinet, ille calori non eſt analogus: nam ſępè frequens, paruus, nonnunquam intercalarē habet intermiſſionem. Atque hoc dicam. In rubiolis, & rubentibus puſtulis vbi potiùs quantitate res peccat quàm qualitate, & ſanguinis feruor eſt, pulſus altus, magnus, plenus & frequens eſt, & tunc phlebotomiæ locus eſt. Sed cum vitium potius eſt in qualitate, demiſſus, languidiuſculus & frequentiſſimus eſt pulſus. Quod notandum.

10. Itaque in eiuſmodi eruptionibus cautos eſſe oportet. Si ante febrem appareant, continere ſe lecto oportet, vt εὐδιαφόρητον fiat corpus, & nil mouere, niſi fortè blandum enema ſubiiciatur. Interea ſi qua vrgent ſymptomata, vt vomitiones, tuſſis, & oculorum dolores, ea lenienda ſunt. Bonum eſt dare id quod ſudores prouocet.

℞. Scabioſ. morſus. an. m. j. radicis dictami, & foliorum eius. an. ℥j. lentium. p. j. ficus & paſſulas. an. ʒ ij. glycyrrh. ʒ i. ſ. kermes xi. ſeminis citrij. ʒj. radicis ſquinæ aut ſarſepar. ℥ſ. radicis angelicæ ℥j. fiat decoctio in aquæ meliſſæ, & fluuialis. an. (quantum ſuff. addes vi

num album, si non adsit febris) in col. dissolue pulueris diamargar. frigid. gran. 4. theriaces ℈ ß. sacch. parum, fiat potus.

Valdè conferet sudorem prouocare, vt malignæ qualitati humoris via pateat.

Si sub finem febris talia appareant, & satis legitima quantitate vt abscessum faciant, theriaculis aqua remista aliis aquis cardiacis conferet. Si in vigore febriũ, à calidioribus cauendum, sed si infra subsistat ea excretio, non alienum quoque erit cardiaca temperata dare, addito decocto squinæ".

Epithemata regioni cordis applicari possunt; non probo ad regionem hepatis, quod impediatur motus naturæ, & excretio materiæ virulentæ.

Quod ad sectionem venæ pertinet, innocuè potest celebrari antè iam factam eruptionem. Nam cùm apparent iam, nisi fortè videas tantam esse plenitudinem, vt ea sibi quasi viam obstruens, & naturam premens, liberum exitum præpediat, nõ alienum erit venam tundere. Cum tamen malignitas summa est, & languida facultas vitalis, cum meditatione omnia agenda sunt. Annotauimus in nostris Epidemiis, in eadem familia liberos multos exanthemata passos, quibus cum nil tale expectaretur, data medicata potione ij melius habuêre, & perfectius curati sunt, quàm quibus dare medicamentum, ne excretio impediretur, relligio fuit. Immo, dato medicamento (nisi fortè validius fuerit) & aperta vena, eruptio citatur, & accersitur. Quidam primarius Medicus affirmat se sine vllo damno cuidã famulę iam apparentibus pustulis larga copia, venam aperuisse, sanguinémque plena manu detraxisse, cùm suffocationis esset periculum. Cur non idem in cæteris factitari poterit, præsertim si quid sit quod vrgeat? Pulsus id testabitur. Qui si paruus & frequens, cunctantius id fiet, si plenus, altus, & magnus, audacius. Nec imbecillitate pulsus terreri oportet, si ea ab oppressione sit. Sæpè enim tanta est oppressio, & ob plenitudinem conculcatio, vt sese pulsus non explicet. Sed an imbecillitas pulsus sit per se, an ex euentu, proprium est prudentis Medici diligenter inquirere.

ANNOTATIONES.

1. *Tamen apud Hippocr. 1. Prognost.* πόνος ἀντὶ τοῦ ἀλγήματος καὶ ὀδύνης *sumitur.*

2. *Apud Hipp. 2. Epid. sect. 3. ita legitur, fiebant in febribus circa 7. 8. & nonam* τεγχίσματα κεγχρώδεα *culicum morsibus maximè similes hæ perseuerabant ad crisin vsque: Nulli masculo eruperunt: Nulla mulier obiit cui id contigerit. Et graui auditu præditæ & soporosæ erant. Legatur locus totus quia præclarè facit ad tractatum de exanthematis.*

3. *Quis enim dubitat quòd non sit aliquis morbus ipsius habitus corporis, non repetita à corpore interno origine.*

4. Ἱδρῶα *Celsus pustularum nomine comprehendit. Plinius vocat papulas sudorum: Auicennas plantam noctis. Manard. Ep. 2. lib. 7.*

5. *Episto. 2. lib. 7. Manardus docet sub nomine impetiginis & papulæ tractari eum affectum quem lichenem vocant. Ita tamen vt papula sit quid leuius quàm impetigo.*

6. οὐκ ἀφίστασθαι, *idem est quod alio loco, sect. 1. lib. 2. Epid. dicit abscessus fieri* ἠμιῤῥόπως καὶ μὴ αὖ ἀξίως τῆς περιβολῆς. *Vide pag. 176. Interpres vertit, non pro rationis excretionis morbi dignitate fit abscessus.*

7. *An aër potius qualitatem inuehat, quam copiam augeat. Est enim illud animaduertendum qua ratione tempestas, & aëris constitutio humores & spiritus afficiat. De spiritibus quidem nemo ambigit, sed de humoribus maior dubitandi occasio. Tamen hoc existimo fieri bifariàm, aut potius tribus modis: primùm à parte, quia aliquis, sed is paucus succus ratione tempestatis gigni potest, præsertim si corpus suscipiens aptum sit, & paucus hic succus alium auget, & veluti creat contagione quadam, quæ opinio Galeni est in hoc loco citato. Secundo modo afficiendo partes. Nam Austrina tempestas neruos afficit & cerebrum, quæ affectio peculiarem succi generationem facit. Tertio, per modum impressionis. Nam fit impressio caliginis, aut squaloris, aut ichoris, &c. Et id est aliquid diuinum esse. Potulenta quidem & esculenta afficiunt corpora vt & aër, sed ea distinctio. Nam aër promptiùs & faciliùs, alimenta longiore tempore; sed impressio etiam contumacior.*

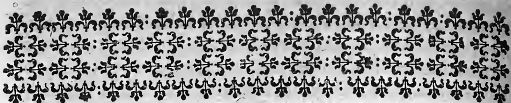
8. *Notandum quòd talis eruptio fuerit sine febre, & quod tam saui & pestiferi affectus suppressionem fuerint consecuti.*

9. *Sed & notandum quod obseruauimus in nostris Aduersariis, nimirum puellis quibus* ἀξιολόγως, *non facta est excretio, dolores & tumores articulorum contingere penè immedicabiles. Nam materia ista benigna*

non est, & prius ferè ossa alterat, & adulterat quam prouisum fuerit. Nil enim in fronte hoc malũ portendit. Testis filiolus I. Puthomme Notarij, & Damisellæ de Monmor filiola. Item filius D. de la Terrasse. Quod & Ambrosius Paræus in tractatu de exanthematis annotauit. Simile quid animaduertit Hippocrates sectio. 3. lib. 3. Epid. particula 22. 23. & sequentibus, loquens de constitutione quadam pestilenti in qua ignis sacer formidabilis in senes præsertim in eorum capita sæuiret. Inter cætera adscripsit: Erat autem fluxio quæ collecta erat (Græcè τὸ ῥεῦμα ζωισάμενον) non puri assimilis, sed alia quæpiam putredo, ipsáque fluxio multa & varia. Et in Comm. Galen. ait, à communi putredinis causa vnumquódque putrescens, propriam & peculiarem putredinis speciem obtinet.

10. *Actum maximè id est faciundum cum φλυζάκια apparent, Gall.* comme des eschauboulures. *Aliquando enim simplex incendium & ardorem sanguinis declarant, aliquando aliud quid. Vnde annotauimus aliquo loco obseruasse multos qui grauissimè, immo lethaliter ægrotauerint, quibus ineunte morbo talia eruperint.*

11. *Si exanthemata apparentia κρίνοντα sunt, id est febris aliquam afferunt imminutionem, quiescere Medicos oportet. Si κρίσιμα sunt & apparent ἀναξίως τῆς περιβολῆς, id est, non est digna excretio ea quæ fit ad circunferentiam corporis, quandoquidem natura περιβάλλει: id est, reiicit in habitum corporis, quod aliter dices moliri τὴν περιβολὴν, tunc naturam iuuabis. Iuuabis aut medicamento in cutim pellente, aut medicamento eccoprotico, aut phlebotomia. Si enim febris magna est, & non sese frangit, ac mitescit aliquantula ea excretione, καὶ τῇ περιβολῇ, ad phlebotomiam veniundum est. Sed caue ne decipiaris quoad febrem. Nam aliquando augetur febris, sed id fit ratione suppurati materiei exanthemata facientis, aut ratione ipsius conatus, aut ratione impeditæ difflationis. Aliquando ita continua sunt exanthemata, vt videantur corpus incrustare. Et tunc impeditur difflatio, & quod diximus tempore ipsius conatus febrem videri auctiorem, illud vulgò obseruatur etiam in sudoribus. Pulsus enim eleuatur, & citatur natura velut sese ad munus commemorabile accingente. Et quod fit in sudoris excretione idem fit in exanthematis. Ideo diligenter attendes ne decipiâre. Item an fiat suppurati ratione. Dum enim pus fit dolor fit, & febris augetur. Porrò ista formula loquendi, Abscessus fit ἐμμόρφως καὶ μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς legitur ad 2. Epid. sect. 1.*

HISTORIA SEXTA.

AMORRHÆI Consulis pusio quadrimestris torminibus vexabatur, vt colligere erat. Non longè post aphonos, oculos intorquebat, conuellebatur. Mirum hoc, repentè facies mutabatur, tanquam conantis aliquid excutere: deinde velut comprimebatur, tuncque occurrebat in os spuma, & spiritu veluti compresso diu, quasi ad se rediens magnum spirabat, eorum more qui contentione animi aliquid intuentes spiritum cohibuêre. Per totam noctem conuellebatur tantum brachio sinistro, & illud conuulsorio modo agitabatur. Deinde cessante hoc, idem brachium dextrum passum est. Et ex interuallis occurrebat spuma magna copia, & aphonos erat, & excreta spuma saliuáque magna spiratio, tunc restituebatur. Epilepticum hoc fuit: prouisum ventri aliquid συγγενές.

COMMENTARIVS.

QVO tempore puellus iste ea passus est, dolores capitis multi grassabantur, & crudeliss. hemicraniæ, & omne penè genus morbi partes capitis exercebat. Vt non sit mirum si in ista clade tenellum corpus pueri affectum fuerit. Aderant tormina, vt qui à ventre vapor

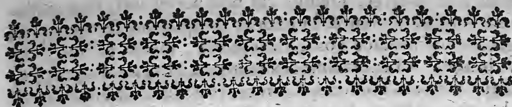
efferretur, dolorem excitaret, & inde alia quæ sunt consecuta [1]. Sed cùm cerebrum natura esset molle & delicatum, & ex euentu veluti cereum cranium molliculúmque, non mirum si minima occasione percussum fuerit. Procatarticũ potuit esse à partibus inferioribus, deinde obfirmata sedes in capite ipso. Nam si venenata materia in cerebro coercita fuisset, credibile fuisset grauiora symptomata sequi debuisse. Sed cum in ventre dolor ab humore acri, & æruginoso excitaretur, compatiendi lege facilè cerebrum laborabat. Sic nos obseruauimus mollitudinem cranij & repletionem cerebri à multa aqua & humiditate excrementitia, maxima ex parte horum causam fuisse [2]. Nam nerui erant veluti impotentes, aquei, madefacti & effœminati, adeo vt Epilepsia ista potius esset à copia humiditatis, quàm à mala qualitate. Quod autem mirum fuit, est quòd cum Epilepsiæ magna & multa forent argumenta, tamen alterutra tantùm parte conuelleretur. Sic non erat simplex conuulsio, quod cerebrum oblæderetur, quòd aphonia esset, quod spuma adesset, quod periodicum esset malum, nec omnino Epilepsia, quod totum corpus non conuelleretur, sed vna pars post alteram, cùm tamen nulla paralysis secuta sit. Quanquam in primo Tomo Consiliorum nostrorum annotauimus ex Hippoc. Epilepsiam definiri posse conuulsionem à cerebro ortam, eámque circa tantùm vnam partem. Quis enim dubitat quominus prout humor cõuulsionis autor potius irrepit in eam, aut illam partem, à qua nerui diuaricantur, ita in dextra aut in sinistra parte conuulsionem afferat? Sic istius puelli morbus velut ambigebat inter veram Epileps. & conuulsionem propriè dictam. Euasit tamen, quòd & aluus solicitata est blandis clysmalis, & dolores torminosi sedati, ne exacerbati cerebrum percellerent, data theriaca quæ scalismum prouocaret, suffitus ex mastiche & olibano ad cerebri mollitudinem corrigẽdam [3]. Radix pœoniæ appensa collo, quam fugare Epilepsiam autumant. Nec tantùm tamen & credamus, quin ad alia remedia confugeremus. Nec enim facienda erat tanti eorum autoritas qui de reconditiore radicis pœoniæ vi aliquid dixerunt, quàm nouorum remediorum inuentione teneritudini ipsius pulsionis prouidendum, quæ tanto morbo ferendo non esset.

ANNOTATIONES.

1. *Error in hoc maximus committitur in pueris, quòd statim ab vsu pultis & lactis nutrices eos dormire faciunt. Quid enim ad cruditatem generandam facilius? Hinc Epilepsiæ & consimilium morborum occasio.*

2. *Caput & mollius & iusto crassius habet: Vt mirum non sit si Epilepsiæ obnoxius valdè sit etiam ante* ὀδοντιᾶσιν. *In ea enim familia non dentiunt ante decimum vel vndecimum mensem. Ac verum illud Arist. li. de somno & vigilia:* Cum supernarũ partium magnitudum in prima ætate infernas excedat, non mirum si prima ætatula Epilepsiæ obnoxia sit.

3. *Circa silentium Lunæ Februarij idem malum repetiit ferè auctius: & nunquam tanta in pulsu mutatio obseruata est: Statim à paroxysmo diffluebat multa saliua ab ore vi excernentis naturæ. Aëtius in eiusmodi morbo puluerem ireos, aut cyperi capiti aspergit, caput aut irino, aut anethino illinit: melle quoque ad litum vtitur. Nec non delingendum mel dat, pæoniæ radicem appendit collo vt contingat stomachum.*

HISTORIA SEPTIMA.

LYSSÆI Consulis uxor septimestrem fœtum gerens tenasmo tentatur, & fluxu velut dysenterico: non multò post febris continua. tricesies de nocte desidebat, sed inanis erat conatus. De aborsu metus fuit. Malum fouit maximè à regione hepatis colluuies humorum delabens. Rheobarbaro locus fuit: item & soli Casiæ. Varia clysterum genera imperantur. Bis secatur vena, iniectiones fiunt in rectum intestinum. Omníque modo noctu diúque dolores leniuntur abortionis metu. Conualuit.

COMMENTARIVS.

IN secundo libro nostrorum Epidemiorum animaduertimus circa mensem Ianuarium maximā mulierum partem morbis affectam esse, immo & per totam hyemem, cùm tamē præcessisset Æstas & Autumnus ferè squalidus & siccus. Immo per sex ferè menses pluuiarum carentia fuit. Citauimus ex Hippo. existere aliquando tempora in quibus ferè mulieres laborant. *Sect. 3. lib. 2. Epid.* Nam loquens de pustularum eruptione in squaloribus ait: *Nulli masculo tales erupisse vidi.* Et eo loco quæsitum, cur in squaloribus, & post squalores tanta morborum ilias præsertim corpora

muliebria afficeret: Deinde cur non potius viri, cum mulierum corpus frigidum & humidum in squalente statu, tanquam gauisurum modico contrariorum vsu, melius habere posse videatur. Vbi notauimus ex sententia Hippo. existere posse tēpus in quo & mulieres, & iuniores viri simul laborent: quod absurdum videtur, cum contrariũ vtrorumq; sit temperamentũ. Sed Gal. docet aliud esse laborare per generationē proprij humoris, aliud per suppressionem. In siccitatibus corpora iuuenum propensiora sunt ad morbos quos serum malum parit, quia & ratione temporis, & sui proprij temperamenti talem humorum ichorem & serum generant: Sed mulieres tales morbos incurrunt, quia corpus habent minimè perspirans. Morbi autem occasionem dat non tam generatio ipsa, quam suppressio. Tempus enim ex se parens est sæpè mali seri. Quod dum supprimitur ob difflatum prohibitum, tunc dicitur morbus generari per suppressionem. Sed cum corpus est ipsum biliosum ad τὸ ποιητικὸν, accedit ἐπιδεκτικόν. Vt corpus iuuenum laboret vtraque ratione, & ratione τοῦ ποιητικοῦ, & ἐπιδεκτικοῦ: mulierum verò potiùs ratione τοῦ ποιητικοῦ. Huc enim pertinet locus præclarus, quem iam ante expendimus, vbi Galen. ait disputans de squalida & pestilenti constitutione: Cum aliis atque aliis in pestilenti statu alius atque alius abundaret succus, à statu aëris hunc, suppl. succum auxit. Id est, & qualitas noua inducebatur, & substantia ipsius succi augebatur, producta ac promanante longiùs putredine, ab ipsius aëris morbo & vitio. Quanquam illo loco diximus id fieri κατὰ τὸ συμβεβηκός.

Sect. 2. lib. 1. Epid. part. 78.

Ad part. 55. sect. 3. lib. 3. Epid.

Ergo mirum fuit Medicis, cur eo statu potiùs mulierum genus morbis tentaretur. Sed vnum notandum est. Maximè eæ mulieres afficiebantur, quibus viscera calidiora sunt, vt ea ratione ad masculorum iuniorum temperamentum accederent.

Quicunque tunc morbi vagabantur, à quodam indomito sero erant, vt iam dictum, derepēte suum virus & ferociam exerente aliàs in caput, vnde incredibiles alterutrius partis dolores in capite vidimus cum lenta febre, & pulsu insigni in temporibus quem Hippocr. πηδυσμὸν τῶν φλεβῶν ἐν τοῖς κροτάφοις vocat, in aliis ophthalmiæ siccæ; in aliis prurigines in aurium profundo molestæ; in aliis ventris inferioris dispositiones inflammatoriæ falsò colicum dolorem referentes. Et maximè corripieban-

In Epid.

tur corpora ἀνδιαφόρητα. Quòd autem malignum foret id serum, declarauit subita morbi adorsio. Nam citius dicto, & ita repentè inuadebant. Itaque illa ἐπισημασία ἀθρόα, virus & ferociam designabat: vt aliis ex locis explicatum est.

Tenasmo tentatur, & fluxu velut dysenterico. TERTIVS.

De tenasmo pluribus non dicam. Solum afferam aliquam diuisionem. Alius dysenteriæ comes est, alius antesignanus: alius hæres, alius nec sequitur, nec præcedit, sed sequitur. Qui hanc mulierem affligebat, erat comes fluxus dysenterici: cuius causa non tam erat vlcus intestini, quam cacochymia & seri mali copia, quæ dum pertransiret intestina, eorum membranas offenderet, & sua acrimonia deraderet. Accedebat irritatio sphincteris, & veluti ἐπιλόγισμα, vt minima occasione cogeretur ad desidendum. Locus est præclarus apud Galen. vbi explicat quomodo inappetentia dysenteriis est tanquam ἐπιγένημα, aliquando comes, Ita autem scribit: *Dysenteriæ fiunt ex humoribus acribus. Primum summa occupantur, deinde profundiora, & vlcera mala fiunt. Quo maximè tempore ventriculus offensus lege sympathiæ cibum fastidit. Et tunc est velut* ἐπιγένημα, *& malum est vt signum, & vt causa.* Deinde subdit, *Fiunt quidem ab initio dysenteriarum fastidientes ægri ob malos ichores fluentes ab hepate, à quibus raduntur intestina, præsertim si amaræ bilis naturam habuerint. Nam superfluitas horum ad ventriculum defertur.* Centies enim docuimus quemque humorem habere duas partes, tenuiorem, à qua in longinquioribus partibus excitantur varia symptomata; crassiorem, à qua in parte cui inhæret surgunt alterius generis symptomata.

Ad apho. 3. lib. 6.

Febris.

Galenus amplissimè loquens de hepate, & eius affectionibus, docet vitio hepatis multos laborare diuerso modo. Nam aliàs eius propria substantia afficitur, vt cùm intemperies eam afficit, & proprium eius parenchyma, & ex Erasist. Gal. assumit, aliàs venæ ipsæ quæ à gibbis ad sima tendunt, aliàs materies, & colluuies circum partes eas multa est, vnde morbi fouentur. Nam cum ea materia putrescit, tum febris accersitur putris. Et eodem

Cap. 7. lib. 8. de compositione medica. secundùm locos.

loco fusiùs explicat varietatem excrementorum, siue venæ obturatæ fuerint, siue hepar ipsum affectum sit, siue collectio sit humorum. Quæ omnia non explicabimus, quoniam in immensum oratio proueheretur. Sufficit locum designauisse: In nostra muliere corruptorum humorum cumulus erat, vt iam de hepatis propria affectione dubitaremus. Ideo secta vena est bis. Mirum tamen quibusdam videtur quòd fluente aluo vena aperiatur. Nam vel id quod fluit symptomaticè fluit, nimirum ob perennem generationem, aut laxitatem partium, aut facultatis retentricis imbecillitatem; vel aceruatio erat humorum corruptorum, quam natura amolitur per fluxum alui. Si prius, non est locus phlebotomiæ, ideo Hippoc. dicebat, Si sanguinem vis detrahere, ventrem confirma. Si posterius, naturæ totum munus sinatur. Nam sic euacuatur febris causa[2]. At sæpè iam antequam natura spontè aluum sollicitet, aut copia ipsa materiæ sibi viam fecerit, massa sanguinis infecta erat diffuso sero, & tenuiori materia à crassiori in imis corporum restagnante, desecta, vnde nisi perflaueris sanguinis massam, maior corruptio sequatur. Morbi non citò fiunt, sed sensim. Et cùm sese proferunt, iam labes peruaserat multas partes. Vnde quibus primo morbi die sanguis à natura alienus detractus est, an credibile eam corruptionem vno die contingere potuisse? Itaque ad euitandam febrem, aut si adsit, iugulandam, modò non sit symptomatica, solùm aperienda vena est. Dixi, modò non assit symptomatica, quoniam ob vigilias, & inanes de surgendo conatus, & motum ipsius prauæ materiei, sæpè incalescit corpus. At tali calori non debetur phlebotomia, sed quies, & symptomaton remissio. Verum cum essentialis febris putredine diffusa ac communicata vasis, tam necessaria est phlebotomia, vt si ea prætermissa fuerit, graue sit peccatum. Nec argutulus dicat malè nos dixisse, non secandam venam si symptomatica febris. Nam, dicet, si inflammatio interna, quæ adest febris symptomatica est, nunquid omittes phlebotomiam? At hoc loco febres reuerà existentes, siue ob inflammationem, siue ob putredinem, in censu verarum febrium habentur. Sed & notare oportet ad tollendam febrem si ea aliquid commemorabile habeat, plurimùm conferre phlebotomiam præcautionis ergo. Nam si insignis febris ob vigilias & motum tetræ materiæ surgat, quæ ad fluorem accesserit, metus est periculi. Adde

4. Acuto.

quòd febris ipſa corpus infirmat, & alimentum corrumpit, vnde cacochymia accumulatur. Itaque cautos eſſe admodum Medicos oportet, ne temerè phlebotomiam celebrent, aut imprudenter omittant. Atque huic noſtræ ægræ plurimùm ea contulit.

Malum fouit illuuies humorum à cauis hepatis illabens.

Et allapſus affluxúſque humorum, & colluuies mediis inteſtinis ſparſa tandiu malum fouit. Nemo enim dubitat, quin dum repurgat natura meſenterium, & caua hepatis, quicquid capitur alimenti corrumpatur, naturáque ſolùm neſcio qua benigniore aura fruatur. Contactu enim decurrentis à meſenterio materiei chylus à ventriculo defluens contaminatur. Sic nos credebamus non eſſe tam ipſa inteſtina læſa, quam partes ſuperiores aut læſas, aut colluuie plenas ac infectas. Sæpè enim figuratum & ſatis laudabile διαχώρημα, id eſt quod ſecedit, & tamen inteſtina ex ſe integra ſunt. Sicut non eſt neceſſe vt in excremento color aliquis ſit, vt inde ſignificetur bona diſpoſitio ventris inferioris. Verba Galeni hæc ſunt: *Hippocrates ne meminit quidem coloris excrementi, quoniam non magnam vim habet ad inferioris ventris diſpoſitionem benè iudicandam. Nam quod id excrementum ſit benè concoctum, ſufficiunt hæc ſigna, molle, figuratum, &c. Fieri enim poteſt, vt venter circa proprium munus robuſtus ſit, ſed vel propter vehementem adiacentium partium caliditatem exugatur, atque exiccetur, quod benè coctum fuerit, aut propter diſtributionis imbecillitatem humidius quàm oporteat, egeratur: & cætera.* Quod autem dixit colorem excrementi magnam vim non habere ad ventris inferioris diſpoſitionem ſignificandam, id fortè mirum ſit. At color bonum vel malum ſignum eſt ex euentu. Nam à cyſti maximè hic color pendet. Si ſaturatus bile ſit excrementi color, eius nimietas pendet: ſin decolor & albicans, obſtructio ſignificatur. Ergo vt ventris inferi bona œconomia ſignificetur, nil color facit. Modo enim coctio bona ſit, & ſubſtantiæ ratio qualis eſſe debet, adſit, ſatis eſt. Immo inteſtina, quæ inter partes ventris inferioris habentur, non coctionem iuuant, ſed diſtributionẽ, ſi modo vera quæ in libris de vſu partium demonſtrantur.

Cap. 11. lib. 1. Criſeon.

Rheobarbaro, Caßiæ, Clysteribus fuit locus.

Remediis multis tentata res est, & cum non viderentur proficere, secuti sumus consilium Celsi, *In acutis citò mutatur quod non prodest: in longis quos tempus vt facit, sic soluit, non statim condemnetur, si quid non profuit. Minùs verò remoueatur, si quid paulùm iuuit, nam profectus tempore expletur.* Maximè verò in clysterum vsu morati sumus. Ac primùm iniecti sunt clysteres ex lacte incoctis ficubus, chamæmelo. tapso, rosis: dissoluti vitelli ouorum, non saccharum, ne irritaretur intestinum. Facilè enim id eueniebat.

Celsus.

Alia instituuntur enemata coquuntur radices altheæ, ficus, rosæ tapsus, dissoluitur puluis ouorum in furno induratorum.

Alia instituta ex decocto capitum papaueris albi.

Tandem acceptum est decoctum capitis veruecini ad obducenda intestina.

Frequentia apozemata.

Cassia exhibita est, & valdè profuit. Quod fortè mirum sit. Nam intestinis ita irritatis, biliosо ichore plenis, immo & veluti effœminatis, lenientium medicamentorum vsus non est tutus. Tamen plus visa est contulisse, quam quoduis aliud. Nam cum caloris ingentis opinio est, cum humor qui defertur est valdè acer & mordax, potius conferet cassia cum thamarindis, quam quoduis aliud medicamentum. Lenit, mitigat. Et si parum laxauerit intestina, facilè postmodum robur eorum conciliabitur.

Sedi sæpè applicatum vnguentum populeonis, muccag. seminum psyl. cytoniorum. Facta iniectio ex aquis refrigerantibus, & colyrio albo Rhasis.

Abortionis metus.

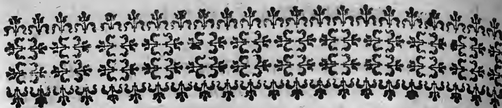
Omnis enim vehemens conatus abortum minatur [3]. Quod cum mulieribus tenesmum patientibus eueniat, non mirum si metus sit ne fœtus elidatur. Quæ omnia facilius repetentur ex Aphorismis Hipp. Hæc sufficiant ad prædictam historiam. Idibus Aprilis 1576.

ANNOTATIONES.

1. *Ad hanc historiam referenda est historia Florentij De Baillet, serui, dysenteria cum multa cacochymia & tenasmo laborantis. Nullum pene clysterem admisit. Ne quadrantem quidem horæ in lecto continebatur. Nos vsu cassiæ, amygdalatorum, lactis vaccini & similium eum σὺν Θεῷ curauimus. Incredibile est quantum bolus cassiæ frequenter repetitus profuit: Quod tamẽ est contra communem vsum. Id Hollerius fœliciter vsurpauit, & nos sæpè idem fœlici successu vsurpauimus.*

2. *Atque vrinæ ipsæ satis legitimam medendi offerunt occasionem. Nam si crudæ fuerint & tenues nec tam secandæ venæ & purgandi; sed maximè purgandi occasio erit. Sed contra confusæ, ac turbatæ & humorales, vt ita dicam, audacius purgabis. Vide Hippocr. part. 43. lib. 4. Acutorum, & Historiam P. Toysonij.*

3. *Ideóque Hippoc. Aph. 30. lib. 4. ait*, Mulierem capi ab acuto aliquo morbo lethale esse: *& Aphorism.* 31. Mulierem vtero gerentem sanguine misso ex vena abortire & magis si fœtus sit maior: *& Aphor.* 34. Grauidam abortionis periculum incurrere si aluus plurimum profluat. *Defraudatur enim fœtus genio & desidendi frequentia eliditur.*

HISTORIA OCTAVA.

D. MEMMÆI hortulanus paulò ante ſolſtitium hybernum in febrem continuam incidit. Ea nil in fronte habebat, multa in receſſu. Per totum morbum ferè deliramenta & manuum ſaltus, tremulus, balbutiebat. Terrificum omnibus hoc fuit. Ad claviculas dolor ſubobſcurus & leuis. Morbus diu ſiccus manſit. Exacerbationes nocturnæ. Non meminerat eorum quæ fiebant. Vrinæ crudæ, boni coloris, ad ſanorum vrinas accedebant: dato medicamento aluus ducta eſt illo minimè ſentiente. Febris concluſa erat, nec ad manum mordax. Ægrotare ſe neſciebat, ſanguis detractus laudabilis, deinde aliquantum corruptus. Tandem euacuatis multis per aluum, & expectoratione multa ad viceſimum quartum diem præter communem opinionem reſtitutus eſt σὺν Θεῷ.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

LLVD τὸ θεῖον, quod in constitutionibus & statu temporum obseruari solet, meo quidem iudicio & ad partium diathesin, & ad humorum conditionem referre oportet. Si enim flante austro nerui imbecilliores redduntur, si præeunte hyeme austrina & pluuiosa & εὐδίῳ, vere autem sicco, squalido & aquilonio, mulieres ferè abortiunt, tum peculiari humoris generatione, tum partium generationi dicatarum affectione, non mirum si morbi generantur & vagantur ἢ αὐσταπτεῖς ὁ κα-κόνθεις, aut alterius moris: vnde in quibusdam temporibus morbi potiùs sæuiunt in cerebrum, in aliis in thoracem, in aliis in habitum corporis, prout aër ad hanc aut illam partem afficiendam aptus & affectus fuit. Cur enim aliis temporibus σπλῆνες, id est, lienares morbi vagarentur, aliis φάρυγγες, id est, faucium labores, nisi peculiaris esset συμπαθεία, inter τὸ ποιητικὸν, & ὑποδεκτικόν. Quod etsi plerísque inutile ad contemplandum videtur, nobis non ita placet. Si quidem & ad diagnosin, & ad prognosin, & ad præcautionem pertinet. Vt studium sit earum partium quibus talis τῶν ἀέρων κατάστασις: Ne malè exerceamus & fatigemus corpus medicamentis, re incognita. Cum enim aut catarrhi suffocantes, aut sudor Anglicus, aut siderationes partium ob peculiarem aëris affectionem & syderum aspectum, vagantur, quis adeo hebes vt horum contemplationem omittat, & non inquirat vnde & quomodo ista lues oboriatur? Etsi in constitutione austrina veluti liquefacto cerebro multa pituita occurrat in os, nonne potius ad corroborandum cerebrũ confugiet, & ad illud asserendum, quoad fieri poterit, ab iniuriis externis, quàm ad medicamenta phlegmagoga? Ita herclè. Vt non mirum sit si in humorum magna cruditate, calor febrilis accensus immiserit tetros vapores qui cerebrũ, iam imbecillius redditum ob vim tempestatis, deterius affecerint quàm ante affectum fuerit. Iam annotauimus in primo lib. Epidemiorum meorum extitisse iam ter aut quater constitutionem temporis hyeme in qua omnes ægri de

dormiendi impotentia cõquererentur. Et tamen hyeme somni sunt longissimi. Quod fit aut quia peculiaris est temporis dispositio quæ id faciat, aut quia cùm hyeme reuocetur calor intrò, magna est calidarum exhalationum copia, hæ autem somnũ prohibent. Accedit & noctium longitudo. Cùm enim omnia quieta sint, & absint familiares, non ita facilè molestiæ nocturnæ falluntur ac leniuntur. Ac iam assero illis temporibus hybernis obseruasse me maiorem dormiendi difficultatem quàm in plerisque morbis æstiuis: in quibus tamen naturâ, ob bilis dominatum maior est τῆς ἀγρυπνίας occasio. Et vt liberè dicam, in corporibus siccis & squalidis, & iã morbo attenuatis (Autumnales enim & Hyberni morbi maxima ex parte longissimi sunt) tanta est ἀγρυπνία, vt somnum conciliare difficile sit. Id facit siccitas, squalor partium, & seri maligni dominantis sub finem Autumni & principium Hyemis dominatus. Quod diligenter notandum. Et si ad hypnotica paulò vehementiora confugeris, celeriter delirandi occasionem attuleris. Sic non nisi cautè illa prescribi oportet.

Cur Hyeme in morbis est ἀγρυπνία.

Ea in fronte nil habebat, &c.

Id quod contingit in lignis viridibus, cum multa est cruda materia, nec calor analogus est, plus excitat vaporum quàm discutiat. Vnde quæstio esse posset an hyeme ita audacter ratione febris mittendus sanguis. Immo febrem augeri par esset, vt materia faciliùs discuteretur, & calor in crudo succo emicaret. Si quis attendat quoque calorem contra naturam omnia corrumpere, & plus obesse alimentum corrumpendo, & succos crudos malè alterando, quàm discutiendo, in alia fortè erit opinione. Per totum morbum saltus tremulus manuum: obscuris verbis id explicatum est, sed elucidabitur sequenti oratione symptoma hoc quod eum ferè per totum morbum comitabatur, terrori fuit. Verebamur ne ab infirmitate esset, & sic malum foret & vt signum, & vt causa. Sed quia penè ab initio morbi prehendit, non ita suspectum fuit. Hoc autem attendere oportet, ne falsò infirmitatis metu persuasi & inducti omittamus legitima remedia. Ac primum quid sit illud videndum. Hippocrates ita scripsit in Coacis, οἱ πρὸς χεῖρα ἀναΐσσοντες κακοί. Si ægri ad manum Medici subsultant, malum. Illud

Hipp. in Coacis.

πεὶς χεῖρα bifariàm interpretari possumus, vt & contrectante Medico subsaltent, & videas manum ipsius ægri intremiscentem reuelli. Vnde dubitant an sit quid conuulsiuum, an aliquid tremulum, an aliquid mixtum. Tremor propriè est motus deprauatus facultatis animalis partim à voluntate, partim à grauitate partis editus. Argumento est quod nisi coneris mouere membrum, non tremat. Sed cum conaris dimouere, vicissim facultas & vincit & vincitur, & in ista contentione fit duorum contrariorum motuum perpetua quædam successio. At in ægro nostro motus perpetuo tremulus apparebat, & veluti palpitans. Galenus fusè de tremore disputans occurrit eorum obiectioni, qui tremorem à solo morbo esse contendunt, nec voluntatem concurrere. Quod vt probent, proponunt exemplum eorum quibus perpetuò caput tremulum est, & tamen nulla est mouendi voluntas. Respondet huic obiectioni bifariàm. Primũ quod in custodienda quauis particula recta etiam voluntas agat, & contentio sit musculorum, alioqui pars corrueret. Posterius si in culcitra molli reclinetur caput, non amplius tremet, quia ab actione facultas cessat. Itaque concursus est & morbi, & facultatis in tremore. Et tremorem non quid dissimile esse statuit pulsui formicanti. In hoc nulla sensibilis quies est inter duos motus contrarios. Et arteriæ motus in minima spatij intercapedine agitur, est enim facultas prostrata, & quæ tamen aliquid conatur ac molitur. Et cùm non sit sensibilis quies inter duos motus (quod apparet in naturali motu cordis) est tamen quædam subsidentia fatiscente facultate, quæ subsidentia mediæ cuiusdam quietis rationem habet. Et quemadmodũ in formicante pulsu vicissitudo motus non ab vna proficiscitur natura, sic fit ob pugnam virtutis & ponderis ipsius corporis in tremore motus quidam contra naturam partim à facultate & voluntate, partim à morbo. Nec hic distinctiones illas repetere conuenit quas Galen. assignat inter motum conuulsiuum, concussiuum, & tremulum, item inter resolutionem & rigorem & tremorem & palpitationem. Sæpè enim confunduntur. Vnde initio huius tractationis motum illum contra naturam quem in ægro nostro obseruauimus non satis apertè nominauimus. Nam modò tremulus, modò palpitans, modò saltus quidam tremulus & iectigatio, modò quid mixtum dictus est iste motus. Quasi verò parum intersit inter hæc. Reuera motus erat

Cap. 2. lib. 2. de sympto. caus.

Cap. 4. & 5. lib. de conuulsione & rigore.

tremulus, & non à solo morbo erat, sed à facultate. Solum animaduertere illud oportet, quod contra Praxagoram & Herophilum Galenus constituit & conclusit. Herophilus tremorem in neruoso semper genere constituebat, quod reprehendit Galenus, non quin ad neruosum genus pertineat, sed quod non solus neruus tremat, sed ea tota pars quæ προαιρετικῶς mouetur: item quod facultatis ipsius non meminerit quæ maximè ad tremorem concurrit. Nam & sine ea contendente tremor omnino non fit, de tremore qui propriè dicitur, audiendum est. At Praxagoras tremorem ad arterias referebat. Vterque Galeni iudicio malè. Propositum erat de tremore multa dicere, sed quoniam qui Commentaria in librum Coacarum animaduersionum edidit, multis locis de eo abundè dixit, supersedendum est. Dicendum breuiter de isto tremore qui in principium morbi incidit, & qui non debuit à purgando & euacuando deterrere. Omnis tremor continentem causam habet virium infirmitatem. Et cùm ex tribus corpus constet, spiritu, humore, parte solida, spirituum dissipatio, aut collectio tremorem facit, vt in graui animi affectu contingit. Interdum eum accersit humorum & spirituum dissipatio, vt in fame, vigiliis, vsu veneris contingit. In acutis morbis aliquando fit copia humorum, vt Pythionis historia admonuit. Interdum qualitas humoris, licet is quantitate sit paucus, interdum partium solidarum siccitate & marasmo, vt cum phrenitin, au causon tremor excipit. Id etiam in morbis longis cernitur, facultate vieta ac languida reddita. Id quod beatus ille pater in monasterio S. Claræ declarauit; post semestrem enim morbū tremulus interiit. Atque vt breui finiam, Pythionis historia reuocabit in memoriam illud totum quod in morbo ipsius hortulani euenit: *Pythioni primo die tremor à manibus, febris acuta, nugabatur.* Galen. explicans causam istius tremoris mihi videtur deceptus esse. Nam cùm tremorem istum magni faciat, & quòd primo die inciderit in ægrum, propterea credat à plenitudine esse (nil enim præcesserat quod vires conuulsisset, alioqui in narratione ipsa Hippocrates haud prætermisisset) miratur cur venæ sectionis non meminerit, cum necessaria hîc videatur. Morbum quippe plenitudo commisit, vt ex ipso etiam tremore collegit, qui plenitudinis signum est. Tamen paulò post dum explicat cur tremerent manus ita scripsit: *Probabile est in primis thoracis regionibus, vbi est continens tho-*

Hæc ex Com. in particul. 2. sect. 1. lib. 3. Epid.

Histo. prima sect. 1. lib. 3. Epid.

rax ad vltimas ceruicis vertebras affluentiam humorum conſtitiſſe ali- quando, non multum tamen vt quæ dyſpnœæ excitandæ non eſſet ſatis. Nec enim validè refert ad reſpirationem primum intercoſtale (Græcè πρῶτον μεσοπλεύριον.) Sed cùm eſſet vitium in neruorum radicibus qui ad manus pertinēt neruíque degrauarentur, tremor manuum conſecutus eſt. Nam ex primo intercoſtali & vertebris ei ſuperpoſitis nerui muſculos manum mouentes enaſcuntur. Huius rei hoc eſt argumentum, quòd tremores vnà cum ſputis quæ ſucceſſerunt permanerent, & etiam quòd, vbi aliquod ſignum in ſputis coctionis apparuit, non ampliùs fierent tremores morbúſque tolleretur cum iudicium conſequeretur per ſudores. Com. in part. 4. eiuſdem lib.

Pythion duplici affectione laborabat, febre eſſentiali, & thoracis affectione. Sic duplex criſis fuit, vna thoracicæ affectionis per ſputa varia & ſanguinolenta, cum tamen nec eſſet pleuritis, nec dolor lateris, nec peripneumonia. Alioqui hiſtoriam vt febris continuæ & eſſentialis non enarraſſet. Et idem ipſum eſt ac quod ſcripſit in lib. 4. Aph. Excretiones in febribus, &c. Altera criſis fuit ipſius febris per ſudores, & apoſtaſin & ſtranguriam. Febris quidem longiùs tardiúſque poſt alteram affectionem deſiit, nam vrinæ manebant crudæ. Apoſtaſis autem & ſtranguria conſecuta ſunt, quoniam diu manſit morbus crudus. Vnde in eam ſententiam Galen. ex Hippocrate citat: *Si quis diu vrinas tenues & æquabiles reddat, & reliqua ſalubria ſint ſigna, abſceſſus portenditur in locis ſepto tranſuerſo inferioribus.* Porrò materia in primo intercoſtali concluſa erat, propterea non deterius habuit æger licet primo die nil expectorauerit. Non vrgebat enim malum. Aliter verò fit in vera pleuritide & peripneumonia. Augetur enim reſpirationis vſus, maiórque difficultas ducendi & educendi ſpiritus. Quod non contingit occupato primo meſopleurio. Et hîc præclara quęſtio moueri poteſt: ſi fruſtra in parte aliqua fit concoctio, ſi vniuerſi corporis manet cruditas, quid iuuit iſta expectoratio, & tremoris ſolutio? Reuerà ſi morbus vnus eſt, & materia vniuſmodi fuſa per venoſum genus, licet eius pars aliqua priuato naturæ beneficio mitigetur & coquatur, hoc nil perinde facit ad ſolutionē, quàm ſi naturæ nulla eſſet molitio. Sed ſi duplex eſt focus materiei morbificæ, ſi duplex affectio, è re naturæ & ægrorum eſt, ſi ſaltem vna materia naturæ gratiam recipiat. Id quod in Pythione accidit. Et in Hemitritæo, cùm duplex focus, duplex materia, ſi biliosus humor miteſcit, ſaltem commodo ægrorum fit ſi ter-

tiana intermittens quotidianæ coniuncta desæuit. Sic in morbis complicatis vno manente, alterum commodè desinere potest. Ad rem redeamus. Quorsum Galen. ad solutionem tremoris istius phlebotomiam desiderabat, cum particularis esset affectio, & à congestione materiæ nullum dolorem excitantis ad primum μεσοπλεύειον? Et tamen ita Galenus ea de re scripsit, postquam tremorem istum à plenitudine esse statuit: Itaque potuit auxilio missi sanguinis succis reuulsis qui hoc loco affluebant, affectio coctionis initium habuisse sexto die (eo enim die processit ἀνακάθαρσις:) Quomodo autem ita iuuerit sectio venæ, ob tremorem cuius causa particularis erat, non video. Ratione quidem febris iuuare plurimùm potuit. At ratione istius materiei prementis & obstruentis iuuare non potuit, cum nulla inflãmatio esset vt colligere ex scriptis licet. Immo sola per os excretio, & coctio materiei iuuare potuit nulla sectione venæ celebrata. Atque cùm ægro nostro secta vena bis aut ter esset, laudabilísque effluxisset sanguis, nihilo penè minor factus est tremor. At iuuit expectoratio lenientibus cibis & arteriacis procurata. Doctiss. Hollerius explicans Aphorism. istum, οἱ περὶ χεῖρας ἀναΐσσοντες, veram effigiem istius morbi in Hortulano & Pythione exprimit, & nõ tam τρόμον vocat quam σπασμότρομον, nomine composito ἐκ τοῦ σπασμοῦ καὶ τρόμου, quemadmodum affectio ista non simplex est, sed aliquid habet promiscuum ex conuulsione & tremore. Porrò iste σπασμότρομος à simplici tremore differt, quòd tremor simplex cessat si pars resideat ac conquiescat. Sed ἐν τῷ σπασμοτρόμῳ manu etiam subnixa ac quiescente, tremulum quid & conuulsiuum apparet. Id quod in ægro nostro contigit. Et idem author subdit, Noui & quibus in longis febribus & autumnalibus à copia crudi humoris non tam siccatis quàm humore madentibus neruis, id, id est σπασμότρομος, ἢ τρομῶδές τι, citra periculum acciderit. Plura legere possis de istis rebus loco citato, si quando de iis deliberandum sit. At morbus ægri nostri Autumnalis erat, & vt colligi potuit, multa cruditas fuit in vniuerso corpore. Et prout τῇ ἀνακαθάρσει thoracem expurgauit, minui cœpit illud symptoma.

Hollerius.

Tandem siue ratione particularis in thorace congestionis, siue etiamnum redundantiæ succorũ in vniuerso corpore oppressio fuerit, ex superioribus colligere est tremorem esse à plenitudine quod & Hippocrates cõfirmat qui ἀκράτειαν τρόμώδεα he-

morrhagia etiam profusiore solui ait. Quod ad locum præsentem pertinebit. Et eodem libro Galenus conuulsiones quoque quæ statim ab initio oriuntur, à plenitudine esse contendit. Sed & locus est valdè notandus apud Hippocratē vbi animaduertit manuum torporem & segnitiem sequi ob venarum in thorace varicosam dispositionem, præsertim si malum ad humerum tandem peruenerit. Vt sæpè manui ipsi remedium applicandum non sit licet pars ipsa laboret. [Part. 59. lib. 3. Prorrh. Com. ad part. 68. eiusdem lib. Lib. 1. de morbis.]

Cætera quæ in historia continentur narranda non sunt, per se enim satis facilè intelligentur.

CONSILIVM PRIMVM.

De Melancholia. Ad D. Iaulnay Medicum.

BReuibus quidem verbis magnum morbum, quo iam dies aliquot nob. mulier domesticæ calamitatis tædio affecta, conflictatur, explicasti. In quo partim desiderio nostro satis esse factum putamus, partim aliquid aliud expectamus, vt ordine & methodo meliore nostra hæc procedat commentatio. Sed quoniam nobis cum artifice res est, minus laborandum putamus, cum concepta in nobis de tua eruditione opinio satis nostrum desiderium lenire possit ac eleuare. Melancholicam affectionem esse bellè quidem definiuisti, τὸ καταστατικὸν explicasti, sed cum mœror & ægritudo in censu externarum causarum ponenda sit, potuit explicari an corpus natura in talem affectionē propendeat, an aliquid sit συγγενὲς, quod corporis character, moles, color, pilus & anteactæ vitæ ratio aperire potuerunt, vt minimo mœroris vento tanta impressio facta sit, vt aut externæ causæ ratio ineunda solùm sit, aut iam cum ipsis naturæ principiis, vt sic dicam, pugnandum foret. Omittis an sectio venæ celebrata fuerit, an non, quod tamen hoc primas tenet. Sed quid nobis de morbo videatur, quoque præsidio oppugnetur, si & morbi, & ægræ indoles ingeniúmque patitur, paucis aperimus.

Pathemata melancholica cùm aliàs ægrè cognoscantur, ma-

ximè in mulieribus id fit. Non quod non facilè se suis signis prodant ac promittant, sed primus morbi fons non facilè aperitur. Et in hoc Medicorum viget industria. Si Hippocrati vnus vterus morborum muliebriũ parens, quid est quod aliundè fontem & sedem inquiramus? Sæpè deliria melancholica vidimus quæ nos ad furorem vteri cum Aëtio reuocaremus. Et nuper occurrit Hippoc. locus quo adumbrat affectũ melanch. cuius causa in vtero existit, vocat autem; Bilis atra in vteris.

Sic tum est videre an menses respondeant, an cerebrum per πρωτοπάθ. an per συμπάθ. laboret. Si quid ingenio valemus, morbus illius mulieris videtur accedere ad eum quem Hippoc. φροντίδα vocat. Cuius si ideam descriptam inspexeris, & method. medendi, & remedia in parato habebis. Quoniam enim anxietas ægritudóque hanc corporis affectionem ægrotationémque induxit, quod ἄση καὶ ἀλύκη in corpore dicitur, idem φροντὶς in animo existit.

Corpus purgabis, etiam liberaliore manu.

Si id ægræ difficultas & pertinacia non permittit, fallẽda est. Confectio hamech hîc primas tenet.

Aperietur vena brachij: si menses resistunt, ad maleolum descendes.

Diæta humectante & refrigerante vtetur: Applicentur cucurbit Hypochondrio sinistro, & femoribus.

Conciliabitur somnus. A narcoticis & meconio abstinendũ.

A syrupo rosarum pallidarum abstinendum, nisi magna dominantis ichoris argumenta adsint.

Cucuphas ex calidis non vsurpabis. Nam hi melancholici, præsertim si dominatur bilis, febre quadam capitali laborant.

Nec tandem ad festucas ellebori albi transgredi alienum erit.

Balneum loco & tempore conferet.

Cætera tibi tua singularis & eruditio & diligentia suppeditabit.

CONSI-

CONSILIVM SECVNDVM.

De lue Venerea.

NOBILI viro vlcus erat in pene, maximè ea in parte qua situm est corpus velut neruosum & tubulosum. Primis diebus rati non esse à maligno, vulgaribus & blandioribus remediis curationem tentauimus. Nil profectum est. Tandem vicit ea opinio, vt crederemus Neapolitanum esse quid. Nam Dysepuloticum erat. Dato medicamentulo, repentè pustulæ apparuerunt, aliàs venerem resipientes, aliàs non. Nam quædam ex his suppurato aliquantùm laudabili desistebant. Aliæ crustosæ euaserunt. Paulatim creuerunt, & pullularunt. Et primũ quærebatur, num pustulæ Neapolitanæ suppurent[1]. Ne hoc fraudi sit, sciendum veras & luis Venereæ proprias pustulas suppurati & expurati expertes esse. Sed si confusus est humor pustulam committens, vt aliquid habeat benignioris humoris qualis communem scabiem committit) fieri potest, vt suppuratum promoueatur. Vel, ne quis decipiatur, si quod pus apparet, illud non est verum & laudabile, sed sanies quædam quæ superficiem pustulæ tenet, non autem à profundo manat, vt in furunculis & pustulis malignis euenire solet. Præter pustulas istas aderat dolor ad sinistrum Hypochondrium, quod tandem occupauit nothas costas. Scapulæ dextræ quoque dolor aderat, vt breui partes solidas occupatum iri crederemus. Nam est vbi tantùm humores venenum occupauit, & tunc nil commemorabile est, est vbi carnem, & tunc pustulæ erumpunt: est quoque vbi partes solidas, vt neruos, tendines, ossa, denique partes quæ ex semine sunt. Vbi duo triáve sunt notanda. Cur ita in seminales partes agat. Cur potius ossa media intumescant quam eorum capita: Tertiò, an quid sit analogum inter articulares dolores & luem Veneream neruos occupantem. Sed hæc breuiter perstringo.

Quòd ad primum, Maior est analogia inter semen corruptum & semen laudabile & sanũ, quàm inter semen, aut quid aliud[2]. Et cum semen sanum minimâ etiam mole quid maximum sit, &

vires multas magnásque contineat: Ita semen morbosum minima quantitate, facultates magnas, & ad corpus labefaciundum vires complectitur. Vnde hystericæ à suppresso semine multò deterius habent, quàm quæ tales fiunt à menstruo suppresso. Quò enim quid benignius & præstantius, eò deteriorem labem contrahit, & efficaciorem, quàm si corrumpatur aliud quod tantam præstantiam & bonitatem non habeat. Cùm quis congressus est cum impura, per communicationem tantùm spiritus & auræ venenatæ ab vlcere in sinu pudoris cõcepto, quod prius semen corruptum inflixit, elatæ, & aura ista maligna maleficáque, quam spermaticam seminalémque vocare possumus, postquam leuiter reliquos humores affecit, iam in proprium legitimúmque partium alimentum, quod semen est, & seminis proxima materies, agit atque illud inficit, vnde tanta malorũ ilias. Nam supponamus cancrũ esse in partibus istis naturalibus mulierum, qui cancer alterius sit generis & moris ab eo cancro quem lues inducat, non ea surgent mala, quæ oriri solent à concubitu, & cõtactu cancri Venerei. Adeo analogismus in iis malis excitandis magni est momenti. Si venereum venenum verè est venenum, cur more aliorum venenorum non afficit cor, & extinguit, aut saltem syncopas, aut alia id genus inuehit? Sed venena diuersorum sunt generũ, quædã sunt magis humoralia, alia minùs. Quę magis humoralia, etsi possint cor afficere ipsũ, tamen in congeneres humores magis agunt, vt sanguineum venenum in sanguinem, venenum seminale in semen. Alia non ita sunt humoralia, vt quæ à venenatis animalibus manant: Ea enim spiritu potius agunt, & dũ dissipant spiritus vitales, mortem accersunt. Sic in pestilentibus morbis (quod fortè pauci notarunt) quidam alioqui valdè sani & hilares intra quadrantem horæ pereunt, alij peste correpti non nisi diuturniore tempore, immo alij euadunt. Vnde hoc? Quia venenorum pestilentium aliud magis humorale, & internum, aliud aëreum magis, spirituosum & externum. Aliud mixtum. Quod externum est in pestilenti exhalatione & expiratione consistens, quia spiritus est & aura, & nil ferè materiale habet; ideo agens primo quoque tempore in spiritus vitales, quibuscum aliquid habent συγγενὲς καὶ ὁμόφυλλον, mortem infert repentinam. Quod verò internum magis, & materiale, non tam necando est satis. Et tunc pustulæ, anthraces, tubercula in inguinibus progerminant: cor-

ruptus ſanguis effluit. Et niſi iam à diebus aliquot mala iſta impreſſio in humoribus fuiſſet, non tam cito attractus aër peſtilẽs ea omnia corrupiſſet. Sic videmus aliàs puros magis à peſte tolli, aliàs magis impuros: ideo ad præcautionem peſtis Gal. iubebat præpurgari corpora & ſiccari. Quare id? Quoniam ſi ad aëris peſtilentis contagionem accedat & magna humorum eluuies, omnia deteriora futura ſint. Cùm enim non adeſt iſta colluuies humorum, vnum nobis vincendum eſt tantùm, nempè expiratio tetra & peſtilens: ſed ſi corpus impurum eſt quoque impreſſio in eos fit, vnde magna ſymptomatum fœtura ſurgit. Atque vt breui finiam. Luis Venereæ venenum materiale eſt magis, & non tam afficit cor quàm hepar & partes vicinas, præſertimque in ſpermate & materia pituitoſa figit ſedem.

De ſecundo dicamus ex quorundam opinione: cur tophoſa potius oſſa in medio fiant, non in ſuis capitibus. Quidam eam reddunt huius rei rationem. In medio oſſium plus medullæ eſt quàm in partibus; aut ſuperioribus, aut inferioribus. Immo ea medulla creſcit decreſcitque pro lunæ temporibus. Cùm enim ea plenior eſt, oſſa medulla exuberant; cum vel noua exoritur, vel ſeneſcit, minus habent medullæ. Hæ autem mutationes vel augmenti, vel decretionis medullæ, magis in mediis oſſium cauernis, quam in capitibus finibúſque cernuntur. Et cum medulla, vel id quod ei analogum eſt, tanquam quippiam oſſe ipſo mollius, idoneum magis ſit ſubiectum quod admittat venenatam luis Venereæ qualitatem, & eandem aliis partibus communicet: Qua parte plus illius mollioris ſubſtantiæ eſt, eadem & magis ſe venenum ipſum figit atque firmat. Integra autem plenáque luna, oſſium inanitates replentur magis, vt mirum non ſit, ſi in mediis ipſis oſſibus ſæpius tophi & durities tophaceæ appareant. Hæc inquirenda pluribus relinquimus aliis.

Tertium ex iis quæ propoſita ſunt eſt de analogia materię Venereæ, & eius quæ arthritin facit. Paulò antè diximus ſubiectum luis Venereæ eſſe tandem proprium partium ipſarum alimentum cuius reliquiæ ſunt ſemen ipſum: vnde ea ſurgit proportio inter ſemen corruptum, & ſemen ſanum. Item materies ipſa veluti mucaginoſa, lenta & glutinoſa conſtituta eſt, in quã hydrargyrus ipſe, tanquam verum alexiterium agit. Declarat ſumma digerendi vis vnguenti Neapolitani, item & prouocatio

ſaliuæ vberrimæ: in qua vna luis venereæ fugatæ ac ad extremum verſæ ſpes & fiducia poſita eſt. Ecquod eſt ingenium & mos illius humoris qui arthritin committit? Efferus & implacabilis eſt, de nocte ſuas habet exacerbationes, omnium remediorum vires ferè eludit, tophos & tubera in articulis excitat, immo & partes ad atrophiam ducit. Orgaſmum habet. De nulla parte ſecurus homo eſſe poteſt. Furibundè inuolat modò in has, modò in illas partes. Nec tantùm hoc eſt acceptum ferendum diatheſi partium ipſarum, id eſt, articulorum, quàm internæ virulentiæ ipſius humoris. Scio quidem articulum, læſum, imbecillum ac infirmum ſuum alimentum corrumpere, eo modo quo & aliæ partes dolore tentari ſolitæ, ſed id eſt tantùm cauſa adiuuans. Nam etſi humor ipſe in articulum nondum infirmum irruerit, non deſinit tamen ibi dolorem excitare: ſed non tam contumaciter. Ergo ſiue periodorum vices, ſiue exacerbationum nocturnarum analogiam ſpectes, ſiue ingenium humoris, ſiue contumaciam & naturam humoris humana remedia reſpuentis (nam & calida & frigida non admittit, & quibus dolor arthriticus lenitur, iiſdem mox exaſperatur, & exaduersùm) magna eſt proportio inter & affectum ipſum, & naturam humoris affectum parientis. Immo verò arthritis ſæpè lui Venereæ ſuccedit. Paucóſque videas qui lue Venerea exerciti fuerint, præſertim ſi inueterarit, qui non & articulares dolores tandem experiantur. Quod attribuunt quidam vſui hydrargiri & ſolennium remediorum, quibus in ea curatione locus eſſe ſolet, ſed malè id quidem. Nam id potius ab ipſius humoris venerei, & morbi natura & indole pendere cenſendum eſt.

Vnde & hoc loco quærere non alienum videri poſſit, an non ad arthritin curandam eadem curandi ratio adhiberi poſſit tutò & iure, quæ & ad luem veneream. Si tanta affinitas vtriúſque affectus & humoris, ſi ij maximè articulari morbo cruciantur, quibus corpus μυξώδες καὶ ἁλμυώδες, vt quodam loco loquitur Hipp. cur non illitâ hydrargyro prouocatio ſaliuæ ab arthritide recidua afferat? Nam quod obiici poſſit de articulorum imbecillitate, ſiue ea ſit cõtracta à natura, ſiue acquiſititia, & quæ potiſſima cauſa eſt, & morbi, vt ſic dicam, diſpoſitiua, poſtquã colluuies ea humorum euicta fuerit, quæ tandiu fouet morbum, robur articulis conciliari fortaſſis poterit. Sed hęc curſim dicta ſint.

Restat vt breuiter minutulis velut interrogatiunculis & quæstiunculis de curatione luis Venereæ dicamus. Primùm, an non alia curandi methodus securior, & promptior esse possit. Secundùm, an non plena periculi non pręsentis, sed futuri, saliuæ prouocatio. Tertiò, an non grauiter peccętur ab iis qui cum vident corpus pustulis Venereis efflorescere, saliuam eliciũt & summa vi prouocant. Omnino enim tuta videtur curatio si motum naturæ sequamur, vt non tam addicamur tritę cuidam imperitorum Chirurgorum methodo, quam rationi ipsi.

Ac dum tertiam hanc quæstionem persequimur, primæ quoque satisfacimus. Eodem enim pertinebunt. Ac primum perniciosis valdè morbis liberantur plerique profusiore aluo, cum in colluuie humorum restagnantiũ in mesenterio primum mali semen poni videatur. Quod declarat Gonorrhœa. Non enim tam id fouet quod in longinquioribus partibus redundat, quam quod in primis viis, in quibus corporis veluti sentina est. Accedit quod communis omnium ea sit assertio, quod in impuro concubitu, pernicies primùm hepati communicatur, vt multis & rationibus, & experimentis roborare solent. Quæ autem commodior via ad expurgandum hepar quam renes, aluus, & habitus ipsius corporis nullo prouocato fielismo cũ dispendio partium nobilium, cerebri, pulmonum, ventriculi & cordis? Gibbum hepatis prouocatione vrinæ repurgabitur, & sudoribus si ita res feret, simum alui subductione commodissimè vt omnium veterum autoritas confirmat. Ergo in hac vna aut triplici purgatione quæ eodem pertinet sine sputatione, consistendum videtur. Si in sero præsertim virus primum consistit, aut vt liberius dicamus, in proportionata & analoga semini tãquam corpori ad virulentiam eam magis idoneo materia, istis purgationibus habemus & consequimur quod optamus. Nam elicitis sudoribus per cutis spiracula facilè id quod turget euacuabitur. Si in seminali quadam materia, si eo vsque progrediatur purgatio donec habitus & moles corporis collabatur, ei materiei satis esse factum videbitur. Accedit, quòd venenata vis suis alexipharmacis oppugnanda sit. Si enim inter omnes constat morbum istum in venenata vi & aura potiùs consistere, quam in alia vlla re manifesta, quærendum suum remediũ, nec tentanda ea euacuatio, quod plerique facere solent, ad extremum vsque promota. Sed inter cæteras rationes, hęc maximè

vna plurimum roboris habet quòd hîc vt in aliis morbis motus naturæ sequendus videatur. At iam vsu probatum est naturam omni ratione conari hoc virus depellere in corporis superficiē, admoto duobus aut tribus locis pyrotico, si sinatur sanies quædam effluere, spes aliqua affulgeat sanitatis, quod audio factum esse fœlici successu.

Non tamen sudorifica & alexipharmaca omissa sunt. Immo cōmodior & tutior videretur via, si imperata diȩta quadraginta dierum sensim procuraretur euacuatio illius materiæ, & domatio istius veneni repressióque, quàm ita fœda tristíque saliuatione miserè æger fatigaretur? Et id quod me magis mouet est ista vlcerum fœtidorum & putrium ob vsum hydrargyri prouocatio & eruptio. Quid enim impedit quo minus aut in aspera arteria, aut in pulmonibus tale vlcus excitetur? Quod si eueniat id mihi videtur nulla penè arte curabile, quòd eo medicamentorū vis integra peruenire non possit. Nisi fortè obiiciat quis, affatim prouocata saliuatione nil penè subesse quod tetrum istud vlcus fouere possit, cum proprium eius curandi sit alexipharmacum hydrargyrus.

Sed & vt concedam experimento probari ea saliuæ prouocatione relapsus magnam tolli occasionem, duo tamen sunt quæ me ab vsu hydrargyri reuocare possunt. Prius est vlcerum eruptio ita malignorum, & neruorum labefactatio. Nil enim æquè neruoso generi ac cerebro bellum indicit ac argentum viuum. Id declarant tremores qui ab eius exhalatione excitantur. Posterius est, si prolapsio materiei Venereȩ magna vi liquefactȩ ac excitatæ vsu argenti viui in intestina dysenterias crudelissimas & funestas excitat, quid non efficiet deterius multo in partibus superioribus, quȩ vt situ, ita dignitate prȩcellunt aliis. Si hepar imbuitur primùm, cur non id omni ratione repurgas aut per habitum, aut per secessum. Sic omnino ἀναχάθαρσις, quæ per os fit prouocata saliua placere non potest. Si ad pituitam quæ circū ventriculum latet, & quæ facilè & virulentiam concipit recurras, illa & vomitione, & subductione excerni & elui potest. Nec propterea prouocanda ista saliuatio quæ tantis molestiis ægrum cumulat. Obiiciet de capite in quo ferè pedem figere solet ea lues. Hoc verum quidem asserimus; & vt cerebrum maximè pars est spermatica, & ab eo tanquam à fonte prolificum semen multum profluit (vt Scytharū sterilitas fidem facit)

ita virus iſtud & facilè & promptè in eo cerebro ſeſe offirmat. Id μαδαρώσεις & ἀλωπεκίαι facilè confirmant. At, dicet, prouocatio ſaliuæ tutiſſimè cerebrum expurgat. At conferendum eſt vnum incommodum quod affert hydrargyrus cum ea commoditate quam procurat ſaliuatio. Iam diximus inimicam eſſe cerebro & neruis hydrargyroſin. Et excitatis vlceribus fuſiſque magna vi humoribus non poteſt non in ſympathiam trahi cerebrum. Sed tutò alia arte euacuari poteſt. Multa habet emiſſaria. Præterea, lethargici, & comatoſi in quibus multa materia eſt frigida curantur ſæpè alui profuſione, item & ophtalmiæ, cur non & eadem commoditas cerebrum à virulentia aſſerere poteſt? Plura in eam rem afferri poſſent.

Secundo loco quærebamus, an non prouocatio ſaliuæ plena eſſet periculi non tam præſentis quàm futuri: Sed dum alia duo capita promiſcuè tractauerimus, huius ſecundæ quæſtionis definitionem quoque adduximus.

Reſtat tantùm vt concludamus in vetere hoc morbo, & iam partes ſolidas obſtinatè adorſo, litui ex hydrargyro locum eſſe, nec tam contumax malum facilè ceſſurum, niſi maioribus remediis tanquam vectibus quibuſdam ad amoliendum conuellendúmq; vtamur. Sed ita ſe in omnibus gerere, & ex eo quod aliquid effloruerit in cuti, linendi occaſionem captare, illud captioſum eſt, & ignorantiæ plenum. Et ad Empyricos potius pertinet quàm ad Methodicos, & eos quos non tam lucri cupiditas mouet, quàm conſeruandi ſui innocentis officij ſtudium & cura. Et cùm ea curandi ratio tanti ſit, non ita ex præiudicata quorundam opinione pendendum eſt, ſed videndum quid, & quando, & quomodo agendum. Alioqui vix crudelitatis, inhumanitatis & inſcitiæ crimen effugiemus?

Sed & ad ſuperiorem de vſu hydrargyri in illinendo toto corpore diſputationem pertinet hæc quæſtio plurimùm adiumenti allatura: an puſionibus lue infectis tutus litus hydrargyri vniuerſalis ?[3] De particulari quidem facilè admiſerim, fortè puſtularum ea ſit peruicacia vt nulli alteri cedant remedio. Sed quorſum vniuerſalis litus? vt prouocetur ſaliua? At expuere nequeunt, vt ſudent? at prouocandi ſudoris tutior alia eſt ratio. Sic dum corpore illito fuſio & dilapſio humorum conſequatur, ſi ſurſum repat humor, & per os expuendi impotentiâ & inſolentiâ non excludatur, multum inde detrimenti eueniet.

Satius est itaque foras venenum pellere, & quò natura vergit eò ducere. Immo & fortè hoc in adultioribus locum habebit. Verum antequã huic Consilio finem imponamus, quæstionem lectoribus voluptatis simul ac vtilitatis plurimum allaturam mouere quoque non erit alienum, An non tutus sit vini vsus in lue Venerea, & in Gonorrhœa præsertim [3]. In hac quidẽ, quoniam cruditas tollenda est, quæ fouet & alit eum fluxum. Et cum venenum sibi sedem in humore pituitoso crudóq; deligat, quæ cruditatẽ oppugnant, quæ coqũnt, alimentum distribuunt, & digerunt, ea mirificè conferunt ad prçcautionem & curationem. Huiusmodi autem vinum est. At tollendus omnis excessus, mediocritas tenenda. Atque in lue Venerea, modò ne sit ingens capitis dolor, cur æger vino est abstinendus? vires retinet, quibus maximè opus est. Venenum oppugnat. Et cùm opiatis calidis, & acriusculis vtamur, cur tantopere vinũ fugimus calidiusculum alimentum. Ne hic præuertat opinio præiudicata, hæ & similes rationes pondus aliquod ad id efficiundum quod volumus sunt habiturç 1576.

ANNOTATIONES.

1. *Virulentia, siue lues Venerea est virulentorum phymaton in corpore perennis propagatio ex conspurcatione sanguinis & humorum ex impuro concubitu: vel Virulentia est phymaton virulentorum perennis in corpore propagatio, quam affert sanguinis & humorum ex impuro congressu conspurcatio. Vel, Quam affert humorum & viscerum conspurcatio ex contagione ab impuro contracta concubitu.*

2. *Notare vnum oportet quod valet ad therapiam in hoc morbo, nempe non solùm animaduerti debere naturam eius qui inficitur, sed eius etiam quæ infecit. Nam quæ succulentæ sunt & sanguineæ, hæ non fouent alũntque tam acerbum & pertinax virus. Contra melancholicæ & quæ serosiore abundant sanguine, & quibus cutis expallescit, hæ teterrimis scatent vlceribus & sanatu difficillibus. Sic oportet eos qui ab his virus contraxêre, multo sedulius curare.*

3. *Absurdum est & à ratione alienum meo quidem iudicio, quòd viri quidam doctissimi etiam scriptis editis censuerunt, non posse fieri decocta ex vino aut saltem ex vino solo, sed infusionem fieri debere ex aqua, mox hanc diutius excoquendam esse addendúmque in fine vinum quod hoc censeant ineptam esse materiam infusioni, quodque tandiu excoqui nequeat,*

nequeat, quandiu oporteret ad eliciendam virtutẽ medicamenti. Certum enim vinum esse optimum medicamenti cuiusuis vehiculum, & in Chymicis extractis experientia comprobatur, nihil esse aptius ad extrahendas medicamentorum facultates ipso vino, aqua vini, & aceto, quod igneis & calidis subtilibúsque partibus penitiora quæque permeans intimam quanque facultatem eliciat, & in se concipiat. Verum quidem est non longam pati coctionem, sed aut longa infusione ligni sancti, radicis, schynæ aut sarsepatillæ in eo facta id compensari solet, aut in duplici vase debet excoqui. Hac arte parato decocto multi desperati perfectè curati sunt, noxamque partibus solidis ab argenti viui vsu impressam emendare & tollere comprobatum est. Adde ad has vini dotes & hanc, quod vinum succos bonos ingeneret, ait Galenus Comm. in hunc Aphorism. ἀλύκῃ &c.

CONSILIVM TERTIVM.

Pro Thesaurario Arthritico.

QVONIAM dum disputaremus de Therapia Arthritidis pituitosæ necessariò incidimus in disputationem de doloribus noctu ingrauescentibus, non alienum ab instituto erit si nonnulla quæ animo concepta habemus super ea re eloquamur ac exprimamus, hæc enim intellecta descriptáque plus voluptatis afferent quam animo retenta. Deinde verò ad remedia quæ præscripta fuere nobili viro veniemus. Quæsitum est ergo cur dolores articulorum de nocte exacerbentur? quidam ad pituitæ motum confugiunt, qui noctu magis quàm interdiu cieri solet, vt enim secundum anni tempora humores generaliter mouentur, ita certis horis diei quadam ad tempora vniuersalia ἀναλογίᾳ, hic potius humor quàm alius mouetur ac se profert. Ac primùm non omnino arthritis ab humore pituitoso est, quemadmodum in alio opere à nobis demonstratum est. Et licet concedamus hinc pendere arthritin, hæc fortassis ratio non sufficit. Hippo. Epid. quinto: Ita de motu materiei purulentæ. *Tempore nocturno, profectò in omnibus suppurationibus, & his quæ circa oculũ sunt, dolores ad noctem*. Quod cur fiat alterius est instituti. Scimus enim quod quidam morbi & γίνονται ἢ παροξύνονται, aliis at-

que aliis temporibus. Vt ne euagetur oratio noſtra, cuiuſdam Medici primarij hæc ratio aſſignatur exacerbationis iſtius nocturnæ. In vnoquoque animante calor quidam fixus eſt, & calor fluens: fixus remanet donec aut σφακέλῳ, aut νεκρώσει partis temperies depereat. At fixus alias paucior eſt alias plenior & vberior exiſtit. Et talis calor affluens à corde in quo nectar eſt ζωτικὸν καὶ σύῤῥουν, vt loquitur Theophraſtus, aliũ calorem ἔμφυτον excitat, iuuat, illuſtrat, & ad τὴν ἐνέργειαν inuitat. Quandiu calor ille in parte manet, nec imminuitur, nec alteratur, tandiu pars naturaliter ſeſe habet. Contra ſe habet, ſi alio modo calor affectus eſt: vnde in febribus eſt partium quidam κόπος inexplicabilis, quoniam calor eſt alteratus aut aliter quàm è natura affectus. At in arthriticis paroxyſmi cauſa refertur ad caloris illius influentis & vernaculi fugam & reuocationem ad ſuũ fontẽ cor. Illud enim in confeſſo eſt noctu partes interiores calidiores eſſe, exteriores verò refrigerari, aut ſaltem minùs habere caloris natiui, contrario autem modo interdiu affectas eſſe. Inter vigilandum enim, & præſertim die ipſo calor natiuus ad habitum funditur, & occurrit lumini & calori diuturno tanquam rei cognatæ. Calor enim noſter ad calorem diurnum tanquam ad τὸ συμπέφυτον recurrit. Itaque cum extimæ partes deficiantur ac deſtituantur iſto calore per tenebras à circunferentia ad natiui caloris τὴν πηγὴν reuocato, facilè humor tumultuatur vt potẽ nõ rectus ac temperatus à calore iſto natiuo omnia ſub ditione ſua tenente[2]. Atque hæc cauſa eſt cur de nocte arthritis potius exacerbetur quàm tempore alio. Contra ſi interna phlegmone eſt, dum calor intro repit & acceſſionem calori natiuo adiungit, febris maior fit, & dolor à phlegmone excitatus inualeſcit. Tamen aduerſum ea quę à nobis dicta ſunt aliquis obiiciat, ſi alij dolores interdiu excitantur ab aliis humoribus pro dominatu cuiuſque & ἰδιοσυγκρασία, quæ cuiuſdam motus interioris cauſa eſt, cur non eadem ratione humor arthritin committens qui vt plurimùm pituita eſt tragœdias turbáſque excitet noctu peculiari ſuo motu; ad id nil penè cõferente iſto aut accurſu, aut receſſu caloris? Suo enim natiuo calore illuſtrantur aliæ partes dum alij humores interdiu mouentur, & dolorem proritant. Quæ cum ita ſint, tantum plauſibilis videtur ratio ſuperius allata, & quæ non ita firmis rationibus eſt ſtabilita, vt non eam vehementior quędã rationum philoſophicarũ aura percellat, atque conuellat.

Verum his omissis capita curationis perstringamus.

Æstate maximè à vino abstineat, huius loco vtatur decocto betonicæ radicis schinæ, sarseparil. aut aqua decoctionis seminis coriand. Quod si vrgeat necessitas, vtatur oligophoro, idque Hyeme[3]. Elixis carnibus vtatur siue iusculis: aut saltem vtatur re aliqua iurulenta[4]. Piscium vsus non confert, nisi saxatilium & friabilium. Prandium liberalius esto. Venere vtendum parcissimè. Laconicum conferet ex herbis post scribendis. Fœmora & aliæ partes dolentes illinentur oleo catellorum, deinde integentur pelle arietina recens detracta. Hora somni vtetur opiata sequenti: Illinetur spina mastichino & ol. myrtillorum. Caput lauabitur lixiuio parato ex cephalicis. Si dolor ad ischion maneat vesicatorium applicabitur ex fimo columbarum & pipionum cum grauellata simul mixtis cum iusculo ranunculi: Aut cortex viburni applicabitur: Pyroticum adhibitum ad eam partémque Grecis ἰνίον vocatur conferet[5].

℞. Conseruæ enul. campa. & acori. an. ℥ ij. conseruæ florum beton. cichor. & anthos. an. ℥ j. carnis citr. conditi. & myrob. emblic. an. ʒ ij. myrrh. mastich. an. ℈ j. cum syrup. de stœchade fiat opiata, vtatur in introitu lecti.

℞. Seminum cytoniorum & psyllij. an. ℥ ß. radicis altheæ ℥ ij. seminis eiusdem ʒ ij. extrahantur mucag. in aqu. rosarum & plantag.

℞. Prædictarum mucaginum ℥ iiij. succi plantag. ℥ ij. butyri recentis vstulati & vngu. populeon. an. ℥ j. ol. viol. & ros. quantum sufficit pro linimento.

Valet cataplasma vulgare ex pane dissoluto in lacte caprino, cum oleo rosato, & vitellis ouorum. Aut illud.

℞. Stercoris bouis gregarij lib. j. vini albi. ℥ ij. ol. chamæmel. rosar. & violati. an. ℥ j. axungiæ cati. ℥ i ß. misce, fiat cataplasma admouendum articulis calidè.

Sequuntur herbæ ad hypocauston, seu laconicum.

℞ Alth. totius ebul. totius. an. m. ij. foliorum mal. violar. pariet. an. m. j. foliorum betonicæ major. absinth. consolidæ saluiæ & calamenth. an. m. j. yuæ arthriticæ m. ij. florum chamæm. melilo. aneth. & origani. an. p. ij. rosarum stœchad. squinuanth. an. p. j. semin. anisi & lauri. an. ℥ ß. coquentur in aqu. fluu. adiecta parte quarta vini albi. Immergantur lapides candentes.

℞. Cassiæ fist. ℥ ij. aquæ solatri, & plantag. an. ℥ j. aquæ ex radicis bryoniæ extractæ. ℥ ß. ol. ros. & viol. an. quantum suff. fiat linimentū.

℞. Emplast. diachylon ireati æsypati philagrij & ceræ nouæ. an. ℥ ij. puluer. thur. mastiches & myrrh. an. ʒ j. pulueris boli armenæ & lapidis calaminaris. an. ʒ ij. cum ol. rosato. fiat massa emplastri. ad roborandos articulos.[6]

℞. Salis torrefacti puluerisati lib. j. pulueris mastich. ℥ ij. pulueris rosarum beton. & yuæ arthriticæ. an. ℥ j: misce simul & incalescant in sartagine: fiat puluis quo blanda manu articuli contrectabuntur.

℞. Gummi pini, resinæ pini emplastri diachylon ireati, & de vigo sine mercurio. an. ℥ j. picis naualis. ℥ ij. sulph. viui. ℥ ſ. cum ol. irino, fiat massa emplastri: Extendatur super alutam & admoueatur ossi sacro & ischio vtrique.

℞. Succi saluiæ, vini alb. an. ℥ ij. gummi pini. ℥ ſ. mastich. tenuiter puluerisatæ ℥ ij. ceræ nouæ. ℥ iij. ol. chamæm. quod suff. misce omnia diligenter & coque ad consumptionē vini & succi saluiæ, & fiant magdaleones ad vsum dictum.

Ad eundem ſcopum id quod ſequitur eſt inſtitutum.

℞. Succi granorum rhamni (burga spina vulgò dicitur) lib. j. sacchari. ℥ x ij. fiat syrupus coctus perfectè aromatizetur cinnam. & caryophyllis. Dosis sit. ℥ ij. cum ʒ i. ſ. rhubarb. puluerisati.

℞. Pilul. sine quibus ʒ i. ſ. cocciarum ʒ j. hermodactyl. & aggreg. an. ℈ ij. agar. recenter trochis. ʒ ſ turbith. electi ℈ j. seminis ebuli. ʒ j. excipe cum syrupo de stœch. fiat massa vtenda præsertim Hyeme.

Sequuntur & aliæ vtendæ ſemel hebdomade paulò ante cœnam.

℞. Aloës ʒ i. ſ. rhub. ʒ i. agaric. trochisc. ʒ ſ. pilul. aggreg. ℈ ij. omnia excipiantur sequenti decocto.

℞. Agarici fœminæ. ʒ j. turbith. ℈ ij. foliorum saluiæ maioranæ yuæ arthriticæ. an. ʒ ſ. seminis coriandri schœnuanth. an. ℈ j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ & vna vini albi quoad redeant ad ℥ ij. adde mastiches nucis moscatæ caryophyl. an. ℈ j. salis gemmæ grana 6. inspissentur super cineres calidos: Eo liquore loco syrupi, inspissetur & formetur massa præcedens.

ANNOTATIONES.

1. *Admirabilis est arthritidis ipsius generatio & morborum neruos & membranas partésque neruosas occupantium. Ad id enim maximè videtur facere ipsius nerui σύνθεσις, & συμπάθεια, cum iis quæ sui sunt generis, & propter continuationē neruorum & eorum exquisitum sensum.*

Accedit & quod nerui medulla longè sit alia temperamento à temperamento ipsarum membranarum neruos inuestientium. Sic quod remedium est ipsius medullæ cerebri idem potest esse incommodum naturæ ipsarum membranarum. Id quod ipsi cerebro contingit. Nam ipsum naturâ habet temperiem humidam non modo in pueris, sed etiam in perfectis. Id quod planè Gal. ad Aphor. 24. lib. 3. vbi locus malè est explicatus à Leoniceno.

2. *Atque vnum notandum est quod pertinet ad cognitionem naturæ somni nocturni. Illud enim experimento constat eos qui cum suis vestimentis super lectum dormire volunt præsertim si nocte id fiat, rigescere, & nescio quam lassitudinem persentire cum molesto punctionis inexplicabili sensu: quod non ita euidenter interdiu euenit: quod temporis nocturni naturæ & temperamento tribuendum videtur, vna enim cum recessu, & inclinatione solis, fit nescio quæ mutatio in humoribus, recessus, & per quandam* αὐτπείσασιν, *eorundem reciproca successio, quæ potissima videtur esse causa. Quid si dicamus arthritin quandam esse febrem articulorum, & particularem esse febrim velut* κωπώδεα? *vnde videmus eos qui horrent & rigent dolorem nescio quem inexplicabilem persentiscere in neruoso & musculoso genere. Sed notandum vnum de fuliginoso excremento quod Gal. Comm. ad Apho. 15. lib. 5. ait naturæ operationem subterfugere cum nec assimilari, nec agglutinari possit corpori quod nutritur. Et illud est fortè excrementum fuliginosum quod suppressum dolores excitat & varia symptomata.*

In articularibus morbis ab iis Diureticis est abstinendum quæ impensè calfaciunt, & sanguinem fundunt.

4. *Fortè in cura arthritidis vnum omittitur, quod tamen facilè esset. Nam Plinius cap. 9. lib. 28. ait inter exempla extitisse quosdam qui lac asininum bibentes liberati sunt Podagra & Chiragra. Id quod non est præter rationem. Nam acrimonia seri tantorum dolorum causa esse solet. Quod si aut proba victus lege, aut asinæ lacte, aut alia arte corrigi emendarique potest, huic quædam à sæuis iis doloribus, immunitas consequatur necesse est.*

5. *Notatu dignum pleròsque vertiginosos arthriticos & cephalalgicos à molestiis morbi saltem incrementis vindicari adhibito ad eam partem ruptorio quæ* ἰνίον *dicitur, ac præsertim ad extremum eius quod est initium eius scrobiculi qui in fine occipitis est quà multi nerui decurrũt. At reuera nulla pœnè molestia nullóque incommodo id fieri potest, & hinc profectus maximus consequitur.*

6. Notandum hoc quod sequitur ex Gal. ad part. 66. lib. 3. de articul. Frequenter in ossibus, membranis aut neruis mucaginosus humor colligitur. Carnosa autem pars propria sui ratione mucosa non fit. Pituitosus & mucaginosus humor collectus ægrè exinanitur, cum nec perfusione, nec Catap'as. nec medicamento attrahatur, aut discutiatur, nisi prius attenuatus, & in vaporem resolutus. Et quoniam lentus humor ægrè in vaporem discutitur, ideo ægrè quoque euacuatur. Et hæc illius humoris glutinosi contumacitas, dolorem semel obortum fouet diutius atque alit.

7. Folia commendari solent ad sacros ignes, & totus rhamnus dicitur vim habere siccandi & digerendi. Fortè in eum finem succus granorum eius datur ad serum corporis consumendum.

CONSILIVM QVARTVM.

De Epilepsia.

AMORRHÆI Consulis filiolus iam ante morbi sui historia enarrata innotuit[1]. Nunc auctarij vice capita aliquot deliberationis institutæ adiicientur. Horum enim intelligentia latiùs manans ad alios pertinere potest. Epilepsia mater puerorum vulgò dicitur quòd eius rudimenta quasi etiam à matre rubente ducta esse videantur. Et quod conuellantur sæpè & facilè id non tam productiuè fit quam susceptiuè. Id est, non tam ob humoris ad id pariendi idonei copiam fit, quam ob neruosi generis imbecillitatem[2], quoties autem partes aliquæ aut natura, aut alia ratione sunt imbecillæ, minima occasione offenduntur. Accedunt & dentitionis molestiæ, & febres ardentes quæ humores irritant, animant atque acuunt. Annotauimus in historia de eodem puero, in ea familia dentitionem non nisi ad mensem vndecimum apparere quod cum συγγενὲς sit, tamen aut imbecillitatem summam declarat, aut insignem duritiem, aut mollitiem gingiuarum. Et cum ad mensem quintum eæ molestiæ conuulsionis apparuerint, id factum est bifariam, aut quod summa sit aptitudo ad Epilepsiam in eo puero, aut quod tametsi in ea familia tarda sit dentium eruptio; tamen natura non desiit aliquid aggredi, & cum materia indisposita

esset, & pars, inanis iste conatus molestias suas habuit. Nostra hæc fuit deliberatio.

Cuique ætati sua est sanitas, suus & morbus. Id summus Hippocr. abundè persecutus est. Sanitas cum omnium partium ea est conspiratio vt & humorum & spirituum & partium solidarum ratio probè sit constituta, morbus verò contra. Morbus aliquando ratione vnius partis euenit, aliquando totius corporis. Partis, cum pars aliqua momentanea laborat cui corpus consentit. Huiusmodi sunt cor, hepar & cerebrum. Hoc, ait, Hipp. maximè ad sapientiam facit, & omnis intelligentiæ internuntius esse dicitur. Afficitur aliquādo per se, aliquādo ex euentu, in pueris vtroque modo laborat. Per consensum ratione lactis acriusculi, vermium, & torminū. Per se ob mollitiem, & facultatis animalis imbecillitatē. Ideóque cum congener sit, minus formidandus Medicis videtur. Sed in hoc puero aliquid præter rationem apparet, quod aut peculiare vitium, aut cerebri, aut totius corporis, aut aliquid συ̃γγενὲς declarat cerebrum aut humidius, molliúsve, aut affectum grauiditatis tempore. Mater enim metu sæpè consternata est, hoc autem valdè afficit. Accedit ad eam opportunitatem cæli inclementia. Si vnquam enim alias cerebrum in omnibus ferè epidemicè afficitur, & dormiendi impotentia est. Et vt malo occurratur hæc consulta sunt.

Nutrix repurgabitur semel mense: & si res tulerit vena aperiatur. Temperandum à cibis qui crassum succum & flatū generabunt. Elixis vtetur. Iusculorum vsus nō erit multus nisi lac deficiat. Abstinebit vino, vtetur aqua coriandri aut simili decocto. Fricabuntur membra pueri blanda manu, & à cunarum magna agitatione abstinendum.

Puer purgabitur diluto rhei infusi in decocto rad. pœoniæ, beton. buglos. florum cordialium addito semine citri. Non lactabitur ita sæpè & sine ordine si patitur quies pueri. Pultis loco panata dabitur in qua dissoluentur aliquādo grana aliquot rad. pœoniæ & corallij rubri. Fontinellæ capitis applicator pannus læuis & molliusculus, & in duplatura inspergetur puluis maioranæ cum semine nigellæ, aut suffietur pannus vernice & ligno aloes. Appendebit collo nodulus solemnis. Vtetur opiata ex conseruis cephalicis, addito mithridatio cum puluere pœoniæ.

ANNOTATIONES.

1. *Duodecimo ætatis mense interiit. Aperto cadauere ingens aquæ copia in cerebro reperta est: nerui optici erant valdè angusti, alij nerui erant duplo ferè maiores.*

2. *Nosse autem oportet imbecillitatem partis non esse sufficientem ad generandam paßionem in intermedio tempore paroxysmorum: id est, in tempore ipsius quietis. In quo nil infestatur, etiamsi natiua imbecillitas sit continua. Quod à Galeno hîc dicitur ad omnes morbos redeuntes extendi potest.*

3. *Galen. Com. ad Aphor. 28. lib. 6.* Necesse est cerebrum natura imbecillũ si Epilesia corripi debet. *Et ad finem Cõmentarij:* Multi habent parentes podagricos, aut aliis morbis obnoxios in quibus vitiatum semen erat, atque ideo natis vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

4. *Circa materiam de epilepsia hæc quæri iure possunt: Si materia epilepsiã committens ea est quam confinxit Galenus, cur innumeri catarrhosi, & quibus multa pituita plenum est cerebrum epileptici non fiunt? An quia est dispositio aliqua, an non? Et si est dispositio an priùs inducta est, an simul cum materia inducitur? Si materia id facit, quare non omnes epileptici fiunt? An quia materia aliam acquirit qualitatem? Qui subtili sunt ingenio & delicato cerebro ij facilè in Epilepsiam cadunt, item qui crasso & obæso sunt corpore, & obtuso ingenio. An id eadem ratione? nequaquam exquisitus sensus id facere potest. Omnis pars delicata & exquisito sensu prædita non facilè cumulum fert humorum, & tetra aduersáque anathymiasi promptè feritur. Immo etiam solo ieiunio facilè nerui laborant. Et melancholicis, quia aßiduis agitati curis spiritus & sanguinem inflammant, cerebrum à sua mole facilè obruitur.*

5. *Si* ἔκλαμψις, *causa est cur iuuenes liberentur epilepsiæ molestiis, cur abstinentia vini confert? Cur phlebotomia confert? Nam illud ad coctionem & illustrandos spiritus facit: hæc refrigerat, & neruos debilitat, immo cerebrum debilius facit. Fateor quidem phlebotomiam conferre si certum sit à copia sanguinis, & nimio eius feruore malum repetere: sed si localis in cerebro sit dispositio, pace aliorum dicam conferre non videtur. Quod ad vsum vini refert, non ita lædere videtur vt quidam putant. Nam alimentum est, & alimentum medicamentosum. Si ideo nocet quia vapore lædit cerebrum, innumera remedia calida dãtur & cephalica quæ calore & tenuitate partium caput feriunt. Ideo quæ ratio vinum interdicit*

dicit, eadem & id genus remedia interdicere deberet. Hoc fortè negotium quibusdam daret. Item vinum mirificas dotes habet. A cruditatibus vindicat: hæ autem sæpè incubonis & epilepsiæ parentes esse solent. De vini dotibus hæc Galen. Calefacit vinum corpus totum, & citò mouetur ad partes omnes. *Accedit quod* χυμὸς χρηστὸς ἐργάζεται. *Com. ad Aphor. 56. lib. 7. Sed est locus apud Galen. Com. ad Aphor. 5. lib. 5. Ex quo possis arguere epilepticis præsertim à materia frigida, & succo crudo, iuuantissimum esse vini vsum. Loquitur de conuulsione, quam vt inducit vinum, ita eandem dissoluit. Verba hæc Galeni:* Vinum copia substantiæ neruis conuulsionem affert: rursus autem qualitate sanat eam quam fecit dispositionem, neruos calefaciundo exiccandóque. Et si hoc aliquando non facit, mortem sequi necessarium est. Hæc ratio ad epilepsiam transferri quoque potest.

CONSILIVM QVINTVM.

Ad Dominum Lescotium. De Melancholia Hypochondriaca.

VIVERE quidem magnum quid est, at bene viuere melius & optabilius est. Benè autem viuit qui integra sanitate fruitur. Et qui probè munia & corporis & animi exercet, nec facilè de sanitatis statione depellitur, integrè sanus existit[1]. Si æger animus est perturbationibúsque facilè decutitur, sanitas corporis ferè lubrica est. Si laborat imbecillúmque est corpus vix liberè suas functiones exercet animus. Quanquam sæpè valet ingenio, cui vis firmitásque à natura negata est. Quorum enim fœlicitati ingenij natura prospexit, in iis ferè corporis firmitatem neglexit. Et,

Raro vtrunque Deus cuiquam largitur vt idem
Sit sapiens & sit robusto corpore pollens.

Quòd si alterutrius optio fiat, malim tamen valere animo quam corpore: Vtriúsque tamen summè & impendiò magis sa-

nitas optanda est. Ferè enim vtriusque est tantus consensus, vt vnius sanitas ad alterum ferè redundet. Id declarat ingenium humoris melancholici. Etsi enim per se corpus afficit eíque vim infert dum viriditatem decutit, tamen & animum facilè attingit. Vnde cum melancholico humore corpus tenetur, animus inficitur ac fascinatur. Et hîc non tam corpori, quàm ægro animo medicina quærenda est. Quanquam morbi pertinacia sæpè remediorum vim eludit. Id verò crebriùs fit in iis quibus corpus molliusculum datum est. Hi enim facilè à perturbationibus se vinci sinunt [2]. Eam non tuentur constantiam quæ homini verè αἰδεῖ conuenit, vt in quadam æquabilitate vitam exigat. Inconcussus manet omnes perturbationum radices elidens. Qui molles sunt & muliebres, minimo etiam vento rapiuntur, & coloris in facie magna & subita est mutatio. Si qua est coloris suauitas, hæc mox in auriginem, fœditatémque commutatur. Contrà animi æquabilitatem coloris in facie viriditas (quod politico more Hippo. vocat χλώερσμα λαμπρὸν [3]) perpetuò consequi solet. Sed ne hîc Phormio Græcus coram Annibale dicat, capita aliquot conseruandæ sanitatis perstringemus. Hæc non homini, sed Calliæ scribentur. Primum est vt intestino & gentilitio, vt opinor, lactium incendio occurratur. Id enim morborum iliadem afferre solet, quod pluribus nō explicandum. Nimietas omnis vitanda est. Et vt satietas fraudi est, ita quoque abstinentia & inedia impensè nocet: frugalitas media esto. Illa morbos à repletione parit, hæc humores adurit, & corpori squalorem inducit. Id autem naturæ tuæ aduersum est. De vino nil loquor, quòd te victus cultúsque quotidianus moderatè eo vti docet. Omnino autem abstinendus non es, quoniam coctioni & humorum distributioni operam dicat. Iucundiorem vitam facit sed breuiorem. Idem facit quod calx arborum radicibus affusa, celeriùs maturescunt fructus, at arbor facilè tabescit. Frigidæ potus solus non conuenit, vias enim obstruit, obstructio alimenti distributionem impedit. Hoc autem tabum ac marcorem corpori conciliat. Hinc videmus multos copiosiore alimonia vtentes etiamnum elanguescere ac extabescere. Alimenta humidiuscula conueniunt. Assa non ita erūt ex vsu, bilem quippe ingenerant. Multa de industria prætermitto quæ etiam lippis patent. Acetaria omnia obsunt, etsi enim lentam cibi cupidinem acetum

ſolicitat, dum humores ſubigit & fermentat, noxium eſt valdè. In vſu capparum, qui frequens proderit, perexigua aceti affuſio eſto. Interdum clyſteribus blandis vteris, apageſis frequentiorem medicamentorum vſum. Purgatio quidem, ait Celſus, interdum neceſſaria eſt, frequens periculum affert. Aſſueſcit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cùm omnibus morbis obnoxia maximè ſit infirmitas. Ac cauendum ne in ſecunda valetudine aduerſæ præſidia conſumantur. Detractio ſanguinis, niſi ſi quando res vrgeat, ſpiritus exhaurit, vires exoluit, oculos hebetat, corpus ſiccat maturam ſenectutem reddit. Idem meo iudicio euenit hominibus quibus ſæpè ſecatur vena, quod & arboribus quæ inſitionem patiuntur, ſylueſtres luxuriant magis & plures producunt fructus. At inſitæ non ita ſunt feraces, διὰ τὴν ἕλκωσιν, vt loquitur Theophra. Inſitio enim quæ cum vulnere fit, ipſa ipſas mutilas & imperfectas reddit. Frequens vero venæ apertio vi ob inſitionem illatæ reſpōdere videtur. Caſſia cum thamarindis tibi erit benignum medicamentum. Vel eius loco vteris eo ſyrupo quem non ita pridem tibi concinnauimus. Crudus non dormias, nec immoderatæ exercitationi te dedas. Piperatis, ſalſis & acidiuſculis carebis. Alterant enim hæc ſanguinem. Et quoniam aliquando ipſę voluptates & veneres vidētur illiquefactę ad animos noſtros perfundendos, ἐν τοῖς ἀφροδισίοις reſtrictus eſto. Hinc corporis tabes, & animi ἀτονία. Somnus ſtatim à cibo fugiendus, diuturnior quoque. Vt enim moderatus corpus exhilarat, ita immodicus idem exoluit. Non placet eorum vitæ ratio qui in paſtibus nullam ſeruant legem. Sæpè de induſtria non cœnant, & prandio liberaliore omiſſam cœnam compenſant. Immo, quod omnino ſanitati officit, curſu, luctáque vnius diei integri, omiſſo & prandio ſibi famem opſonant, vt in cœna auidius ciborum deſiderium expleant. Hippocr. ea de re lib. integrum ferè ſcripſit. Vt mirum non ſit ſi pleríque incogitantes filum vitæ, cuius amœna eſt fruitio, pręcidant. Et vt tandem finiam omiſſis multis leuiuſculis Celſi quendam vitæ canonem præſcribemus. Sanus homo, &c. Hæc cum facere poſſis quid obſtabit quominus fiant?

ANNOTATIONES.

1 *Melancholici (cuiuſmodi erat is æger de quo hoc loco agitur) perpetuis querelis Medicorum aures verberant: ſed cum aſſiduæ querelæ hunc finem habeant, vt tandem queri pudeat, hoc in melancholicis non eſt audiendum. Manard. Epiſt. 5. lib. 4. Epiſt.*

2. *Huc pertinet locus præclarus cap. 1. lib. 5 de locis affectis: Quibus vitale robur infirmum eſt, animi verò perturbationes ob* ἀπαιδευσίαν *fortes; iis facilè animæ eſſentia diſſoluitur. At vir magnanimus, nec ob triſtitiam, nec ob perturbationem fortiorem ſuccumbit, vt potè cui animæ robur validum, animi verò affectiones non ita ſint vehementes. At præſtaret Græcam literam afferre.*

3. *Cicero coloris ſuauitatem vocat in Oratore. Et opponi poteſt verbum* ἀπανθεῖν καὶ παρακμάζειν, *id eſt, vigorem amitto & defloreſco. Vnde ad eum ſenſum Cicero dicit, formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate.*

CONSILIVM SEXTVM.

De Pulmonis vomica.

IO. TASSINI Hiſtoria prima narrata eſt,& ea aliquid commemorabile habuit. Non enim certò tam inſolentis morbi & ſymptomaton cauſa teneri potuit. Sed exitus morbi qui eum vno poſt anno prehendit, & de medio ſuſtulit, vnā ex coniecturis veram eſſe comprobauit. Vomicam aliquam ſubeſſe coniiciebamus à qua vapor teter efferretur, vehemētium ſymptomaton author. Rationes quæ adducebant vt crederemus vomicam eſſe à qua vapor ſurſum eleuaretur, expoſitæ ſunt. Nec ego vnquam putaſſem elatum à pure materiáve purulenta vaporem tanti eſſe[1]. Ad menſem Auguſtum dolore capitis incredibili tentatur, febris aſſidua, iactationes, verebamur ne in ea incurreret in quæ priùs ceciderat. Multùm ſanguinis è naribus fuderat antequam morbo prehenderetur. Statim iniectum enema, miſſus ſanguis. Eodem die datum medicamentum. Aluus liquidiſſimis excrementis fluxit. Nec quicquam

compactum apparuit. Ingens erat incendium, & vires naturæ deiectæ erant. Dolorem lateris querebatur, & ad regionem hepatis. Iis locis pungentem se dolorem & lancinantem percipere ac sentire narrabat. De vomica coniectura augebatur. Sæpè vox deficiebat, ac si aut pulmo confossus, aut perforatus, aut adhærens esset. Nil purulentum expectorauit. Non poterat multùm & affatim bibere, quia deficiebat spiritus. Et potus velut in cauum descendere videbatur. Septimo die tandem cum sudore pingui interiit. Aperto cadauere deprehensus est pulmo adhærens tum in parte dextra, tum sinistra costarum. Membranæ vtrinque subliuebant. Circum gibbum diaphragmatis pars pulmonis tota in pus & saniem fœtentem liquefacta erat. Magna quoque puris materia transfluxerat in hepatis regionem, & ibi conclusa erat. Noua ibi vomica conclusa videbatur. At non erat. Totum corpus internum fœtens admodum erat, hepar sanum & lien. Intestina alieno maximè colore. Anno præterito quo grauissimè laborauerat, vt ante diximus purulentas habuerat deiectiones. Ac credo idem hoc posteriore morbo naturam moliri voluisse, sed vias non fuisse idoneas & faciles. Credo quod si vstus fuisset, aut sectus, magna salutis spes affulsisset [1]. Nec mirum si periclitatorum cæca medendi ratio, sæpè Methodicorum & Rationalium præceptis & ratiocinationi ante eat Et cum summus Hippocrates passim hoc remedium in libris περὶ ἐμπύων vsurpet, nunquid satius est aliquo remedio cruento & ancipiti certissimam mortem, si aliter facias, & id remedij genus omittas, redimere, humanum est & officij plenum aliqua ratione ægrorum miserorum dolores eleuare, atque id magis si cum aliqua salutis spe.

ANNOTATIONES.

1. *Verisimile est in febribus putridis à loco & foco ipso vaporem excitari ignitum cor appetentem & ferientem, qui donec discussa fuerit materiæ pars à qua est eleuatus, alit febrem. Vt enim in agro nostro deprehensum est à certo foco, nempè à vomica suscitabatur vapor qui &* ἀφωνίαν, *& febrem excitabat, & veluti miraculo quodam paroxysmus soluebatur. Deinde redibat terrifico modo. Magna est vis vaporis maligni præsertim vbi est* ἀρχὴ τῆς σηπεδόνος, *vt aliquo loco loquitur Galenus.*

In Coacis Hollerij multa continentur quæ ad demonstrationem huius difficultatis bibendi, nullo in faucibus tumore existente, pertinent.

2. *Hinc putris erat pulmo, imminutus, semilacer, & adhærescens: in tali casu oppugnare oportet putredinem per siccantia. Et tamen vulgus Medicorum ferè humectantia consulit, sic dum habet rationem cuiusdam extenuationis, liquida putrefactiua præscribit. Galenus multò meliùs capite vltimo lib. 4. de locis affectis, cum in eo casu desiccantia, & aromatica præscripsit. Vide diligenter locum istum.*

CONSILIVM SEPTIMVM.

De Tumore Hypogastrij.

IN tribus maximè rebus disputatio versata est: Primùm vt tumoris ventrem occupantis & propria sedes & causa quæreretur: Deinde legitima medendi via consuleretur: Tertiò, de futuro euentu, an nouum aliquem morbum minaretur, an suppurato, aliáve ratione tumor solueretur. Difficultatis cardo in eo vertebatur, quòd cùm decem ante mensibus & difficultas spirandi summa esset, & tumor in regione lienis perciperetur, nec non dolor ad mammam vsque sinistram exporrigeretur, nunc mutata sede ac solio sub vmbilicũ tumor latitet prementi manui sese offerens. Prius Hypochondrium sinistrum propriè dictum occupabat, nunc verò eam partem quam Hippoc. propriè ἦτρον, & Hypogastrium, nos abdomen & sumen appellamus, inuasit. Et quod mirum fuit, repentè deuolutum est id quod ad lienem manui durum occurrebat. Vt iam aliquis suspicari possit, aut lienis extremum obduruisse, aut corpus ipsius, si diis placet, laxatis veluti vinculis illuc prouolutũ. Sed doloris vacuitas satis declarat nullam esse relaxationem, immo sunt argumenta lienis & benè habiti, & situm positúmque suum retinentis. Cæterùm, cum durities, sublimitásque ventris (quæ μετεωρισμὸς Hippocrati dicitur) aut Hypochondriaca sit, aut Hypogastrica, aut Hysterica, nullo existente argumento, aut Hypochondriacæ, aut Hystericæ, reliquum est vt sit Hypogastrica, & propriè κατὰ τὸ ἦτρον. Contrectanti Hypochondrium vtrunque molle satis, & æquale apparet. Sic & iecur & lien omnicul-

pa vacant. Menstrua purgatio conuenienter satis fit, sic vterus in vitio non est. Restat vt tumor in mesenterio ipso sit, aut in Epiploo. Si quis contingat, ferè sese prodit, vt credibilius sit ad Epilpoon quàm ad mesent. tumorem pertinere. Indolens est tumor, durus, digitis non cedens, inueteratus, sic scirrhi magna suspicio est. Quod pertinet ad repentinam eam à sinistro Hypoch. ad vmbilicum deuolutionem, id nouum non est, cum & Hipp. scribat: *Tumorem in Hypoch. affligentem si recens fuerit, & sine inflammatione soluit murmur circa Hypoch. Maximè verò si cũ facibus & vrina excernitur. Si verò non transeat, iuuat eum ad inferas partes deuolui.* Id quoque explicat Hippocrates: *Lien eleuatus & impletus distribuit id quod continebat per venas corpori, & maximè in omentum & locos circa ventrem & crura.* Et cum ægra nostra satis intemperanter aquam hauriat, & prauo vtatur victu, non mirũ si splen facilè colluuiem susceperit, cuius partem in omentum deposuerit. Et cum sæpius diarrhœa ac cholera morbo tentata sit, declarat id interceptionem aliquã chyli, qui moram trahens corrumpitur, & dum per id tempus id quod tenuius est excernitur, id quod remanet vel intextum partibus, indurescit facilè ac lapidescit. Vnde in iis partibus & steatomata, & scirrhi, & cancri denique ipsi sectione corporum deprehensi sunt. Nunc curationis capita perstringantur. Ex interuallis corpus repurgetur, præsertim sena, ne educta tenuiori parte humorum, corpus illud indurescat. Frequenti vsu enemat. ex capitibus veruecinis decoctis cum multa mercuriali & maluis. Vsus fotuum remolliẽt non ita frequenter cõuenit, ne scirrhus irritatus cancrum accersat. Spes nulla suppurati est. Ita enim tumor subter vmbilicum rarò in pus vertitur, contra in superioribus partibus ob loci calorem Gal. Et cum absit febris minor suppurati spes est vt ex loco Progn. patet. Quòd si educi possit aut clyst. aut profusione vrinæ crassæ, & veluti γονοειδῆ id moliẽdum. Ita enim Hippocrates obseruat in Pernitho excretam vrinam quæ contenta haberet genituræ similia, aliquando abdominis tumores soluisse[3]. Quotidie mane illinetur pars butyr. recent. vino albo eloto, addita portione medull. cruris bubuli, aut vitulini. Quod ad præsensionem attinet, nisi ægra moderato victu vtatur verendum est ne in Hydropen incidat. Facilis enim cumulus erit humorum, & carnium consumptio vnde Hydropis metus.

Part. 25. lib. 2. Progn.

1. de morb. mul.

Com. ad part. 41. lib. 1. Progn. Ad particulam 35. lib. 1. Progn.

ANNOTATIONES.

1. *Et quod mirum fuit id quod fiscum ipsius lienis adaugebat repentè ad inferiores partes est deuolutum. Tunc maior extenuatio corporis erat iuxta illud Hippocr. Queis lien efflorescit iis corpus minuitur. Nunc autē ipsa coloris suauitas, & ipsa εὐεξία restitui incipit. Quintus Serenus capite de tumore Lienis hoc versibus benè expreßit. Legentur cū locus postulabit. Lien attrahit humiditatē sua raritate, & ob carnem suam crispam & tortitiam, vt loquitur Aphrodisæi Interpres. Veteres aquam in liene posuerunt per synecdochen, ab eo quod consequitur: quia hydrops sæpè à liene est. Mesenterium à lumbis ducit originem: si ea parte fluxio fit, hinc rudimentum Hydropis esse potest.*

2. *Benè cum ægra actum est, quòd tumoris materia relictis Hypochondriis in imum ventrem partem minus nobilem deposita fuerit. Vt enim ex tumoribus is periculosior qui Hypochond. dextrum occupat, indulgentior vero, Græcis σπληνιτικός, qui sinistrum opinione Gal. sic qui relicto vtróque inferiores partes laceßit, minus formidabilis est.*

CONSILIVM OCTAVVM.

De Febre lenta & Hydrope.

ÆGER iste febre lenta tenebatur, cum lentitudine totius corporis, offensio vocis, & veluti παφλάζων erat, semisopitus, ægrè mouebatur, inappetens omnium ciborum, leucophlegmaticus, [1] quæ omnia facultatum omnium imbecillitatem significare solent. Vixit semper valetudinarius, quod aut vitio diætæ factum est, aut gentilitium fuit. Eius sorores & fratres ferè omnes antequam constantem ætatem attigissent, perierunt. Facies etiam sano pessimi erat coloris, naso erat velut gutta rosea latentis elephantiaseos signum. Virium ita effœtarū causa erat obstructio, aut partium corruptio, aut spirituum dissipatio, aut cruditas summa, aut cacochymia, & penuria alimenti laudabilis quo spiritus illustrarentur ac recrearentur. Magna horum pars concurrerat. Reuera & intemperanter viuebat, & eodem modo sese habebat quo & mulieres quæ malacia labo-

rant. Et cum cibum appetiuiſſet, eum oblatum auerſabatur. Id fatiſcentis facultatis naturalis appetentis ſignum eſt Galeno: Et vt loquitur Hippocr. ἀπονενοημένος εἶχεν πρὸς τὰ σιτία. Sed & aliquid gentilitium erat ex parte patris. Mater longæua viuit, & fieri potuit, id quod ex parte matris viuacis in eo inſitum fuit, cauſam fuiſſe cur ita à grauiſſimorum morborum periculis emerſerit. Eius enim morbi inſolentes fuerunt, & Medicis penè admirabiles ferunt viſos eſſe eóſque terruiſſe. Credidimus ab imbecillitate cerebri facultate retentrice imbecilla factam fuiſſe magnã pituitæ prolapſionẽ, quæ pulmones partim obſtruxiſſet, partim in ventriculum recepta ἐκλύσεις quaſdam & ſubuerſiones ſtomachi attuliſſet. Talis occurſus & διάχυσις pituitæ & veluti σύντηξις, eum reddidit velut παφλάζοντα. Huius vocis quæ ſit energia libro 2. Epid. meorum annotaui. Videbatur eſſe lethargus ex pulmone, de quo Hipp. Cuius eſſentia conſiſtit in ana- *3. de* thymiaſi craſſorum & malorum, vaporum à pulmone pituita *morbis.* putri pleno eleuatorum. Tamen non fuit magna δύσπνοια, vnde colligebant in pulmone vitium non eſſe.

Febris erat lenta ſymptomatica, qualis in vitio partium ipſarum hepatis præſertim ſolet eſſe. Vnde Hippoc. in vteri cor- *1. de morbis.* ruptione non requirit magnam febrem, πῦρ, inquit, βληχρὸν eſt. Quod notandum ne febris ſimplicitate, & εὐήθεια quæ apparet, decepti, aut in diagnoſi, aut in prognoſi labamur[3]. Medicus primarius requirebat febrem maiorem quæ ſoluendo, & coquendæ cruditati ſatis eſſet. Quod Hippocrati apoplexiis febris ſuccedens ἀνάλογος ſæpè materiam coquendo conferat. An tamen febris aliquid proficiat in morbis aliis iam locis explicatum eſt.

Cæterùm cum noctes inſomnes haberet, & iactationis plenas, auſi ſumus venam aperire: fluxit ſanguis corruptus. Et quoniam videri potuit quibuſdam in tanta cruditate & rudimentis hydropis minus ſecuram eſſe phlebotomiam. Defendimus *Trallianus.* hoc noſtrum factum auctoritate Tralliani quam expendit Lan- *Langius epiſtolarum li. 2. pag. 170.* gius. Trallianus in curando anaſarca venam reſerat, non ratione quidem frigiditatis, ſed quoniam detractio copiæ confert, vt cum ignis ſuffocatur à lignis viridibus, ligna detrahuntur. Sic *An in Hydrope ſecanda vena.* detractio ſanguinis leuat naturam parte oneris detracta. Tamen, vt ingenuè dicam, iſta ratio Tralliani & ſimilitudo, pace eius dicam, inutilis eſt. Non enim animaduertit in cruditate opus eſſe multo calore & ſpiritu. At per phlebotomiam eius

fit euacuatio. Vnde quibus in iſta cruditate mittitur ſanguis, omnibus corporis lentitudo & immobilitas quædam aduenit. Id quod experientia docet. Et in lib. 2. Epid. meorum annotaui de Domino de Coſſigny, cui in conſimili penè cruditate, & corporis catarrhoſa diſpoſitione ſecta eſt vena: ac ſtatim immobilis & fandi impotens factus eſt. Salubre quidem & præclarum eſt remedium venæ ſectio loco facta: at intempeſtiua homini necando, aut morbo protrahendo ſatis eſt. Et in noſtro ægro pœnituit me facti, quod euentus aliter rem eſſe docuit quàm nos exiſtimauiſſemus. Et reuera nos dehortabatur cruditas, ſed cacochymiæ magna ſuſpicio, & dolor nocturnus ad id incitabat. Ac mirum fuit quod ſtatim à venæ ſectione dolores quieuerunt, & fuit ἀναισθησία, & fandi impotentia, & τῆς γλώσσης ἀκράτεια, quod & ab infirmitate erat, & à copia pituitæ quæ à cerebro liqueſcente manans proluebat radicem linguæ & quodãmodo afferebat παράλυσιν. Caput in ſuperficie adeo erat ſiccum & ſquallidum vt exuſtum planè videretur & extabeſcens.

Iſtius lentitudinis cauſa relata eſt maximè ad hepar & partes naturales in quibus cum plurima foret cruditas [1], & febris lenta, plus excitabatur craſſorum vaporum quàm diſſipari poſſet. Propterea ſi maior fuiſſet febris, ſpes eſſet aliqua diſſipatum iri craſſos iſtos vapores qui ſpiritibus viam obſtruentes corpus ita ignauum & lentum reddebant. Videmus enim cum ligna viridia ſunt, & ignis paucus, plus excitatur fumi quàm ſi res ita non eſſet. Quanquam & accuſabatur & pulmo & caput.

Conſultum eſt ventriculo fotibus ex nardino oleo. Nam Galen. ſyncope opitulari ait litum nardini olei & ſimilium ad os ventriculi. Clyſterum frequens iniectio ex cephalicis & detergentibus. Bolus ex conſeruis anthos roſarum, bugloſſæ & theriaca. Purgatio ex rheo cum aloë. Decoctum origani, betonicæ cum ſemine, & radicibus pœoniæ ſub forma oxymelitis. Duodecim poſt diebus interiit veluti parapleċticus.

ANNOTATIONES.

1. *Antequam ſic affectus eſſet, pedes intumeſcebant & detumeſcebant: poſt remanſit maior pars materiæ in ventre. Locus eſt præclarus lib. de affectionibus Hipp. dum rationem reddit cur initio detumeſcant & intumeſcant pedes, deinde non ſit fugax tumor, quoniam initio vapor*

ſanguineus eſt cauſa huius rei. Sed quia ſucceſſu temporis pituiteſcit magis materia, ideo manet. Vide id quod Chriſtoph. à Vega annotauit in lib. 2. Prognoſt.

2. *De hoc Lethargo, vide lib. 2. Epid. meorum.*

3. *Febres quæ ſequuntur vitium τῆς ὅλης ἕξιας partium, maxima ex parte ſunt lentæ, ſymptomaticæ & periculoſæ, & incautis Medicis ægros necant.*

4. *Conſimilis eſt morbus deſcriptus à Manardo Epiſt. 5 lib. 14.*

CONSILIVM NONVM.

De Φιμώσει.

FILIO H. M. Conſulis contigit affectus qui Græcis φίμωσις dicitur. A cauſa procatarctica fuit. Nam cum pruritui ſatisfacere volens partem defricaret, vlcuſculum contigit. Neglectum verò, diuturnitate cicatricem callúmque contraxit. Hinc reſtricta coactáque cuti, glans detegi non poteſt. De ea affectione ita ſtrictim dicendum, φίμωσις καὶ παραφίμωσις, indifferenter & ad viros & ad mulieres pertinet. Id aut caſu, aut natura contingit. Si in viris glans non detegitur, ſed præputium vndique ferè coaleſcit, φίμωσις dicitur. Si ita glans denudata deducto retrorſum preputio vt tegi nequeat, παραφίμωσις dicetur. Quanquam & φίμωσις Manardo vocatur. In mulieribus aliquando ſinus pudoris oſtiolum non eſt perforatum, & ſi id à natura eſt, ἡ γυνὴ ἄτρητος dicitur. Imperforatas Auicennæ interpres vocat. Si verò caſu euenerit, in muliere quoque φίμωσις appellatur. Barbari id vitij capiſtrationem vocant. Et cum naturalis eſt meatuum præcluſio φιμώσεως nomine donatur, quacunque id corporis parte eueniat. Sed κατ' ἐξοχὴν, de præputio dicitur. Porro ἀπὸ τοῦ φιμοῦ etymon eſt φιμώσεως; φιμὸς autẽ ſignificat nexum ſummi oris perarum & ſacculorũ, cum toto ſuperiore eius ambitu in anguſtum collecto funiculo religantur. Guido Cauliacus preputij clauſionem vocat. Paulus Aegineta omnium pleniſſimè egit. Atque ad φιμὸν in mulieribus laudat inſeſſus emollientes ex hydrelæo, & decocto fœnig. item cataplaſm. inſtituit. In viris ſæpè fit aut ob cicatricẽ quæ in præputio cõcreuit, aut ex carnis incremẽto. *Cap. 55. lib. 6. pag. 33.*

vnde coalitus secutus fuerit. In hoc adolescente suspicio magna fuit vlceris, quanquam & à natura visa est hæc pars aliquãtùm imminuta. Ad finem glandis vlcus erat ἰχωρῶδες. Detersum est & curatum. Tandem spongiolæ sunt inditæ angusto meatui, vt is magis pateret. Parum profectum est. Cogitabatur de amputatione, aut incisione recta præputij flaccidioris & oblongioris. Res in aliud tempus dilata est. Nil molestiarum afferebat, at metus erat ne non corrumpere virginem posset. Nec id abs re, angustus enim valdè meatus est. Dum hæc agitarentur, occurrerunt duo eandem φίμωσιν gestantes qui in palæstra venerea se non minus strenuos & aptos, quam reliquos affirmarent. Et alter iam quinos liberos ex vxore susceperat.

CONSILIVM DECIMVM.

De Catarrho.

NIL tam vulgo iactatur quàm catarrhi nomen. Nil cuius & cognitionem, & curationem nemo non profiteatur. Nil in quo magis peccetur, & imprudentius quisque labatur. Immo & imperita garruláque quæque anus & periclitator quilibet in catarrhis sistendis magnum quid pollicetur: Et quò quis indoctior, eò curandi catarrhi peritior censetur [1]. At hîc video passim vnumquemque turpiter labi & decipi: & miseros ægros, innocentes tamen, tantæ aliorum ignorantiæ pœnas luere [2]: Nam cùm materia aliàs sit tenuis & efferá, aliàs mitis & crassiuscula, non parum interest ad salutem quo quis remedio vtatur. Et turpius hîc peccatur, quoniam frigus omnis destillationis authorem statuit. Errandi hæc occasio inde nata est, quod tussim excitet frigidæ auræ aspiratio. At hæc ratio languidior est & eneruatior [3]. Et dum falsò hoc vtuntur fundamento, quicquid superstruitur vacillat ac corruit; hinc manauit quorundam neotericorum error, qui à frigido destillationis causam arcessentes, vinum, idque generosum tussiculosis præscribunt. At hic error, vt apud Homerum Ἰλιάδ. α.

ἰφθίμους πολλῶν ψυχὰς ἀΐδι προΐαψεν.

Sed vt his prætermissis sanitatis tuæ ratio ineatur, capita

hęc breuiter perstringam.

Non solum pręcautio, sed & curatio necessaria est. Pręcautio quidem vt longè antè obuiàm eamus iis quæ fera in pulmones destillatio afferre solet. Curatio, vt quod præsens est tollamus. Symptoma enim pręsens est, tussis partim sicca, partim humida, cuius causa destillatio est. Destillationem autem fouet morbus quidam & diathesis morbosa in cerebro iam firmata. Id Galeno dicitur διάθεσις ἐγχυματική. Est enim perennis generatio humoris efferi in cerebro qui malus vt signum; & vt causa, vt signũ, nam significat imbecillitatem quandam in cerebro; & latẽs vitium cuius occasione illud excrementum, & serum acre succrescit facultatem expultricem irritans: vt causa, quoniam non solùm malè afficit partem à qua manat, sed eas per quas influit, in quas labitur. Vnde eiusmodi fluxionis comes est sępè exulceratio faucium, gurgulionis marcor, pulmonum pruritus quidam, vt placet Hippo. vasorum erosio, aut apertio, hinc excreatio cruenta, aut varix in pulmone (ita enim Hippo. ἀποδῶνα ἐν τῷ πνεύμονι vocat hinc tabes. Nec tabis nomen ita turbare debet. Reperio enim apud Hippocratem eis tabem quandam esse familiarem quibus pulmones calidiores sunt. At talem tabem, pręsertim si eius cura statim habeatur, annuam, sed curabilem statuit Hippoc. Nec enim ab vlcere est, nec à venenata aura. Omissis multis quæ hîc narrari possunt id totum in quo laboratur, statuo esse ferinam destillationem à capite iam vetere infirmitate prædito. Nec solùm hîc accuso caput, sed & partium inferiorum cuidam intemperiei consulendum puto. Omitto multa quę à primariis Medicis præscripta sunt; nõnulla tantùm adiiciam, vt multorum virorum de tua salute satagentium conspirationi tam efferus cedat morbus [4]. A medicamentis validioribus abstinendum. Alioqui cursus materiei tam efferæ citabitur magis. Nec si dolor capitis oboriatur, propterea ad pilulas veniundum. Has caue, & angue peiores vitabis, pręsertim aloen ipsam quæ est ἀναστομωτική. Nec facit illud quod ex 5. Meth. med. ex Gal. quis obiicere pòtest, qui catarrhosis colocynthiden præscribit. Agitur enim de euellenda materia contumaci. At hîc potius temperandum [5] est.

Vsus syrupi diacodyonis, & de papauere conferet.

In auctiore tussi pilulas de cynoglosso non formidarem.

Conserua rosarum, violarum, & caro cytoniorum, confer-

ua nenuph. ſæpè ore teneatur.

Æſtate vteris iulep. roſato in rem præſentem parato.

Valebit plurimùm ſyrupus ex floribus & germinibus ſalicis, foliis vrticæ mortuæ, ſummitatibus viminis rubri, burſa paſtoris, plantag. addito capite vnius papau. & rad. altheæ.

De nocte hordeatis locus erit addito ſemin. lactucę in decoctione.

Gargariſmus ex plantag. roſ. & additione foliorum hyoſcya. valebit. Immo inter cætera id mihi placet.

Balneum aquæ dulcis temperatum & egelidum vitando omnem exuperantiam.

Lac aſinæ.

Parabuntur pilulæ albæ, hypoglottides dictæ, addito ſemine papauer.

Manè iuſcula cum decocto pulli & pedum vitulinorum, aut capreolorum additis paſſ. gly. & hordeo mund.

Si cauteria bracchio non iuuant, applicabitur in occipite.

ANNOTATIONES.

1. *Locus hic præclarus de Diſtillationibus, & ſæpè memorandus, ad part. 18. ſect. 3. lib. 6. Epid.* Deſtillationes à capite in pulmonem malignas puta, ſi ſubtiles & corrodentes fuerint. Has nec in pulmone tandiu morari donec concocta craſſeſcant, conuenit, vt ſunt aliæ fluxiones à tenui quidem materia, ſed non corrodente & ęgrè matureſcente, nec rurſus ſtatim eas acres expelli neceſſe eſt. Intus morantes non facilè coquuntur, & pulmonem lacerant. Si excernantur, etiam tuſſes moleſtas excitant, à quibus caput repletur, & hoc rurſum deponit in pulmonem, & à tuſſis vehementia vas rumpitur. Id fit in tenuibus humoribus qui ſpiritum excludentem eludunt. Sic morantes & dum excluduntur, nocent.

2. *Ad finem capitis vndecimi lib. 5. pathologiæ Fernelius vnum commemorabile annotauit quod pertinet ad dignoſcendum an aliquo tuſſiente affectus cauſa ſit in pulmone, an in capite.*

3. *Catarrhus omnis aut ab externo eſt aëre, aut à nobis ipſis, vt cum meracum bibimus, aut ab intemperie partium. Is autem morbus non eſt, ſed conſequens morbum. Aut enim cerebrum laborat vt pars ſimilaris, vel vt pars organica: vt ſimilaris, vt cum calidius, frigidius: vt or-*

ganica cum plenum est. Quo enim modo se habet diarrhœa ad ventrem, eodem & catarrhus ad caput cap. 4. lib. 3. de symptomatum causis. Hipp. lib. de loc. in homine catarrhum ait fieri à carnibus frigidis, & à calidis. A frigidis per compreßionem: à calidis per colliquationem. Et Comm. ad Aphor. 13. lib. 3. Tusses & coryzas symptomata esse ait repleti multùm capitis. Duretus interpretans Meth. medendi Hollerij de tussi multa eáque præclara dixit. Vnum est maximè difficile & quod Medicos torquet, quid sit ista tußis quæ vulgò Quinta dicitur. De hac alundè in 2. lib. meorum Epidemiorum. Dubitatur enim an ista tußis sit à capite, an à pulmone, an à partibus vicinis veluti fusis & liquatis. Non quòd sit vera syntexis. Omnes enim vulgò ad caput ipsum recurrunt. Galen. Comm. quodam in Epidemia alias partes quàm caput accusat. Sed id obscurè facit. De ea re diximus lib. 2. mearum Ephemeridon. Reuera inexplicabilis est modus quo fit catarrhus. Nam quid est quod quis in cellam vinariam, aut locum similem descendēs statim destillatione laborat? Vbi erat tam multus humor liquatus? Itaque quærenda est huius rei causa subtilius.

4. Nam est vbi locus est validis medicamentis, est vbi non. Vnde Celsus cap. de phthiriasi palpebrarum ita scripsit lib. 6. Medicamenta intus lenia danda sunt ne quid acrioris pituitæ concitent, &c. Et in Ophthalmiis & Capitis dolore sæpè nocent pilulæ. Quam ob causam iis qui destillationibus sunt obnoxij, & in metu tabis consilium est Hippocratis, vt incrassentur impinguentúrque: Ita enim fiet vt cum hæmoptoici fiant benignitate frequentioris alimenti, sanguis biliosus contemperetur. Quod diligenter annotandum est. Nam in excretione sanguinis per os pleríq; Medicorum exactam diætam præscribunt. Sed & annotauimus vnum valdè commemorabile ex cap. vltimo lib. 4. de locis affectis, lib. 2. meorum Epid. nempè perperàm eos agere qui humectantia impendio magis vsurpant in morbis thoracis. Corruptionem ipsius pulmonis afferre videntur. Vnde nimius potus, & rerum liquidarum vsus implere pulmones videtur, & sanguinem serosiorem reddere.

5. Tanquam à causa fit frigida omnis distillatio, calefacientibus remediis, & pilulis liquantibus omnes penè Medici vtuntur: Item ægri ipsi perpetuò fouent caput linteis ad ignem admotis: contra aliquando caput refrigerare oportet, & humorem à capite stillantem incrassare. Quod Aëtius adscripsit, dum loquitur de oxyrrhodini vsu in ferina destillatione, ait tenuitatem destillationis inspissat, exurentem & acrem qualitatem in capite refrigerat, tußim sedat, somnum inducit; hoc pauci Medici animaduerterunt.

6. *Poſtquam primarios Medicos conſuluit, iiſque viſum eſt ex vſu eſſe lenientia, mitigantia, catarrhum compeſcentia, tandem noſtro conſilio ſyruporum incraſſantium vſus viſus eſt neceſſarius. Lutetiam venit tuſsiculoſus, curis implicitus. Debebat enim ſiſtere ſe coram Senatu examinis ergo. Et cum hinc illincque animus curis agitaretur, benè cœnatus meminit ſuperioris iſtius Conſilij. E Pharmacopolio ſyrupum de papauere quærit. Eo copioſo vſus eſt, tum ad catarrhi leuationem, tum ad ſomni conciliationem. Sed ſuæ imprudentiæ pœnas non longè poſt pependit. Obmutuit enim, & ἄφωνος manſit per duas horas integras. Etiam valdè agitatus vocem non recuperauit. Huic febris apparuit ingens (antè enim ἄπυρετος non erat) ſequentibus diebus veluti balbutiens, & parum attonitus redditus eſt. Multorum obliuiſcebatur. Καταφορικὸς interiit. An vſus iſtius ſyrupi tantopere obfuit? an materia ſuppreſſa quæ καταφορὰν inuexerit? an bonum in catarrhis venenatis & ſubtilioribus dare narcotica? an non, dum ſymptomati occurrimus, cauſam morbi fomitem adaugemus? Etenim in talibus fluxionibus ferinis fit quædam διάχυσις, & retinens de Natura ſyntectica, & talis humoris ſuppreſsio cum aliquid venenati habeat, pernicioſa eſt. Commodè per halitum & ſudorem exhalaret & digereretur. Sed ſi hydroticis vtimur, metus eſt ne corpus caleſcat, & humores commoueantur.*

CONSILIVM VNDECIMVM.

Ad fœtorem oris.

IN fœtore oris curationis capita hęc ſunto. Pars vnde prima mali labes diligenter repurganda. Toti conſulendum. Gargariſmis os colluendum. Manè pręſertim ſialiſmus prouocandus iis quę temperata ſunt. Saluia vino macerabitur. Aurum, id eſt, numus aureus ore continebitur. Theriaca aut mithridatium quotidie manè deuorabitur. Pilul. vſus ex rhab. frequentiſſimus. Tabellę. Pimpinella macerata in vino. Eadem ore contenta. Frequens vſus ſyrup. roſarum pallid. vini abſinthitis frequens vſus. Carnium vſus paucus. Vitanda allia, & quę odore ingrata ſunt. Granatorum, & limonum vſus iucundus. Pomorum aureorum cortex conditus. Vſus coriandri. Maſticatio nucis moſcatę miro profectu indulgetur. Aqua ciſter-

cisternæ cum rosa ad collutionem oris.

℞. Rad. acori & coriandri præparati. an. ʒ j. dictami. ʒ j. absinth. pontici scordij. an. p. ſ. buglos. pinpinel. pilos. meliss. stœchados. an. p. ſ. florum cord. p. ſ. fiat decoct. in qua infunde rhab. ʒ ij. ſ. cinnam & nucis moschat. an. ℈ ſ. expreßioni adde vini albi cochlear vnum syrup. ros. pallid. ʒ x. fiat potus.

℞. Coriandri præparati ℥ ij. pulu. panis tosti. ʒ 6. fœnicul. dulcis conditi. ℥ j. glycy. ℥ ſ. fiat mixtio.

℞. Tabell. aromati rosati & diarrh. abb. an. lib. ſ. vtatur.

℞. Mithrid. ʒ iij. conseruæ rosarum buglos. & violarum. an. ℥ j. vtatur mane, & hora somni.

℞. Rhab. ʒ ij. nucis mosch. grana 8. pulueris arom. rosati grana 6. agar. troch. & aloes lotæ. an. ℈ j. cum vino albo infusionis zingib. & cinnam. fiat massa vtenda ad 4. pilulas sæpè ante pastum.

Aquæ Imperialis vsus conuenientißimus, & vinum absinthites.

ANNOTATIO.

1. Cùm à toto corpore sudor graueolens manat, quod symptoma vt plurimum biliosis & ruffo capillitio cutéque subalbida præditis contingit, hac ratione corpus odorum & benè olens redditur, præsertim æstate, quo tempore cutis spiracula & pori patent propter ambientis aëris caliditatem, coquunt radicem cardui benedicti in vino albo, quotidie manè propinant tres vel quatuor ℥. statim à potu huius decoct. vrina crassa & fætens redditur. Vel, accipitur terebinthina Veneta ad quantitatem oliuæ cum pari portione mellis, coquitur modicè, deglutitur, vinúmque insuper bibitur. Alij magno profectu myrrhæ & serpylli pares portiones terunt, & ex iis pilulas formant, quarum duas manè deuorandas præbent, insupérque vinum bibendum exhibent. Hæc præsidia non modo ad totius corporis fætorem, sed etiam ad oris graueolentiam attendam valent.

CONSILIVM DVODECIMVM.

De febre continua cum grauibus ſymptomatis.

VANDOLII Hiſtoria, & illius qui interiit, cuius mentio facta eſt in lib. 2. Epid. meorum, notanda eſt & aliquid affine habet cum iis quæ in Prorrhetico ſcripta ſunt, cum docet Galenus quomodo multa etiamnum euacuatione facta morbi tamen remaneant. Verba autem ſunt hæc, Nempè, cum affectio fit & nondum facta eſt, ſeparata cauſa ipſam efficiente, ſedatur, ſi verò completa ea fuerit, etiam ſi euacuata fuerint illa humida[1], Græcè τὰ ὑγρὰ, quæ affectionem procreauerint, nil in ſanatione rationis ampliùs exiſtit. Græca verba ſic habent, quoniã interpres obſcurus eſt, πλέον οὐδὲν εἰς ὑγιείας λόγον. Nihilo magis proficitur quod ad rationem ipſius ſanationis pertinet. Quanquam nec nobis placet omnino noſtra verſio latina. Verba enim Græca maiorem habent ἐνέργειαν. De Vandolio res ita habuit. In omni re erat nimius, indulgebat veneri etiam crudus. Curis & ſolicitudinibus ſeſe conficiebat, & vt tædia ſuſcepta leniret aliquantum, cibis multis & meraco omnem moleſtiarum preſſum eleuaturum ſeſe credebat. Siccum valdè & αὐχμηρὸν caput habebat, & ab infirmitate ardoréque concepto per diffuſionem quandam καταῤῥεῖν. Cruditas toto corpore multa erat, & partium latens vitium ob cauſas prædictas. Is febricitare cœpit. Rem parui fecit, ſibi ipſe Medicus fuit, & inſcio Medico tabella magni ſcutiferi, diagredij quantitate euacuationem magnam vulgi opinione moliri ſolita, aluum ſubducere morbúmque tollere ſtuduit. Laxatur aluus intempeſtiuè, irritatur deſtillatio, tuſſis aſſidua, febris continua, ſudores ferè perpetui. Sudorum iſta frequentia ab inſtituto Medicos reuocauit. Nil enim tentare audebant, cum copioſus eſſet ſudor, & corpus valdè ſudandi aſſiduitate debilitaretur[2]. In multo hoc ſudore ſpem ſalutis ponebant. Febris non frangebatur, aut id nos latebat. Secta vena, non abundè detractus ſanguis. Septimo die reſtitutus videbatur. Octauo, febris magna non ad ſenſum quidem, ſero deliria, iactationes, verborum abſurditas[3], ſudor nullus,

lingua ſicca & τραχεῖα καὶ fuliginoſa. Sitis non erat ἀξιόλογος. Mente parum conſtabat, ad ſe aliquando redibat. Exacerbata omnia. Inſtammationis, & in gibbo hepatis, & in cerebro magna argumenta. 14. die cum ſudore diaphoretico interiit.

Nec enim credibile eſt tantam eſſe initio mutationem vt reſolutio iam adſit. Et quæ per excretionem ſeu expreſſionem fit, aut natura, aut arte tentatur. Nec pluribus de eo modò dicendum. Vnum tantùm obiter monendum: An præſentibus ſudoribus initio morborum ceſſandum, & non aut vena aperiunda, aut corpus purgandum? Omnes enim ab opere ceſſant. Ego verò exiſtimo etiam moliendum aliquid, quòd inanis ſit naturæ conatus cauſam morbi per cutim emoliri volentis. Nam ſæpè ingens eſt intus æſtus iuuans eam excretionem; interea natura fatiſcit, & nil ſalutariter excernitur, quia nondum cocta ac mitificata eſt materia. Et cum principium morbi in iſto prouocando ſudore natura exigit, locus non eſt ſolennibus remediis, & ita omnia in peius ruunt, ægríque malè res eunt. Hoc Vandolio cõtigit, ſatius enim fuiſſet naturam nihil moliri quàm fruſtra aliquid moliri. Et nos cum faceremus Medicinam cuidam mulieri regionem hepatis dolenti, nos non reuocauit ab vna, atque altera venæ ſectione ſudor. Immo inanis iſte ſudor ceſſauit refrigerato per phlebotomiam corpore, & leuata oneris parte natura, (quod obſeruandum eſt in Medicina facienda attamen id cautè faciundum.) Incendium erat internum quod ſudandi occaſionem incitabat. Sed dicet quis, ſi initio morborum ars aluum etiam copioſè fluere facit, vomitiones excitat, & natura idem præſtat, cur non & ſudores proliciet? Eadem enim vtriuſque rei ratio eſſe videtur.

ANNOTATIONES.

1. *Sudor omnis aut fit per excretionis modum, aut reſolutionis, aut oppreſsionis. Et hanc poſtremam explicant Galli cum dicunt,* vne ſueur d'ahan. *In. Vandolio erat potius ſudor oppreſsionis. Notauimus lib. 2. Epidemiorum meorum, quid ſit corpus eſſe,* ἐν τῇ τάσει καὶ τῇ λύσει: *vt epilepſia & conuulſio omnis dicatur eſſe,* ἐν τῇ τάσει, *paralyſis vero & pareſis* ἐν τῇ λύσει. *Quod notandum eſt. Et nunquid id quod de iis affectibus dicitur, idem de ſudoribus dici poſsit, vt ſudores qui ſunt diaphoretici &* συντηκτικοὶ, *dicantur eſſe,* ἐν τῇ λύσει, *ſiue per* λύσιν τινα, *qui verò*

per excretionem fiunt ἐν τῷ πάθει εἶναι, siue κατὰ τόπον τινα. Quòd ex Epid. Hippoc. colligi quodammodo potest.

2. *Aphrodiseus prob. 122. lib. 2. Quærit cur sudores ante paroxysmum sint graues & molesti, qui febrem sequuntur per relaxationem & remissionem effluunt. Quia qui antecedunt per violentam expressionẽ destringuntur. Ex Hipp. 4. de Morbis, aliquis probauerit in febribus esse inutiles, quia aqua sanguinis exhalat. Aqua autem repugnat febri ex Hippoc. Notandum autem, quòd sudor omnis fit aut per excretionem, aut resolutionem, aut oppreßionem. Hæc postrema ratio in ægris sæpè obseruatur.*

3 *Circa sudores multa possent animaduerti. Sed duo obseruari debent, prius, quòd sudor tempori erumpens maximè faciat ad morbos iudicandos & dolores sedandos. Posterius quod vbi cruditas est multa, sæpè sudores multi sunt. Circa prius peccari solet plurimùm. Nam cum & apozematis & medicamentis purgantibus aluum sollicitamus, & vrinas prouocamus, sudandi occasionem demimus. Quibus enim aluus humida est, humórque ad vesicam affluit, sudant minimè. Ideo natura reuocatur ab excretione per sudores. De posteriore ita considerandum ex Aphorismo 41. lib. 4. Nam in morbos casuri longè ante sudant, & is sudor est prænuntius morbi quemadmodum, & κόπος αὐτόματος. An non potius à cruditate est, & si est, num potius coquendum, quam vacuandum?*

CONSILIVM XIII.

De Ptyalismo.

CApita hæc fuerunt deliberationis:

Cur cum macer sit, immo ad tabem vergat, tanta humiditate caput sit præditum vt ptyalismi finis non sit. Fortè partes siccæ sunt humiditate natiua, humidæ excrementitia vt in senibus contingit, vt iam senectutis ex morbo sit rudimentum. Et est summa naturæ infirmitas, & facultatis retentricis imbecillitas, vt iam sit ῥευματικὴ διάθεσις. An talibus vsus iusculorum conuenit? humidi sunt, dices, & catarrhosi, ergo siccandi. Item siccum sano propinquius, vt etiam ij qui corpus siccant diæta, aut alia ratione melius habeant quam alij. Et homines

squalidi, sicci & quasi strigosi longius sæpè viuunt quam contrarij. Et cum cerebrum sit metropolis humidi & glutinosi, an non seruandum similibus? Hippocr. lib. de carnibus.

Ptyalismus aderat. Vnde? Nam ptyalisant Hypochondriaci, quibus cerebrum inflammatum, quibus melancholia cerebralis est, quibus catarrhus perennis, aut ventriculus humiditate natat, aut corpus lienis aqua plenum est: Vel post morbos longos vt febres quartanas & quotidianas in quibus tandem superueniunt ξουματισμοί, vt ait Galenus qui ptyalismi sunt causæ. Lib. de Typis.

Dictum an sputum omne sanguinis, præsertim si à pulmone esset κακόηθες, vt videtur Gal. docere: an tutus validiorum medicamentorum vsus catarrhosis & pulmonicis, quod in primo Tomo Consiliorum dictum est. 6. Aphorismorũ.

Videbatur habere excretionem è pulmone & semiputrefactam, id est semicoctam (ἡμισαπὲς enim apud Hippocr. pro non absolutè cocto & mitificato sumitur) & effœminatam, Græcè ἐκτεθηλυσμένην, vt vocat Hippocr. id est dissipatam, diuulsam, nil compacti habentem, & abominatur sputum ipsum, Hippocr. vocat κακώδεα τὸ σίαλον, quod aut malitiam, aut malignitatem sputi declarat, & rei quæ è pulmone excernitur. Ita enim Hippocrates loquitur lib. 2. de morbis. Lib. de morbis. Ibid.

CONSILIVM XIV.

De febre quartana cum grauissimis symptomatis.

LVDOVICI DV BEX Historia commemorabilis. Cum febre quartana laborauisset diu, & ea quasi contabesceret, colicis doloribus crudeliter diuexatus & tandem collapsum propè abdomen est, & ita emarcuit vt sceleton esse dixisses. Inter alia symptomata quæ contigere, & quæ Medicis negotio fuêre, difficultas quædam potandi fuit! Mirum hoc, appetebat cibos, & benè deglutiebat, sed cum bibebat, secundo aut tertio haustu tanta difficultas, & molesta tussis contingebat, vt ad nares resiliret potus. Causa cognitu difficilis. Nil enim in faucibus tumens apparebat, nullus aderat dolor. Ego id referebam

ad ligulæ quandam contractionem, & asperæ arteriæ siccitatem, quæ efficeret, vt non satis obsequeretur hauriendo liquori, ita vt in asperam arteriam de potu aliqua pars defflueret. Id quod tussim & molestiam afferebat. Alius Medicus ad inflammationem id referebat. Decipiebatur meo iudicio. Et quoniam res ea est difficilis, legatur Commentar. Hollerij in Coaca aduersaria. Eò loci abundè de ea re scripsit. Nos ita ægro & admotis & assumptis occurrimus humectantibus & lenientibus. Et id profuit. Cum enim pinguior factus est, istud cessauit symptoma. Ita scriptum voluimus quoniam res ea contemplatione digna fuit.

CONSILIVM XV.

De ἀμβλυωπίᾳ.

NE malum in oculo obfirmetur, primo quoque tempore danda est opera purgando capiti. Hoc enim mali fomes censetur, non pars alia.

Decimo quinto quoque die deglutientur pilulę in eum vsum paratæ, quarum vis vt paulò maior erit, ita rariùs in vsum venient.

1 Interponentur pilulæ blandiores hora vna ante cœnam leuiorem deuorandæ. Nec ab officij publici munere erit feriandum.

Parabitur conserua mane & hora somni vtenda vt robur cerebro addatur, & oculo vis vernacula restituatur.

Sed vitæ ratio primas hoc loco parteis sortitor, vel habeto.

Prandium liberalius esto, cœna frugalior & parcior.

Vini præsertim, vt potè cerebro, neruis & oculis inimici moderatus vsus esto. Nec enim è re putatur esse si omnino circuncidatur.

Assorum quam elixorum vsus frequentior esto, non tamen omnino à iusculis temperandum.

A luculento igne fugiendum, vel saltem oculis obex aliquis opponatur, spiritus alioqui visum impertiens dissipatur vehementioris aëris calidi repercussu.

Cibus ſimplex vſuuenito, varietas vitator donec lumini natiuus ſplendor reſtituatur.

A lucubrationibus quoad fieri poteſt, abſtinendum, & lectione pertinaci. Vbi enim dolor eſt, quies & tranquillitas imperanda, nec è pedibus laboranti incedendum. Durum iis quibus carere libris vita carere eſt.

Magnarum cogitationum curſus reprimendus, magna enim cogitatio obcæcat, Plinio, abducto intus viſu, propterea circuncidendam omnem negotioſam cogitationem vel actionem Celſus mouebat.

Qui crudus dormit, præſertim ſtatim à cibo, deſtillationes excitat atque alit.

In conuiuiis aliquando adeſſe, ſæpius ab iis ſeſe retrahere oportet.

Sobrietas hîc primas tenet, ſed inedia non toleranda, vt ij faciunt qui vt famem opſonent, paſtum vnum prætermittunt. Sic enim natura offenditur.

Tranquillitas animi, & incitatioris curſuum animi ſedatio in primis quærenda[2].

Hæc faciliùs obſeruaret qui ſuæ ſpontis eſt, & nullis obligatus eſt legibus, cui licet modò ruri eſſe, modò in vrbe, non exacta obſeruatio, ſed mediocris quæritur. Verum oculorum dignitas ſatis exactam legem indicit.

Quod ad externa attinet, cucurbitularũ applicatio frequens in humeris eſto.

Clyſterum magnus eſt vſus, ne ventriculi offenſio vlla à medicamentis conſequatur, quanquam in blandis conſiſtendum.

Procurant ſemper veteres alui libertatem, quòd ea vnica ſit morborum ocularium medela, qui alioqui alia remedia eludunt ni aluus, aut ſponte, aut arte ſoluatur.

Si malum contumaciùs erit, quod ſperamus non fore cum Deo, capietur occaſio vſurpandi illius remedij ſolennis, quod vt ſeriùs vſurpatur, ita manifeſtiorem cæteris præſtat effectũ[3].

Si Deus noſtris votis annuat, breui oculi ſerenitas recuperabitur.

ANNOTATIONES.

1. *Cum quis queritur de imbecillitate viſus, non ita multos eſſe opor-*

tet in purgando, nam aliquando potius eſt corpus reficiundum quam medicamētis agitandum. Quis enim dubitat quod aut in cerebro ſit infirmitas, aut cruditas. Si ſit alterutrum, benigniùs eſt tractandus æger. Vnde Hippoc. Acut. 4. in catalogo eorum qui purgari non debent, cenſet eos qui obſcurè vident. Quanquam mouere humorem, & non educere, ſæpè magnorum ſymptomaton cauſa eſt. Alter error qui committitur eſt, quia nimis liberaliter vtimur frigidis & repercutientibus in morbis oculorum. At vim, & id quod eſt æthereum extinguimus & membranas magis frigefacimus, &c. Etſi aër frigidus oculos lædit, cur non aquæ frigidæ? Item notandum eſt humorem qui ophthalmiam facit, ratione quidē craſſioris & humidioris partis frigidum eſſe, ratione verò partis tenuioris acrem eſſe & mordacem. Sic vnum & idem remedium non confert. Vnde vulgi remedia ſæpè plus proſunt quam methodicorum conquiſita præſidia.

2. Locus hic notandus, vide locum bellum de animo & oculis apud Plin. in Epiſt.

Plinius cap. 4. lib 28. *3. Ad ſuperiora ſuo loco, ſuóque ordine adiicies duo, vnum de decubitu, alterum de vſu veneris. Decubitus ſupini conueniunt oculorum affectionibus: venus medetur lumborum dolori & oculorum hebetationi.*

Idem Cap. 6. lib. 28. *Quanquam de Venere dubitatur.*

CONSILIVM XVI.

De ἀποσιτία, Pro magnifico Sederino.

CVM ventriculus langueat per cibi quandam abſtinentiam & ἀποσιτίαν, non mirum ſi in dies iſta ἀποσιτία increſcat, & corpus contabeſcat. Admirabile enim illud eſt quod ſcripſit Hippocrates lib. de Diæta acutorum. Quibus in more poſitum eſt bis die cibum capere, ſi fortè illi non pranderint, infirmi fiunt, iacent & ad omne opus timidi, ſtomachi morſu tentātur: viſcera ſuſpendi videntur, meiunt vrinam calidam & flauam, & ſtercus peruritur. In Græco[1]. κρεμᾶσθαι δοκέει τὰ σπλάγχνα αὐτέοισιν: Iſte autem κρεμασμὸς καὶ μετεωρισμὸς, non aliundè eſt quam ob collapſum ſtomachi habitum, qui cum intumuit viſceribus eſt cuiuſdam fulcri loco; viſcerum enim repletio eſt viſcerum rectitudo quædam

Part. 24. lib. 2. Acuto.

dam[1]. Vnde fit vt quidam squalido habitu & melancholico cum tulerunt abstinentiam vnius diei aut plurium dierum, existiment sua veluti viscera pendere, & mali Medici frustra eos medicamentis solicitant, potius verò adiectioni studendũ est, quam detractioni. Maximè verò peccant Medici si corporibus biliosis abstinentiam præscribunt. Nam efferatur magis bilis in illis, vrinæ redduntur tinctæ magis, augetur intemperies. Deiectio exuritur, habitus corporis, & præsertim extimæ partes refrigerantur. Nam in picrocholis vernaculus calor, ait Galen. *Com. ad part. 24. lib. 2. Acuto.* In id quod igneum est digreditur, propterea & temporum pulsus est manifestus: & extimæ partes refrigerantur quod venter humoribus, Græcè ἰχῶρες, biliosis repleatur, quorum morsu atque contristatione affectus virtutem dissoluit, corporisque extrema refrigerat. Et cum solum enæorema sufficiat in corporibus valdè biliosis ad crisin, hoc docet quod tales morbi non tam in materia multa, quàm in pauca eáq; qualitate nescio qua affecta consistat.

ANNOTATIONES.

1. Κρεμᾶσθαι. *Plin. cap. 5. lib. 28. videtur citare hunc locum, & ait non prandentium exta celerius senescere, legendum pendere & succrescere.*

2. *Quo pertinet illud Hippocr. in lib. 3. de articulis cum loquitur de fractura costæ, Si febris continua non prahendit eum qui fracta est costa satius est eum non inanire. Inanire enim est* ἐπωδυνέστερον, πυρετωδέστερον, βηχωδέστερον: *moderata repletio ventris directio costarum est, euacuatio autem* κρεμασμὸν *facit, &* κρεμασμὸς *dolorem. Vnde melancholici sæpe non possunt explicare quandam doloris speciem quæ non aliunde est quam propter istum* κρεμασμὸν: *moderata enim repletio* διόρθωμα, *quoddam visceribus affert. Hoc valdè explicat Hippocrat. lib. de vetere med.*

CONSILIVM XVII.

In quo continetur explicatio Aphorismi 34. lib. 6. Aphorismorum.

Iis qui calui sunt varices magni non fiunt, quibus verò caluitio laborantibus varices superueniunt, rursus capillati fiunt.

DVO in Aphorismo explicando animaduerti debent, primùm quidem dictio ipsa, deinde verborum sensus & res subiecta. Nam & Galenus optimus Hippocratis interpres omnino Aphorismum istum eiurare videtur. Tandem honorarij arbitri partibus functus, interpretationem verisimilem apponit. Atque inde totius Aphorismi fundamentum omnino vacillare ac nutare ait, quod Hippoc. supponat τὴν φαλάκρωσιν, affectum esse sanabilem. Quod vt intelligatur verborum distinctio apponenda est, μαδαρότης καὶ φαλάκρωσις, affectus affines esse videntur. Vterque ad caput pertinet, nisi quis referat nomen μαδαρώσεως ad palpebrarum morbos. Sed tum confunditur cum nomine μιλφώσεως. φαλάκρωσις caluitium seu caluities dicitur, μαδαρότης defluuium capillorum. Caluities insanabilis est, madarôsis sanari potest. Hanc enim humorum prauitas committit, quam si correxeris, generando capillo occasionem porrexeris. At caluitium ab exausto est potius & siccitate. Senibus familiare est, quia cerebrum consumitur, id est, vt Galenus explicat, imminuitur, præsertim parte capitis anteriore. Nec amplius cranium alluit, & propterea in syncipite potius caluities contingit, quàm in occipite. Siquidem dum cerebrum siccatur, & quodammodo minuitur, pars anterior capitis non tam sæpè, nec tam facilè irrigatur nescio quo rore, qui est velut capillandi occasio. Vnde qui calidiore & ficciore sunt temperamento caluescunt aliis celerius. Contra Eunuchos, mulieres & pueros caluos negat fieri Aristoteles, maximè ob humiditatem Eunuchos quidem quoniam effœminantur. Quanquam & in

Com ad part. 1. sect. 3. lib. 3. Epid.

immodica humiditate, aut nulli, aut rari sunt capilli? Ex his itaque patet hoc loco impropriè φαλακροὺς vocari, sed eos intelligi vel quibus defluunt capilli, vel qui rarum habent capillũ, quos Græci vocant ἀραιότριχας: & caluitium ita generaliter vsurpatur. Vnde Tullius in Tusculanis: Proinde stultissimum Regem in luctu sibi capillum euellere scripsit, quasi caluitio mœror leuaretur, vbi nomen caluitiei generaliùs paulò sumi videtur. Nunc ad institutum de Aphorismi sensu nos conuertamus. *Tullius.*

Varix & caluities affectus sunt longè diuersi & semoti[1]. Varix dilatatione venarum tibiarum aut crurum definitur. Caluitium capitis est affectus, est item & defluuium capillorum, nomine capitis sumpto paulò generalius, vt fecit Celsus. Sic sedibus affectis longè distinguuntur. At idem humor & defluuium capillorum parit, & varicem. Prauus enim cum existit, radices capillorum exedit, vnde defluunt facilè capilli, & glabrities contingit. Vnde admirabilis est humorum, aut ἀνωῤῥοπὴν, aut κατωῤῥοπὴν. Si enim viam sursum affectat humor, capillorum defluuij autor est, si deorsum; implens dilatánsque vasa, varicem infert. Et quod in arteria aneurysma est, idem in vena est ἀνεῤῥών ἢ κίρσος, varix Latinis. Ac de varice ita Galenus dum explicat quomodo varix soluat insaniam, Græcè μανίαν, varix ex crasso & melancholico humore fit, adeò quòd natura pellente ad partes ignobiles eos qui maniam efficiunt humores, præsertim cum crassi fuerint & melancholici, sequitur passionum prædictarum generatio, & maniæ solutio; vbi duo notanda sunt, prius, quòd humor varicem generans sit crassus & melancholicus; posterius, quod intelligatur de mania à succo melancholico simplici, non de furore qui à bile est[2]. Quanquam & meo iudicio soluere potest maniam à succo melancholico à bile assata generato. Sed tamen hîc nomine τῆς μανίας τὴν μελαγχολίαν intelligendam putat. Itaque magna vis est deriuationis humoris & reuulsionis à partibus in partes aliàs, vt mirum non sit si varix obortus defluuij capillorum occasionem tollat. Humor enim concluditur venis varicosis, qui si in caput transferatur, radices capillorum sua virulentia consumens, capillos defluere faciat. Vbi duo notanda sunt & quęstione digna: Prius an actu & sua mole humor crassus melancholicus varicem committens caput petat, & rursus à capite delabens ad tibias & crura sese cursúmque suum inflectat. Et qua id ratione videatur fieri. Poste- *Aph. 21 lib. 6.*

rius, an non defluuium capillorum peculiari capitis vitio contingere queat, vt quantusuis oriatur varix à tali morbo caput vindicare non possit. De posteriore dicemus primo loco. Galenus explicans part. quandam Epid. vbi Hipp. vult flatulentam dispositionem tanquam causam adiuuantem esse in propagando affectu in alatis quos πτερυγώδεας Græci vocant, quod vbi est infirmior calor naturalis, flatuum sit prouentus, & vbi flatuum prouentus, maior occasio ruptionis vasorum ac proinde spuitionis sanguinis vnum affert commemorabile, & ad institutum pertinens. Ac primum repræhendit eos qui pro πτερυγώδεας, legunt πιτυρώδεας, id est furfurosos, vt sic hic eorum sensus, dispositio flatulenta, iuuat maximè ad generationem furfurum in capite. Nam si flatus est multitudo, declaratur flatulentus calidúsque spiritus qui effert multos vapores sursum, hinc furfurum nata occasio. Tribus modis respondet, primum mille videri minimè flatulentos, quorum tamen in capite porrigo est multa. Secundò, quod omnibus calida excrementa contrahentibus furfures multi nascerentur, quod falsum. Tertiò, aliquando caput peculiari quodam vitio furfuraceum est, & porriginosum, cũ alioqui humores naturaliter affecti sint. Tertia hæc ratio est notanda. Nam quod dicitur de porrigine, idem dicendum de capillorum defluuio. Siquidem totius corporis humoribus benè alioqui temperatis, caput vnum ita potest esse affectum, vt in eo redundẽt praui humores μαδαρώσεως authores. Quod etiam in reliquis affectibus corporis considerandum. Nam frustra toti corpori consuleretur, si in vna tantùm parte dispositio, malúmque inhæreseat. At in eo casu qui dictus est, varix obortus nil ad defluuium capillorum tollendum conferret. Sic priori quæstioni factum satis.

Com. ad part. 13. sect. 3. lib. 6. Epid.

De posteriore dicendum, videtur penè impossibilis ea humorum melancholicorum metastasis, & reuocatio ad inferiora, cum eorum motus pigersit, & crassitudo magna. Nam de humoribus melancholicis nos intelligere diximus. Ac Galenus in Commentario istam metastasin à capite ad crura fieri dixit. Et idem Hippocrates, quod mirum esse debet, vocis gracilitatem, id est, hæsitantiam, vt quidam interpretantur, varice oborto in testiculo alterutro tolli scribit: immo negat posse solui siue horum altero varicibus obortis tentato. Nam subiungit balbos, caluos, gracili voce præditos pati fortiter, τὰ μελαγχολικά:

Initio sect. 5. lib. 2. Epid.

quod si verum, minimè mirum esto si varicibus obnoxij esse debeant, & varix magnam ad firmitatem vocis oportunitatem afferat. Præterea eodem loco scripsit Hippoc. dolorem in locis infernis fortem surditas tollit, item hæmorrhagia. Et eodem loco, Quibus tussis sicca, his non soluitur nisi dolor fortis ad crura, aut testẽ, aut coxas irruat. Et rursus, Hydropici fiunt κεφαλαῖοι, id est patiuntur ὑδρόφωπ, quod fit aut per translationem, aut cerebro ipso iam aquescente, & Hydropicam dispositionem suscipiente. Huc pertinet & Aphorism. solennis, *Quibus biliosæ deiectiones superuenientente surditate, cessant, & quibus surditas, si illæ superuenerint tandem tollunt*[8]. Bilem enim ad cerebrũ tolli in Comm. Galenus scribit, quod an verum, considerare oportet. In hoc enim disputationis cardo vertitur. In quolibet humore quædam est pars tenuior, crassior altera, Crassior non videtur ita facilè ferri, nec id quod varicem committit, aut quod deiectionem biliosam multam, ad cerebrum rapi videtur. Et vix aliquis translationem motúmque sursum humoris præsertim pigri & crassi qualis committit varicem, fieri facilè credat. Ideo credibilius est ferri potius partem tenuiorem, & spirituosam, quæ ipsa orgasmum facere solet, & quæ præ se fert cacoethiam virulentiámque si qua sit. Vt si eam tenuiorem partem alterando domet, atque demulceat, plurimum adiumenti attulisse videatur. Et ne videar hanc interpretationem finxisse, ea Galeni est in Prorrhetico. Docẽs enim cur iis quibus suppressæ sunt hæmorrhoïdes, & cor doleat, & lumbi. Non enim idem eodem in loco vtrunque dolorem excitare videtur: Galeni hæc verba sunt: *Copiâ in venis aceruatâ tenue quoddam serum*, ὀῤῥὸς *Græcis, in ventrem confluens cardialgias parit dum in os eius ascendit, quod maximè sentit. Bona autem abundantiæ portio ad inferum repens locum, in quem & primùm deferri consueuerat (nam de hæmorrhoidibus sermo est) lumborum dolores efficiet*[9]. Quod & humori capillorum defluuium parienti euenire potest. Nam tenuior & serosior eius pars ad caput repens facit, vt defluant capilli corruptis eorum radicibus, quæ pars si cum crassiori alia parte ad partes inferiores deuoluta fuerit varicosa corpora venarum reddere apta esset. Itaque ex hoc Commentario discere oportet; admirabilẽ esse humorum inclinationem per venas, arterias & cœcos aquæ ductus. Item vim stupendam naturæ, vt quæ sua facultate expultrice armata [o] de parte in partem humores pellens

Sect. 5. lib. 2. Epid.

Aph. 28. lib. 4.

Com. ad part 38. sect. 3. lib. 1. Prorrh.

etiam contra naturalem motum κινητικὸν eorum, modò generandi morbi, modò eiusdem tollendi occasionem afferat. Vt Medicus satagere debeat num qui partem obsidet affectus, peculiarem imbecillitatem sequatur, an non in alia corporis parte sit scaturigo è qua humor emanet [11]. Nam hæmorrhois excitata, aut varix procuratus morborum terrificorum cerebrum appetentium soluendorum causa esse potest. Actum sexto Calen. Februarij anno 1578.

ANNOTATIONES.

1. *Varices caluorum nisi magni fuerunt, furiosi fiunt 5. sectione. lib. 2.* τῶν ἐπιδημιῶν. *De caluitio idem potest dici quod & de canitie Aristoteles, vbi vitiligo ibi canities, non contra: vbi cutis laborat, ibi capillus; sed non vbi capillus, ibi & cutis. Quod notandum est.*

2. *Plinius cap. 45. lib. 11. citat ex Oppio autore vetustissimo varices in cruribus viris tantùm, mulieribus raro euenire. lib. de atra bile ni fallor agit quoque Gal. de varicibus. Et Plinij eodem capite notanda historia de Caio Mario varices patiente cui vni viuo extracti sunt, & quomodo varices mulieribus non accidunt, ita nec hæmorrhoides. Tamen nostra ætate magna mulierum pars varicosa est.*

3. *Et sect. 5. lib. 2. Epid. ait Hydropicos fieri* φαλακρὸς, *nomine etiã impropriè sumpto.*

4. *Locus est apud Hippoc. vocis grauitatem varix tollit. De quo loco abunde diximus. lib. 2.* τῶν ἐπιδημιῶν *nostrorum. Agitur enim abundè de vocis grauitate. Et lib. 1. meorum Epid. De vocis gracilitate quam varix tollat plenè.*

5. *Notandus locus apud Hipp. ad part. 34. sect. 1. Prorrh. Ad corporis totius intemperaturas sequitur mentis læsio, cerebrum enim non aliter afficitur quam totum corpus. Quæri autem hîc potest quomodo & bilis repat sursum, & succus ater, aliàs in capite caluitium excitaturus, aliàs deorsum translatus, varices. Et distinctionem attulimus de humoris duplice substantia, vna tenui, crassa altera. Et huc pertinet locus præclarus memoriáque dignissimus apud Aphrodisæum, cur atra bilis in crus decumbens, aut in mammam cancrum excitet, in cerebrum translata eadem non cancrum, sed maniam induat? Vt non videatur ad cerebrum crassior pars materiei repere, sed tenuior, Aphrodisæus. prob. 90. lib. 1.*

6. *Paulò ante diximus, quomodo atrabilis in mammis & cruribus can-*

strum non exciiet, sed maniam.

7. *Id genus solutionum per apostasin, alium modum adumbrat Hippocrates. Solutio coxarum doloris, oculorum distortio, cæcitas: testium tumoris mammarum eleuatio. sect. 5. lib. 2. Epid.*

8. *Melancholici maximè sunt flatuosi. Et cum flatus sese quoquo-versum facilè insinuet, non mirum si à capite ad tibias, & ab his ad illud malum repat. Maximè vero quod varices sæpè à flatu melancholicis oriātur. Præterea melancholici sunt hæmoptoici ratione istorum flatuum. Et vt aliis locis annotauimus, minùs in melancholicis formidabilis est excretio sanguinis quam in aliis.*

9. *Huc pertinet locus 2. Epid. vbi scripsit, Varices caluorum si non magni fuerint, furiosi fiunt.*

10. *Quod Heropyti historia demonstrauit. Huic febre continua laboranti coxendix dextra laborauit facto in eam partem abscessu. Deinde surditas & febris alleuabatur, tum coxendix magis dolebat, & contra. Quod notandum est vt intelligatur quæ sit naturæ vis, & symptomaton successio.*

11. *Galen. cap. 4. lib. de atra bile, sanguinem nigrum & crassum natura in crurum venas deponit, à quo distentæ varicosæ redduntur, cutísq; venis obtenta tractu temporis nigrescit. Vetat autem sic affectas venas secare, ne quibus secta sunt, melancholia corripiantur. Si quando agendum erit de varicibus duas præclaras historias affert ad rem maximè pertinentes.*

CONSILIVM XVIII.

De Oculi albugine.

FIlia Ioannis Iosserij, mercatoris Trecensis maculam in oculo habebat, & velut albuginem quandam quæ pupillam erat opertura: erat & præterea palpebra oculi vi ignis velut erosa, vulgò *l'œil éraillé*. Hæc sunt instituta.

Purgetur syrupo instituto ex agar. foliculis & rhabarbaro cũ herbis Cephalicis & Ophthalmicis.

Vtatur decocto sarseparilliæ benè diluto.

Abradatur capillitium, & fricetur caput sacculis ex furfure & milio, vtatur alquando lixiuio sarment. vitis cum herbis

cephal. agar. & sena.

Item opiata ex conserua anthos, stœchados, rosarum addito mithrida.

Item elect. diatrag. frig.

Item fœniculo condito, & drageta communi à pastu. Excipiat vaporem fœniculi, dauci, carui, anisi rorismarini.

Admoueatur cauterium inter musculum bicipitem &c.

Oculus abluatur aqua detergente ex plantag. solano, rosis, eufragia, chelido, verbena, addita aqua aluminosa in parte erosa.

Paretur colyrium ex trochiscis albi Rhasis mucore seminis feniculi: addita sarcocolla nutrita in lacte muliebri, lapide calaminari præparato, & aloe lauta. Interdum sacch. candum puluerisatum.

Ad Epidermidis regenerationem admoueatur succus solani, plantag. semperuiui, centinodiæ.

Item mucago seminis psyl. medulla pomorum redolentium, mucago tragacanthi admisto vsto plumbo & loto lithargyro, antimonio præparato, & tuthia preparata[1]. Item plumbi lamina.

ANNOTATIO.

1. *In morbis oculorum & cerebri vulgo ad siccationem capitis vtimur frequentibus sacculis ex furf. milio. sale. fortè non ita conferunt, vt creditur. Nam frictiones istæ pericranium tunicam, & membranas cerebri, fortè nimium siccant: Item videntur poros obstruere. Frictio enim frequens, dura, & ex siccis tandem indurat & constringit.*

CONSILIVM XIX.

Ad Tineam inueteratam.

Contemperetur sanguis & iecur Abstineat vino. Vsus lactis asinini. Balnea aquæ dulcis.

Decoctum frequens senę cum iusculo prunorum, catholicone, decoct. fumiterræ, lapath. cichorij.

Frequens abrasio capillorum. Ablutio capitis cum lixiuio ex decocto radicis cucum. asinini, dracontij, ireos florent. senectæ serpentis cum foliis senæ.

Scarificatus profundus post detersionem capitis cum smegmate duro, spongia, lapide pumicis.

Cum plurimum manauerit ichoris & sanguinis post scarificatum vngetur caput liquamine lardi tosti in veru perfusi inter assandum auena donec lardum exiccetur: & totum quod liquatur excipiatur succo fumiterræ.

Si malum ad hyemen prorogabitur, vtetur pilul. ex hiera diacolocynth. sine quibus, de fumoterrę, & huiusmodi.

Si ad frontem serpat, fiat leuis litus ex hydrargyro paratus, ex ʒ ii. mercurij, pro ℥ iiij. rosacei vnguenti mes.

Cataplasma valet ex farina fabacea, hord. cicerum, fœnigr. lupinorum coctis in oxymelite, addito puluere ireos purpureæ.

Oleum de frumento mirè conferet.

Hęc mulier post vsum istorum remediorum frequentémque capitis lotionē ex lixiuio parato ex fabarum tunicis conualuit.

CONSILIVM XX.

De Pleuritide.

NObilis mulier Pleuritica prægnans habuit aliquid commemorabile. Doluit latus, febris continua erat. Vterum ferebat iam octo menses cum dimidio. Dubitabamus an partus accelerandus foret. Alij è maleolo tundendam venam putabant. Tamen ex brachio sanguinem detraximus. Planè corruptus erat. Tandem pariendi sese occasio obtulit. Vires erant infirmæ. Dolores suos & tormina (vt politico verbo vtar) deuorauerat: Dedimus decoctum foliculorum senæ. Folia erant pauca quantitate, vt non tam aluum subduceremus, quam cum leni alui subductione tormina excitaremus [1]. Excitatis torminibus peperit feliciter. Mirum quod dolores pectoris in grauidis sunt valdè terrifici, & non facilè sedantur nisi ferè vterus sese exoneret. Nam comprimuntur partes ventris, & veluti humores sursum ad lactis cursum, repunt. Vnde nisi aliò di-

uertas vix dolor quiescit. Vix autem diuertuntur aliò nisi cum partus periculo. De his plenius in lib. 2. nostrorum Epidemiorum.

ANNOTATIO.

1. *Quoniam tormina iuuant partum si quod medicamentum tormina exitans ex vsu foret: Illud sumus experti absente febre.*

℞. Matric. artemis. nepetæ. an. p. j. hyssopi p. i. s. Mercurialis, agrip. palm. an. p. s. semin. citr. pæon. an. ʒ s. cinnam. & rad. bistort. an. ʒj. fiat decoct. in qua ball. folior. Oriental. ℥ ij. fiat fortis expreßio, vt terrestris pars remaneat, tormina excitet. Adde vini albi parum.

CONSILIVM XXI.

Ad fœtorem narium.

CVM sit fœtor narium antiquus, videndum num sit ob cōformationem, aut gentilitium: à vitio olfaciundi facultatis, ossium vitio, aut viæ, aut generationis ipsius materiei.

Malum aliquando est in olfaciundi sensu ipso, aliquando in ossibus. Quærendum an sit symptoma fœtor narium, an morbus, & quis morbus, quod symptoma: cuius morbi. An sit actionis læsio, an exiens mutatum, an vtrumque: An sit vlcus. Nam in ea virgine de qua consulebatur, solebat velut quoddam crustosum ex ima nare deradi quod ἐλκῶδες τι, significare videtur.

Sciendum præterea an vitio humoris qui talis generatur, id fiat, an bonus quidem & εὐώδης humor sit excrementitius, sed dum attingit ossa ethmoidea, aut alias partes vlceratas, ibi corrumpitur, & δυσωδίαν acquirit. Sic diathesis tantùm mala esset. Et non tam vacuandum quàm alterandum.

Est enim vbi diligentius purgandum, est vbi non, præsertim cum agitur de fœtore oris. Immo licèt totum corpus euacuaremus ne hilum fortè proficeremus. Indelebilis enim est diathesis.

Dubitari poteſt an humectantia conferant, an ſicca & calida. Si enim tetra eſt ſanies, ſi vlceroſum quid potius eſt ſiccandum & detergendum: Et quod in methodo medendi, aut potius in libris de locis affectis Galen. facit, qui pulmonicis præſertim ſi putredo eſt in pulmone ſicca & calida dat, cõtra quam Medicorũ vulgus facit præſcribens multa iuſcula) id herclè faciundũ eſt. Contra quæ humectant iuuare videntur. Nam id quod è cerebro huic virgini fluunt, ea viridia ſunt & tetri viſus, quæ declarant æſtum quendam in cerebro, aut corruptionem. Quibus enim corpus bilioſum & æſtuans, ſi tale caput eſt, iis mucus ferè viridis excernitur.

Sic ratione caloris valebit litus ex mucore pſyllij extracto in aq. plantag. Addita pomata lauta in aqua odorifera, aut aqua roſacea: valebunt pilulæ etiam cum aromaticis. Gargariſmi cum odoriferis[1]: Balnea ad contemperandum & ſqualorem tollendum. Cauterium occipitio addendum. Abſtinendum à maioribus & calidioribus. Ptyaliſmus prouocandus iis quæ ſunt moderata. Tabellarum frequentiſſimus vſus. Cucurbitulæ. Si vlcus, curandum vt vlcus. Caput purgia valent.

℞. *Foliorum maior. betæ. betonicæ. an. m. ſ. tundantur, affunde aq. beton. & vini albi. an. ℥ ij. fiat expreſſio.* Adde aliquid ireos. Vel infunde in hydromelite: Adde tantillum piperis quia vis coctione euaneſcit.

ANNOTATIO.

1. *Noduli non ſunt omittendi. Fernel. probat expurgationem cerebri per gargar. ſi liquor hauſtus in nares ore reſupino relabatur in fauces. Fiat decoctio in hydromelite maceretur iris, ſaluia, cyclamin. Vel in hydromelite diſſoluitur mel anthoſatum.*

CONSILIVM XXII.

De Thoracis vulnere.

DOminus Des-Mareſts Andegauenſis, & D. de Reilus Comes vulnerati ſunt in Thorace. Sed loco diſſimili vul-

nus inflictum erat. Priori parte sinistra ad secundam aut tertiam costam qua parte mammaria est, non ea quæ costis ipsis adhæret, sed quæ interna dicitur, & ferè ad superiorem pulmonis partem inflectit. At comes vulneratus erat inter quartam & quintam costam, & pugio rectà quidem adactus erat, & mediastinum penetrauerat; deinde paulum inflectendo oppositam penè partem attigerat. Et minima etiam sectione sedes ipsius pugionis indagari potuerat, & fluenti sanguini deinde suppresso exitus esse potuerat, ac si contraria & opposita fuisset apertio. Sed vt sæpè summorum virorum & fiduciam rerum magnarum habentium cæcitas est maxima etiam in rebus minimis, quod ratio, quod tactus, quod tumor quidam eminens principio dictitabat, nimirum fieri debere eo loco apertionem, id differtur, negligitur, tandem necis occasionem allaturum. Ingens fuit hæmorrhagia, insignis alicuius rami venę ἀζύγε, cęsę argumentum. Iussus omnino quiescere. Nulla tussis penè toto morbi tēpore. Difficultas respirandi exigua. Poterat in vtrunque latus dormire. Quidam ex Medicis volebat experiri num alacer esset æger in se erigendo, iubebat vt sese æger paulùm erigeret, maximè vt detegeretur, num aliquid in capacitate esset, quod motu ipso deprehenderetur. Sed, vt inter pares inuidia facilè se iactat, aliis id non visum faciundum: Maximè verò quod eius opinionis autores primi non essent. Et tamen id ad explorandum maximè fuerat opportunum. Post quartum diem initum consilium (quoniam ad cicatricem vulnus tendebat) super iis quæ ad vulnus attinent, num tutò sineretur claudi, an verò dilatandum foret, an omnino claudendum. Diuisæ fuerunt sentētiæ. Alij omnino claudi debere censuerunt; quod multum sanguinis & spiritus effluxisset; quod nil alienum videretur in capacitate contentum; quod Guidonis & Galeni cōsilio vulnera thoracis primo quoque tēpore essent ad cicatricē ducenda, alioqui fistulæ metum esse, & sphaceli alicuius, aut syderationis in pulmone qui alioqui alieno aëri & externo non assuetus facilè affici alterarique posset. Naturæ negotium dandum, viam esse ad os, ad vrinas aut intestina. Pleuritides beneficio naturę transsumpta exuctáque materia curari. Alij contra nitebantur. Suspecta esse ista ægri bona & præter rationem alleuationem. Insigne vas incisum, sic non esse probabile, vt intra quatriduum clauderetur. Formidabilem esse cicatricem ex-

ternam, quod, cum pars interna sit membranosa, propterea que amplius vulnere diducatur quam carnosa, & tardius coalescat quam ipsa carnosa, metus sit ne falsa opinione internæ membranæ ad cicatricem perductæ, ne præter opinionem vulnus refricetur & refringatur. Ac tum fortè non amplius locus erit piulco, aut euacuationi suppressæ saniei. Dicebant nil referre si benè habere videretur primis diebus; sed expectandos alios dies criticos, & quid serus vesper veheret. In his vulneribus tuta omnia timenda esse. Non metum esse debere fistulæ nisi vulnus cōsenuisset. Non ita ab externo aëre metuendum esse, quòd plus detrimenti esset affuturum à suppressa sanie, aut pure, quam ab externo ambiente. Et quod dictū est naturæ opus committi debere, & alias tutiores vias confinxisse naturam. Contra dictum nouercam & brutam esse naturam, & aliquando veluti consultò: pus & saniem ad tempus seruare, quod cum cōmodè excerni non potest, repentina mors obtingit. Sic satius esse cum vulnus hiet & pateat, si quid alienum sit, illac expurgare, quam aut nouas vias comminisci, aut occlusum obseratúmque vulnus denuò aperire. Magna enim ignorantiæ esset suspicio, & iuncta crudelitatis opinio. Immò tutissimè & sectionem fieri illo loco, & vulnus patere affirmabant, & locum esse idoneum sectioni in purulentis. Qui præerat omnia sic moderari voluit, vt vtrique parti adblandiretur. At istæ blanditiæ & temperamenta ægrum perdiderunt. Desitum est vulnus cicatricem contrahere. Triumphus ante victoriam canebatur. Iam satagentium quorundam Chirurgorum auaritia, sibi loculos amplissimos acquirebat ad emunugendam regiam liberalitatē. Attentiores ad rem erant, non ægri rem, sed suam. Regis qui frequēter aderat (æger enim erat amicus Cæsaris) beneuolentiam aucupari volebant. Et in hoc omnis eorum ratio, animus, industria & negotium otiosum versabatur. Iam libellos vulgò, *Placets*, supplices ad demerendam Regis liberalitatem porrigebant. At Regis nimia diligentia, & amor ad præcipitandū ægrū nimius fuit. Omnes enim id vnum studebant vt Regi placerent, vt aliquid agere & dicere viderentur. Hic ægri salus negligebatur. Et si quid aliàs malè gestum fuit, hìc malè gestum est. Itaque Regis spes fallitur, ægri salus deseritur, foro & scænę seruitur, auaritię loculus quæritur, mons parturit, mus nascitur ridiculus, & his artibus in opprobrium & artis Medicæ, &

Chirurgiæ omnia conuertuntur. Minùs enim benè tractatur quam aliquis de plebe homuncio aut scrutorũ venditor[1]. Porrò supprimitur sanies in thorace multa, febris perseuerat, alui profluuium[2] macies, tandem derepentè difficultas spirandi, ῥῖγος, & inde mors, hæc contigit circa tricesimum tertium diem à vulnere. Apertum cadauer, tres aut 4. libræ sanguinis saniosi, corpus ipsius pulmonis non erat vulneratum, sed tamen per ichoris contagionem erat velut tabo infectum, & membrana succingens erat syderata[3]. Mirum quod toto tempore morbi nulla penè tussis fuit. Si tantula pars humoris pleuritim facientis tussiculas affert, cur non tanta saniei pars in thorace & circũ mediastinũ suppressa? Nullus dolor lateris, nullum sputũ cruentum. Idem contigit alteri ægro Andegauensi. Licet enim ingens copia materiei in capacitate thoracis contineretur, nil ore reiectabatur, nulla molesta tenebat tussis. Quod mirum est, & fortè eius rei ratio difficilis est ad agnoscendum.

Licet quotidie per vulnus flueret ferè sanguis saniosus tantum quantum continere poterant decem vascula quibus tonsores in phlebotomiis vti solent. Incredibile dictu quantum intra die nouem sanguinis impuri per vulnus emanauerit. Insigne enim vas erat vulneratum. Id quod maximè operosum fuit. Dolor erat cruris & tibiarum implacabilis. In primis diebus reuocabamus ad fluxum sanguinis. At erat occasione læsi nerui insignis deriuati à spina dorsi (quo loco vulnus quoque inflictum fuit) propè apophyses vertebrarum dorsi, & sensum partibus inferioribus impertientis.

Sic credibile virus aliquod conceptum fuisse in parte cæsi nerui, quod tam immitis doloris causa esset.

Primis diebus ignorabatur & causa tanti doloris, & remedia. Ad paregorica, & narcotica concursum est[4], sed frustra. Tandem ol. arte Chymica extractum calens infusum est, hinc alleuatio doloris aliqua[5]. At quia commodè instillari non poterat, ideo dolores immedicabiles fuerunt.

Sic cum vulnus inflictum est, & dolor aliquis nulli cedens remedio obortus est, lustrandæ sunt diligenter partes[6], vt videamus num insignis neruus in partem implantetur quæ per communicationem dolet.

Quo die datum medicamentum interiit[7]: Et id fuit calamitosum. Quanquam cum præfatione datum est, & sup-

pressio vrinæ & dolor ad τὸ ἦτρον, inuitabat ad id accelerandum remedium.

ANNOTATIONES.

1. *Qui thorace vulnerantur exteriore parte sanescunt, interiore verò non, suppurati fiunt: & si interiore parte cicatrix infirma est, vulnus facilè refricatur rupta cicatrice.*

2. *In Coacis pus per aluum secedere lethale ait, atque id per comparationem audiendum est.*

3. *In thorace & frequentius in pulmone arescit sanies, & calore in crustam versa cicatricis falsò creditæ imagine nobis imponit, donec ob thoracis motum & partis mollitiem leuißima occasione excussa crusta vulnus recrudescat. Si externa & interna pars simul sanescat, euadunt. Si simul externa & interna, & cicatrix debilis fuerit, vulnus iterum aperitur.*

4 *Thorax & ventriculus frigida læditur, & id mortem minatur, & tamen frigidißima aqua ventriculus delectatur. At aliud est considerare id per modum indigentiæ, aliud per excessum. Cum iuuatur, indigentia est.*

5. *Pulmo ab Hippocrate dicitur attrahere contrarium alimentum corpori. Nam omne alimentum calefacit: alimentum autem à pulmone attractum refrigerat.*

6. *Galen. ait se vidisse vulnera in cauum thoracis, illata tribus conglutinata diebus priúsquam inflammatio oriretur, largo sanguine effuso & per os reiecto.*

7. *In ægro fortè summa imbecillitas repreßit sanguinem ex euentu. Est enim vbi in leipothymia fluit magis sanguis veluti laxatis fibris, est vbi leipothymia sanguinem sistit, dum reuocatur calor & spiritus ad interiora.*

CONSILIVM XXIII.

Pro Dysentericis.

ANNO D. 1578. Æstas fuit feruentissima, & siccissima. Etesiæ spirauerunt, ita vt morbi pauci fuerint iuxta Apho-

rismum, *Siccitates imbribus salubriores.* Obseruauimus tamen in secundo libro nostrorum Epidemiorum, Hyemen & Ver quod istam pręcessit æstatem intempestiuũ fuisse. Nam Hyems spirantem austrum habuit sub finem, & aliquantum suffocans fuit, vnde pituitæ salsæ fuit procreatrix. *Scripsit enim Galenus eo modo de pituitæ generatione: Quæ pituita à forti fit frigiditate, acida euadit; quæ à caliditate caput replente, salsa; quæ à pauca fit frigiditate, vel exiguam habet dulcedinem, vel nullam manifestam qualitatem:* Deinde subdit dum loquitur de Hyeme australi pluuiosa & serena, quàm ver: Aquilonium secutum est, ergo ea quæ fit, *In ista australi constitutione pituita ob eam quæ in Hyeme fuit caliditatem, salsa erit: proptereàque dysenterias pariet quando longiori tempore mordens & radens intestina offenderit.* Vtpote quæ pituita ob suam visciditatem & lentorem dum exit & traducitur moretur & cõsistat; perpetuò autem ob suam qualitatẽm abradat, vnde dysenteriam necessario committit. Ex quibus patet quod prouentus pituitæ salsæ fit austrino statu, vt pote qui sit parens salsæ pituitæ, eandémque corrumpat. Et si accedat tempus aquilonium exprimitur iste humor salsus, & prout in parte insederit, ita varios affectus producit. Vnde annotauimus in secundo libro nostrorum Epidemiorum tusse admodum molestas (quintas vulgus vocat) grassatas fuisse virca Veris finem & media Æstate, vnde ab ea tussi & febres & grauia symptomata secuta fuerint, vt pueris multis aut intereundum, aut tabescendum fuerit.

Com. ad Aph. 12. lib. 3.

Porrò, non quoties genitus humor est, morbi inde proueniunt: differtur enim morborum eruptio in tempus aliud. Et ego credo eundem fortè humorem qui Hyeme genitus, Vere aquilonio expressus, in propinquioribus partibus symptomata, & morbos producebat, vt fauciũ dolores, ophthalmias, dolores laterum, tusses per molestas, Æstate aliquantum suppressum, sub finem Æstatis & initio Autumni profluuio alui, & istas malignas dysenterias attulisse. Quod mirum non est. Nam idem Hippocrates accidisse docet, in primo Epid. Cum Hyems aquilonia fuisset, ver frigidum, aquilonium, pluuiosum, æstas, non admodum feruens, sub finẽ Æstatis & principio Autumni dysenteriæ vagatæ sunt, profluuia, ventris, & περίρροιαι (offusiones vertit Interpres) melius, vrinæ effusiones vertemus. Ex quibus patet alio tempore humores generari & colligi, alio

Const. 2. lib. 1.

mor-

morbos cōgeneres in hominum vitam inuadere. Cæterùm repletio capitis à sero maligno, & pituita salsa quæ ferè indomita est, cum in intestina humor descendit, dysenteriarum autor esse potuit. Accedit & quòd Æstas æstuantissima, seri & bilis acerrimæ procreatrix fuerit, vnde mirum non est si leui de causa intestina vitientur. Nec omittenda est ea adustio humorū quam Æstas attulit[3]: At cum humores adusti sunt, leui de causa irritantur, & irritati molesti sunt & partibus à quibus emanant, & iis per quas transmittunt.

At de dysenteriarū aliæ sunt populares, aliæ non. Populares aut sequuntur vim cœli, id est aëris, & efficientis vim sequuntur, aut vim ipsius corporis tanquam suscipientis causæ[4]. Quæ nō sunt populares, peculiare tantum vitium sequuntur & peculiaris excrementi suppressionem, aut vernaculam intestinorum imbecillitatem. Quæ sunt populares, aut sequuntur, vt dictū est, vim causæ efficientis, aut suscipientis, aut vtrumque. Ex eo autem populares & Epidemicæ colliguntur quod sub eadem specie morbi, multi aut intereant, aut grauiter laborent. Cæterùm aut sunt intestinales & mesentericæ, aut hepaticæ. Absurdum enim est omnem dysenteriam attribuere intestinis ex eo quod τῆς δυσεντερίας, nomen ἀπὸ τῶν ἐντέρων deriuetur[5]. Malè enim difficultas intestinorū vertitur ἡ δυσεντερεῖν. Tormina melius dixeris. Intestinales & mesentericæ fiunt ex eo quod illæso hepate, & in intestinis, & in mesenterio prima mali labes, siue cœlitus impressa, siue à vitio ipsius excrementi manet. Hepaticæ aut sunt criticæ, aut fiunt κατὰ τὴν λύσιν, aut, κατὰ τὸν ἐκπιεσμὸν. Si sunt criticæ, prohibendæ non sunt, sed humorum cursus frenandus est, & moderandus. Si fiunt κατὰ τὴν λύσιν, fatiscentis facultatis sunt signū, & hę sunt lethales, nisi legitima remedia adhibeantur. Cum verò fiunt κατὰ τὸν ἐκπιεσμὸν, id est, per expressionem quandam, & excussionem, id eo modo contingit. Caua hepatis sæpè abundāt multo humore eóque ἐπεσχηκεῖ, & dum natura id nititur excutere fiunt vomitiones, nauseæ ἀλυσμοὶ, ῥυπτασμοὶ, ἄσαι, febres, & cacochymia communicatur venis & partibus aliis. Ergo si vt sunt morborum ideæ, ita & morborū remedia varia sunt, prout variæ sunt dysenteriæ ita variare remedia oportet. Nec, quemadmodum multi faciunt, quasi eundem soccum & cothurnum omnibus aptantes, oportet eodem modo curare omnes dysenterias à quacunque causa ortę sint, siue ad hepar, siue ad intesti-

Dysenteriæ populares.

Intestinales mesentericæ hepaticæ.

Nō vna est medendi ipsis dysenteriis ratio.

num solũ pertineat, animaduersio magna adhibẽda est. Nam id præclarũ est quod animaduertit Galen. cum loquitur de medicamentis quæ ἐπικεραστικὰ dicuntur. *Hæc cùm in ventrem infunduntur subitus, vt in dysentericis, aliàs demulcent, aliàs irritant. Si valentiora sint humoribus acribus, eorum humorum vim retundunt. Contra, si medicamenta contemperantia valentioribus facultatibus, aut multis pauca admista fuerint, vnà & ipsa corrumpuntur, alúntque cacochymiam. Itaque eos vacuare statim oportet qui à mitigantibus & contemperantibus medicamentis irritantur, cum sint repleti multa, nec facilè mobili corruptione.* Vnde videmus plerósque iniecto blando lacte grauius habuisse[7]: Quod accidere videtur, vel quod lac superatum est ab humoribus acribus & malignis, & sic natum est augere cacochymiam, vel quod iam vlcus conceptum est, quod dùm perfundit subiectus clyster irritat. Quod Galenus animaduertere debuit. Irritatio enim & exasperatio aliquando contingere potest ob superficiariam intestinorum exulcerationem[8].

Cap. 11. lib. 2. de med. sumpt.

Atque ex superioribus venari oportet medendi rationem. Si enim intestinalis dysenteria est, cum afflicto non sit danda afflictio, in vsu soló fortassis enematon & lactis per os sumpti consistendum est. Si hepar mali author est, & τῷ ἐκπιεσμῷ, sese in intestina exoneret, febrísque absit aut adsit, tunc alia captanda ineundáque est medendi ratio. De qua dictum est in historia Domini de Lyssy.

Sed & duo ad superiora addere oportet, vnum est de vsu astringentium[9] initio: alterum de vsu diureticorum quę dantur ad deriuationem. Hîc enim non parum peccatur[10]. Si magna est cacochymia, & certis colligas argumentis exonerari partes in ventrem, hîc potius sensim atque sensim moliri debes euacuationem quam cogitare de astrictione. Alióqui æthiopẽ laueris. Et id causa est cur in multos dies morbus producatur, & exulceratio sordidior reddatur. Nam tertia aut quarta purgatione multum educes bilis, & seri, & pituitæ, quam vix quindecim diebus natura deiiciat dum sæpè & parum è ventre excernitur vt dysentericis in more est. Nec plenius tractanda est hæc quæstio, cũ potius desideret præsens & accuratũ medentis iudicium, quam verborum vbertatem.

De vsu diureticorum controuerti potest. Si serum malignũ & indomitum & salsum, aut bilis tenuis dum proluit intestina

vlcerat, pungit & stimulat, si aliò deriuauerit, fortè operam nō luseris. Contra magnum alleuamentum aderit. At exulcerationis sępè causa est humor lentus, tenax, mediis hęrens viis, qui dum per anfractus intestinorum pigro transmittit gressu, profundiùs exulcerat. Id quod ex contextu superius allegato colligere est: *Pituita*, ait, *ob suam viscíditatem dum exit & transmittit, moram trahens & consistens, perpetuò autem ob suam qualitatem abradens, dysenteriam parit.* Quòd si hîc diuretica pręscripseris, dum materia contumacior reddetur, maiores dolores excitatura est. At dices, tenuior est pars quæ id faciat, id est quæ pungat? Contrà hîc Galenus, *Ob suam*, ait, *qualitatem abradit.* Ergo tollenda est, aut mitiganda est ista qualitas, alioqui frustra laboraueris.

De remediis in curatione dysenteriæ vsurpari solitis hîc nil dicam, satis erit indicare Consilium 53. lib. 1. ex quo omnis generis pręsidia elicere possis huic instituto necessaria.

ANNOTATIONES.

1. *Locus hic præclarus. Ideo fit, vt in plerísque melancholicis atrabilariis & biliosis pituita à caliditate caput replente fiat, eáque salsa & mali sit moris: Cuius generis est ea pituita, quæ in Hispanis chæradon prouentum affert.*

2. *Nota de viscíditate & lentore. Ideo qui diuretica dant, partem humorum tenuiorem ad renes auertentes, illam viscíditatem & lentorē videntur augere.*

3. *Vsti humores graues & periculosos morbos producunt, vstione enim malignitatem acquirunt.*

4. *De Dysenteria ea præsertim quæ à nimia oritur repletione locus est notandus apud Hippocratem de generationis & curationis modo, Post nimiam repletionem (ait) alui fluor fit cum alimentum corrumpitur. Vide plura lib. 3. de Diæta.*

5. *Quid enim hoc est vertere* τὴν δυσεντερίαν, *difficultatem intestinorum.*

6. *Vnde* ἐκπιεσμὸς, *Gallis dicitur,* expression. *Et* ἐν τῷ ἐκπιεσμῷ, *si materia mitificata fuerit, exigui admodum sunt dolores, ad quos facit ambages & anfractus intestinorum.*

7. *Lac & alia id genus Dysentericos aliquando offendunt.*

8. *Hippoc. sect. vltima 2. Epid.* In turbatione ventris fabas co-

ctas dato, si supernæ ventris partes valdè biliosę non fuerint.

9. *Galen. Ridet opinionem Herodoti, & Dioscoridis qui arbitrantes quouis tempore Dysentericis astringentia ex vsu esse, & nil nisi astringens dari aut subiici oportere, ideo adipem anserinum, & alia medicamenta contemperantia & consolidantia, astringentium ex numero esse dicerent ex eo quod viderent Dysentericis conferre.*

10. *Cum in dysenteria sit excretio parua & frequens, ideóque sit symptomatica, faciundum est, vt contra sit rara excretio & magna. Id quod medicamentum purgans ritè institutum præstabit.*

11. *Galen. explicans cur mictio noctu plurima paruam significet deiectionem, ait ex eo Aphorismo nos curationem petere posse alui humidioris & siccioris. Si humidior, exigua potio sit, & multa ad renes deriuatio: si sicca aluus, maior potio, & distributio ad renes prohibeatur. Si itaque ex eo aluum lubricam esse existimes quod quis dysentericus sit, fortasse falli possis. Nec propterea & à liquidis est abstinendum, nec deriuandum ad renes. In hoc errant plerique. Immo si deiectionis materia potest reddi meabilior, & liquidior, non tot tormina excitarentur. Itaque quæ hoc loco dicuntur, valdè notari debent.*

CONSILIVM XXIV.

De Voluulo.

IOANNES LE CHARRON, voluulosus factus à prolapsu intestinorum in scortum [1]. Manus adhibita, reposita intestina: Restitutus. Sed postea excreta est à medicamento innumera humorũ colluuies priùs mota, sed non promota. Et id in voluulosis notandum est, licet periculum præsens vitatum sit, metuendum nisi sequatur multa excretio, & reuocetur omnino motus humorum deorsum, qui sursum ferebantur motu peristaltico intestinorum vitiato aut impedito. Maximè verò dandum rhabarbarum vt os ventriculi prius læsum ac infectum roboretur.

Mesuęus obseruauit multa symptomata comitari solita eos qui à voluulo liberati sunt, qui tamen à futuris malis omnino liberi non sunt.

Et quia totus venter inferior commotus est, non prius secu-

ritas conciliata erit, quam ſequatur alui profluuium aut ſponte, aut arte procuratum.

Nec enim in iſto morbo cani debet triumphus ante victoriam. Vnde mortui ſunt incuria iſta, de quibus Medicus ſecurus iam erat.

Ne ſe exponat aëri, neue in victu peccet. Et in locum vacuum poſt vomitiones chyloſas & ſtercoraceas ſubit ambiens torminum magnorum author. Voluulo defunctos & iam conualeſcentes, tanquam puerperas curabis poſt vitatum præſens periculum. In D. Du Peron erat lapis in inteſtinis perforatus vt liquidiori materiæ via pateret. Aër ſeſe in vacuum locum inſinuauit. Dolores implacabiles oriuntur & antecedentibus ſæuiores. Vide quantâ ſit opus cuſtodia.

Voluuloſis à prolapſu inteſtini inutilia medicamenta laxatiua per os ſumpta, augent potius malum & obſtruunt.

Si humor ſit obſtruens, ſique non ſit inflammatio magna, hieræ primæ debentur aut in potu, aut in forma boli.

Induratæ fæces hamo aliquando extrahendæ. Iniiciantur per longam fiſtulam olea chalaſtica: imò iuuaret flatus excitare & immittere vt inteſtinum dilataretur, & ea dilatatione aliud ad ſe ſe retraheret. Frequentes clyſmi, & acres, & exigua quantitate.

Aqua Theriacalis & vinum conferet, quia inficiuntur ſpiritus, vnde animi defectiones & ſudores exoluentes. Sed dices voluulus an eſt craſſorum, an tenuium inteſtinorum tantùm vt vult Galenus? nam ex Galeno elicere poſſis tenuium inteſtinorum inflammationem non poſſe viam præpedire. Nam corporis tenuis inflammatio non poteſt ſpatium effatu dignum replere[2].

Vide Conſilium 31. lib. 1.

ANNOTATIONES.

1. *Ad materiam de voluulis pertinet illud Hippocratis lib. 2. Epid. pectinum ruptiones quæ circa pubem fiunt, vt plurimùm ſtatim innoxiæ. Quæ verò paulùm ſupra vmbilicum in dextra parte ſunt, hæ ſunt doloroſæ, anxioſæ, &* κοπρεμημετοι, *id eſt ſtercoris vomitum inducentes. Quem locum volunt intelligi de cæci inteſtini interceptione circum vmbilicum ob ruptionem peritonæi. Tumor eſt quidem exiguus,*

sed exitialis vt in ea muliere obseruatum quæ incola domus erat ad insigne fontis.

2. *Iste voluulosus Io. Le Charron, euasit quidem tunc. Exactis aliquot post annis alio morbo interiit. Aperto cadauere obseruatum est, mediam quandam partem intestinorum, & mesenterij rupto peritonæo in scortum amplissimum, & omni fide maius prolapsam, vt etiam inde retrahi nequiret. Et ista prolapsio erat illi naturalis, intestináque tanquam in loco natiuo & augebantur in scorto & nutriebantur.* 1591.

CONSILIVM XXV.

Ad Ptyalismum pro Comite de Chaulne.

ASsis quam elixis vtendum potiùs: Potulenta parca manu sumenda: vini albi, & vaporosi rarior vsus esto.

Vitanda quæ vapores multos summittunt, suffitus & odorata, caput parciùs calfaciundum: à pastu moderatè corpus exercendum, cœna frugalior prandio. Crura & pedes fricari debent manè. Aliquando laconico prudenter vtendum est.

Corpus validis medicamentis non est agitandum nec pilulis.

Conserua rosarum cum rhab. in vsu esto. Cucurbitulæ sæpè applicandæ.

Mane prolectāda pituita apophlegmatismis paratu facilibus Errhinis omnino abstinendum non est.

Tabellis vtendum. Conserua rosarum frequenter vtenda mane, & hora somni.

A pastu drageta communi vtendum, aut miua cytoniorum sensim liquefaciunda in ore.

Caput fricandum sacculis moderatè.

Suffienda capitis sunt ornamenta. Decoctum radicis schynæ nonnunquam vsurpandum.

Exercitationes, cursus, saltus, equitationes, insolationes eiusmodi molestum ptyalismum proritant magis.

Ad eam rem valet Opiata sequens.

℞. *Omnium rad. aperit. an.* ℥ *i. eryng. & enulæ camp. an.* ℥ ß. *beton. stæchad. melissæ, mercurial. saluiæ vitæ, bipinellæ, vngulæ caballinæ. an. m. j. hyssopi. p. j. iuiub. sebesth. pruna damas. an. m. x. passul. corinth. glycy. an.* ℥ *j. seminis pæon. sesel. citr. an.* ʒ *i. cortic. citrij cond. & con-*

ſeruæ acori. an ℥. ſ. fiat decoctio in qua, bull. foliorum ſenæ. ℥ iij. adde extra ignem caſsiam & infuſum ℥ vj. rhab.

CONSILIVM XXVI.

Pro impotentia ad Venerem.

Æger arrigit, ſed verpus mollior poſt manet ſic non ſubit, nec ſemen eiaculatur.

Id fit aut vitio inſtrumenti, aut totius corporis morbo, aut ſeminis defectu, aut eius inefficacia, vt minus turgeat, & minus ſpirituum contineat, ac minùs penis in ſua contentione & tenore maneat.

Videndum num olim aptior fuerit, an non procliuis ad libidinem, vt poſtea natura imbecilliore reddita, minùs promptus fuerit.

An non doluerit aliquando partes iſtas, an non ſuffitum ex cinnabrio, aut conſimilibus paſſus fuerit.

An non vitio diætæ, vt ſi vinis tenuioribus vtatur, & rebus liquidiuſculis; & an non parcius edat, vt ſufficiat ad alendum tantum, non ad nutriendum.

Congredietur loco & tẽpore, non crudus alioqui ineptus erit.

Coeat poſt multam titillationem, & cum retenta vrina & meiendi ſummo deſiderio, illito priùs pene medicamento ordinato.

Nimium bona habitudo efficit aliquando ineptitudinem iſtam, vel quia corpus totum abſumit, & in alimentum conuertit, vel quia vaſa fiunt anguſtiora præ mole corporis & pinguitudine, vnde ſeminis quædam ſuppreſſio. Quemadmodum Hippocr. animaduertit nutrices nimium obeſas & ſucculentas minùs lacte abundare. Rationes alibi expoſuimus.

Acetata, & olera multa fugitanda. Non ieiunet. Non ſe nimium impleat, tum ne inde cruditas eueniat, tum ne reuocatus ad ventriculum & partes adiacentes calor, deſerat teſtes & partes ſemini mitificando deſtinatas.

Nimia cura & ſolicitudo obeſt, auocantur enim ſpiritus. Tales erigunt, ſed cadit erectio.

Vſus piſtaciarum frequens commendatur plurimum.

Puluis pudendi Tauri. Cerebrum paſſerum.

Ad id conferet plurimum Opiata sequens.

℞. Diasatyr. ℥j. conserua eryng. ℥ſ. ginzib. conditi. ʒj. ſ. rad. bulbi ascalonij. ʒ iij. semin. erucæ, pastin. & fraxin. an. ʒ j. renum scincorum ʒ ij. confectionis Alkerm. ℈ iiij. conseruæ anthos ʒ iij. cum syrup. conseruatio. citrij: fiat opiata vtenda ad quantitatem nucis mosch. hora somni.

℞. Aqu. vitæ ℥ ij. macera seminis staphisagriæ ʒ j. foueatur verpus & perinæon.

CONSILIVM XXVII.

Pro vxore D. Poille, in imbecillitate visus, aut potius caligine.

VSus frequens pilul. comm. aliquando paulo vehementiorum capitis frictiones. Puluis ex coriandro, fœniculo, similibus.

Opiata ex mithridat. conserua summitatum fœniculi.

Aqua in qua maduerit cinnamonum. Vitanda aqua valdè frigida, nam lędit spiritus & ventriculum.

Sanguis palumbis instillatus. Decoctum schinæ. Pedum lotio cum cephalicis.

Insuffletur cinnamomum & saccharum candum, aut fœniculum. decoctum fœniculi & ocularium ad fouendum oculum, corpore mundo. Aqua ocularis distillata, addetur mel anthosatum & commune. Masticatoria.

CONSILIVM XXVIII.

Pro herpete cum serpigine.

CVM dirus quidam herpes cum serpigine brachium sinistrum, pręsertim infra cubitum, & totam manum fœdaret, iam annos multos sæuiens, vt etiam iam parti inducta diathesis

videretur, postquam concepit, hoc malo liberata pars visa est, immo suus nitor restitutus. Vnde hoc? Sed aquea quædam per vterum, aut per sinum pudoris excretio contigit, vnde tandem tertio aut quarto mense abortiit. Fœtus velut semisideratus videbatur humor qui olim in manum sæuiebat, vterum appetiuit, non tamen eum læsit, sed id quod in vtero erat afflixit. hinc aborsus causa. Circa eum affectum hæc agitabantur.

Id quod in brachio isto efflorescebat, an per diadochen erat, an per apostasin. An morbus erat. Si erat vitium confirmatum & diathesis, cur nitidior cutis apparet, tanquam extincto malo. An humor talis in corpore gignitur? An eam malam qualitatem in manu pruriginosa acquirit? Si enim purus affluebat & reuocatur aliò, quid inde periculi?

Vt sit apostasis, fieri debet repente. Si sensim fiat & multo tempore, nec est exanthema, nec apostasis, sed morbus Hippocrati. Quod hîc fit, remanet enim vetus fomes mali & in corpore & in parte.

Allata historia Atheniensis apud Hippoc. huic erat prurigo, & cutis leprosa: Vsu balnearum naturalium cutaneus affectus curatus est, hinc Hydropicus factus interiit. *Malum externũ citò curare non oportet.*

Allata historia mulieris cui caput dolebat cum vterum non ferret, &c. Causa hæc eius rei videbatur, quia fortè erat biliosa, & bilis in vtero aut circum vterũ erat quæ summittens sursum vapores dolorem capiti inferret. Cum vtero gerebat: sanguis & spiritus reuocatus bilem temperabat. Hinc doloris capitis vacuitas.

Item notatus locus Hippo. quod cum mulieres puræ concipiunt videntur grauius affici quàm impuræ. Quod huic nostræ mulieri contigit. Nam cum habeat corpus penitus impurum, pro ratione impuritatis non habuit malè initio conceptus. Aliæ enim mulieres quæ sunt puræ habent grauiora symptomata. Verum tamen est quod etiam grauidæ perpetuò humidiores erant partes pudendæ ob speciem quandam ῥευματισμοῦ.

Et malè ominabamur fœtui. quod contigit. Puer enim editus velut exustus erat & tabo infectus. Illud enim Hippoc. valet. Qualia patitur mater vtero gerens, talia & puer. Immo apud Hippo. editus est puer vlcus habens in coxa, quoniam præter rationem suppressis mensibus, mater conceperat. *Lib. de natura pueri.*

CONSILIVM XXIX.

Pro socero nostro velut semitertiana laborante.

OBseruatione dignum est quod quidam annotarunt hemitritæon accidere Ecclesiasticis, quòd initio propter labores magnam bilis copiam congerant, deinde pituitam. Et ea pituita continuam quotidianam & tertianam intermittentem parit. Hoc dictum quadrat ægro nostro. Is enim, si quis alius vtrunque humorem gignit. Et is humor erat veluti segregatus à massa sanguinis, & aliquo loco stabulabatur fouebátq; febrem.

Si febris focus esset circum pancreas, & ventriculum, aut vomitiones aut nauseæ adessent. Hæc non adsunt. Ergo focus febris alio consistit loco.

Semitertiana, periculosa, quod non solùm stomachum & partes neruosas attingat, verum veternosos facit, & cum deliriis annexas habet vigilias, resolutiones & syncopas [1].

Si continua est quotidiana cum intermittente tertiana cur vno die sunt duæ accessiones? [2] Nisi fortè ille paroxysmus, qui sine rigore est & frigore, sit tanquam quotidianæ indicium: nō tamen est quid periodicum. Sed cū quotidiana remittat, deinde exacerbetur, illa exacerbatio est principium primi paroxysmi, & manifestus paroxysmus est tertianæ intermittentis. Arculanus vocat paroxysmum secundum semitam introitus, quia paulò ante præcedit alterum paroxysmum tertianum. [3]

Ostendimus (ait Galenus) à bilioso & pituitoso succo febrem cum horrore venientem proficisci (id est semitertianam) Hęc enim κατ' ἐξοχὴν dicitur φρικώδης. Eam verò quę caret horrore, à bilioso quidem, sed eo lentiore & coctu difficiliore, quam ferunt principum partium esse inflammationem. Et hæc febris dicitur potiùs τριταιοφυής. Sic febres τριταιοφυέας, à bile lentiore esse vult, statuitque vnum humorem, duplicem verò semitertianæ. Cōtra alio loco cum loquitur de febribus: Quę τριταιοφυέες dicuntur, ait, *Generantur istæ febres non ex succo vno, sed pluribus, quorum calidior febrem acutam succendit statimque discutitur. Quæ dum cor-*

Ad part. 5. sect. 3. li. 2. Epi.

Ad part. 25. sect. 2. lib. 1. Epid.

pus tenet contingit frigidioribus corrumpi ac putrescere, iterùmque ex illa remissione accenditur febris. Sic vno loco statuit vnum humorem febris ἡμιτριταιοφυέας causam, in altero duos succos. At bifariam dubitationem istam eleuare oportet. Vno modo quod cum ait duos succos causam esse istius febris, maximè id intelligendum est cum sunt ex interuallis horrores, aut parui rigores, & manifestæ reduplicationes. Cuius generis ἡμιτριταιοφυέας, febres explicauit in Epid. loco allegato, vel dicemus bilem quandam benigniorem esse causam febrium ἡμιτριταιοφυέων [4] maximè earum quæ potius accedunt ad eas de quibus Hippoc. in Aphor. Quæcunque febres non intermittentes tertia die fortiores fiunt, &c. in iis enim remissio est manifesta secundo die, altero paroxysmus manifestus. *Par. 2. sect. 2. li. 1. Epi.*

Si in febribus horror est manifestus, an humor propterea est in venis? Credibile est humorem nempe bilem quæ facit intermittentem tertianam in hemitritæo ferri ad genus neruosum, & facere non rigorem, sed horrorem qui medius est inter frigus & rigorem, & qui per se non est proprius humoris biliosi. Sic Hippoc. obseruat febres continuas tertianarum more inuadentes in quibus sunt parui rigores inordinati (id est horrores) & tamen non erant intermittentes licet rigores essent. Sic horror iste potius videretur ob pugnam duplicis materiei contrariæ oriri, bilis & pituitæ, quam ob delationem in habitũ corporis, vt fieri solet in reliquis febribus. Sed quomodo in continuis febribus contingant rigores ex interuallis alio loco explicauimus. *Lib. 1. Consil. meorum ad Consil. CX,*

Febres à forti obstructione sunt continuæ symptomaticæ, & à materia extra venas, vt patet ex Galeno in quarto Aphorismorum.

Nescio cur Hippocrates animaduertit tabidos, & eos qui morbis longis detinentur præcipuè semitertiana laborare. *Parti. 5. sect. 3. lib. 1. Epid.*

Sic cum morbus fit longus Medicus obseruet num quid sit semitertianum, vt mos, motus morbi, symptomata & periodi annotentur.

Nec obest obiicere quod in morbis longis & tabescẽtibus [5] : horror non adsit, qui κατ' ἐξοχὴν, facit febrem semitertianam horrificam, nam Galenus tali obiectioni satis fecit: *Si tabidis & aliter diu ægrotantibus solet accidere hæc febris, fortè licet horrore careat, semitertianam vocabimus, si die secundo iterum inuadat.* Tamẽ *Com. ad part. 5. sect. 3. li. 1. Epi.*

id potius dubitanter dictum eſt, quàm abſolutè pronuntiatum, quanquam valdè probabile eſt. *Et vt res certiſsima ſit ſatius eſt illud tenere quod ante aſſertum eſt, Quæ febris ad integritatem non venit, ſed horrificas primo die facit repetitiones, altero ſimplicem vnam acceſsionem, ſemitertiana vocatur, ſi autem ſimpliciter tertio quoque die inuadat, dicitur propriè τριταιοφυής.*

Part. 23. ſect. 2. lib. 6. Epid.

Comm. in 6. Epid. includit nomine τῶν τριταιοφυέων, & ſemitertianas, & longas tertianas. Quod videtur falſum. Sic vox διέπη, videtur aliter meo iudicio interpretanda.

Eodem loco febres τριταιοφυέας, medias ſtatuit inter ſemitertianas, & tertianas illas in quibus aliqua eſt intermiſſio.

Verum quod ad therapiam ſpectat quæſtio nunc non minoris neceſſitatis quam voluptatis moueri poteſt.

An laborantibus ſemitertiana cõtinua habente paroxyſmos tertio quoque die, aut tritæophyea ipſo die tertio quo reduplicatio fit, aut vena ſecari, aut medicamentum dari tutò poteſt? Id enim in religione non eſt apud noſtros. At fortaſſis malè. Si enim in afflictione ipſa, ſi in paroxyſmo cibum dare nocet, cur non & purgare, & medicari? Immo Galen. explicans cur febris diurna ſit longior quàm nocturna & deterior, ait ideo diurnam eſſe & deteriorem & longiorem quod cum diurna eſt, oportet de nocte medicari, quod incommodo non vacat. Item quod conſtringatur corpus tum cum digeri debet. At dum viget morbus non difflatur corpus, ſed inclinante acceſſione. Viget interdiu, de nocte digeſtio fieri debet. Non fit ob noctem. Contra in nocturna. Nam interdiu diſcutitur quod nocte coctum eſt. Tertia ratio, ſi cubant interdiu, nocte non dormiunt maximè verò ob curationem: ſi non cubant veſpertilionum vitam agunt. Nam nec nocte, nec die dormiunt. Sic temporis diuturnitate, & defectu ſomni, & defectu digeſtionis ob noctem quæ aſtringit, & ob intempeſtiuum curationi tempus tabeſcunt. Sed quærat quis cur de nocte non difflatur corpus? Id etiam ad arthriticos extendi poteſt. Vide quanta ſit cautio Galeno in diurna febre aliquid moliri, vt etiam tempus ipſum nocturnum expectet ad medicandum.

ANNOTATIONES.

1. *Semitertiana funesta est Cacoëthia, inflammatione, symptomatum vehementia, difficultate curandi. Est duplex focus & inaequalitas tanta, vt Medicus non facilè curandi occasionem capiat.*
2. *In semitertiana vno die est exacerbatio quidem cum horrore, sed is leuior est eo qui contingit altero die. Febres autem continuae synecheis habent etiam paroxysmos. Et quod cum madore quodam quotidiana repetat seu exacerbetur, illud est proprium quotidianarum.*
3. *Quid? nonne qui laborat tertiana febre etiam pituitam habet multam? Immo in omnibus est & bilis & pituita. Credo in semitertiana putrere duos humores aequaliter ferè potentes & abundantes. Et id facit ad hemitritaei generationem & malum morem. Vnde illud Galeni Com. in historiam de Philini vxore, Pessimi sunt morbi in quibus bilis & pituita redundant. Quibus succis redundantibus semitertiana succedit. lib. 1. Epid. Et ad hist. de Sileno, multo grauissimi simul morbi in quibus pituitae, seu succi crudi magna copia, & simul bilis colligitur propter ἀντιδείξεις in curatione.*
4. *Febres περιπνοώδεις duorum sunt generum. Nec enim (vt vulgò creditur) omnes sunt malae, quia continuae: sed sunt quaedam quae quodammodo ad Tertianas accedunt.*
5. *Tabescentes febre hectica laborant continua. Et tamen Galen. obseruauit quibusdam tabidis adiunctam febrem tertianam, Hippoc. quintanam. Fortè quinta haec à materia esse videtur longè à venis semota, aut in pulmone coercita.*

CONSILIVM XXX.

De Febre continua.

ILlustris Domina febricitauit assidua febre. Aluus erat liquidior. Febre carere visa est. Recruduit sequenti die febris. Iactationes, lingua tremula. Decimo quarto, mors dextrum Hypochondrium molliter tendebatur.

Relictis multis, quorum demonstratio ex superioribus duci eruíque potest, in ea tantum parte laborabimus in qua quis du-

bitare poteſt qui fiat, vt qui febre aſſidua laboret duobus ſæpè tribúsve diebus, fiat ἀπύρετος, & quodammodo reſtitutus, deinde denuo febricitet, & eodem modo die decimo quarto, citiùs tardiúſve iudicetur, ac ſi nulla interiecta ἀπυρεξία, febris interciſa interruptáque non foret. Vnde iſta ἀπυρεξία? an reuera talis exiſtit? an tantum apparet, & reuera non eſt? Si eſt, quomodo fit, & cur dierum criticorum certitudinem non tollit & infirmat. Si enim morbus iudicandus fuit die decimo quarto, & æger febre vacauerit duos tres ve dies, an iudicium erit diei decimi quarti? Iſta interiecta & interpoſita ἀπυρεξία cõtinuitati & ſeriei dierum ſtato ordine progredientium officere videtur? Quoniam id ambiguum exiſtit, hîc veluti honorarius arbiter & interpres exiſtam, vt quid ea in re ſit ſequendum, facilè percipiatur. Ac primùm hiſtorias recenſere operæ pretium duco, in quibus febris aliquam vacuitatem in aſſiduo continuóque cauſo, Hippocrates obſeruarit. Deinde quid ea de re Galenus ſtatuendum putet, explicabo.

Philiſcus continua febre afflictus die tertio mane & ad meridiem febre viſus eſt liber eſſe.

Clazomenius viceſimo iudicatus, non ſudauit, à febre liberatur viceſimo ſeptimo coxæ dolor. Non meminit dierum interiectorum.

Qui in dealcis horto habitabat, vndecimo die febre erat liber, ſudauit, duos dies integros intermiſit, febris die 14. rediit, Item die viceſimo liber à febre fuit, & tamen 40. die eſt iudicatus.

Euryanactidis filia ſexto die liberata fuit febre, non ſudauit, iudicata eſt. A iudicatione die 7. riguit. Decimo à ſudore quem habuerat, delirauit, confeſtímque ad mentem rediit. Cum diem intermiſiſſet duodecimo multùm delirauit. Denique die ſeptimo à quo ita multum delirauerat, interiit: id eſt, totius morbi die decimo nono.

Circa hanc hiſtoriam duo obſeruanda, prius quod abſoluta fuit intermiſſio, Poſterius quod cum intermiſſio fuiſſet aliqua, & die duodecimo deliraſſet & febricitaſſet, ſeptimo die ab iſto duodecimo ad mortem iudicata fuerit. Et Galen. Comm. in iſtam Hiſto. ait, non eſt cur pleniùs quæramus de diebus criticis cum hi nullum habeant ordinem, quandoquidem mortem attulit, & deſtillatio à capite, & innatum tabidum. Quaſi

velit à duabus hisce causis dierum ἀπυξίαν, & confusionem inductam esse.

Parius etiam die centesimo obiit, die 34. & 40. febre liber fuit.

Anaxion vicesimo sudauit, febre liberatus fuit, die 17. febris rediit, die 34. iudicatus.

Hermocratis verò historia non omittenda est, immo celebranda, quoniam ex eius Commentario deducetur ratio omnis quæ valebit ad id illustrandum de quo quæritur. Textus hic Hippocratis, die 7. grauiter habuit, sub diem vndecimum omnia illi visa sunt remissa esse. Die 14. à febre erat liber, non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, vrinæ tenues. Dies 17. febris rediit, in sequentibus diebus incaluit, febris erat acuta. Die vicesimo est iudicatus, à febre liberatus non sudauit. Die 24. incaluit. Proximis diebus acuta febris, lingua combusta, die 27. mortuus est.

Ac primùm obiiciamus Aphorismum istum, febres quouis modo intermiserint periculum abesse significant. Et tamen Hermocrates interiit, & alij plerique in Epidemiis, quibus tamen in febre continua fuit ἀπυρεξία. Et sic intermittit quouis modo. Immo Hippocrates vtitur verbo intermissionis. Cur ergo perniciosus illis fuit morbus? fortassis maiore id eget distinctione. Nunc audiamus Galenum de ista vacuitate febris in febre assidua, vt iis satisfiat quæ primo loco posita & quæsita sunt. *Aph. 43. lib. 4. Aph.*

Primùm in Hist. de Hermocrate, cum dies septimus valdè molestus fuisset, vndecimo die omnia remissiora visa sint, ita Gal. *Rectè Hippocrates adiecit, visa sunt, nec dicit absolutè, mitiora fuerunt. Nec enim potuit ex periculosissimis signis subito, cum eadem permaneret humorum cruditas, ad meliorem statum deuenire. Maximè cum nil eluxisset decretorij die vndecimo, quod tamen eo die sæpè fit.* Quod autem sit signum exitiosissimum, fuit sopor qui vel summam imbecillitatem significabat, vel refrigerationem summam, addo & δίψαν, ob febrilem æstum id quod Galenus non animaduertit, Hippocrates verò obseruauit.

Galenus abundè quæstionis scopum tetigit, Com. ad part. 8. de Hermocrate, nam cum Hipp. ait, die 14. non sudauit, febre liber fuit, idem est ac si dixisset, visa sunt omnia remissa, & tamen reipsa talia non sunt, non sudauit, non fluxit sanguis,

non erupit parotis,infida eſt enim morbi intermiſſio,aut potius remiſſio, Græcè ῥαστώνη, quæ vox notanda eſt, vt eo loco vocat, quanquam Hippocrates manifeſtè dicat, febris intermiſit. Eſt enim ſine ratione alleuatio. Et Galen. in Comm. ait die 14. & 20. perfectè febrem ceſſauiſſe. Et vulgus Medicorum gaudet ſi qua videatur alleuatio, tametſi ex ſymptomatis pernicioſis proficiſcatur, neſciens cum natura enecatur & extinguitur calor inſitus, tales ſolere accidere affectiones, id eſt, febris intermiſſionem aut remiſſionem ſine ratione. Eodem modo contingit in tumoribus. Nam cum pus fit dolor fit & febris inaugeſcit quòd natiuus calor tumores immutet: Si à coctione reuocatur natura,aut ipſa propter imbecillitatem abſtinet, nec laborant, nec febricitant niſi perparum[4]. Et ſi pus fit & expurgatur præcedente & febre & dolore, pars fit ſalua: Si ſuppuratio, ſi febris, ſi dolor abeſt, pars aliquando putreſcit. Idem contingit febricitantibus cum ſine ratione alleuantur, & febre vacant cum tamen præceſſerint ſigna peſſima. Tandem concludit Galenus: Quò commodiùs ægri habere videntur cum alioqui ſigna præceſſerint pernicioſa, hoc morbus multò deterior eſt exiſtimandus. Et Galen. citat Hiſto. De quibuſdam qui cum peſſimè haberent cũ morbus deſæuiſſet, & fractus fuiſſet, Medicis & vulgo reſtituti putati ſunt, immo iam ad munia obeunda redibant: paulò poſt redeunte morbo ſublati ſunt. In quo falli non oportet, nec ita ſecuros nos de morbis eſſe oportet. Sic quando die 20. ceſſauit febris id peſſimum fuit ſignum, quia natura debebat potius nouo excitato paroxyſmo aggredi coctionem.

Idem Com. ad par. 17. ſect. 2. lib. 1. prorrh.

Et notandum id maximè quod ſcripſit dum reddit rationem cur die 17. febris inualuerit acutáque fuerit, id acceſſit (ait) non ratione caloris natiui, ſed propter putredinem accenſis πυρετωδῶς, humoribus. Itaque vbi feruor diſcuſſus eſt, à febre homo vindicatus eſt die 20. ſed ſine lege ac ratione. Sic hoc ſuſpectũ fuit. At dices, quomodo ſciam paroxyſmum iſtum à natura vi caloris natiui intendi, non autem id totum à putredine ſola eſſe, & quaſi ſignum extincti caloris natiui (nam cum paucus eſt calor natiuus febres fortes non fiunt) id declarabit pulſus. Ideo quia Hipp. ſphygmicam contemplationem omiſit, nobis difficile eſt ex ſcriptis eius ad cognoſcendum, quibus id ſignis percipi poſſit[7]. Tandem concludere oportet & 20. die & vndecimo

cimo istam alleuationem suspectam omnino esse, cõmodiúsq; videri habere ægros cum tamen non ita sit, sed vulgus falsò decipiatur, quod extincto calore natiuo febris deserat ægrum, & quod reaccendatur eadem, fiatque καυπεισμὸς, quidam (vt loquitur) non vi naturæ, sed motu ipsius humoris, vt id totum symptomaticum sit; Ac credibile est pulsus frequentes esse, sed admodum paruos & humiles. Contrà si natura valeret, & ipsa aggrederetur aliquid, pulsus alius foret. Item quòd malignus sit ad finem morbi paroxysmus, id ipsius naturæ postremum conatum indicat.

Eam ipsam rationem de aucta febre ob motum ipsius putredinis, & febris vacationem ob extinctionem caloris naturalis, Galen. explicat dum docet, cur Pythion, cum acuta febre laboraret βραχύπνυς, factus fuerit[6]: Quia, ait, primo die calor febrilis per putrescentes humores accensus ipse quidem digestus est relicto natiuo ita infirmo, vt prius extingueretur, quam febrilis calor denuò accenderetur, velut feruefactis qui putrescebant succis. Sect. 5. lib. 3. Epid.

Quid? vidimus aliquando febres quatuor aut 5. dierum vehementissimas cessauisse, sine sudore, aut manifesta excretione, & tamen nil inde periculi secutum est. Fortè si repetiisset iste tam grauis paroxysmus, & nil commemorabile apparuisset, ægrum sustulisset. Vel id contigit, quia calor natiuus non est affectus, & debilis eo modo qui dictus est ante; præterea non adsunt alia pessima signa quæ aliis comitata mortem afferre solent.

Porrò ex superioribus dictis patet bifariã magnos esse paroxysmos, febrémque magnã, vel sola humorum putredine & caloris febrilis auctione (id quod Galenus vocat humores accendi πυρετωδῶς) vel propter vim naturæ & caloris natiui copiam. Priore modo vires sunt infirmæ, Posteriore sunt validæ & potentes. Priore modo aliquando febris exigua esse videtur, sed id est potius signum fractæ naturæ & exhausti caloris contra naturam. Vix enim febris est magna præsertim cum robusto pulsu quin aut sit naturæ lucta, aut caloris naturalis copia & vbertas: Et tamen incidit aliquando paroxysmus & auctior febris cum id sit potius motu morbi & humoris quàm naturæ. Et tunc post paroxysmum istum natura succumbit, & mors aduentat, decipiunturque Medici. Prius enim extinguitur calor naturalis

quàm denuo febris accendi possit[7]. Quęstio nunc est, Si magnus pulsus, si febris insignis, si symptomata vigent, si æger æstuat insigniter, si sitit, an Medicus aliquid tentabit euacuando, aut purgando? Fortè morbus tunc consistit, in vigore est, pus fit (id est in pepasmum incumbitur in toto genere venoso) oppugnatur qualitas materialis quę tam vehementem paroxysmum intulit, sinendum id naturæ, non reuocanda, solus etiam emanãs sudor plus proficiet quã quiduis quod agitare queas. Si tu reuocas naturã ab instituto, criseis interturbabis si interturbas, secretio non continget bona post coctionẽ. Vt mirũ non sit purgatione immodica & detractione sanguinis morbus imminui, ac hebescere videatur, sed postea nõ amplius eluceat vis naturæ & ipsius aggressio in sultúsve, vnde acutus morbus ἐκ μεταπτώσεως, longus fit. At satius esset breuiùs & acutiùs ægrotare. Cum enim natura morborum sit Medicus, plus efficiet coquendo & secernendo intra paucos dies per modum κρίσεως, quam nos vacuando, purgando, & humores innoxios agitando, & quasi camarinam mouendo pro crisi & pręcipiti iudicio inducere τὴν λύσιν. Immo (magno Medicorũ opprobrio) id obseruatur sæpè iis qui valida sunt natura, & quæ non facilè quatitur, affligitúrque, morbum febrémque eodem fere tenore progredi & perseuerare, licet omni remediorum ope aduersus morbum pugnatum sit) & fœliciter crisin in 7. aut 11. aut 14. diem incidisse. Quod si natura sit debilior, & minimè medicationibus assueta, frangitur quidem medicando vis morbi, sed protrahitur quia naturæ demptum detractúmque est calcar suum, detractus stimulus quo solicitata beatas ac fœlices crises miraculo quodam intentare solet. Sic non abs re Hippoc. toties celebrauit, initio quidem agitandum aliquid, quiescendum vero cũ omnia consistunt. Contra fit hoc tempore, nullo enim non tẽpore aliquid agitatur; etiam in vigore quidam phlebotomiam celebrant vehementia morbi adducti, minimè rati, augeri symptomata ad victoriam naturæ & aggressionem, non propter deteriorem statum morbi, & causæ morbificæ potentiam. Et initio morbi natura opprimitur tantũ à causis morbificis, in vigore à symptomatis. Symptomata enim sunt fortiora, dispositio morbi non est fortior, sed melior est quam in morbi initio pręsertim si morbus salutaris fuerit. Id est, cum natura coquat humorem, & fit lucta inter morbum, & naturã, non mirum si ve-

geant omnia, & augeantur symptomata, conditio tamen morbi & causæ morbificæ est melior, quia natura est potentior & victrix futura est, & si tum ab opere naturam reuocas, quantum in commoda ægri pecces, ipse videris.

Nunc reuocemus ad hypothesin id quod dictum est, & quæramus de pleuritide an prout augetur & dolor & febris, consilium capiendum est detrahendi sanguinis. An non auctio & doloris & febris fit ob pepasmum? At quis dubitat quominus in pleuritide sit expectandus pepasmus, & ei studendum. Cum autem augetur & febris, & dolor, fortassis natura aggreditur coctionem. Et detractione sanguinis à penso reuocatur. Vt mirum non sit si plerique intereant in quibus potius supersedendum fuerat tam frequenti venæ sectione.

ANNOTATIONES.

1. *Cum in febribus Hypochondrium dextrum molliter tensum est, scias febrilis affectionis originem hîc existere, Galen. histo. de Hermocrate.*

2. *Vide num sit idem iudicium quod & de septimana, & nonana de quibus Hippocrates part. 7. sect. 3. lib. 1. Epid.*

3. *Vbi tertius & quartus dies paria habent symptomata, & signa in acuto morbo breui iudicium expectabis.*

4. *Hoc ex loco patet Medicos terreri non debere cum ægrum diuexari agitarique viderint augerique symptomata. Hoc enim naturæ aggressionem significat. Quod dum fit, maior quædam vis fit naturæ, & sinendum donec virus, aut partem materiæ superarit. Id quod in omnibus morbis fieri credendum est.*

5. *Inter cætera patet apertè ex Galeno ad part. 10. & 12. De Hermocrate, qua ratione vulgus decipiatur ratum ἀπυρεξίαν istam, bonum esse signum: Item docet cur febris quæ euanuisse videtur, reuertatur.*

6. *Inter cætera hic locus annotandus. Vnde hoc anno 1587. Multi interierunt ferè nulla febre præsente (quoad pulsum) quia calor febrilis digeritur, remanet naturalis ita infirmus, vt prius extinguatur, quàm febrilis calor denuo reaccendatur. Sed est falsa opinio ἀπυρεξίας. Remanet enim squalor nescio quis & siccitas linguæ. Et sensim ægri intereunt. Et Pellicarius Maclouius paulò post septimum visus est restitutus, deinde die vndecimo extinctus est.*

7. *Vidimus enim plerósque è medio sublatos quibus Medici spem pollicerentur salutis, falsò inducti febris lenitudine & paruitate. At parua*

erat febris inopia caloris naturalis, & natura imbecillitate, non causæ imminutione & caloris contra naturā victoria, in quo pulsus ad naturam rediisse videtur. Ideo fortasse doctrinam sphygmicam neglexit. Item caloris acris sensus non erat qui prius.

CONSILIVM XXXI.

De Causo.

ÆGri tres simili penè febre laborauerunt. Causus erat nō verus qualem descripsit Hippo. Aluus libera erat, sed nil proderat, aut parum ea excretio. Cruditas multa, tenuis & biliosi humoris aut seri potius vis interdum apparebat.

4. Acut.

Primum de foco: De siti, alui libertate in febribus continuis, vrinis aut tenuibus, aut crassis, de Phlebotomia & purgatione post phlebotomiam, & quod venæ sectio aliquando præferri debet, febrium ardentium focus est gibbum hepatis, ieiunū intestinum os ventriculi, venæ ventris, pulmo quoque & pulmonis venæ. Dubitant quidam an pulmo focus esse possit. Id expressit Galen. in Epid. Et idem Gal. docens quibus febribus continuis hæmorrhagia conuenit. Ita, ait, hæmorrhagia maximè iis febribus causodesi conuenit quarum sedes in pulmone est. Sed apertissimè alio loco explicat quibus notis distinguatur febris καυσώδης, cuius focus est in pulmone, ab ea cuius fomes est in hepate, aut ventre. Maximè verò ex difficultate spirandi distinguit. Et hic locus est diligenter notandus, vt cum ea de re dicendum fuerit, habeamus quod in præsens afferamus. Et Hippocrates ad talem crisin febrium ardentium quarum pulmo focus est, sputorum crassitudinem requirit. Quasi verò, dicat quispiam, si pulmo focus febris est, ea nō potius symptomatica dicatur quam essentialis. In vno loco ait ad καῦσον istum bilem in venis pulmonis efferuescere, in altero, simpliciter pulmonis meminit.

Ad part. 17. lib. 4. Acut. Lib. 2. Epid. morū.

Focus febris ardentis pulmo.

Cur aluus liquida sit in Causo, præsertim si focus in ventre sit, nō autem si in pulmone, inquirendum. Id terret Medicos sæpè. Et adumbrauimus quodāmodo in libris nostris. Breuiter per-

ſtringemus Nunc,& locos tanquã notas indicabimus. Primum ita Galen. in febribus aluus liquida eſſe poteſt tum ob ventris phlegmonem, tum ob colliquantem febrem. Hinc patet ob phlegmonem aluum liquidam eſſe poſſe. Item alio loco: Quibus venter afficitur & focus febris eſt, his corrupto cibo deiectiones liquidæ ſunt. Quibus pulmo focus febris, contingit vt aſtringatur interdum aluus. Si iecur cauſi fomes eſt, aliquando aluus liquida, aliquãdo ſpyrathodea excernit. Si ſolùm phlegmonem patitur, dura aluus eſt: ſi cum phlegmone eſt imbecillitas, liquida deiiciuntur, viſcere ad ſe alimentum nequeunte allicere. Sed eiuſmodi deiectiones ab iis quæ ventre affecto eueniunt, diſtinguntur τῷ κεχυλῶσθαι, quod verbum elegantiſſimum. *Ad part. 17. lib. 4. Acuto.*

De ſiti præclarum eſt quod ſcripſit idem Galen. Nam cum vident Medici pleróſque febre ſatis inſigni laborantes parum ſitire, aut nullam probabilem rationem afferunt, aut diſtillationem à capite cauſantur. Melius Galenus: *Interdum Cauſus in vna parte, interdum in toto corpore gignitur. Si in toto corpore, ſitim omnino parit. Cum in vna parte, non neceſſario, niſi pars ipſa ſitim afferat. Omnium autem primum id facit os ventriculi, deinde ſtomachus, poſt pulmo, ſubinde ieiunum inteſtinum.* Id quod notandum eſt. Obſeruauimus enim ante Galen. velle os ventriculi, hepar, pulmonem, & ieiunum inteſtinum febris ardentis ἑστίαν eſſe. Vult & totum corpus. Quod notandum. Atque inde colligere poſſis attractionem ichorum in totum corpus, non tantùm in maiores venas cauſam eſſe Cauſi. Sic in habitu corporis accendentur ichores & febrem committent, & dolores ἑλκώδεις parient, & ſudoribus ſoluentur. Et ab habitu maximè ſudor manat. Si ergo ventriculus, hepar, os ventriculi, ieiunum inteſtinum, ſtomachus, & ſitis & febris ſunt foci quidam, item & corpus totum plenum ichoribus, quid eſt cur ad generationem febris continuæ recurramus ad venas internas maiores? *Part. 1. lib. 4. Acut.*

De purgatione & phlebotomia, vtrum præcedere debeat, ſæpè dubitari ſolet. Hippoc. abundè ea de re dixit. Sed duas eius ſententias cõmemorabiles hîc proponemus: ἡ φλεβοτομίη ἢ ἡγεμονικὸν ἔστι, vt loquitur Hippocr. vbi inflammatio eſt, aut συστροφή. Deinde dixit, μετὰ τὴν φλεβοτομίην ἡ φαρμακείη δεῖ μετριότητος καὶ ἀσφαλείας: Id eſt, medicatio quæ poſt phlebotomiam adminiſtratur, omnis & mediocritatis moderationiſque & ſecuritatis ſeruantiſſima eſſe debet. *4. acut. part. 22. & 23.*

Lib. de Indicationibus

De Loysonio id notandum. Ictericus factus est post septimum diem. Ac de eo verum fuit quod scripsit Hipp. in ardentibus febribus si Icterus post 7. diem appareat, signum est sublati sudoris. Morbus non solet exudare, nec abscessum facere, sed homo sanus fit. Biliosa enim alui egestione curatus est. Quod ad phlebotomiā pertinet quæ tutò in febribus synochis putribus celebratur, duo obseruāda sunt ex Galeni meth. med. Prius, quòd synochus non cadit nisi in corpus benè habitum & succulentum, & in virtutem imbecillam non cadit. Accedit quòd calentis ætatis esse oportet. Posterius est de sanguinis detractione. In febribus continuis synochis spectatur obstructio & putredo, multitudo, crassitudo & lentor humoris, retentio humoris & excrementi transpirabilis. Inter causas censetur multitudo, crassitudo, lentor; Retentio excrementi transpirabilis est causa & symptoma. Putredo est causa & affectus. Morbus erit febris & obstructio. At obstructio & putredo ipsa per se per detractionem sanguinis non possunt curari, alia enim remedia postulant. Si nutrimus febricitantes, augemus febrem, si non nutrimus, vires deiicimus. At satius est aliquid sanguinis, quod proprium est partium nutrimentum relinquere, vt paucas exhibeamus sorbitiones, quibus tanquam medicamentis potius quam tanquam alimentis vtimur. Quid enim magis ridiculum quam non relinquere naturæ sanguinem iam factū & asseruatum, & necessitate cogi ad ægros nutriendos? Quod quotidie factitari solet. Nam postquam sanguinem abundè detraxerunt, tum expressum capi aut aliquid simile multi alimenti offerunt vt vires detracto sanguine imminutas instaurent.

Error Medicorum in secanda vena.

Datum medicamentum sub diem criticum hypercatharsin excitauit. Sic natura ab operè fortè reuocata est. Sed si natura die critico alui profluuium proritat, cur & eius minister Medicus idem non faciat?

Sæpè ex acuto morbo fit quodammodo Chronicus dum materiam in profundo corporis quietam tranquillámque, & quæ motu suo naturam non sit agitatura, mouemus. An non melius esset naturæ crisin sinere aut per sudorem, aut alio modo, quàm reuocando naturam ab instituto in morbi longitudinem ægrum coniicere? Id quod adumbrat quodammodo Hippoc. 4. acut. Queis initio vrinæ nebulosæ ac crassæ, hos, annuentibus cæteris purgare conuenit. Si vrinæ inter initia tenues fuerint, hos

non purgabis. Corpus quieti permittendum, vngendum, tenuiter nutriendum. Nam si ventrem moueris, vrina non maturabitur, febrísque citra sudorem ad iudicationem in longum tempus protrahetur. Galen. in Com. explicat quomodo exhibitio alimenti naturam à coctione humorum auocet, & medicamentum naturam conturbet, & propterea coctionem impediant. Sic febris non iudicatur vt iudicari debet, & in multos dies protrahitur.

Inquietudo erat maxima. Et quoniam de ea disputandi locus est amplissimus, ea re supersedendum est hoc loco. Egimus enim in lib. à nobis scripto de definitionibus Medicis. Et habeo multa eáque præclara annotata ad part. 19. lib. 1. τ̃ προγνωστικῶν, & in 2. Prorrheticon.

In vxore Pesmæi animaduertendus est quidam manuum tremor, aut potius subsultus quidam qui non tam erat ab infirmitate & exhausto, quàm à cacoëthia, aut humorum copia. Et cum recreatis viribus quæ initio valdè afflictæ videbantur, diligẽter corpus expurgatum fuisset, cessauit illud terrificum symptoma. Consimile fuit illud quod accidit Hortulano Domini de Roissy de quo ante.

Atque ex ea historia doceri debemus prognoseos vim & rationem esse valdè ancipitem, nec deserendos esse à nobis ægros cuiusdam infirmitatis ratione adductis. Sæpè enim humores crudi sunt, & tamen validis remediis naturam initio vexamus, & vires debilitamus, quas ad coctionem seruare oporteret, & naturam ab opere auertimus, & materiam crudam agitamus: quæ agitatio naturæ infesta est.

Porrò, quod ad curationem febrium pertinet, caput vnum attingere pertinens ad victus rationem non erit alienum ab instituto. Et incipiendum erit ab Aphorismo Hippoc. Naturâ calido refrigeratio, potus aqua, quiescere: Somnus in frigore vestibus contecto: Et ex Com. Galen. in hunc locum sensum istum elicuimus, inter dormiendum calor intus augetur, maximéque iis qui calore acri ac febrili abundant. Proptereáque in loco frigido dormire debent, & vestibus cooperiri. Dormire quidem in loco frigido, vt aërem frigidũ inspiratu attrahant: vestibus verò & stragulis cooperiri vt caliditas quæ se intro intulit, ad habitum reuocetur. Sic corpus inspiratu aëris frigidi, dum in loco frigido dormit, & recalefactione superficiei vesti-

15. part. sect. 4. lib. 6. Epid.

mentorum vi ad temperaturæ quandam mediocritatem redigetur. Sed id non omnibus naturis conuenit. Quæ enim frigidiora sunt temperamento, hac victus lege offenduntur. Mens quidem fuit Hippoc. illo loco de naturis calidis id audire, non autem de febricitantibus: sed meo iudicio bellè aptéque ad febricitantes accommodari potest.

CONSILIVM XXXII.

Ad dolores ab vtero.

CVM vterinis molestiis sese valdè agitaret, & vix loco cōquiesceret post vsum quorundam remediorum hac in re partes D. Magni diligentiámque desiderauimus.

Balneo vtendum ad leuationem dolorum. Aperiunda vena malleoli.

Vtendum suffitu ex tapso, dictamo, chamęm. meliloto, semine fœniculi, anisi coctis in aqua, addita vini albi parte.

Ex iisdem impletus sacculus qui continebitur circum ventrem.

Purgationi tunc incumbendum fuit. Lac asinæ propinandū.

Notanda historia cuiusdam mulieris quæ cum vterinis molestata fuisset post succussationem ab equo, post dolores longos excreuit aliquid pici simillimum.

Lib. 2. Epidemiorum meorum Cum idem alteri mulieri contigisset, post diuturnos dolores, tandem eruptio carbunculi circa os sacrum sanitatis illius pars fuit.

CONSILIVM XXXIII.

De Hypochondriaca affectione, catarrho dorsali, & variis affectibus.

CVM intersit plurimum ad morbi cognitionem quæ ætas, quæ cœli constitutio præcesserit, quæ corporis constitutio,

ſio, in hac ſymptomaton ſyndrome & concurſu de prima morbi origine aliquid ſtatuere difficile eſt.

In certam enim ætatem certi incidunt morbi, vt in pueros lithiaſis, ab anno 14. ad 40. in conſtantem ætatem catarrhus dorſalis, & hæmorrhoïdon moleſtiæ, autoritate Hipp.

Sic ex relatu ægri omnino pendere oportet, donec aliter res innoteſcat.

At tanta eſt ſymptomaton diuerſi generis complicatio vt quò referenda ſint, vix oculatus Medicus perſpiciat.

Inter hæc interioris cruris dolores ſed fugaces, deinde pedum imbecillitas, greſſúſque impotẽtia, ſtupor dextrarum partium, gargareonis laxatio, vacuitas doloris aliquando, alui proluuies, deinde longa aſtrictio. Vrinæ difficultas. Hæmorrhois purulenta, deinde vrinæ incontinẽtia; denique ganglij, aut thymi ſpecies, flatuum moleſta ſeditio ſurſum deorſum, dolores vagabundi, & plena querimoniarum oratio cuiuſmodi melancholicorum eſſe ſolet.

Ex his quędam Hypochondriacę affectionis certa ſunt indicia, quędam diſtillationis & catarrhi dorſalis, qui aut Plinij Scelotyrben, aut paraplegiam tandem eſſet allaturus.

1 Nec enim nouum eſt paralyſeos & paraplegiæ rudimenta ab interno corpore & viſceribus repetere, non à capite, vt vulgo fit, & in calculoſis ſtupor femoris ſine vllo defluxu cõtingit, quanquam à capite frequentius hæc dependere ſolent.

Interea tamen periculo non vacat non intellecta mali origine remedia decernere. Nam ſi Hypochondriaca fouetur affectio, fortè tutus vſus non eſt decocti ligni indici: ſi catarrhus tantùm eſt, & à capite per ſpinalem medullam in ſubiectas partes defluxio, vtile futurum eſt tale decoctum.

Accedit quod humor qui fluxit pituita eſt, aut eius ſerum. Non acer, ſeroſus aut nitroſus humor, alioqui dolor implacabilis fuiſſet. Pituita autem & eius ſerum ſtuporẽ potius & lentorem parti afferre ſolet quam dolorem ait Galenus.

Vt mirum non ſit ſi effœminatio, neruoſarum partium laxitas, & nonnulla reſolutio ſit ſecuta. Mucus enim iſte laxat potius & reſoluit, quam dolorem excitat.

Et ſi laxatio ſphincteris ipſius veſicæ contigerit, vnde inuoluntariè vrina fluxerit, minùs mirum fuerit.

2 Porrò vix hęc ſecum conſentiunt, ineunte Hyeme moleſtũ

esse toto corpore caloris & æstus sensum, cæterùm aliàs dimidia corporis parte, aliàs partibus inferioribus stuporem, grauitatem, imbecillitatem cum doloris quadam vacuitate contingere: Id quod diuersas symptomaton origines conuincit.

Nam molesta illa caloris sensio Hyeme præsertim, per suppressionem feri videtur euenire: Et id Hypochondriacam affectionem maximè significat. Flatuum enim istam cōpiam in Hypochondriacis ad phlogosin primarum mesenterij venarum Diocles referre videtur. Cui assentitur Galenus.

In quo ambigi potest de frequenti detractione sanguinis quam æger passus est. Si enim pituita aut humor similis in partes subiectas influens neruorum vim dissoluit, quorsum hęc frequens detractio sanguini? Calor enim & spiritus est dissipatus, cuius magnæ sunt in his affectionibus elidendis vires. Vt mirum non sit si nullam mali alleuationem ista euacuatio attulerit.

Vt concludam, nil certum elici potest, cum quædam sunt Hypochondriacæ affectionis soboles, alia & defluxionis, & catarrhi dorsalis indicia. Quod certò tenendum est, ne frustra decernatur remedium vni parti pro altera.

Vt autem ex diagnosi ad prognosin via muniatur, id verum quod Hippoc. scripsit, torpores & sensus stupores propter morem contingentes siderationis signa sunt. Et idem Hippocr. Quibus senioribus torpores sunt vehementes, tum lumborum, tum crurum, quibus aluus non egerit nisi vi, his morbus diuturnus erit, prædicendúmque annum, vt minimum duraturum.

Et cum duplex origo à nobis fuerit explorata, bifariam quoque remedia erunt vsurpanda. Conciliandum robur partibus suscipientibus, & quarum tandem morbi longitudine sunt conuulsæ. Ventri prospiciundum & visceribus à quibus pendent tot dolores fugaces, & impetus facientes modò in hanc, modò in illam partem. Id quod Hypochondriacis familiare esse solet.

ANNOTATIONES.

1. *Pars eadem conuulsifico modo affici potest & paraplegico. Paraplegico quatenus neruosum genus magis afficitur, conuulsifico, quatenus neruosum genus magis afficitur, conuulsifico, quatenus genus musculosum.*

2. *Si dolores qui in superiores partes sæuiunt minuerent eos qui in partibus sunt inferioribus, metastaseos alicuius argumentum esset. Sed id fit per quandam ἐπιγένεσιν. Nulla autem ἐπιγένεσις, alleuationem affert in prima parte in qua dolor est. Sed vt est propagatio causæ morbificæ, ita & dolores. At in metastasi contra fit. Leuatur enim prima pars afflicta dolore.*

3. *Vetustißimi morbi & peßimi & qui reuoluuntur grauißimè obediunt, itemque hi qui sunt in vetustißimis corporibus.* Hippoc. lib. 2. Prorrh.

CONSILIVM XXXIV.

De febre continua, cum dolore ad splenem.

MARG. DANIERES, febre continua laborauit circa mensem Augustum: Dolor ad splenem & latus sinistrum. Splenicum id esse credebatur, nec tamen febris redoluit naturam humoris in splene congeri soliti. Insignis febris erat, lassitudines, genarum rubor magnus. Sed ἐκ μεταπτώσεως hęc febris. In quartanam diu longam degenerauit. Circa morbum huius hæc philosophabamur.

Rubicundi vulgo hepatici creduntur, & tamen hæc ægra splenica maximè patiebatur. Et à splene & febris biliosa, & rubores isti esse possunt. De primo extat locus apud Hipp. Quædam ex villa Bulegaræ cepit ex splene laborare: (Qui verò dextrum præcordium habent non quidem sublime, verum intentum, hi etiã magis sunt rubicundi (rubicunda cum esset.) Quanquam ex eo loco vix colligas an rubor iste splenicum quid, an hepaticum significaret.

De febre biliosa ex splene ita apud Hippoc. Lycino Gram-

matico ex febre bilioſa ex ſplene, capitis grauitas, &c. [1] Item alio loco: Poſt pleiadas bilioſi, ſplenes magni, duri, doloroſi, ſanguinis eruptiones (Græcè elegantiſſimè Αἱμοῤῥαγικοὶ σπλῆνες: aliis ſanguis bilioſus ob ſplenes, Quod notandum, ne cum febrem bilioſam videas, & circuitus humoris bilioſi, & motum, & ſanguinis qualitatem malè accuſes hepar, non autem ſplenem. Sic fruſtra medeberis.

Sanguis bilioſus ex ſplene.

In ea muliere erat velut ζύμωσις σπληνὸς, quemadmodum apud Hippocratem ζύμωσις ἥπατος legitur.

Aderat laſſitudo ὀστοκόπος, fit autem ob tenuium humiditatum acrimoniam, & quandam διάχυσιν. Calor enim febrilis fundit & mouet, ſed non digerit, niſi critico tempore excernendi occaſio affuerit.

4. Epid.

Laſſitudo ſanorum eſt ſymptoma ob vehementem exercitationem: ſed quę ſine exercitatione fit, morboſorum eſt.

Hæc detractionem ſanguinis ferre non potuit. Quam mox enim ab aperta vena animo defecit, donec conſilio D. Magni hauſtu aquæ parum refrigeratus eſſet ventriculus, & ſpiritus incraſſati, ac quodammodo repreſſi. Porrò à detractione ſanguinis facilè animo linquũtur quidam vel quod natura imbecilliores, vel quòd timore magno percellãtur virẽſque offundant omnes, vel quod os vẽtriculi amara bile perfundatur, aut quàm maximè acri ſenſu præditum ac infirmum ſit. Vnum autem in operibus artis ſcire cõuenit, plerīſque in detractione ſanguinis deliquium contingit animæ, cum præſertim prima corporis regio non eſt purgata. Bile enim os ventriculi natat, quæ quia mouetur, & nõ promouetur, deliquium animi afferre ſolet. Itaque (niſi quod valdè impediat) cachecticis, cacochymis & bilioſis ἄνω, vix ſanguinis detractio conuenit, niſi prius aut vomitu bilis excluſa fuerit, aut eadem deorſum medicamento cholagogo excluſa fuerit.

ANNOTATIO.

1. *Diximus ex Hippocrate quaſdam eſſe febres bilioſas ex ſplene. Errant Medici qui ἀδιορίστως, ad Hypochond. ſiniſtrum & regionem ſplenis olea calida, fotus calidos ſemper adhibent. Apud Hippocratem locus eſt de Polycrate cui fomenta ad ſplenem calfacientia oberant, refrigerantia proderant. Hic locus non eſt diſsimilis priori iam allegato in*

5. Epid.

quo mentio fit de febribus biliosis ex splene. Et lib. de internis affectionibus meminit Hippoc. morbi cuiusdam splenis à copia sanguinis orti. In eo secat venam internam cubiti sinistri, alioqui in eos incidit excretio sanguinis fœculenti multi à qua intereunt, vt D. Buron contigit, & D. Pajot, & infinitis alus.

CONSILIVM XXXV.

De Abortu, & fluore vterino.

NObilis mulier trimestrem vtero fœtum, aut paulo seniorẽ ferebat. Magnum quoddam confecit iter. Ac tunc magna affecta est molestia. Abortiit. Ac primum fœtulum exclusit, deinde falsum germen cum grumis sanguinis, ac si iam nigrefactus foret. Ab eo aborsu dolores ad vmbilicum, & τὸ ἦτρον perseuerarunt. Alba ab vtero proluuies, modo subrubra. Tandem alba continuo secedunt, & singulis mensibus menstrua apparent.

Mancus hic libellus & narratio in eo explicata. Multa enim alia sunt explicanda, alioqui frustranea erit omnis opera quę insumetur.

Inter deliberandum dictum de eo Aphorismo, Quæ absque causa manifesta trimestres abortiunt, iis acetabula vteri muco plena sunt. Et in hac fortè abortionis causa hinc repetunda.

Item, quòd mola aut falsum germen aliquod abortionem facit, dum id quod mortuum est excutit viuum fœtum.

De αἱμάλωπι, sanguis est velut liuidus in vtero remanens tempore gestationis quem fœtus non capit: & hic aliquando ῥοῦν committit.

Morbosi menses cum bono semine, & bonum menstruum cum illaudabili semine molam facit.

Hip. Cum acetabula plena sunt pituita, menses sunt pauciores. Quod defluit mucosum & viscosum est. Et in mensibus cum purgari desierunt per duos aut tres dies muci ex vtero prodeunt, horror tenet, febris parua. Suffitus ad id vtilissimus.

Mulieres biliosæ æquè ῥῷ laborant ac mulieres albæ & quæ vulgò ῥοώδεις dicuntur.

Initio lib. 2. de morb. mulier.

Hippoc. ſenioribus fluxum album eſſe magis, iunioribus rubrum magis ex febribus & aborſu, & menſium interceptione. In quo parum diſtinctè inordinata menſtrua cum ῥῷ confundere videtur [1].

Compactæ mulieres non ita ῥῷ laborant, non ſunt bonæ nutrices, & quia ob ſoliditatem impeditur curſus lactis, & quia abſumunt alimentum in molem corporis. Contra mulieres albæ ſunt ῥώδεις & τῷ ῥῷ obnoxiæ [2].

Quoniam nil de peculiari ægræ natura ſcripto ſignificatum eſt, nil de ætate, victus ratione, & iis quæ præceſſerint, difficile eſt aliquid ſtatuere quod morbi cauſam proximè reſpiciat. Et tamen in re hac ancipiti decernendum eſt aliquid prudenter, ne ſi irrita medicatio fuerit, ſaltem nulla grauis iactura conſequatur.

Hæc fuerunt capita deliberationis.

Victus ratio ſiccans ex vſu eſt, niſi aliter ſuadeat peculiare corporis temperamentum & conſtitutio.

Si qua in venis cruditas fuerit, mitificanda eſt. Si à capite vel aliundè fluxio fit, repurgandum corpus. Reuulſione ſi opus fuerit vel ad cutim Hydroticorum vſu fiet, vel vomitione, vel ſputatione.

Clyſmata cathartica pituitam circa locos oberrantem aut fixam prolectantia inſtituentur, non omittendo ſenam, agaricum in nodulo.

Si caput author mali ſtatuetur, purgationes & remedia capiti conſulent.

Si ventriculus imbecillior, humidiore fuerit, ſolidioribus vtendum, à liquidiuſculis & humectantibus nimium abſtinendum erit.

Vt viſceribus & meſenterio conſulatur à quibus fortè fucus manare videtur, ſyrupus ſolennis ex rheo, agar. & ſena valebit. Item ſyrupum ex aq. melonariæ, cum agar. vterum mirum in modum confert.

Hiera clementiore cœlo dabitur ad eum finem.

Confirmato corporis habitu, vel hypocauſto ſi cœlum ferat, vel ſiccatione per hydrotica emplaſtris vtendum corroborantibus.

Puluis conferet ex puluere florum & foliorum roſæ tranſmarinæ, conſerua roſarum ſiccarum, anthera ſpodio[1], puluere oſſis ſæpiæ, corallio vtróque cum tartaro vini, albi abluto in aqua roſarum, & multo ſaccharo.

Aquę agri ſ; adi conferent tanquam ſummum remedium.

Nec omittenda phlebotomia ſi res poſtulauerit.

ANNOTATIONES.

1. *Corpora ſeruarum non ſunt ita fluori muliebri obnoxia. Magna quoque vis eſt pathematon animi ad diſſoluendam contentionem ipſius corporis, unde ad ῥοῦν procliuitas. Laxantur enim carnes.*

2. *Cum diſputatur περὶ ῥοῦ, diſputari poteſt de conſuetudine mulierum. Hæ non detegunt morbos, vnde aut ſunt inſanabiles per ſe, aut ex euentu: Item de earum morbis propriis, de natura, colore. Nam prout ſunt albæ aut nigræ, ita ſunt minus magiſve opportunæ. Aborſus etiam ſunt ſæpè cauſa talis ῥοῦ, ex euentu. Vis enim vtero quodammodo infertur.*

3. *Cornu cerui vſtum & ſæpe vſurpatum aut potu, aut alio modo confert plurimum. Semen hederæ albæ commendat plurimum Hippocrates & corticem pini. Hoc eſt vtrumque remedium parabile.*

CONSILIVM XXXVI.

De Raucedine.

IN ſumma raucedine cum loquendi difficultate ita à nobis cuidam monacho conſultum eſt. Caſſia delincta cum iure caulium rub.

Vſus caſſiæ frequens, aliquando cum decocto foliculorum.

Bolus ex terebinthina cum conſerua violacea[1].

Suffitus ex decocto vngulæ caballinæ. Decoctum caulium rubrorum, hydromeli, hyſſopi coma adiecta. Puluis glycy. ex ouo ſumptus, butyrum recens in paſtillos confictum, vel cum melle delingatur. Pineæ & piſtaciæ cum aqua roſarum, aut vino albo elotæ.

Maſticare & delingere glycy. ac præſertim ſuccum eius.

Vinum album dulce, gallis *vin bourru*. Litus pectoris.

Extractio mucaginis ſeminis lini non veteris plurimùm valere dicitur.

Decoctum ficuum, paſſularum cum ſaccharo rubro, aut cando.

Item Pendaleones ex puluere elect. diaireos conſerua roſarum, aut vngulæ caballinæ cum ſacch. aut melle benè cocto. Oleum ſacchari. Succus amygdalorum amarorum.

CONSILIVM XXXVII.

De Causô. Pro D. de Torigny. Ad Dominum Dalibourg Medicum Senonenſem.

H. D. de Torigny febris aſſidua. Calor interdiu paulum ſe frangebat. Exacerbationes nocturnæ, vigiliæ, dyſuria, vrinæ turbatæ, paucæ, ſedimentum velut conglobatum, ſed non verum habentes. Lingua nigricans, ſcabra. Sitis mediocris febri non ἀνάλογος. Septimo die omnia acerbiora. Iſchuria[1] & ſuppreſſio abſoluta vndecimo eadem. Non tanta tamen meiendi difficultas. Circa 14. ſudor. Febris paulum deſæuiit, vrinæ perpetuò tales, ſed copia maior.

Cauſus erat qui hominem occupabat, de ſecunda ſpecie cauſi quam explicat Hipp. 4. Acut. Multa enim ex ſymptomatis quæ ſecundum hoc genus comitari ſolent, huic cauſo affuerunt. Prę cęteris vrinæ ſuppreſſio. Hęc autoritate Hippocratis adeſt aliquando in Cauſo, & tunc eſſe dicitur; vel cum parum meiitur, vel cum omnino vrina ſupprimitur, vt Gal. interpretatur.

Et in hoc ægro plurimũ terruit nos iſta pauca mictio, dixiſſes enim excerni mucaginem & capillamenta. Et quod Galen. in Aphor. ait accidiſſe nonnullis, vt quadam τριχίασι laborarent, quibus faba & orobus in vſu fuiſſent, id ægro noſtro accidit. Id quod excernebatur, mucorem ſeminis alicuius ſucculenti referebat. Et cubitum magnitudine ſuperabat. Velut ſuoptè pondere in fundum matulæ propendebat. Et iſtam mictionem μυξώδεα, appellare poſſumus, & ad τριχίασιν quandam accedere dicimus. Et vt Hippoc. obſeruat in mulieribus τὰ καταμήνια ὑμενώδεα,

vt

vt quibus multa pituita circa vteros restagnat, similis in ægro mictio fuit. Pituita enim aut cogitur aut ducitur. Si ducitur capillamenta facit, aut aliquid simile. Et suppressio vrinæ in principium morbi incidens, indicabat istam ἀπόληψιν, non esse à perturbatione critica. Hippoc. obseruat in Aphor. in febribus aliquãdo paucas & grumosas esse vrinas, vnde aut suppressio, aut pauca mictio. Conniuent enim vasa ab oppressione & copia. In quo Medici errant ad diuretica statim properantes, & comminiscẽtes falsò, aut esse lapidem, aut calculum aut aliquid simile. At humoris crassities est quæ id præstat. Vnde in febribus ardentibus tales apparent aliquando vrinæ, & habent ὑπόστασιν ἀχυρώδη[2], de qua diximus Comm. in Aphor. 69. lib. 4. Nos aliam causam suspicabamur, vetus quoddã σάρκωμα, in vrethra, aut ad parastatas. Explorantis catheter subire non potuit. Sic veteris cicatricis opinio fuit. Quod cum contingit, id quod tenuius & liquidius, effluit in mictu ipso, quod crassius est, reses in vesica manet. Et tandem quia id quod simile est, facilè sese simili associat & adiungit, pituita illa in vesica reses nouo cumulato humore accrescit tandem capacitas vesicæ occupatur, & micturiendi desiderium adest. Id quod multis opinionem fecit calculi, sed longè errauerunt[3]. Aph. 69 lib. 4.

In hac cura nos gessimus eo modo quo in iis quibus pituita viscida & lenta est infarctus pulmo. Nam liquidiuscula ipsæ per se effœminant sputũ, & τὸ φλέγμα reddunt, ἐκτεθηλυσμένον, id est effœminatum, vt ea ratione non facilè procedat. Sed contra potius agendum est per ῥυπτικά. Reuocabamus materiam antecedentem ab vrinæ viis, ne illa sibi viam obstrueret.

Vt in posterum ita non afficiatur, si quid sit reliquum ex antiquo vlcere in vrethra illud persanandum. Vesicæ & renibus consulendum. Syrupus Arnaldi Villonouaui ad capillamenta in vrinis conferet. Aquæ αὐτοφυεῖς. Aqua hordei cum melle, hydromeli, hyssopatum. Decoctum rad. enulæ campanæ. Lac asinæ[4]. Serum lactis. oxymeli. Cicera rubra. furfur. pariet. plantago. Puluis ossis sæpiæ cũ electuario diaireos simpl. sacch. rosato puluere gly. ebore. Decoctum ficuum ex sententia Dioscoridis.

ANNOTATIONES.

1. *Est urinæ suppreßio febris καυσώδεως, proprium quoddam symptoma, & quod medentis consilium & prouisionem ad sese trahit. Fit autem multis de causis initio talium febrium. Præcipua tamen est copia humorum & pituitæ præsertim, vias urinarias occupantis. Vel confluxus humorum ad easdem vias. Et Medici grauiter errarent si ad diuretica sese conuerterent. Deriuandum enim potius per aluum. Iuuaret quoque elicere vomitum nisi re aliqua prohiberemur. Plerísque creatum est periculum, quibus præproperè diuretica sunt administrata hac sola ratione & consideratione quod urina non redderetur.*

2. *Nota & vide quid sit sedimentum ἄκαιρον, & quod ante tempus est. Cui simile illud lib. 1. Aphor. cum disputat de urinis grumosis & paucis, ait, maximè quibus ab initio sedimentum inest. Tale enim sedimentum est, καταχρηστικῶς dictum.*

3. *Notandum quod quibus olim carnositas fuit in urethra iis in vesica non raro tanta crudi succi copia succrescit ut urinæ viam præpediat. Nec propterea coniectandum est calculum aut solidum aliquod corpus subesse. Et id nisi diligenter animaduerteris, ægrum valdè offendes.*

4. *Lac asinæ Gal. Comm. in 4. Acut. Statuit inter ea quæ vim humectandi magnam habent.*

CONSILIVM XXXVIII.

De Hepatis Marasmo.

CVM diu laborauisset, & omnium iudicio hepar in causa esset, & morbi fomes, tandem circa regionem hepatis tumor apparuit, cuius in apertione spem nonnullam collocauerunt. Coëgerunt Medicos qui tandem putauerunt è re fore si ea parte pyrotieum applicaretur. Non quod spes certa esset, sed quod certa desperatione incertum remedium multo satius foret. Aperta pars, sanies fluxit. Melius habere visus est. Tandem interiit. Hepar erat marasmo affectum & cancri modo affectum.

Nos in Consilium adhibiti ita ambiguè disputabamus. Quæ

rebamus an esset inflammatio, an phlogosis. Si inflammatio, par erat pulsum diriusculum serrantem & vibrantem esse. Nisi quis obiiciat id non esse necesse nisi membranæ, aut venæ, aut arteriæ afficiantur. Pulsus enim tunc talis est. Si inflammatur parenchyma idque leuiter, pulsus talis non est. Vt inflammato stomacho, aut vbi cruditas est, etiam præsente inflammatione durus pulsus & vibrans non est. Generaliter, omnes qui febre diuturna laborant, vt iam marcescant pulsum habent paruum, æqualem, frequentem, celerem, vt idiotis febrire non videantur, quod arteria pulpam digitorum non feriat. Et in hepatis suppurato non est pulsus idem qui in aliarum partium suppurato cernitur, quia hepar arteriis penè caret.

Scirrhosum fit hepar sæpissimè ex contumaci & inueterata partium obstructione, rarò vel nunquam ex inflammatione, quod in viscere calido & humido omnis inflammatio in perniciosum abscessum degeneret. Hac est in opinione Fernelius. Quæ an vera sit vide.

Singultiebat sępè. Quęrebatur an hic singultus à pressu esset, an à resudatione.

Causa apostematis hepatis per affectionem propriam est mala temperies ipsius hepatis quæ humores peiores reddit attrahitque, vt tamen non benè à natura partis regantur. Sic fit abscessus.

CONSILIVM XXXIX.

De purulentis vrinis.

VXor D. Du Bourlabé, ab annis multis excernit vna cum vrinis nescio quid quod cum meiitur toti vrinæ confunditur: vbi paulùm resedit lacteum quid est & referens albore, æqualitate & læuitate verum pus. Quęstio an pus sit. Nephritin passa non est, nisi semel tantum quod ab annis decem viderimus, idque nuper. Et cum afflicta fuisset, doloresque cessauissent, quęsitum est an non in corpore ipsius renis lapis impactus foret, qui olim tales vrinas promouisset, nunc verò apertam nephritin attulisset.

Qui senior Medicus erat pus ex eo colligendum putauit quod fœtorem haberet, si quidem pus esset. Contra hanc partem insistitur. Primùm Celsus explicans illud Hippocrates pus quam minimè sit fœlidum, ita scripsit: Pus est melius quò minus, quò crassius, quò albidus. Item si læue est, si nil olet, si æquale est. (nisi locus hunc odorem excitet, addit Celsus cap. 26. lib. 5.) Credunt vix fieri posse vt non malè oleat, putruit enim materia. Putredo autem nullo signo cognosci potest quam odore. Sed cum exigua est putredo, & calor naturalis superior est, tum minimum olet. Sic particula illa ὡς ἥκιστα, non excludit omnem malũ odorem, sed vt quamminimũ oleat. Vix enim ab vlcere manat materia, præsertim à corpore interno, idque cum vrinis quin oleat malè. Quod autem grauis odor puris comes esse debeat, vt distinctio sit inter pus & succum crudum, qualem in vrinis cernimus, ita Galen. *Si quis vtatur pane athletarum, in eo abundabit succus crassus & frigidus, qui propriè crudus appellatur. Est & pituitæ succus crudus & frigidus, non tamen crassus, vt qui humiditatem multam & spiritum multum habeat. Crudus autem succus tale propriè quid est quale est id quod in vrinis subsidet quòd puri aliquando est simile. Sed pus graueolens est & lentum: Crudùs verò succus crassitie & colore duntaxat illi similis est, vt qui nec graueolens est, nec lentus.* Sic difficile est statuere ad pus constituendum an necessarius sit odor grauis. Contra locum adductum facit alius in Aphor. cum Galen. explicat Aph. istum. Si quis sanguinem aut pus meiat, aut squamulas & grauis odor adsit vesicæ exulceratio significatur, ita Galen. *Sanguinem & pus meiere omnium instrumentorum quæ vrinæ inseruiunt signa sunt communia. Odor grauis & maximè squamulæ propria sunt vesicæ.* Sic ex grauitate odoris colligit à vesica excretionem esse: quanquam obseruatum est excerni vrinas purulentas, & valdè fætentes vlceratis renibus.

1. Prognost.

Cap. 2. lib. 1. de alim.

Vide Aph. 81. & 75. l. 4.

Circa morbi huius inquisitionem hæc raptim sparsimque colligebamus: Cum à venis vrina fluat, per renes percoletur, & in vesica excipiatur, necesse est vrinam affectionem horum trium indicare.

Vt ramentum vlceris signum est, sic arenula calculi, ait Galenus. Quanquam id minus verum est.

Notandum cum ait Hippoc. in Aphorismis, Si quis meiat grumos aut stillicidium vrinæ habeat, dolórq; ventrem imum

& pectinem occupet, circa vesicam labor est. Non dixit simpliciter, ait Galen. vesica laborat, quoniam communiter affectus pertinere potest ad vrinarios meatus, vesicam & renes, sed dixit Hippoc. Quæ circa vesicam sunt[2].

Fortè de ægra hac hoc dici potest, quemadmodum obseruatum est vlcus, & abscessum renum fluoris muliebris causam esse, ita quis dubitat quominus aut latens mesenterij abscessus, aut alia in parte, eiusmodi vrinarum lactearum causa sit, & quod si ea materia vteri viam appeteret, vasáque subiret, ῥοῦν γυναικεῖον causaretur.

Apud Galen. Comm. in lib. 2. de Natur. human. Multa sunt de excretione purulenta, quoniam autor libri secundi de Natura humana, putat id pus esse quod in vrinis hominum otiosorũ subsidet: Galenus contra & succum crudum putat, & sputa cocta puri quodammodo similia credit. Immo certa circuitione talia excrementa pus falso referentia apparent. Nam succi crudi ac mucci maturitas pus quodammodo repræsentat. Erasistratus talẽ succum crudum pus reuera esse putabat, & ita Gal. Si quis pus in sputis, vel vrinis à succo crudo non distinguat, vel sciens per dogmatis consequentiã dolosè aget, vt Erasistratus volens ab inflammatione oriri febres, vel est sophista nequaquam in artis operibus, versatus. Pus aliud enim est à succo crudo & colore, & consistentia, & odore.

Quęstio hoc loco moueri potest plurimũ vtilitatis & voluptatis allatura, cur æqualitas in sedimento vrinarum tantopere commendatur, & in pure; eadem vero æqualitas in deiectionibus toto genere contra naturam est? Illud est enim Hippocr. *Mala est deiectio si fuerit parua, glutinosa, alba, subchlora ac læuis.* Læuitas esse potest in laudabilibus excremẽtis, læuitas item potest esse in illaudabilibus[3]. Cũ læuitas est laudabilis significatur materiæ æquabilitas quædam, quam cum calor naturalis æquabiliter subit æquabilem magis reddit: sed in rebus illaudabilibus æqualitas, & lęuitas in prauis ducuntur. Ita præclarè Gal. Læue redditur quicquid è corpore excernitur, aut quod habeat æqualem coctionem, vt nulla eius pars effugerit naturæ alterationem: aut propter vehementem colliquationẽ, vt nulla materiæ pars imperpessa superfit, vt quod salubre est, salubrius redditur cum æquale fuerit, ita id omne quod malũ est, euadit deterius si æquale existat[4]. Vtrumque enim per omnem mate-

2. Prog. part. 21.

Duplex lauor.

teriam apparet, quę aut naturæ comptum recepit, aut turpitudinem prauitatis. De glutinosis porrò id adiiciendum, aut sunt paucę, aut multæ. Si paucæ colliquationem mediocrem significabunt. Si multæ, aut cum fœtore, aut sine. Si sine fœtore, ciborum naturam ostendunt quæ multum glutinosum humorem ac crudum aceruatum significant. Si multæ cum fœtore, vehementem ostendent colliquationem.

Hæc ęgrę nostrę instituta sunt.

Purgetur clysteribus malacticis.

Vtatur cassia, ex rhab. & elect. diatrag. frig. Aut cum conserua rosarum.

Vsus frequens esto conseruæ rosarũ & nenuph. Aqua amygdalar. dulcium, cum diatragacantho frigido.

℞. Electuarij diatragacanthi frigidi. ℥ 6. conseruæ violarum, & nenuph. an. ℥ ſ. pinearum & amygdal. dulcium excorticatarum: deinde infusarum in aqua communi, & contusarum. an. ℥ ſ. pulueris glycy. ℈ j. cum syrupo violato. fiat opiata. Cap. ℈ iiij. pro dosi, superbibat hydromeli bene coctum.

ANNOTATIONES.

1. *Aphrodis. problem. 19. lib. 2. docens analogiam inter pus & hypostasin: docet cur pus in abscessibus fœteat, & hypostasis non fœteat. Supponit autem falsum. Quia pus sæpè non fœtet.*

2. *In hac muliere duo sunt quæ metum afferunt, vicissitudo caloris & frigoris, & lenta febris quædam. Et præsertim nocte exacerbatio contingit. Galen. ad Comm. ad part. 60. lib. 2. Prognost. explicat cur Empyici febre lenta teneantur & hectica, & cur noctu incalescant: Accidit omnibus hectica febre laborantibus, vt noctu intentiorem calorem habeant, non quod nox augeat febrem ratione ipsius diatheseos morbosæ, sed ratione dati oblatique cibi; incalescunt enim à sumpto cibo & maximè dum distribuitur. Quare de nocte potius? Nam & cibus interdiu datur? A Vega mihi videtur pueriliter hoc expiicare, Quia (ait) tempore Hippocratis non prandebant, sed cœnabant: Galenus æquè malè. Nec enim omnino explicat illud Hippocratis:* Noctu vehementior. *Melius diceret, quoniam agitur de purulentis, in omnibus suppurationibus dolores ad noctem id quod non tantum audiendum dum pus fit, sed dum pus continetur aliqua parte fouens febrem lentam. Vel dicemus, cum hecticis partes solidæ ignitæ sint, non mirum si noctu calor in-*

crescat, tum quia nox humectat, tum quia reuocatur calor & spiritus intro. Sic calor crescit non ratione ipsius affectionis, sed ex euentu. Vel dicemus, nocte reuocatur calor naturalis ad centrum qui calor quia igneus est, & non ἀτμώδης, dum reuocatur intro non nanciscitur aptum domicilium, & quo loco humectare debet, siccat & squalorem auget. Et tunc non fiunt accessiones febriles, sed quædam exacerbationes. Præclara est hæc quæstio, & videtur contrarium contineri Com. ad particulam illam Nocturna longa. *6. Epid.*

3. *Læuor est cum calor naturalis sese in omnes materiæ partes æquabiliter insinuauerit.*

4. *Sic pus non dicetur è genere earum esse rerum quæ contra naturam sunt.*

5. *Quoniam vulgò ab vsu cassiæ, & pilularum commun. statim sumitur cibus, id non placet Galeno cap. 31. lib. 2. de alimentorum facultatibus.*

CONSILIVM XL.

De Febre periodica, & tumore ventris. Pro D. Isabella Vestali.

DE duobus agebatur, tumore ventris cum duritie summa, & de febre aliàs periodica, sed incerta & erronea, aliàs periodica & certa redeunte periodo. Tumor est tanquam symptoma: febris tanquam morbus, fortè & tanquam symptoma. Vtrumque enim suppressionis mensium est consectarium. Si enim proliciantur mẽses spes est vtrunque cessare posse[1]. Porrò in tumore isto & duritie hæc spectanda. E genere syptomatum est quæ ad tactum referuntur. Id enim quod molle, & λαπαρὸν debet esse, intensum & durum percipitur. Durum autem tribus efficitur modis, congelatione, repletione & siccitate. Videndum ad quod horum generum referri debeat. Tumor autem omnis aut est Hypochondriacus[2], aut Hypogastricus, aut Hystericus: & κατὰ συνεκδοχὴν, tam partes quæ continent, quam quæ continentur audiri debent: eadere amplum examen ante. Porrò non idem durum & sic-

cum, vt nec humidum & molle. Siccitas ebibendo humorem, concretio inspissando & veluti congelando, repletio, renitendo duritiem ostentat & indurat. Sed duri causa præcipua est concretio & materiæ quędam congelatio. At repletio potius renitentiam affert. Et non quæcunque renixum afferunt ea dura sunt[3].

De febribus quę accidunt præsertim virginibus à suppresso menstruo Hipp. *Sunt*, inquit, *febres erroneæ*, περὶ παρθενίων: Et libro de superfœtatione sunt Epialæ, legendus vterque locus. Et hic successus esse solet, si acuta inflammatio, insanit virgo, si putredo, clamat: si caliginositas, timet, si malitia sanguinis, animi mœror.

Sanguis suppressus vel ad partes superiores refert se, vt cor & septum transuersum, vel ad inferiores. Si in has, facilè ad se redit, si in illas superiores ob ambages, & obliquitatem venarum non facilè redit ad se. Et cum ad septum transuersum rapitur, deliramēta excitat. Sed hæc ex interuallis cessant. Id quod nostræ virgini contigit.

Lib. de superfœtatione.

De menstruis suppressis ita Galen. Si menstrua fluunt plus iusto, morbi contingunt, si non fiunt ab vtero, & in vtero morbi contingunt. In vtero aut dispositio inflammationi similis, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro, quibus denique compatitur totum corpus.

Clysteres parentur vterini cum carminatiuis & elicientibus sanguinem, hypericone, centaurio minore & hiera: frequentissimè subiiciantur[4]. Aperietur saphena pedis dextri, lotis prius pedibus, & fricatis. Exhibebitur medicamentum Hypochondriacum cum foliculis & confectione hamech. Repetitis iisdem clysmatis altera saphena aperiatur. Tabellæ concinnentur trium santalorum cum rhab. triplicato, & electuario diacubeb. & dialacca. Vtetur cum dosi vna apozem. incidentis, attenuantis ex rad. rubiæ maioris, fœnicul. petro. cum maiorana, agripal. artemisia & capillaribus.

Interea tamen fotus adhibeantur ventri ex malacticis, radice alth. liliorum cum chamæl. meliloto foliis maluarum violar. femin. lini altheæ omnibus incoctis in aqu. & pauco vino albo.

A fotu superponatur scutum ex bombace carpinato macerato in oleo keirino, chamæmelino, & liliorum.

Vtetur his pilulis.

℞. *Castorei ʒ j. myrrh. ℈ j. pulueris hieræ recentis dupla aloë ʒ ij. massæ pilularum sine quibus ℈ iiij. cum syrup. de hyssopo: fiat massa, de qua cap. ℈ j. cum dosi apozematis instituti.*

Fiant fotus ad vterum ex calidis, attenuantibus & aperientibus in aqua & vino coctis.

Fiat suffitus ex trochiscis de myrrha per infundibulum.

ANNOTATIONES.

1. *Cum omni ope adhibita tum admotis, tum assumptis, tandem magna copia menses effluxissent, omnino sibi restitui visa est, & tumor iste resilire ac minui putatus est.*
2. *Non est nouum Hypochondriacum eum esse tumorem, Hypochondriacum & situ, & natura rei. Immo plerisque Hypochondriacis venter tumet eo modo quo in Hydropicis. Immo pro Hydropicis curantur. Et cum instat tempus mortis, in ipso mortis articulo detumet omnino venter.*
3. *Si quando incidet occasio disputandi de siccitate, & duritie, & remediis eò pertinentibus legendus. Com. Rochonij cap. de scirrho.*
4. *Erat præcalidis satis visceribus: itaque non valdè conferebant ea calida remedia: Vtendum erat potius contemperantibus.*

CONSILIVM XLI.

Ad Melancholica pathemata.

DIctum est partim ægritudinē esse, partim ægrotationem. Hæc corpus attingit, illa animum. Quod animus afficiatur, declarant querelæ perpetuæ, metus, mœstitia quæ leuis perturbationis & deliramenti rationem habent: inquietudo, somni vacuitas, aut eius perturbatio.

Galenus duplicem statuit melancholiam, vnam cerebri, alteram totius corporis. Id est, aliquando cerebri venæ sanguine atro plenæ sunt, & tunc caput afficitur: aliquando totius corporis venæ eo turgent sanguine. Et tunc si cerebrum afficitur, per consensum afficitur. *Cap. 6. lib. 3. loco aff.*

Quæstio, an melancholia morbus est causa generationis succi melancholici, an succus melancholicus eius melancholiæ

causa sit. Quidam dicunt melancholiam cum sit affectus animi qui ἐν τῇ αἱρέσει τινι consistat, talis succi parentem esse. At est vbi id fiat, est vbi non fiat. Mœror & tristitia signa sunt pathognomonica, præsertim cum sunt sine causa manifesta, melancholiæ. Hinc reuocatio sanguinis & spiritus ad interiora. Si ergo melancholia id faciat, ex euentu causa est adustionis humorum, facitque vt sanguis & spiritus amittāt suam viriditatem & lympiditatem. Nam sanguis cùm sit mobilis, suauis, & lucidus, hominem in spem erigit, lætitiam & comitatem inducit: Vnde sanguinei sunt venusti & hilares. At succus melancholicus colore atro timorem ac tristitiam affert: firmitate & crassitie, in opinione suscepta quantumuis ridicula, constantiam affert. Sic & morbus ipse immutare alium sanguinem potest, & sanguis etiam, vt cum est in toto corpore, à natura alienus melancholiam ex euentu inducit. Præclarum enim quod scripsit Galenus. *Constat autem quod totius corporis intemperaturas sequitur mentis læsio, quod non secus afficitur cerebrum quam totum corpus*[1]. Quæstio hæc pluribus discuti posset.

[1] *Ad part. 34. lib. 1. Prorih.*

Nunc dicamus vno verbo de metu & mœstitia, quæ sunt ipsius passionis significatiua cum sunt sine causa manifesta. Sed ita tamen decidi hoc potest. Metus & mœstitia sine causa manifesta sunt melāncholiæ pathognomonica, & metus, timor & mœstitia ipsa per se possunt esse vt causa melancholiæ. Sed id diuersa ratione audiendum est.

[2] *Eodem loco cap. 7. lib. 3. de loc. aff.*

Galen. abundè explicat quibus notis deprehendas aut in cerebro, aut in toto corpore redundare succum melancholicum illius affectionis autorem[2]: Item quinam sint obnoxij isti morbo & generationi talis sanguinis. Molles, candidi & obœsi, ait Galenus: Nequaquam habent humorem melancholicū, sed macri. Hirsuti, & quibus amplæ sunt venæ aptissimi sunt vt talis humor in his cumuletur. Eodem loco attingit curationis capita. Vbi vniuersum corpus succum sanguinémque melancholicum continet, à venæ sectione auspicanda curatio. Vbi verò solum cerebrum, infirmus (quod ad hanc dispositionem attinet) sanguinis detractione non eget, quamuis ob aliam causam egere queat.

Sic duo melancholiæ genera persecutus est Galenus, Tertiū addit, Hypochondriacum, est tertium melancholiæ genus, ait Galenus, morbi comitialis exemplo, cum à ventriculo or-

tum habuerit[4]. Et de eo morbo ſic Diocles. Eſt alius à ventriculo morbus, ſupple, melancholicus, ventriculi aliquando vehementes ſunt dolores, qui nonnullis ad dorſum vſque procedunt, concoctis cibis quieſcunt, mox aliis ingeſtis eadem accidentia reuertuntur. Eſt enim hoc maximè animaduertendum, quòd dolores dorſi eiuſmodi affectu laborantibus ſint familiares; & quòd modificato cibo quieſcant, nouóque rurſus ingeſto ingraueſcant. Hyparxin conſtituit Diocles etiam ex aliorum opinione in inflammatione primarum venarum quas lactes vocamus. Quanquam ipſi lactes propriè pro tenuibus & gracilibus inteſtinis capi ſoleant.

Et notandum eſt maximè, quòd Hypochondriacā melancholiam à ventriculo oriri dicat, & Epilepſiæ modo, eius præſertim quæ à ventriculo eſt. Quod poſſumus ſic explicare. Quemadmodum in Epilepſia per conſenſum ventriculi, & in pauoribus puerorum, qui emittūtur vapores cerebrum feriunt, vt ſit conſenſus inter ventriculum ob inſignem neruorum texturam & cerebrum; ita in melancholia Hypochondriaca quæ elucent ſymptomata, ea maximè ratione ventriculi elucent, vt propterea à ventriculo malum oriri dicatur, licet fortaſſis ventriculus ipſe non ſit in cauſa, nec author mali.

Melancholia cerebri eſt affectus animi ἐν τῇ αἱρέσει, conſiſtens[5]: firmitatem enim & conſtantiam habet etiam in rebus friuolis, & quæcumque agunt tales melancholici, etiamſi per ſe ſignificationem habeat alicuius iudicij, ea valetudinis vitio morbóque fiunt.

In Hypochondriaca eſt inflammatio quædam συστροφική: & ad eius curam licet multa reclament, venæ ſectio in primis eſt neceſſaria. Nam ἐν ταῖς συστροφαῖς φλεβοτομίη ἡγεμονικόν ἐστι. Gallicè, *c'eſt le conducteur de l'œuure; il faut commencer par là.*

Melancholici patiuntur varia, varióque modo afficiuntur pro natura humoris, conditione animi, & moribus inſtitutis & inſitis. Quidam enim habent humores mites, non mores: alij mores, mites, ſed non humores. Ad melancholicos facilè pertinebit id quod ſcriptum eſt in lib. de humoribus, Ἑκάστῳ δὲ τὸ προσῆκον τοῦ σώματος τῇ πρήξει ἐν τουτέοισιν ὑπακούει, id eſt, ſingulis animi affectionibus & cauſis quæ extrinſecus incidunt, quæ pars cuique corporis coctioni eſt conſecrata, & officiales, & miniſtrę partes, his morem gerunt, vt cerebrum cogitationi, cor animoſitati, hepar cupiditati.

Melancholici non eodem omnes modo affecti ſunt. Sed vt varias animi partes vnuſquiſque exercuit dum integra valetudine frueretur, nempè τὸ θυμοειδὲς, τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ita dum in melancholiam incidit, ideam priſtinæ ſuæ conſuetudinis retinere cernitur. Vnde quidam dum melancholia prehenduntur de rebus venereis loquuntur & cogitant, alij eas voluptates ſequuntur quę cibo potúque capiuntur. Et tandem conſuetudine naturam quandam faciunt, in aliquamque rem defixi manent.

An febris Hypochondriacis.

Quæſtio eſt, cur definiatur melancholia. Delirium febris expers? & quomodo id intelligendum ſit. Si de eſſentia quam ἀπύρεξιν vocant, id audiatur, reuera eſt vacuitas febris. Si verò generationem ſpectes, non ſemper eſt febris vacuitas. Nam cumulus & coaceruatio humoris melancholici naturalem œconomiam labefactat, putredinem aliquã generat quę ſit alterius generis quam aliorum humorum putredo; denique hepar tandem infeſtat. Alio loco quæſiuimus, an Hypochondriacos febris comitaretur.

Notandum quod ſcripſit Galenus, Molles, candidi, obœſi nequaquam habent humorem melancholicum. Macri verò, & nigri, & hirſuti, & quibus venæ latiſſimæ ſunt, aptiſſimi ſunt vt talis humor in his cumuletur. Et fit interdum vt prærubro colore homines affatim in melancholicam temperiem incidant.

Quomodo autem οἱ ἐξέρυθροι, fiant melancholici, & varia experiantur συμπτώματα: in fine ſequentis paginæ dictum eſt.

Cæterùm in duobus errari videtur in cura melancholicorum; prius eſt dum inediam famémque tolerare iubebuntur, alterum dum medicamẽtis valdè calidis & ſiccantibus exercebuntur. Quod ad prius, abſtinentia cibi humores in multis acriores redduntur. Hinc ferocitas maior. Vnde biliosis & quibus temperamentum calidius & ſiccius eſt, & ſudor, & ſaliua acrior redditur. Immo venenatam vim quandam adipiſcitur. Et morſus hominis biliosi ieiuni venenum ſuæ qualitatis ratione æquat. Cibus verò euchymus ſua benignitate ſuccos acres temperat.

Ad poſterius, cum biliosi per δυσδιαφόρησιν, nigri, hirſuti, & prærubri, & melancholicam diatheſin facilè ſubeant, & ſucci melancholici γένεσιν, facilè habeant, è re non videtur, ſi ad talia cor-

pora, & tales ſuccos acriora medicamenta & calidiora adhibeamus. Immo omnia penè ſplenica, & ſucco melancholico dicata ſunt eius generis. Et tamen τῶν ὑποχονδρίων φλόγωσις, ferè in illis eſſe ſolet. Et omnes practici decipiuntur nomine ſucci melancholici, qui ſuo ambitu ſæpè continet eum ſuccum qui χολὴ μέλαινα dicitur. Itaque hæc remedia ἀδιορίστως non ſunt vſurpanda[6].

ANNOTATIONES.

1. *Cerebrum enim in ratiocinabilitate aliàs laborat, aliàs in animalitate: in animalitate, quatenus cerebrum vt pars organica laborat, in ratiocinabilitate, quatenus mens, id eſt, temperamentum cerebri laborat.*
2. *Qui ſunt flaui, præſertim ſi vigiliis, curis, laboribus vſi fuerint & tenui victu educati fuerint, melancholicum ſuccum generant.*
3. *Melancholia eſt quædam à vitio ventriculi, quemadmodum Epilepſia à ventriculo, Galen. cap. 7. lib. 3. loc. affect.*
4. *Hypochondriaca melancholia ortum à ventriculo habet. Notandus eſt totus ille locus, lib. 3. de locis affectis qui verè exprimit naturam morbi melancholici.*
5. *Iſta* αἵρεσις, *cadit in eam partem animi quæ mentis & conſilij eſt: id autem Hippocrates vocat* ῥέπειν εἰς τὴν γνώμην.
6. *Melancholici ſæpè ſurdeſcunt, non quod vitium ſit in inſtrumento quod* ἀκουστήριον *dicitur: ſed* ἐν τῇ ἀκοῇ, *id eſt, in ea parte à qua audiendi vis manat.*
7. *Hippocratis illud eſt, lumbis dolentibus ſtomachi dolores antecedentes ſigna eruptionis ſanguinis puto. Galenus in Comm. docet eundem humorem cauſam eſſe doloris lumborum, & doloris ipſius ventriculi, ſed diuerſa ratione. Nam id quod craſſius eſt, & ſuopte pondere vel reſtagnat circa lumbos, vel deorſum repit, idipſum graues reddit lumbos: id quod tenuius &* ὀῤῥὸς λεπτὸς *Græcis dicitur, ventriculi partes appetit, dolorémque ibi excitat, & nonnunquam* λειποθυμίας. *Eſt enim credibile ſanguinem iſtum craſſefactum inducere quandam naturam grumoſi ſanguinis. Porrò grumoſus ſanguis quot & qualia edat ſymptomata, non eſt neceſſe pluribus explicare. Vt non mirum ſit eos quibus ſuppreſſæ ſunt hæmorrhoïdes, aut quibus mulieribus reſtitant menſes, ſæpè animo defici ac linqui. Et præſertim quibus propter moram ſanguis ſuo genuino ac naturali ſero deſtituitur. Immo talibus poſt diuturnos dolores* ἄνθρακες *immanes oboriuntur.*

CONSILIVM XLII.

Ad facilem vteri gestationem. Ad D. Sayueium Melodunensem Medicum.

ACcepi non ita pridem à nobili viro Vallentio literas, remedia aliquot prophylactica complexas, quibus vestro cũ consilio charæ suæ coniugis grauiditatem securiorem alacriorémque redderet, & spe nonnulla probis suam solitudinem leuaret. Hæ periucundæ mihi fuerunt, & quòd à tam benigno & liberali homine venerunt, & quod tantum prolis desiderium honesto aliquo officio lenire sit gloriosum. Sed eò iucundiores, quando tu in earum extremo cum tacita quadam commendatione, nobis, de nomine incognitis, tam amicè edito tuo nomine salutem impertiueris. In hoc & beneuolentiæ, & candoris tui significatio maxima apparuit. Id quod partim innatæ tuæ virtutes, partim humaniores literæ quibus mirum in modũ reluces, tibi pepererunt. Ac mihi vehementer gratulor, quod ita contigerit, vt cum tali homine, id est fama & rebus in arte Medicinæ præclarè gestis eximio, mihi fuerit cõmunicandum. Si qua occasio nos Melodunum euocauerit, tunc abundè iucunda tui præsentia satis nobis fiet. Cæterùm istis literis D. Alibosij Medici clariss. consilium aperuisti. Tanti verò illud fecisti vt, quæ tua est humanitas, nephas esse duxeris, vel tantillum ab eo dissentire. Nec committam quin omnia à me probentur. Cum enim nostris nitantur legibus, plurimum opis sunt allatura. Vt ne tamen officio meo desim, ac prægnantis ipsius expectationi, nonnihil ad consilium vestrum adiiciam. Etsi vereor ne potius meo deesse videar officio, si hoc mihi arrogarim, vt nouo cogitando auxilio à vobis aliquid desiderem. Absit enim. Ac arrogans, (ne dicam dissolutus) essem, si hac in me indulgentia, inani veluti gloriolæ vento me rapi sinerem. Immo id facio vt vestri consilij momenta & indagasse, & approbasse videar. Itaque omnis vestri cõsilij ratio in hoc vertitur vt & fœtus & fœtæ incolumitati seruiatur. In idque studiosius incum-

bendum, quò luctuosius fuerit tam illustrem virum dulci sobole, id est, tanquam altero se; & superstite vitæ pignore priuari. Ternos, vt audio, liberos vnus annus sustulit. Hoc temperamentum à vobis est adhibitum, vt dum matris salus procuratur, fœtui ipsi consulatur. Alioqui paulò vehementiore auxilio elideretur. Quod tam lubrica liberorum sit sanitas id fortassis καὶ πατρόθεν, καὶ μητρόθεν. Nec solum mater est accusanda. Vt res tamen nunc sunt, huius demum ratio est habenda. Creditum fuit blando solùm medicamento grauiditati auxiliũ ac securitatem queri posse. Sed noua res noui consilij autor extitit. Pustulæ in lingua, serpigines, & exanthemata certum συλλήψεως signum præferebant. Narrat Hippoc. Cuidam grauidę exanthemata in tibia erupisse; deinde in manu dextra: Cuius rei causa varia esse potest. Vel enim fœtus imbecillitas significatur, alimentum satis non attrahentis: vel iecoris vitium notatur cuius soboles est tale exanthema. Aut quemadmodum pica, malacia, & id genus tædia imprægnationem comitãtur, ita & pustulæ suppressorum mensium comites esse possunt. Accedit temporis ratio. Nam Austrina tempestas quę pręcessit seri mali parẽs est, quàm excipit pustularum, pruriginis, & mille aliarum molestiarum fœtura. Vestrum est pro ratione causæ remedium pręscripsisse. De quo si fusius dicerem, magistros artis non sine leuitatis suspicione docere viderer. Tandem è re videtur esse si eius quod præcessit, & quod pręsens ẽst, ratio habeatur. Nunc grauiditas est, in qua gerendi & nutriendi fœtus opportunitas quærenda est. Si humorum prauitati ipsius matris suum remedium decernitur, succo alimentóque legitimo fœtus fruetur. Hinc abortionis occasio tolletur. At hîc etiam videndum ne matris corpus agitetur, id quod fœtum sæpè excutit. Pręcessit peculiaris affectio ipsius grauidę. Ῥευματισμὸς enim vteri est illi molestus. Is acetabula muco oblinit, facitque vt vtero præter rationem irriguo lubricus deciduúsque sit fœtus. At id nunc curare non licet. Satis est animaduertisse, vt maiore cum cautione singula administrentur. Hæc cum ita sint conferre videretur sacculus collo appensus ex καrabe, lapide magnetis & aquilę, additis foliis myrthi, Croco & nuce moschata. Grana Kermes ex oui luteo magno profectu ieiunæ exhiberentur, vel grana aliquot ambrę eodem modo assumpta. Tabellarum frequens vsus esto, vel puluis moderatè exiccans & corroborans

erit vtilis. Ita enim ista proluuies ꝑ causa effœminationem quandam & vtero, & rei in eo contentę afferens, prohibebitur. Iusculorum & rerum liquidarum copiosior vsus interdicetur. Mallem in vsu rhei barbarici, & santalorum loco cinnamomi consistere, quàm corrigendę cacochymiæ studio paulo vehementioribus vti non sine elisionis fœtus metu. Phlebotomiam prudentia vestra & αὐτοψία decernet. Hęc ego eò libentius scripsi, quò mihi dulcior est hæc cõmunicandi fortè oblata occasio. Ac velim scias, Sayuæe doct. diu satis me ancipiti animo fuisse, num hoc commentariolo paululùm luderem, an verò sine ampliore scriptione vestro consilio subscriberem. Illud hominis est candorem tuũ qui me ad scribendum prouocauit, probantis, hoc inhumanum & illiberale foret. Tandem in animum venit viros probos & literatos boni omnia consulere, si modo ab animo beneuolo & candido profecta videantur. Qui menorunt, ita iudicabunt. Etiam atque etiam vale. Et si qua sese offeret occasio ad nos scribe. Lutetię Parisiorum decimo Cal. Aprilis anno 1581.

CONSILIVM XLIII.

De Polypo, Ad Carnutum Gerbautium Pontissar. Medicum.

SImilitudines bonis & eruditis Medicis sæpè imponunt. Nedum nobis qui nec vsu, nec doctrinę ad priscos medendi Magistros accedimus. In explicando affectu qui extremas nares piæ & honestæ virginis occupat, non multùm es sedulus & accuratus. Fortè enim polypus non est: nec tam diro hoste naris obsidetur. Aliud est Polypus, aliud σάρκωμα, aliud ozæna. Aliud morum quod & intimas nares & palpebras sæpè deturpat. Itaque ne eludat similitudo, symptomata verè sunt explicanda quibus tanquam signis affectus ab alio dignoscatur. Alioquin opera luditur, & perperam remedia administrantur. Itaque hoc desiderarem, quando in curam tam pertinacis, & obstinati affectus incumbimus, vt quibus signis adductus de

Po-

Polypo certior eſſes, ea nobis aperires. Decernere enim remedia morbo nondum patefacto, eſt ſcopum oculis clauſis ferire velle. Subolfacio quidem aliquid malignum & latens: præterea iam inductam diatheſin in partem & mittentem & recipientem. Vertigo enim moleſta quæ reuiuiſcit, iam cerebrum, malè habere, id nobis inſinuat. Et malum per ſingulas hyemes renaſcens, & fontis perennitatem, & partis imbecillitatem ſignificat. Vnde noxa eſſet ſingularis conari omnino elidere & tollere illud malum quod in nares ſæuire ſolet. Eſt enim exoneratio naturæ in eam partem. Vnde non rarò, aut ſuppreſſa naſi hæmorrhoïs, aut vlcus percuratum vertigines, dolores capitis, aut his deteriorem maniam intulit. Itaque eſt vbi malum alere tutum ſit, eſt vbi omnino elidere oporteat. Cautio hic ſumma adhibenda eſt: Vidi mulierem cui ſerpigo fœda manum ſiniſtram occupabat. Hæc concepit. A conceptu manui ſuus nitor, exulante iſta ſerpigine, eſt reſtitutus. Tranſlatus eſt ichor malignus antiquus mali fautor ad partes vterinas: fœtus aborſu quarto menſe excluſus eſt velut tabo infectus ac ſideratus. Narrat Hippocr. de quodam Athenienſi. Huic erat cutis pſora ſcabrior & exarata: vſu aquarum naturalium eo affectu liberatus eſt, ſed Hydropicus factus ſuum diem obiuit. Adeo cautos & meditatos eſſe oportet in externis affectibus curandis, quos tutius eſt ſæpè alere quam omnino exterere ac euincere. Velim nobis ſignifices an decocto aliquo ſudorifico vſa fuerit. Excutias formulas remediorum, & à Medicis, & à Chirurgis inſtitutorum, vt ne identidem cum faſtidio eadem vſurpemus. Significa illi per haſce meas literas tanquam beneuolentiæ, & officij obſides, me aliquid meditari velle, quod in eius commodum cedat. Quanquam poſt tot doctorum conſilium quid ego aliquantò inferior meditor? Sed fortè me audiuiſſe non erit omnino pœnitendum. Nil certi ſtatuo, donec id quod deſidero nobis per te fecerit magis apertum ac explicatum. Interea vale. Lutetiæ 25. Aprilis, Anno 1581.

CONSILIVM XLIV.

De febre continua, cum grauibus ſymptomatis.

PHILIPPVS CASTALIO febricitate cœpit, ſumpto medicamento auctior facta febris, lingua aſpera, & rigida. Frequens mictio, ſed pauca. Aſſiduitas febris. Ardor vrinæ. Credebatur natura velle omnia excrementa in vias vrinarias deponere. Immo & latens phlogoſis in partibus ad vrinam pertinentibus, præſertim circum veſicam in ſuſpicionem venerat. Per viginti dies penè exibat vrina innumeris vicibus, ſed pauca quãtitate vna vice reddebatur. Diabetæ metus erat maximus. Sicciſſima lingua. Corpus foris quidem ſatis temperatũ percipiebatur, ſed internum erat incendium. Ad renes ſitibundos, & quandam διάχυσιν, illud effluuium vrinæ referebamus. Tamen vix conſtabat de ſede & cauſa. Virium erat magna infirmitas, deſperatio aliqua vitę & ſalutis.

Primo quoque tempore abundè ſanguis detractus eſt, & penè eo modo iugulata eſt febris. Saltem ei ſua vis & impetus detractus eſt vt quæ febris κρίσιν, fortè fuiſſet habitura, ſolutionem tantum habuerit.

Vſus caſſiæ frequens fuit ob ſuum ſqualorem & corporis interni ſiccitatem. Catholicon cum foliculis profuit, frequentiſſimus vſus iuſculorum ex carnibus vitulinis & pullis. Vſus cardiacorum, & frequens vſus raſuræ vnicornis.

Paratus ſacculus ex roſa, rad. iridis florent. ſantal. ligno aloës, floribus nymphheæ & cardiacis, exceptus aq. nenuphar. & roſarum.

Item extracta eſt pauca mucago ex ſemin. pſyllij, & gummi tragacanth. in aq. roſar. & nenuph. addito pauco ſucco citrij.

Iniectio ſucci amygd. dulcium cum aq. parietariæ. Emulſiones loco apozematon. Hordeata. Litus frequens ex roſaceo meſuæi. Ad pubem vſus oxyrrhodini.

CONSILIVM XLV.

Pro Angenosij Consulis filio tumorem in vtráque mamma habente.

IN Mamma, præsertim sinistra tumor est & durities, mox maior mox minor, aliquādo firmior: dolor digitorum appressu.

De hoc tumore, quid sit quæritur, vnde sit, an vitium cutaceum, an aliunde vt cutis tantum & mamma sit depositaria: vnde, an à liene, an à corde, an alio viscere, an ratione ætatis (id est) ob consensum partium genitalium & thoracis: Si aliunde est, & ratione ætatis euenit, cur non potius ἀναφροδισία, contingit ad nares, vt hæmorrhagicus fiat.

Primum tumor hic est morbus in solutione continui, & symptoma tactus dici potest, quia id quod tactui æquale apparere debet, tumens & inæquale percipitur.

Dolor aut à tensione, aut ab acrimonia contingit, & symptoma tactus est.

Tumor non ita perseuerans, sed sinistra mamma tumentior est, dextra minùs, & à sinistra parte videtur id accipere, vel mãmarum diadoche est, vel per apothesin, vel per metastasin id contingit. Si diadoche, vel dolore, vel externa causa, vel ratione communicationis aliarum partium, vt pote genitalium. 6. Epid.

Est enim κοινωνία γονῆς, καὶ φωνῆς. Id quod testatur Galen. passim disputans περὶ τοῦ τραγίζειν, in maribus. τραγίζειν in testibus marium. Et quo tempore tument lasciuiúntque testes, vox grauior fit, mãmæ turgent: in virgunculis σφριγᾶν, sororiare dicuntur, in maribus κωκύζειν, fratrare, seu fatriare: vnde obseruatum lac in mammis masculis, materia per venas mammarias translata. Aliquando per thoracicas, vnde circum alas materia quædam lactea in quibusdam est deprehensa.

Si apothesis est aut apostasis, cur ita euenerit, videndum. lustrandæ sunt enim singulæ partes ex quibus id dependere poterit. Videndus quis color corporis, quis character faciei, quæ symptomata, qui dolores. At spiritus fœtor dentium prauus

color, labiorum liuor quidam & defœdatio, corporis color ad ictærum quendam nigellulum tendēs, palpitationes cordis quæ sæpè sunt molestæ, aut lienis, aut mesenterij, aut vtriusque affectionem significant. Hæc in fœdis coloribus sunt solennia symptomata.

Itaque splenicus esse videtur. Splen autem etsi pars in corpore non est principalis, tamen magnum ad salutem momentum habet. Olim dictus est corporis fiscus, idque non inconcinnè. Et Hippoc. lib. de locis in homine: Quibus lien efflorescit, iis corpus attenuatur. Id quod tanquam signum, & tanquam causa malum est. Tanquam signum, quoniam significat prouentum succi melancholici. Tanquam causa bifariam, tum quia extenuat corpus, tum quia iste affluxus succi melancholici obstruendo vias lienares, febres lentas, & id genus symptomata inducit. Id abundè explicauimus in nostro libro de morbis mulierum.

Cæterùm: fiscus corporis lien dicitur, quod detrahit toti corpori, quod in sua commoda conferat.

Porrò dubitabatur an tumor iste mammarū ad puberes annos referri deberet, vt pro hæmorrhagia quæ istis annis cōuenit, in māma tumor fit tāquam succedaneus. Nec abs re dubitatū est.

Item num vitium esset mammæ, aut ob ictum, aut ob aliquid simile. Item an ob pinguedinem in panniculo carnoso id fieret, vnde mares, γυναικόμαστοι dicuntur.

Si abscessūs iste tumor rationem subit; Cur non deorsum fit, tum quia de natura est melancholica, tum quia ea est conditio abscessuum, vt tum meliores existant, cum ad partes fiunt inferiores. Si spectetur ætas, sursum abscessus fieri debet. Nam ad part. 21. lib. 1. Epid. Tumores ad aures contigerunt cum tamen materia esset frigidiuscula. Sed iuuenibus tantùm & athletis id contigit. Quoniam & ætas, & exercitatio tantùm potuit, vt humorem alioqui ignauum, & deorsum natum ferri sursum rapuerit.

De abscessibus locus hic valde commemorabilis: abscessus, aut per venas, aut ossa, aut neruos, aut cutem, aut alias emotiones. Boni sunt qui infra morbum fiunt vt varices; lumborum grauitates ex supernis. Optimi potissimùm sunt inferni, & longissimè infra ventrem, & remotissimi à morbo: & qui per efflu-

Sect. 1. lib. 2. Epid.

xionem fiunt, Græcè κατ' ἐκρὴν, vt ſanguis è naribus, pus ex aure, ſputum, vrina quæ κατ' ἐκρὴν fiunt: Abſceſſus eſt, ſupra morbum eſſe videtur, ideo illaudabilis. Si impetus factus eſt naturalibus ipſis (vt verbo Pliniano vtar) ad mammas, quis conſenſus pectori cum naturalibus? Multis locis iſte conſenſus à Galeno explicatur. Et ita Hippocrates. Neque tuſſes diuturnæ², quoniam vbi teſtis intumuit ceſſant. Et teſtis tumor à tuſſi ceſſat & alleuatur. Quæ res commonefacit nos communionis pectorum, mammarum, geniture, vocis. Id quod Galen. ſuſſurans hæc ipſa verba, declarauit lib. 6. Epidem. *Sect. 1. lib. 2. Epid.* *Ad part. 41. ſect. 3. & ad part. 12. ſect. 1. lib. 1. Epid.*

Tandem cõcluſum fuit id quicquid eſt partim ab ipſis viſceribus, & fortè etiam à motu iſto, & inclinatione naturali humorum à partibus genitalibus ad mammas & pectus.

Adductum illud. Vbi fauces ægrotãt, &c. Nimirũ quoniam magni eſt momenti ſcire an vitium ſit cutaneum, an verò ſcaturigo ſit interna. Vnde extat hiſtor. apud Hippoc. de quodam qui cum impetigine laboraret hauſit aquas αὐτοφυέας. A morbo liberatus Hydropicus factus interiit: Sic mutauit ſpeciẽ morbi, ſed non vitauit periculum.

Quamobrem cum ex palpitatione qua is aliquando affligitur, colore corporis malo, labiorum quodam liuore (qui comes eſt & conſectaneus malè affecti ſplenis) conſtet id quicquid eſt mali à viſceribus eſſe (quanquam & naturalem iſtum motum & inclinationem à partibus genitalibus ad thoracicas non negamus) in curam iſtarum partium viſceralium, vt ſic loquar, incumbendum eſſe videtur. Itaque ſingulis ſeptimanis decoctum folicul. ex vſu eſſe videbitur cum floribus Calend. bugl. viol. & polypodio paratum. Addi poteſt, & ceterac. & ſcolopen. Syrup. Regis Saboris, cum foliculis cum granis kermes. In aqua, qua vtetur madebunt folia bugl. borag. aut bipinell. Fruſta pomi de curtipend. cortex tamaricis. Conſerua bugl. borag. florum aurentiorum in vſu erit. Decoctum Galli veteris, cum bugloſ. borag. meliſſa. Aniſum conditum, coriandrum conditum. Frictiones. Ouum cum ſeta in Kermes tincta.

Fotus ad lienem ex foliis lauri, abſinth. ſcolopend. roſ. ſpica nardi, ſantalis, cortice capparum, ſemine baſiliconis & lini. Item litus ex medulla ceruina deſcriptus in praxi Hollerij.

Patti tumenti hic fotus adhibitus:

℞. Radicis enul. camp. ℥ j. rad. altheæ. ℥. ſ. foliorum calend. ſcabioſæ, fumar. abſinth. vulgaris, chamæpityos. an. p. j. florum geniſt. p. ſ. ſeminis lini. ℥ j. ſeminis aniſi, fœnicul. altheæ. an. ℥ ſ. coque in oxymelite pro fotu cum ſpongia.

Demum ad oppugnationem externi mali, fons internus eſt exhauriendus, & viſceribus ipſis ſua prima vis & vigor reſtituendus.

Ad id facit optima vitæ lex. Nec tamen ſeuerioribus legibus ætas adoleſcens eſt addicunda, obliganda.

Vitæ lex in cibo, potu, corporis exercitatione, animi ſtudio, ac inſtituto vitę conſiderator.

In horum mediocritate, & morum & humorum ratio ac moderatio conſiſtito.

Medicæ leges ad cuſtodiam ſanitatis prandium liberalius, frugaliorem cœnam indicunt.

Simplicior & melior cibus, ſæpè non gratior, vſuuentio, & tantùm capiatur, quantum ſuſtentandis viribus, non obruendis videatur.

Vini & aquę æqualis mixtio. Album in vſu aliquando eſto: ſi grauitatem capiti afferat, interdicitor.

Aquæ vſus liberalior, vt obſtructionis & corruptionis viſcerum parens deuitator.

Nec delitiarum ſuarum patrocinium, tanquam ipſius neceſſitatis, afferre oportet.

Si moleſtior ſitis, non tam illius ſedandæ quam leniendæ, aut fallendæ cura eſto.

Corporis exercitatio, frictio deorſum, agitatio, curſus, lucta, ludus pilæ conferre creduntur.

Sed hæc ſtatim à cibo, aut pertinaciore ſtudio interdicuntor.

Qui crudus ludit aut exercetur, cruditati fomitem ſuggerere creditor.

Vt cruditas, ita & inedia vitanda. Illa obruit ſpiritus, hæc exhaurit, conſumit & impensè calfacit.

Ita ludere oportet, vt ludus nos non ludat.

Vt in cibo & potu moderatos eſſe oportet, ita in excolendo animo, & ſtudiis proſequendis moderatio adhibetur.

Animi relaxatio & remiſſio non langor & exolutio conſuli putator. Illis inualeſcit ac roboratur, his emoritur ac elangueſcit.

Dare se vitæ iocunditati pars sanitatis iudicator.

Omnia denique quoad licet, & fieri potest, mediocria adhibentor.

His modis, cum DEO, prima sanitus restituetur, morbus ipse elidetur, qui plus ipsa fronte præ se fert metus, quam in recessu, mali. Idibus Quintilibus anno 1581.

ANNOTATIONES.

1. *Aphrodisæus probl. 95. lib. 1. explicat de spadonibus, mulieribus & pueris cur acutam vocem edant.*
2. *Hæc vox, neque pendet ex superioribus, vt non legas: Neque cessant? Contra enim rem habere sensus declarat.*
3. *Aetius (ait) si post vsum olerum quis aquam bibat capitis vlcuscula, scabies, lepræ, pustulæ, impetigines, & deteriora his erumpunt.*

CONSILIVM XLVI.

De Tumore inguinis. Pro D. Crozonio.

ABundè hoc libro, & aliis locis diximus de consensu partium thoracicarum cum genitalibus. Et extrema hac historia de tumore ad mammam orto disputantes. Quod dictum volumus ne ad nauseam vsque & fastidium hoc repetatur. Ille de quo in ipso titulo dictum est querebatur de tumore paulò infra inguen oborto, & ad natem propinquam. Dolorificus erat, diuturnus, digitis cedens quidem aliquatenus, sed eorum non manebant pressa vestigia vt in phymatis phlegmaticis. Aliis visum est esse in ipsa presertim nate meliceres, sed argumenta, & signa eius non relucebant.

Adducta sunt in deliberatione ea quæ & paulo supra de tumore. Præterea cum ille diutissima quadam tussi molestaretur, inde arrepta occasio fuit inquirendi in principium & fontem mali. Dictum enim est tussiculosos nonnunquam abscessu ad scrotum oborto capi ac detineri, id quod huic contigit. Et quæ materias & obsedit scrotum, & obsessum tenere potuit, maiore sui parte abscessit in inguem & propinquas contiguásque

partes. Et cum natura esset melancholicus, tumores isti ad varicosos potius accedebant, & nonnihil de natura lupiarum retinebant. Magna verò posita est vis in diuturnitate ista tussis, & natura temperamentóque ipsius ægri. Adductus est locus ex Epid. huc maximè pertinens: Nec repugnat rationi vt tusses diuturnæ cessent, quoniam testis intumuit: Et testis tumor à tussi cessat ac alleuatur. Quod mirum esse debet. Et eodem loco; Indicationes fiunt ad testes quandoque ex tussi, & testes ipsi laborant à seipsis. Id quod lib. 1. meorum Epid. multis locis celebrius reddidi. Quemadmodum autem id fiat non est huius otij atque loci.

Sect. 1. lib. 2. Epid.

Posita hac tumoris natura, nutriendum potius malum, leniendúsque potius dolor, quàm omnino elidendum ac euincendum.

Habendam rationem antiquæ tussis duximus: Corpori sua euexia, & εὐσαρκία restituenda, si fieri potest.

℞. Rad. enul. camp. & althea. an. ℥ j. rad. bryon. ℥ ſ. absinth. vulg. major. mercur. violar. an. m. j. chamæd. chamæpyt. foliorum lauri; summitatum anethi. florum chamæm. an. m. j. truncorum caulium, & corticum fabar. an. p. j. semin. lini. ℥ i. ſ. seminis althea ℥ j. fiant duo saccul. bulliant in aq. & vino albo: additis ℥ ij. aceti opti. fiat fotus cum spongiis.

℞. Mucag. seminis lini, fænig. rad. althea extract. in vino albo. an. ℥ j. succi caul. rubrorum, ʒ 6. axung. anſ. gallinæ an. ʒ 6. gummi ammoniaci, bdellij in aq. vitæ soluti. an. ʒ ij. castor. ʒ ſ. pulu. ireos. ʒ ſ. fiat vnctio pro parte.

℞. Caricas n. 15. coque in sapa, adde farinæ lini lolij, & lupinorum. an. ℥ ſ. terebinth. ʒ ij. fiat cataplasma.

Applicetur post vsum istorum remediorum lamina plumbi mercurio vncta.

Item Emplastrum de Cerussa, cum mercurio.

Et quoniam caloris sensus erat, & dolor non mediocris, ne vsu istorum maiusculorum remediorum aggrauesceret morbus, ad hæc leuiora itum est.

Litus ex mucagine seminis psyllij, & lini cum aq. solatri, & plantag. Sacculi ex contemperantibus. Vnguentum diapompholigos. Balneum. Lac asinæ. Aliquando ad partem litus ex populeone. Fotus ex herbis coctis in oxycrato, aut oxymelite. Cataplasma ex farina hordei coct. in iisdem.

Tan-

Tandem cum dolores multos sustinuisset, & ad diætam à Chirurgis malè reuocatus esset, temporis successu tumor qui summam natem occupabat in suppuratum versus est. Pus in profundissimo delitebat. Excreta tanta copia, vt omnem fidem & opinionem superaret. Tandem extabuit. Mortuus est. Pulmo inuentus est putris è regione ipsius mali.

CONSILIVM XLVII.

Pro Anglo Arthritico.

Dolor qui nobilem virum Anglum afficit, à fluxione pendere censetur. Occupat hic articulum, paulò se magis diffundit pro humoris quantitate. Fluxio etsi ab humore est à partibus amandato, non tamen omnis dolorifica est. Quæ enim aut distendit partem materia, aut acrimoniam molestámve qualitatem habet, ea doloris in parte parens existit. Quanquam sine fluxione dolor excitari potest, vt cum pars imbecilla, aut malè affecta alimentum malè conficit, & à congestione dolendi nascitur occasio. Articuli porrò dolent iis qui faba & orobo vescuntur; in siccitatibus summis dolor ad articulos pertinet; in febribus laboriosis & lassitudine vlcerosa, non tamē id quicquid est arthritidis nomen demeretur. Quanquam & doloris par molestia, & æquè sæua symptomata ac in arthritide gliscūt & apparent. Sed cum erroneo & vagabundo modo modo hic, modò ille articulus infestatur, cum aliquando certis tēporibus, cum incertis, tum ea fluxio arthriticam naturam & ingenium resipit atque induit. Maximè enim vis eius in impetu ipso & instabilitate cernitur[1]. Porrò aliud est articulos verè lacessi, aliud impropriè ac leuiter tantùm. In arthritide enim verè ditur articulus occupari; articulíque nomine, non solū caput ossis quod inseritur, aut alteri' ossis cotyle intelligitur, sed & ligamēta & tendines, & quidquid ad articuli firmitatē structurámq; pertinēt; ligamēta autē cum duorum sint generū, quæ à media ossis parte ducuntur, ea sensu vacant, quæ ab ipso periostio, exquisitè sentiunt. Hinc doloris immanitas & sæuitia. His ita se habentibus cum & motu, & periodo, & doloris specie, & inuasionis modo morbus hic ægrū opprimat, de fluxione arthritica

6. Epid.

ſtatuere non dubitandũ. Vnde verò malum? an gentilitium, an patrum, an vitio ipſius peculiari corporis contigerit, non ita facilè decernitur. Tamen quo ſtatu res ſunt cùm magna ſit in corpore ad morbum iſtum propenſio, tum propter partium recipientium imbecillitatem, tum ob peculiarem vernaculámq; ſeri maligni naturæ gratiam vix recipientis generationem, vt ne morbus inualeſcat, videndum.

Occurrendum porrò in paroxyſmis ipſis, qui acerbitate doloris ægrum domi morantur, occurrendum generationi iſtius humoris, excluſioni, partiúmque imbecillitati. Videndum quoque ne quid in cura ipſa peccetur. Nam morbi ſæuitia ſæpè ad varia & ancipitia remedia recurrere cogit. At quæ vel ſine methodo auxilia adhibentur, vel quæ paſſim ab arte Chymica (quæ impoſturæ plena nullius non morbi curationem profitetur) vel ab Empiricis repetuntur, ea ſæpè malum immedicabile reddiderunt, ſæpè multos è medio ſuſtulerunt. Hinc tophacea in articulis congeries, hinc eorum diſtortio, hinc marcor, hinc tabes, hinc denique cum dolorum iliade mors luctuoſa. At præſtat cum aliquo eóque leui dolore & tolerabili moleſtia, remedia ab arte & ratione inſtituta tutò vſurpare, quã vana ſpe carendi omni dolore, à caſu, à fortuna ignorantiáque profecta experiri, & in apertam vitæ perniciem incurrere.

In hoc prę ſertim morbo vitæ lex & ratio ſanciatur. Et illud præclarè dictum Galeni ob oculos obuerſari debet quod ſcriptum in Aphor. [2]

Vini vſus aut nullus, aut exiguus eſto.

Ceruiſia ſimplex, aut decoctum glycyrrhizæ, locum vini habeto.

Vſus veneris præ cæteris moderatus eſto.

Inedia longáque cibi abſtinentia deuitator.

Potionum multo ſaccharo & cinnam. conditarum vſus rarus ſit.

Cruditas ex copia & varietate ciborum naſci ſolita vitator.

Somnus meridianus & ſtatim à cibo.

Labor vt immodicus còrpus tabefacit, ignauia exoluit, ita moderatus labor articulos roborare creditor.

Elixis carnibus ſine multis iuſculis, item aſſis locus eſto.

Non tamen planè iuſculorum vſu interdicimus.

Prandium liberalius, cœna parcior laudator.

Porrò ſemel aut bis anno vena brachij dextri aperiunda, pręſertim Vere & Autumno. Non tamen omnino id ſingulis annis vſurpandum niſi morbus ſæuiat & inualeſcat. Syrupus erit paratus, quo ſemel menſe vtetur. Tamen Hyeme pilulis locus erit, Æſtate caſſia vſurpabitur.

Placet decoctum ſarſeparilię, aut radicis chynæ, non ad magnam prouocationem ſudorum. A ligno ſancto abſtinendum.

Pyrotica ad muſculum deltoïdem brachiis applicabuntur. Formulæ remediorum ad articulos firmãdos repetentur ex ſuperioribus.

Maſticatoria & errhina aliquando conueniunt.

Vſus lactis aſinæ, aut caprarum.

Et quoniam in neruis mucoſus eſt humor, is eſt ſiccandus prudenter & digerendus.

ANNOTATIONES.

1. *Vnde illud Sereni.*
--- ſi articulos tabes inimica per omnes.
Hæſerit.

2. *Ita Celſus, Quibus articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos ante & curioſo victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori superſit, & crebriore vomitu, &c. Cum ex morbo conualeſcit, leuiter manibus vnctis corpus permulcendum. Delectationis cauſa ambulandum, circunciſa omni negotioſa cogitatione. Paulatim verò debet omiſsis his legibus, eò tranſire, vt arbitrio ſuo viuat.*

CONSILIVM XLVIII.

De cerebri imbecillitate. Pro Conſule Tholoſano.

INter partes cæteras cerebrum mihi malè affectum videtur. Hoc afficitur vel per ſe, vel per conſenſum aliarum partium. Per ſe cum affectionis cauſam in ſe continet. Et tunc malum eſt contumacius & diuturnius.

Per conſenſum aliarum partium ſubiectarum, & cauſa fixa nec eſt, nec affectio ita firma.

Initio scire an per se pars laboret an non, hîc opus, hîc labor, successu temporis facilè innotescit.

Sed euenit vt si viscera intemperanter affecta sint, si cerebrum imbecillius redditum siue ab externis causis, prẹsertim à studio pertinaciore, siue ab internis, ea sit conspiratio & consensus earum partium, vt vtrẹque accusandæ sint, nec minùs harum quàm illarum ratio habeatur.

Ac quod cerebrum vitium & imbecillitatem contraxerit, multis colligi potest argumentis: Item quòd intemperies viscerum subsit, sanguine potè acriusculo genito: vt & internarum causarum & externarum vis apparuerit.

Quæcunque pars vel ab internis causis, vel ab externis, vel ab ipsis naturæ principiis tanquam ab incunabilis imbecillitatẽ contraxit, ea facilè à quacunque paulò vehementiore causa afficitur, aliarum excrementa promptè recipit, immo ipsa per se minùs belle suum facit officium, non benè coquit. Hinc cruditas, hinc excrementorum prouentus, hinc maligna qualitas surgit. Vnde dolor, & dolendi promptitudo, vnde partis sẹpè quidam marcor.

Obstinata & pertinacia studia, lucubrationes, nocturnæque animi contentiones facilè læserunt ac offenderunt. Nam spirituum dissipatio, consumptio & depastio consequitur, partiúmque solidarum ægrè reparabile vitium & labes. Vt enim moderatus animi cultus & contentio modica cerebrum conseruat, ita immodicus labor idem extenuat, debilitat & exsoluit, ac si quandam ἀξεγκεφάλωσιν induceret.

Sanitatis hæc pars esto vt & cerebri, & totius corporis ratio habeatur.

Cerebri vt laborantis, corporis vt malum fouentis. Quanquam & externas causas impendiò magis affecisse iam planè constat.

Itaque ne quid tale deinceps contingat, animi exercitia moderata sunto, quæ licet iucunda & homini liberaliter educato & ingenuo necessaria, tamen ipsa dulcedine illectum animum lædunt & offendunt, & corpus ipsius animi instrumentum deterunt ac imminuunt. Hîc enim, vt & in cæteris rebus moderatio & temperamentum adhibendum est.

Cerebro aut sua vis restituenda est, aut, quæ adest, conseruanda. Qui prouentus excrementorum propria quadam infir-

mitate ſucceſſit, impediendus, hauriendus. Hic minor erit, ſi cerebro ſua vis erit reſtituta.

Toti corpori conſuletur, reductis ad temperamentum aliquod humoribus & intemperie viſcerum aliqua ex parte emendata.

Corpus non videtur freque̅tibus & validis medicamentis fatigandum: nam & humorum obagitatio fiet, quorum quies, ſedatio & ſilentium pluris ſæpè eſt faciundum. Pręterea exhauſtis à medicamento ſpiritibus, maior infirmitas conciliabitur.

Sanguis detrahendus non eſt, niſi aut eius redundantis ſigna affuerint, aut dolor aliquis vehemens, detrahendi neceſſitatem inducat.

Conſeruarum Cephalicarum non calidarum frequens vſus eſto.

Balnea aquarum dulcium conſuluntor.

Contineantur ore quæ ſaliuam benignè eliciant.

Errhinis maxima cum cautione eſt vtendum.

Fugienda omnia quæ grauem ſpirant odorem, immo quæ ſuauem, nam hinc capitis repletio, hinc grauitas.

Vinum non bibatur niſi aut multo cibo pręſumpto, aut iuſculo præhauſto.

CONSILIVM XLIX.

De Symptomatis Hyſtericis, Hypochondriacis, & Catarrhoicis. Ad Dominum Burgenſem Xantonum Medicum.

NÆ egregiè candidus es, hócque temperamentum modeſtiæ tuæ indixiſti, vt cum multa noris, aliqua didiciſſe non pigeat. Leue inge̅nium cum nil habeat, nil ſibi detrahit. Egregium verò, ingens, & magnarum rerum habens fiduciam, præclaræ indolis edit argumentum, cum etiam in rebus perſpicuis aliorum iudicium requirit.

Non quin rem benè norit, ſed vt dubitando ſum ſtudium, &

plura discendi occultet desiderium, & occultando aperiat. Ea tamen res te eo fortè non adduxit. Nam partim rei difficultas, partim humanitas, & de ægra merendi desiderium te ad opem implorandam excitauit: humanitas quidē, quod nil sit prius in morbis obstinatis & melancholicis (quorum nomen omen quoddam sinistrum prætendit) quam ea quærere quæ morbi molestias eleuare; & querelas in iis morbis percrebras demulcere possint. Et licet malo ars victa fuerit, morbíque diuturnitas eam eluserit, tamen ab omni remedio temperare maligni & desperantis hominis est. Soláque desperatio pro omni superest solatio. Non artis vitium est si morbus incuratus manet, sed accusanda morbi pertinacia. Medicus se artis tuetur patrocinio: Et cum ad experimentum vsque proceditur, difficultas saltem morbi compescitur. Quanquam illud Aëtij commemorabile. Multi melancholici tum cum curarentur, partem præsidij ab arte perceperunt. Dimissa curatione sunt restituti: Naturâ ante curationem præualente contra morbos ex medicatione imbecillos redditos. Quæ natura cum curatione affligitur, in quiete resurgit, & superat morbos aliquantum imminutos.

Nunc ad institutum veniamus.

Non tam de morbo, quam de Symptomatis inquiritur. Symptomata sunt non ὁμοειδῆ, nec ὁμογενῆ, sed à diuersis oriunda fontibus. Et cum causa sit fixa, symptomaton perpetua fit propagatio. Contra euenit in iis quorū causa fugax leuitérque pressa.

Non tam in humorum quantitate quam molesta qualitate causa consistit quam diathesis quædam fouet. Hæc longarum obstinatarúmque affectionum & omnem Medicorum solertiā superantium autor est & alumna. Hæc cum adest, non tam de euincendis morbis, quam de nutriendis laboratur. Huius quidem vestigia nouimus & effectus, sed ea obtutum oculorum effugit, quin & vix ab animo comprehēdi potest. Hanc veteres adumbrarunt, hanc prosecuti sunt, sed non assecuti. De hac apud te plenius dicere, Magistrum artis docere velle est, & tandem quantum hic operis fiat, pœnitebit.

Symptomata partim sunt Hysterica, partim Hypochondriaca, partim Catarrhoica. Cum ex his quædam sunt propria, plura sunt communia, vt quò sunt referenda, ignoretur. Deliquia animi, vertigines, oppressiones, dolores pectoris pleuritim mentientes, milléque alia tædia, & hypochondriaca sunt, &

malè euntibus mensibus apparere possunt. Possunt & suppressi seminis esse soboles. Possunt & eam affectionem sequi quæ ab Hippocrate atra bilis in vtero, dicitur. Cum scilicet in venis vteri reses est sanguis fæculentus, & tabum quoddam quod ab Hippocrate αἱμαλὼψ vocatur, nomine ab oculorum affectionibus ad collectionẽ in vtero aptè translato; vnde obseruatũ est apud nos extitisse mulieres quarũ in vtero sanguis atrabilarius colligeretur, quæ perpetuis doloribus sunt diuexatæ. Tandẽ tumor ἀνθρακώδης miraculò ad lumbos erumpens, vt cõquerẽdi, ita dolendi finem attulit. Idem contigit sæpè & Hypochondriacis.

2 Ergo diligenter incumbendum in inuestigationem primæ & dolorum causæ & foci. Similitudo sæpè peritissimis imponit. Aliter prouidendum si sit aliquid Hystericum, aliter si Hypochondriacum, aliter si promiscuum. Nam & ista deliquia (idem de cæteris sit iudicium) à paucioribus mensibus esse possunt, & à neglecto fundi cultu; possunt & Hypochondriacæ affectionis esse consectaria. Præclarum illud Galen. in illud Hippoc. Lumbis dolentibus cardialgiæ accedentes, signa eruptionis sanguinis puto: Copia (ait Galen.) in venis aceruata tenue quoddam serum in ventrem confluens cardialgias parit in os ipsius ascendens: portio autem abundantiæ ad inferiora deuergens, lumborum dolores excitat.

Cæterum licet Hypochondriaci de ipso conquerantur ventriculo, id per sympathiam fit viscerum, & Hypochondriorum vicinorum. Et in his chylus non modo aduritur, sed corrumpitur ab externo calore, & propria putredinis specie terrifica symptomata edere consueuit. Recurrere ad solam intemperiem more vulgi, id minus cum Hippocrate cohæret, qui in veteribus reprehendit, quòd in morborum causis assignandis, primis qualitatibus nimium tribuissent[3]. Nam ea intemperies facilè corrigeretur, immo senectus temperamentum adhibens, remedio foret, vt de hemicraniis à causa calida obortis censet Galen. quas ipsa senectute sedari putauit.

Ergo abstrusior causa est & diathesis quæ in humores virulentam vim inducit. *Cur Hy-*

Catarrhoica symptomata testatur brachij affectio paralyseos *pochon-* æmula, & destillatio in thoracem dolorem excitans, aut verè *driaci* pleuriticum aut pleuritim mentientem. Quanquam quotidie *dorsum* obseruamus harum partium dolores nõ tam à distillatione pen- *& pectus doleant.* dere, quam à maligno melancholicóque flatu à visceribus sur-

gente: Testantur dolores omoplatarum Hypochondriacis familiares, & virginibus; quarum faciem fœdus deturpat color. & in his nō tam laxare venam quam ventrem conuenit, & flatui exitum dare. Immo à flatibus ipsis melancholia flatuosa & nomen & omen inuenit. Hanc flatuum copiam & imbecillitas caloris natiui & succi melancholici ζύμωσις inducit: Præsente quadam ipsorum lactium & pylori phlogosi ex Dioclis sententia quam Galen. amplexatur.

Paralyseos rudumenta à capite repetenda. Quanquā plerisq; & Hypochōdriacis & Hystericis tormina diuturniora, in partiū quarundam paralysin terminantur. Id quod Britonibus familiare, vt annotat Hollerius. Et est aliquid simile apud Hippoc.

Destillatio à capite in thoracem si ferina est, si tussiendi inane desiderium, prudenter se gerere oportet. Laudo Galen. præceptū de distillationibus malignis. Non oportet, ait, tandiu in pulmone moram trahere donec crassescant: nec eas statim expelli necesse est. Nam in pulmone morantes non facilè coquuntur & eum lacerant. Si excernantur, citò molestas excitant tusses à quibus caput repletur.

Vt ad rem redeatur. Quoniam de Hyster. & Hypochondriacis facta est mentio, antequam de solenni remedio, nempe phlebotomia decernatur, vnum præmonere ab re non erit. Placet clarissimo Dureto in consilium vocato, spem salutis in frequenti phlebotomia partim è malleolo, partim è brachio consistere. Parum dissensimus. Ille suppressionis menstruæ, aut euacuationis paucioris rationem habet. Et maximè omnia ad vterū refert. Nos dispositionem Hypochondriacam maximè consideramus. Quę sæpè aut in Hydropen siccum finitur per μαρασμὸν περιφυγῆ, aut in Ascitem per caloris naturalis paupertatē, in qua si sępius sanguis detrahitur, Hydrops accersitur, aut tumor, corporis insufflatio vulgò nuncupata. Hoc ipse videris, & singula momenta consideraris.

De Hypocaustis & sudorificis parum plausibilis ratio esse videtur, cum constet calido & sicco temperamento esse. Cum sitis assidua, intestinorū æstum significet, paulò alienior talium remediorū vsus esse videatur. Nec obest quod obiicitur, pituitam abundare videri quod sępè tussiat, & os saliua proliciatur.

Nam ptyalismus non rarò dispositionis Hypochondriacæ est παθογνωμονικόν. Et vt concedam nescio quem succum crudum re-

redundare, partes solidæ sunt siccę & sudorificis magis exuccæ redduntur. Itaque paulò frigidior hæc ratio videretur.

Ad hos Canones deliberationis momenta reciderunt.

Cibus mediæ naturæ esto, qualitate humidus, substantia solidus. [4]

Ab omnibus flatulentis abstineto.

Vinum lene, maturum multà aqua fractum, & parca manu bibito.

Ter mense purgationi operam dato ex opiata facta cum decoct. Hypochondr. foliis senæ, cassia, & passulis corinthiacis.

Detrahitor sanguis bis térue anno, tum incisâ venâ brachij tum malleolorum. Idque iis conditionibus quæ superiùs dictæ sunt.

Admoueantur hynrudines ano.

Illinitor regio lumborũ vnguento rosato Mesuæ frequẽter.

Balnea aquæ egelidæ fumo & odore carentis salubritati corporis accommodata iudicantor. Decoctum Cephalic. additis ℥ ij. foliorum senæ, & agarico crudo, addendo quartam partem vini albi, ex vsu esto. Aptè id cum spongia fiet.

Ab Hypocaustis & sudorificis, nisi quæpiam res aliter suaserit, abstinetor.

Hæc fortè paulò fusiùs disputata sunt, quam deceat apud artis & peritum & medendi magistrum. Sed quoniam significasti te tantopere cupere vt nos vnà communicaremus, occasionem vrgere volui. Hanc non tam casus, quam ratio & consilium videtur attulisse. Puduit longa scriptione tuo otio abuti. Sed hoc laboris lubens suscepi in eo præsertim quod tibi voluptati, fore credidi, si qua vlla in re de te mereri possem, tuum desiderium nouo officio facilè lenirem. Vale. 24. Augusti Anno 1582.

ANNOTATIONES.

1. *Mirum est quod melancholici perpetuò conquerantur, & medicamenta sæpè appetant.* *Praclarus est locus cap. vltimo 7. Ethic.* οἱ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν, ἀεὶ δέονται ἰατρείας· καὶ γὰρ τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ διὰ τὴν κρᾶσιν· καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσίν. *Melancholici motus habent vehementes & frequentes. Ideo Arist. cap. vltimo lib. de Diuin. ex insomniis, melancholicos futura præsentire dicit: Melancholici, ait Aristoteles, ob*

animi impetum vehementiorem, vt eminus iaculātes collimant, & quod facilè ac citò animum mutant, id quod est consequens cernunt. Tamen paulò ante dixerat homines plebeios futura prænoscere sæpius, quod eorum mens minus sit referta curis. Si hoc verum est, melancholici minùs sunt idonei ad præsagiendum. Animum enim distractum & curis plenum habent. Cicero. 1. de Diuinatione locum Aristo. superiorem sugillat: Animi enim integri, ait, non vitiosi corporis est diuinatio. Ideo in animis hominum qui valetudinis vitio furiunt, nil diuinum, nil præsagiens esse ait. Caterùm μελαγχολίαν furorem vocat.

2. *Et non item pridem cum vxor Comitis de Chaulne, diu brachium doluisset, nec dolor remediis remisisset, tandem obortus est tumor in summo humero anthracôdes, dolorificus maximè. Hic suppurauit. A supurato magna leuatio. Dolores autem in melancholicis vagi sunt, nec quiescunt sæpè donec se ipsi collegerint, & συστροφὴν aliquam fecerint. Qui cum συστροφὴν fecerint, tum in suppuratum est incumbendum nisi aliqua alia ratio ratio dissuadeat.*

3. *Auicenn. scripsit caput de iis quibus dolor & angustia stomachi accidit cum comedunt, & cum distribuitur alimentum cessat.*

4. *Oportet melancholicos bene comedere vt si fieri poßit sibi εὐσαρκίαν concilient. Tum enim benè habent cum impinguantur. Et apud Hipp. Initio Æstatis plurimum comedendum est vt faciamus idem quod arbores quæ ad futuros æstus facilius ferendos sibi vmbram ex pampinis & foliis comparant. Idem homines sibi debent comparare. Locus est præclarus. lib. 2. aut 3. de Diæta.*

CONSILIVM XLIX.

De Elephantiasi.

ARuernus quidam à nonnullis elephanticus iudicabatur. Ideo de eo à societate humana segregando cogitabant. Credo odio quodam litium fomite & seminario id totum exarsisse. Et occulti odij priuatarumque inimicitiarum magna extiterunt argumenta. Ad forum res delata. Primum apud patrios iudices: deinde ad Senatum Parisiensem negotium est deuolutum. Statuit vt Medici & Chirurgi iudicarent. Illi initia quædam elephanti retulerunt. A venis sub lingua paulùm

tumentibus & supercilio rariore argumentum desumpserunt. Ad alios res relata. Illi aliter omnino iudicarunt, vacuum omnino & extra suspicionem retulerunt. Id paulò Senatui alienius visum est, præsertim cùm alij in alia & omnino contraria irent. Denuò decreuit vt omnes vna conuenirẽt, & inspecto homine communicarent. Sic aut diffiderent, aut rem omnino componerent. Decreto obtemperatur. Sistit se homo, nudus exploratur. Nil percipitur quod vel tantillam fidẽ faciat tam diri morbi. Prioris & durioris sententiæ viros pudebat retractare sententiam. Rebus diligenter subductis relatum est nulla signa existentis mali apparere, nílque esse omnino propter quod humana societate priuari debeat.

Rogat Senatus, vt selecti viri iudicent, num Socrates sit elephanticus. Est enim Artificis absolutè respondere, vel elephanticum esse, vel non esse. Ratio non est reddenda, nisi sit necesse, nec reddenda nisi apud peritos artis qui rerum momenta æstimare possunt. Sed hîc nec præcipitanter timidos esse oportet, nec temerè securos. Ex æquo quippe & bono res est æstimãda, vt ne nimia facilitate res extenuetur & eleuetur, vel præiudicata opinione aliter ac est iudicetur. Subolfacio enim accusatores obiicere patrẽ illius ante annos 40. elephãticũ interiisse. Immo, eius sororem de morbo suspectam esse. De patre nil constat. Et cauendum ne sit hoc præiudicium. Si enim ita rem esse animo concipimus, eum iam fortè elephanticum iudicamus antequam ita sit: aut leuiuscula signa, pro magnis & ponderosis (vt sic loquar) pensitamus. At in iudicio ferendo videndum ne quid tale committatur. Quod pater dicatur fuisse elephanticus, id quidem ad cautionem maiorem valet, non ad certum præiudicium. Ad cautionem quidem maiorem, vt nil negligatur, immò ne leuissima quidem indicia & argumenta. Vel, vt seriò magis dicatur, nil curemus quid ante, nec quid post, sed omnino ad hanc hypothesin veniatur: An hic qui nobis sistitur Socrates, sit elephanticus, quoniã de eo segregando disceptatur. Hoc vno iudicio tota hominis fortuna disceptat.

Cęterùm fortè aliter se gerere oportet medicè agendo, aliter ex æquo & bono. Nam sunt signa Medica, & hæc altioris sunt contemplationis. Alia sunt signa vulgaria, vt quæ sub obtutum oculorum cadunt. Si Medicè, id est paulò seuerius aga-

tur, quoniam antequam ſigna foris edantur, intus confirmatum & perfectum malum à Medicis credatur, poteſt elephanticus ita iudicari nullis ſignis foràs eminentibus. Maximè verò ſemen mali fouetur ac ſerpit intus, ſi à patre elephantico quis oriatur. Morbi enim quidam iure hæreditatis ad poſteros deriuantur, maximè verò elephas, & qui morbi partes ſolidas, quarum vis natura eſſe dicitur, occupare ſolent. Semini enim neſcio quæ vis impreſſa eſt, quæ vt valet ad ſpeciem, ita latenter morboſam diatheſin deuehit & transfundit. Eáque vis inſita eſt tanquam tradux, vt ex macrocephalis macrocephali generentur. Et ita luſtrare oportet inteſtinas partes.

Contrà ſi ex æquo & bono res æſtimetur, relicto paulò exactiore internarum partium examine, ad ſigna externa tam vniuoca quam æquiuoca deueniendum, vt per hæc tanquam manifeſta ad rei notitiam delabamur. Quanquam id nequit fieri quin & internæ partes explorentur. Nam difficilis reſpiratio, fœdus & grauis anhelitus, ſitis, vrinæ confuſæ, pulſus tardior, excrementorum fœtor, multáque alia, internarum ſedium affectionem teſtantur. Cæterùm ſigna vniuoca & æquiuoca, & apud Cauliacum, & Hollerium cap. de elephanto, ediſſeruntur. Nec hîc omnia tractare conſilium eſt. Sed ad autores, ſi quando ſeriò de morbo laboratur, eſt recurrendum. Inter cæteros & eleganter, & plenè ex Aretæo Gorræus ediſſeruit. Nunc curſim tantùm & raptim, & ἀμεθόδως dicendum.

Elephas eſt extuberatio totius corporis inæqualis cum fœdo colore & characteris mutatione, non quòd ſtatim appareat. Nec enim prius intumeſcit, quam longius progreſſa ſit corruptio.

Extuberatio in tumore eſt, tumor in puſtula, puſtulæ materia ſuccus melancho. bilis torrida, acida & ſalſa pituita.

Color varius eſt pro temperamento. Aliquando eſt roſeus & phœniceus & rutilus qualis anagallidi alteri, & anemones flori, Vnde ab Hippocrate dicunt vocari φοινίκειον νοῦσον.

Videndum an ſit vitio nutritionis, an aſſimilationis, an in defectione conſiſtat. An ſit primæ coctionis, an vltimæ, an mediæ, & id breuiter.

Galen. ait, in tota animalis mole priuatio actionis in crudis ſuccis conſiſtit, functio tanquam deficiens in ſemicoctis, praua verò in vitioſis ſuccis. Ex vitioſis ſuccis eryſipelata, gangrenæ,

cancri nascuntur. In nutriẽdi actione priuatio actionis in atrophia est. Deficiens in gracilitate morbosa præsertim, vitiosa in leucis & elephantiasi cernitur. Tamen si leuci & elephantiasis sunt symptomata facultatis nequeuntis sibi familiare alimentũ conuertere, eatenus facultatis alteratricis deficientis esse videatur. Verum quia idoneam qualitatem non adipiscitur alimentum, idque propter malum partis habitum, leuce & elephas deprauatę facultatis symptomata credentur. Et si facultas deficit, ex euentu tantum deficit, vt patet ex 6. Epid. explicat Gal. cur qui abundent acri calore carnes habeant frigidas, licet venæ turgeant. Malunt enim partes suo genio & alimento fraudari, quam talem sanguinem & succum capessere. Quod postea explicabimus. Iam duæ aut tres quęstiones sunt explicatæ. Nunc an sit vitium tertiæ, an 2. coctionis. Si vitium in visceribus ipsis latuit, cuius ratione succus & sanguis prauę qualitatis est particeps, optimo iure ad secundam coctionem referetur. Et cum tertia coctio secundam non corrigat, nil perinde est si dicatur esse elephas, aut secundæ, aut tertiæ coctionis. Quanquã ipsius habitus morbus esse dicitur, & capillares venæ vitium contraxerunt. Quod verum est ad perfectionem elephantis. Id quod nos abundè diximus in margine capitis de elephanto apud Aëtium. Ibi enim repudiauimus opinionem eorum, qui tam frequenter sanguinem elephanticis demunt. Errant enim, vt illo loci fusius est disputatum. Accedit quòd natura quam longissime potest amandat hoc virus. Ideo in capillares venas.

Quanquam foris in quibusdam tumores etiam aspectu horrendi apparent, quorum origo aut ab internis non est, si autem fuerit, contracta quadam mala diathesi in habitu ipso, talia in cute vitio vernaculo ipsius cutis erumpunt & efflorescunt. Ideo Hippocrates, vt multis locis annotauimus, ea quæ in cutem erumpunt, aliàs vt morbos considerat vitio cutis orientes, aliàs vt exanthemata, & τὰ τῶν ἀντέρων ἐλασήματα. Et tunc ipsius tertiæ coctionis & habitus morbus esse perhibetur.

Sed hæc difficilioris sunt inquisitionis & contemplationis, magnúmque iudicium requiritur vt distinguere possis an à partibus internis repetendum malum, an verò totum id quicquid est ipsi habitui eiúsque labi acceptum sit ferendum.

Multa ſunt promiſſa, plura dici poſſunt. Tamen ſine recto ordine quædam inculcabimus. Primum illud tenendum,

Elephas eſt extuberatio totius corporis inæqualis cum fœdo colore, characteris mutatione, non quòd ſtatim appareat. Nec enim prius intumeſcit, quam longiùs elephas progreſſus fuerit & corruptio. Eſſentia huius extuberationis conſiſtit in tumore contra naturam. Tumor in puſtula. Puſtulæ cauſa materialis ſuccus melancholicus, bilis retorrida, pituita ſalſa. Cauſa vniuerſa eſt corruptio partium ſolidarum & aſſimilationis. Aſſimilatio corrumpitur Hippocr. cum quod ingeritur ſuperat, nouam formam inducit, deſtruit priorem. Quod ingeritur ſuperat, nõ ſuperatur, generatione, cõtagione & alterius morbi ſucceſſione. Et his modis fit elephas. Generatio autem aut eſt primigenia, aut non. Primigenia cum ſequitur naturam ſuſcipientis & efficientis cauſæ. His quidem ſuperioribus paulò verbis οὐσία καὶ ὕπαρξις τοῦ ἐλέφαντος conſiſtit, quæ ex lib. Hippocratis de alimento ducuntur, & quæ paulò amplius ſunt explicanda. Textus autem Hippocratis eſt eiuſmodi, cuius tanta eſt & elegantia, & vis & autoritas vt cæteris ſit præferendus:

Aſſimilat pro viribus natura, cum id quod ſuperingeritur ſuperat quidem, & illud quod prius ineſt præualet, id eſt, alimentum dum patitur agit quidem, ſed tandem ſuperatur ab eo quod prius erat, id eſt, à corpore & eius forma. Vt lactuca conſideratur & agens & patiens. Agens dum coquitur tantum & ipſa refrigerat: ſed cum iam cocta eſt proximè aſſimilanda & calorem naturalem auctura vinci dicitur, & reuerà vincitur.

At adulterinum eſt alimentũ tribus modis. Primo modo dum coquitur tantum alimentum, & ratione ſuarum qualitatum primarum afficit, vt lactuca, de quo priore modo paulò ante dictũ eſt. Aut cum prauum eſt ipſum alimentum prauíque ſucci, coquitur & nútrit, ſed poſtquam nutrierit, habitum ipſius corporis peruertit. Tertiò, cum occulta & maligna qualitate agit. Nam totius ſubſtantiæ proprietate nocet. Ita tamen conſiderandum eſt, vt & tempus, & quantitas ſpectetur. Tempus vt multo, vel pauco agat tempore. Quantitas, vt ea ſit ſufficiens ad euertendum; Quod pauca tandem ſuperetur, & à natura vincatur. Textus Græcus eſt is, ἀμαυροῖ δὲ ἑκατέρας, ſuppl. τροφὰς, ἐν χρόνῳ, καὶ μετὰ χρόνον ἡ τροφὴ ἔξωθεν συνεχὴς ἐπεισκριθεῖσα; καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον στερεμνίων πᾶσι τοῖσι μέλεσι διαπλακεῖσα, καὶ τὴν μὲν ἰδίην ἰδέην ἐξεβλάστησε, τὴν δὲ προτέρην, ἔστιν ὅτε καὶ τὰς προτέρας δυν-

μαὶςεσι, ita Latinè verti poteſt.

Euertit autem & deſtruit vtrumque alimentum (quanquam in Græco eſt ἀμαυρωτικωτέρας, ſuppl. τροφαὶ, & non video, cur benè dicamus, tertia iſta ſpecies alimenti tota qualitate pugnans, euertit alias ſpecies alimenti, melius dicetur: (Obſcurat alias ſpecies) & in tempore, & poſt tempus, id alimentum quod continenter foris ſuperingeretur, firmitérque per multum tempus omnibus corporis partibus applicatum fuerit, & propriam quidem formam produxit, vel producere potuit, priorem autem, vel priores deſtruxit ac aboleuit. Hoc enim loco, poſtquam ſuperius diſputârat de incommodis ex alimento ob manifeſtam qualitatem, agit de eo alimento quod propter vim quandam occultam & vix explicabilem lædit, & ita in nos agit, vt nouam quandam formam inducat, priorem autem aboleat & perimat. Nec enim aliter ſuæ formæ proprietatem quæ antecedenti & priori formæ contraria eſt omnino, induceret, quam poſtquam aliam & meliorem & innatam corrupit ac peremit. Plura de iſta metamorphoſi, & viribus extranei & deleterij alimenti legas in Commentario ad iſtum locum breuiter & doctè ſcripto. Cæterùm, externum dicitur alimentum, ſiue foris adhibeatur, ſeu genitiuo & naturali quodam partium & viſcerum vitio & tabo in nobis generetur & accumuletur. In nobis enim gigni ſolet humor qui nonnumquam venenatorum animalium virus ſua malignitate æquat. Et iſte locus ex Hippocrate citatus adumbrat & delineat vitioſum illud alimentum cuius vi in elephanticis tam horrenda excitantur ſymptomata, & dira monſtroſáq; quędam forma inducitur, oppreſſa ac perempta priore forma.

Plura habebam in animo quę ſcriberem, ſed retuſus ſtylus meus tempeſtate bellorum quieuit. Tantum aduerſaria quædã hîc adſcribam ſuper eadem quęſtione mota de probandis iis quos iudex temerario iudicio pro elephanticis iudicârat. Erant autem Aruerni. *Signa vniuoca 6.*

1. Rotunditas oculorum & aurium. 2. Supercilij depilatio & extuberatio. 3 Narium foras extuberantia & contorſio, & interioris partis anguſtia. 4. Labiorum deformitas. 5. Vox rauca. 6. Fœtor halitus & corporis. *8. Alia ex aliorũ opin.*

1. Ab Elephanticis natum eſſe. 2. Conſuetudo cum elephanticis. 3. Suppreſſio conſuetarum excretionum. 4. Vſus ciborum prauorum, vini præſertim. 5. Vita ærumnoſa in metu &

mœrore. 6. Extuberationes corporis, ſed prꝑſertim faciei. 7. Aures acuminatæ. Naſus ſimus. Labia craſſa. Aſpectus horridus. 8. Color faciei ex rubore liuens, vox rauca, oculi rotundi.

1. Extuberatio in extremis partibus. 2. Color vt in morphæa vt tenebroſus. 3. Defluuium capillorũ & tenuiũ regeneratio. 4. Muſculorum quorundam extenuatio vt pollicis & trapezitæ vnde fiunt alati. 5. Stupor aut ſenſus amiſſio in extremis partibus ſiccatis & induratis. 6. Scabies, impetigo, gutta roſacea. 7. Extuberationes ſub lingua[8]: vnctuoſa cutis aquâ aſperſâ[9]. Cutis criſpitudo inſtar anſeris implumis, 10. Sanguis thromboſus. 11. Senſus punctionis in cute. 12. Rarò febricitant. Cauti ſunt. Alia petuntur à ſomno & vrinis. Agnoſcuntur autem inter cætera. Diſpoſitio, actus. Diſpoſitio ex cauſis antecedentibus. Actus triplex, initium, incrementum, vigor. Principium cum malum latet intus & ſigna minora foris extant. Crementum cum ſe in externis prodit. Vigor, cum partes vlcerantur. Declinatio, cum partes corruptꝑ cadunt.

Æquiuoca ſigna 12.

At verò tanti ſunt ſigna huiuſmodi vt iis quaſi manibus ducamur ad latentes morbos. quæ cum ita ſe habeant, quæri meritò nunc poteſt. An vt in aliis morbis ſi cui conualeſcendum omnia bona ſigna adeſſe oportet, ſi moriundum, vnum malum ſufficit. Ita in iudicio elephanticorum vnum vniuocum ſatis ſit ad condemnandum, ad abſoluendum omnia vniuoca abeſſe conueniat. Nam iudicium facit Galenus, & per τὰ συμβεβηκότα, & per τὰ ἀσυμβεβηκότα, vt hæc non adſunt aut illa, ergo, nequaquam id faciundum, alioqui nõ differt iudicium Medici & vulgi quod in alienis miſeriis procax eſt.

Hippoc. morbos diſtinguit ex ſexu, ex ætate. Ætate, ante 14. annum leuce, ſeu lepra alba & cancer non affligit, niſi ſit congenitus affectus, ac ſi dicat, ſe prodit non merito ætatis, ſed alia ratione, hic morbus ætate nil impediente ſe prodit. A 14. ad 42. omnes morbi ſe produnt, ait Hippoc. à 42. ad 63. (Annus autem 42. notat annum climactericum 2.) ſtrumæ non adſunt. At ſi quid elephanticum foret, & in matre & in filiis, ſe prodidiſſet cum mater agat annum 63.

Quod ad ſexum attinet Hipp. ait mulieres non laborare podgara. Seneca addit defluuium capillorũ quo mulieres non laborant. (id tamen apud Hippocratem non legitur) quo fit vt

mi-

miremur in hac muliere naturalem φαλάκρωσιν καὶ μίλφωσιν. Tamen Aristol. ait mulieres non fieri vitiliginosas, & ob menstrua, & cutis densitatem, tamen his omnibus morbis laborant mulieres non quòd mulierum natura mutata, sed vita.

Filij huius mulieris sunt depiles ab ipso ortu; in quo duo notanda. Prius, quod ista depilatio est morbus particularis, non abscessus, iuxta Hippoc. sub finem 2. Prorrh. vt pityriasis est aliquando vitium particulare capitis, intactis aliis partibus. Et id vitium transfusum est in mares maximè, quia mares matrizant ratione Galen. Semen fœminæ initio vincitur à masculo, sed adsciscit menstruum vt fortius se reddat contra masculinũ semen. An maior pars seminis à capite, vnde fabulæ de Minerua.

Inter filios susceptos de elephante, tamen non damnatos, vnus est vietus, deformis, & huic detractus erat testiculus. Legatur locus, in Eunucho, de ipso Enucho, ille vetus, veternosus, vietus, senex. Et Donatus pulchrè in Commentario. Eidem filio teter anhelitus, sed à malè conformato erat.

Quoniam autem fit maximè mentio de signis in facie, quæ signa sunt prærogatiua in elephante, bella est quæstio apud Gordonium de quodam elephantico, cui facies naturaliter erat affecta. Rationem reddit author cur ita contingere potuerit.

Familia est in qua pubes est depilis. Scytharum valet exemplum, quia ars naturam facit.

Quod attinet ad crispitudinem & depilationem quod pro crispo glabrum sumitur (quia pili regeniti non sunt pili veri, sed anserini) locus est apud Terentium de facie cadauerorsa, in Hecyra.

Fortè mater habuit à propagine aliquid elephanticum, sed id in ea bonitate naturæ domitum aut extinctum est, & intemperies per traducem propagata, sopita est.

Mirum quod omnes filij matrizantes sunt depiles, vno excepto, & filij filiorum depilium, & filiæ sunt pilosæ.

Fortè habitus ipse fuit in muliere matre & filiis validus (qui natura tamen per Galen. est imbecillior partibus internis) & vicit malignitatem vt se non prodiderit. Vnde Auicennas facit morbos habitus. Cacochymia destruit εὐεξίαν, & καχεξία εὐχυμίαν.

Hæc aduersaria ἀτάκτως ferè adscribere non piguit, quòd ali-

quando ea vſui eſſe poſſint ſi fortè quæſtio & examen moueatur de elephante. Sic erit hic liber vt bonus promus condus deſiderio aliquando ſatisfacturus. Lutetiæ 21. Auguſt. 1596.

ANNOTATIONES.

1. *Ad Elephantiaſin curandam quidam malo & inhumano exemplo balneum ſanguinis humani præſcripſerunt. Sed hoc tam horrendum & impium inuentum cum ipſis inuentoribus extinctum eſt. Ita enim apud humanos homines (vt ſic dicam,)* Miſerum auxilium, tolerabile miſeriùs malum fecit.

Lib. 7. cap. 19. 2. *Quoniam diximus obiter de anno Climacterico, vnum & addam. Climactericus à Plinio annus ſcanſilis dicitur, ab aliis gradarius: Rara aiunt (ait Plinius) longiora eſſe tēpora quia momentis horarum inſignibus lunæ ac dierum ſeptem atque nouem ingens turba naſcatur, ſcanſili annorum lege occidua quam climacterem vocant. Annus ſexageſimus tertius periculoſiſsimus, quoniam vtérque numerus ſeptem & nouem, qui decretorij & malefici dicuntur, & ad ſuccidendam vitam pollentes, in vnum quaſi confluunt ſeptiès nouem, & nouies ſeptem faciunt ſexaginta tres: & gradarius ſcanſiliſque dicitur, quòd à ſeptimo incipiens, vitam hominis quaſi per gradus quoſdam agat & dirigat. Vnde apud Hippoc. adumbratur ea vis & potentia dierum quadragenariorum: Ita Hippoc.* Mors etiam per fatum, μοῖρα Græcis, fortè deſignata, vt noſcant omnes, quòd omnia exiſtentia quæ naturam ex iiſdem habent tranſmutationes per tempora venientia habeāt. Anno finiente, multi morbi, multæ ſanitates, iuxta temporis rationem ad menſes. Septenariis autem annorum cùm multa alia inſignia corporibus fiunt, tum dentes pueris excidunt & renaſcuntur.

Et alio libro, ex multis coniectare licet vitam hominis ſeptem dierum eſſe. Id quod multis poſtea rationibus illuſtrauit.

Denique tota Hippocratis doctrina nil aliud ſonat quam dies pares, impares, menſes, annos, & vim Climacterici anni, vt paulò antè notauimus ex libro Coacarum animaduerſionum.

CONSILIVM L.

De intestini vlcere & hæmorrhoïdibus. Pro Comite quodam Anglo.

MOrbus qui non ita pridem illustrissimo Comiti molestus esse consueuit, & mali moris, & difficilis curatiouis nobis esse videtur. Ac mali moris, quoniam vlcus est quod altiùs egit, ac dysenterico modo depastum est, à margine intestini nõ longè distãs, & ab acri & salsuginoso humore succi melãcho lici naturam æmulante, natum. Fouetur perennitate affluxus illius humoris qui exulcerando & exasperando ipsi parti quà transit, molestus esse solet. Testatur menstrua hæmorrhoïdon excretio, quæ & causâ mala est, & noua irrigatione nouam irritationem affert. Vel credibile est successisse suppuratæ hæmorrhoïdi. Huius rei fidem facit & fluxus, & dolor hæmorrhoïdon qui sæuo cum cruciatu illustriss. Dominum afflixit. Hic plenitudinem & cacochymiam autorem agnoscit, sed hanc potius. Difficilis curationis, non omnino desperatæ esse videtur, si dominus & vitæ legem seruarit, & consilio consulentium sanitati paruerit. At id facit diuturnitas mali quæ naturam partis fatigauit; eiusdem etiam pertinacia, & quòd eò processit, vt depascendi assiduitate iam & caro intestinorum abradatur, & tunica ipsa atteratur. Vt enim nascens malum facilè opprimi potuit, sic inueteratum magis inualescit ac roboratur. His artificialibus coniecturis, non certis omnino rationibus, rem licuit æstimare. Defuit enim Medici tanquam legitimi artificis narratio & descriptio, quæ certiorem de re fidem fecisset, & quasi digito demonstrasset. Omnino enim à narrantis ore dependendum fuit, & eius quem non ars rei gnarum & disceptatorem, sed assidua, duntaxat penes ægrum diligentia & obsequium narratorem reddiderit.

Hæc sunt instituta.

Corpus purgetur cassia sine saccharo, & cap. cum syrupo violato. Clysteres ex decoctò nerualium herbarum cum capite ver-

uecino addita cassia. Aliàs anodyni ex decocto caricarum, seminis psyllij, plantag. cum vitellis ouorum. Abstineat vino. vtatur decocto radicis scynæ. Detrahatur sanguis singulis ferè mensibus. Lac asinæ in vsu esto. Hordeata & balnea. Et eo tempore intromittentur balani ex metallicis, exceptis mucore seminis psyllij cum pauco opio. Pyrotica vtrique brachio. Potiones vulnerariæ & diureticę. Iniectiones ex plantag. veronica, solatro, centaurio minore, consolida minore, hordeo & similibus quæ leuiter detergent & retundent succi melancholici malignitatem.

Illinantur turundæ lenes & molles ex linimento conflato & vnguento diapompholig. acto in mortariocum ol. nenuph. & violato addendo spodij, Karabes, vtriúsque corallij subtiliter puluerisati, & supra marmor ducti sufficientem quantitatem.

Addetur huic vnguento aliquid philonij romani prout necessitas requiret. Die 15. Iunij anno 1583.

CONSILIVM LI.

De Sanguinis ſputo.

GODONIVS ad tabem propendebat, cruentum expectorabat, vt peſſimo loco res eius conſtitutæ viderentur [1]. Quando autem ſalus promitti non poterat, dulcedo tamen aliqua vitæ calamitoſæ nonnulla poterat. In eum finem hæc quæ ſequuntur inſtituta ſunt: Dandum dilutum rhu. cum decocto ſcabio. vng. caball. paſſul. & glycy. diſſoluto ſyrupo de vngul. caball. & violato; In vſu ſit conſerua roſarum & de vngul. caball.

Operiatur thorax hapſo imbuto ol. viol. & de Keiri.

℞. *Pulu. pulmo. vulp. præparati.* ℈ *iiij. diatrag. frig. & ſacch. penidiati an.* ℥ *ij. ſaccha. roſ.* ℥. *ij. vtatur ſæpe.*

Paretur ſyrupus ex ſucco vngul. caballinæ, bipin. bugloſ. plantag. portul. madeat in eo nodulus gummi tragacanthi cum ℥ſ. ſeminis papau. albi. & cum infuſione roſarum ſiccarum in aq. roſarum. Hora ſomni vtatur cremore hordei loco cœnæ, cum ſemine papaueris albi.

Applicabuntur pyrotica vtrique brachio.

Balneum ex vſu foret, ſed metu ruptionis ſubitæ vomicarum, in aliud tempus differendum.

ANNOTATIO.

1. *Pauca quædam annotare nobis conſilium eſt. Ea enim de catarrho materia & fructuoſa eſt, & cum alioqui vulgaris ſit, oppido pauci in ea verſati ſunt. Mirabar quid eſſet cur fluxionibus opportuni, ita morbis incertas periodos habentibus impediantur. Vnde febres quintanæ & ſeptimanæ, quarum Hippocrates meminit, tabeſcentium ferè ſunt. Eſt enim materia longè à vaſis ſemota quæ id febrium genus concitat. Si enim ea vaſa occuparet quæ aliarum febrium materia, non his interuallis febres iſtæ reduces forent.* Hippoc. parc. 7. & 9. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Tria verò ſunt quæ animaduertenda duximus. Primum eſt, quod Galenus annotauit in Epid. de filia Euryanactidis quæ fluxionibus acrio-

ribus in febre fuit opportuna. Huic destillationes acres, tenues, multæ, paruæ, tußis, & nil coctum excreuit. Febris videbatur remittere, & tamen vera & salutaris remißio non erat. Die decimo nono interiit. Galenus vnum notandum scripsit, & quod ad alios talibus fluxionibus obnoxios potest transferri: Nil est, *inquit*, cur in hac ægra de diebus decretoriis quæramus. Illi enim nullum ordinem habuerunt, quandoquidem destillatio à capite mortem attulerit, & tabes innata. *Hippocrates enim in fine historiæ adiecit,* ἣν δὲ συγγενικὸν φθινῶδες. *Et* 4. *in Epid. in vxore Meandri Cæci, in qua dierum criticorum obseruatio facta non est. Quid tum? à capite fluxio fuit, Cur propterea dies non obseruat. Nam & Hippocrates in vlceribus tibiarum obseruat dies criticos.*

Quæstio hæc moueri potest, An propterea dierum criticorum confusio quædam fuerit & ordinis perturbatio, ἀταξίαν *poßis dicere, quod destillatio à capite ferina & coctionis incapax mortem intentarit? Præclarum hoc, nec sicco pede prætereundum.*

Com. ad part. 18. sect. 3. lib. 6. Epid. Vide part. 12. sect. 1. lib. 1. Epid.

Secundum quod nota dignum nobis videtur est illud quod Galenus scripsit, Destillationes à capite in pulmonem malignas crede si tenues & corrodentes fuerint, has enim nec in pulmone tandiu morari conuenit donec crassescant, vt alias fluxiones par est, quæ sunt quidem tenues, sed non corrodentes; nec æquum est statim eas excerni. Intus enim morantes nec facilè concoquuntur, & viscus ipsum lacerare deprehenduntur. Si excernantur autem, tusses violentas commouent, ob quas caput repletur, ipsúmque rursus materias in pulmonem depellit, metúsque est ne ob tussim vehementem vas aliquod rumpatur. Quę tussis ijs accidit qui humores tenues & aqueæ substãtiæ difficulter ex pulmone reiiciunt. Ascendunt enim isti humores à spiritu per tussim emisso sublati. Quod si tenues & aquei sint, disperguntur, & contra ipsius spiritus motum prius delabuntur, quàm totam asperam arteriam egrediantur. *Et hic locus est notandus, & multi eum verißimum magno suo detrimento experiuntur.*

Tertium est de febre & macie quæ tenues fluxiones consequitur. Id Galenus abundè explicauit dum extenuationem corporis sequi ait ex calidis destillationibus. Et tunc Medici non reformidant phlebotomiam. Mirum autem sit cur cum destillatio ferina & calida à capite labitur, febrem primo quoque tempore promoueat. Est enim calor quidam fundens & liquefaciens qui cum aliàs in aliis partibus sit, maximè in capite est. Non quod fortè non sit ea acris & calida distillatio quæ febrem ac-

sed est febris non ita apparens, & sepulta quæ id faciat, id est, quæ distillationem moueat. Sed hanc totam quæstionem de fluxionibus in lib. 2. Epid. meorum diremimus.

Quæstioni huic vltimæ annectendum est & illud præclarum Hippocratis præceptum. Cum enim à fluxionibus extenuatum est corpus, prima cura esse debet vt corpus pinguescat. Pinguedo enim illa & εὐσαρκία, declarat fractam esse vim fluxionum istarum acrium & calorem contra naturam superatum. Præceptum quidem Hippo. est de iis quibus aspera arteria exulcerata est, & valdè tussierunt: Hos, *inquit,* quam maximè reficere oportet vt quam crassissimi fiant. *Et tamen Hæmoptoïci fiunt. Cum alioqui magna Medicorum pars hæmoptoïcis inediam præscribat. Sed horum duo sunt genera. Nam si præ copia sanguinis hæmoptoïcus fiat, de cibo demendum est; si ob sanguinis acrimoniam & malam qualitatem, multi benigni alimenti vsu acrimonia sanguinis temperabitur.*

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM ALPHABETICO ordine digestus.

A

B

C

FINIS.